

მალხაზ ბაძაღუა

ჯგუფური დანაშაულობა
საქართველოში

წიგნს საფუძვლად უდევს ავტორის მიერ 1998 წელს გამოცემული ნაშრომი „ჯგუფური დანაშაულობა“ და ეყრდნობა ამ მიმართულებით 1996-1997 და 2019-2020 წლებში განხორციელებული შედარებით-კრიმინოლოგიური კვლევების ანალიზს საქართველოს ფარგლებში.

ნაშრომში გაშუქებულია ჯგუფური დანაშაულობის ბუნება საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრებისა და განვითარების პირობებში. სიახლეს წარმოადგენს ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ფაზებისა და ფორმების კვლევა ნულოვანიდან უმაღლესი ფაზისა და ადრეულიდან განვითარებული ფორმის ჩათვლით, მათ შორის აგრესიული სეპარატიზმისა. განიხილება ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზები, რომლებიც გამომდინარეობენ საქართველოში არსებული სოციალური, სოციალურ-ეკონომიკური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური გამოწვევებიდან. კვლევის ამ მიმართულებით შესწავლილია საზოგადოებრივი აზრი, რომელიც ეფუძნება მოსახლეობის, მსჯავრდებულთა და სამართალდამცავთა გამოკითხვას.

ნაშრომში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს თანამედროვე ჯგუფური დანაშაულობის, მისი ორგანიზებული ფორმის თავიდან აცილების, მასთან ბრძოლისა და კონტროლის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი მექანიზმები, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და წამყვანი ქვეყნების ამ მიმართულებით საქმიანობის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები.

გამოყენებულია მასალები, რომელიც ავტორმა მოიძია 2005 წელს აშშ-ში პროგრამით „ბრძოლა ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ“.

წიგნმა შეიძლება კეთილი სამსახური გაუწიოს მკითხველს, განსაკუთრებით, ვინც დანაშაულობის, ჯგუფური-ორგანიზებული ფორმის პრობლემებით არის დაინტერესებული.

რედაქტორი: მინდია უგრეხელიძე - სამართალმცოდნეობის დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი, საქართველოს კრიმინოლოგიის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

ISBN 978-9941-8-3595-7

© გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, 2021

© საქართველოს კრიმინოლოგიის მეცნიერებათა აკადემია, 2021

© მალხაზ ბაძაღა, 2021

წიგნი გამოსაცემად მომზადდა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლისა და კრიმინოლოგიის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიასა და საქართველოს კრიმინოლოგიის მეცნიერებათა აკადემიამ.

წიგნი გამოიცა გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ფინანსური მხარდაჭერით.

სარჩევი

რედაქტორის წინათქმა - ჯგუფური დანაშაულობის წინარე კვლევის ავტორისეული რიმიეკი	5
შესავალი - დანაშაულობისა და მისი ჯგუფური ფორმის კრიმინოლოგიური კვლევის მნიშვნელობა.....	8
თავი I. ჯგუფური დანაშაულობა როგორც კრიმინოლოგიური პრობლემა	18
§1. ჯგუფური დანაშაულობის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპები	18
§2. ჯგუფური დანაშაულობის ფორმების კლასიფიკაცია	36
§3. ჯგუფური დანაშაულობის კვლევის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა.....	58
თავი II. ჯგუფური დანაშაულობის მდგომარეობის ძირითადი მახასიათებლები.....	70
§1. ჯგუფური დანაშაულობის საერთო ტენდენციები.....	70
§2. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ	88
თავი III. ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზები და ხელშემწყობი პირობები	105
§1. ჯგუფური დანაშაულობის საერთო სოციალური მიზეზები.....	108
§2. კრიმინალური ჯგუფის სტრუქტურა, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის ელემენტი	135

თავი IV. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის და მასზე კონტროლის ზომები.....	156
§1. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ზოგადი ზომები.....	156
§2. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის და მასზე კონტროლის სპეციალური ზომები.....	180
ჯგუფური დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზი და დასკვნითი რეკომენდაციები.....	224
დანართები:	
დანართი №1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ“	242
დანართი №2. საქართველოს კანონი „ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“	290
გამოყენებული ლიტერატურა	294
რეზიუმე (ინგლისურ ენაზე)	305
ავტორის შესახებ	307

რედაქტორის წინათქმა

ჯგუფური დანაშაულობის წინარე კვლევის ავტორისეული რიმეიკი

ჯგუფური დანაშაულობა მარადიული თემაა, რომელსაც არასდროს დაუკარგავს აქტუალურობა, არასდროს გასვლია ყავლი. პირიქით, ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში იგი კიდევ უფრო მეტ საფრთხეებს წარმოშობს საზოგადოებისათვის. ამიტომ, სოციალურ მეცნიერებათა არაერთი დარგი იძულებულია მუდმივ მზადყოფნაში იმყოფებოდეს, სათანადოდ შეიარაღებული და აღჭურვილი, ჯგუფურ დანაშაულობასთან საბრძოლველად. უწინარესად და უპირატესად ეს კრიმინოლოგიასა და კრიმინოლოგებს აკისრია, განსაკუთრებით იმათ, ვინც ადრევე იყო დაკავებული მისი კვლევით. თუმცა, აქ გაცვეთილი ან გახუნებული რემინისცენციები ვერ იქნება საკმარისი. უფრო მეტიც, საგანგებო მოქალაქეობრივი შემართებაა საჭირო, რადგან, სოციალური ცხოვრების სწრაფ დინებაში განახლებული ბოროტი ძალა ოდენ განახლებადი საშუალებებით უნდა იყოს შეიარაღებული. ასე რომ, თემა თავად გვკარნახობს მის ერთგულებას, მეტადრე მაშინ, თუ ერთგულება მკვლევარის განუყოფელი პიროვნული თვისებაა. სწორედ ასეთ შემთხვევასთან გვაქვს ამჯერად საქმე. ავტორი, რომლის აზრი, ფიქრი და გონება ადრეც რამდენჯერმე ჩაღრმავებულა ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემატიკის წიაღში, კვლავ უბრუნდება მას და ცდილობს რამდენადმე გაამდიდროს იგი ახალ-ახალი დაკვირვებებითა და დასკვნებით. მათი რაოდენობა კიდევაც რომ არასაკმარისი აღმოჩნდეს საიმისოდ, რომ უკლებლივ ყველა საჭიროება მოიცვას, მკითხველი თავად დარწმუნდება, რომ მაინც ძალზე საინტერესო და

სასარგებლო ასპექტებია განხილული. ეს უთუოდ გაამდიდრებს უკვე დაგროვილ ცოდნას ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ საქართველოში. არადა, ჩვეულებრივ ამ მეგაპრობლემატიკით უმსხვილესი სამეცნიერო ცენტრები, ჯგუფები, ინსტიტუტები, გაერთიანებები და ორგანიზაციებია დაკავებული, მათ შორის - საზღვარგარეთ. ამას წინამდებარე ნაშრომიდანაც ადვილად შევითვით.

შეიძლება დაისვას კითხვა: მაშ, რა შეიძლება მოეთხოვებოდეს ერთ ინდივიდურ გამოკვლევას? წიგნის სათაურია „ჯგუფური დანაშაულობა საქართველოში“. ამთავითვე ნათელი ხდება, რომ მთავარი სათქმელი ქართული სპეციფიკის, მისი თავისებურებების წარმოჩენაა. ეს ამოცანა პირნათლად არის შესრულებული. მართალია, სრული კომპლექსურობით ეს შეუძლებელი იყო, მაგრამ ინდივიდური კვლევის ფარგლებში ავტორი მაინც ახერხებს არაერთი საგულისხმო რეკომენდაციის შემუშავებას.

წიგნის რედაქტორის მოვალეობას არ შეადგენს, რომ იყოს ავტორის სრული თანამოაზრე. უფრო მეტიც, შესაძლოა, ის არც კი ეთანხმებოდეს ავტორის ხედვას, რომელიმე კერძო საკითხთან ან საერთოდ საკვლევ პრობლემასთან მიმართებაში. მაგრამ, თუ კვლევა მონდომებული და კეთილსინდისიერი ძიების ნაყოფია, მაშინ პატივისცემას იმსახურებს და ადვილად ჰპოვებს არსებობის „მოქალაქეობრივ უფლებას“. აქედან რედაქტორის წინაშე რჩება მინიმალისტური მოთხოვნა, გაფაციცებული თვალთ გაურანდავი ადგილების შემჩნევა და ამ მხრივ ნაშრომის შეძლებისდაგვარად გაკეთილშობილება. ამას მით მეტი ხალისით ახდენს რედაქტორი, რაც უფრო მეტ ჟინსა და

მისწრაფებას ამჩნევს ავტორს ე.წ. „თვითგაკეთილშობილებისა“. ამის მრავალი მაგალითი მოიპოვება წიგნში. თუმცა, რა შეიძლება იყოს იმაზე უტყუარი ნიშანი, როგორიცაა მაგალითად, საერთოდ ენობრივი და კერძოდ ტერმინოლოგიური დაზუსტებანი. ცნებითი აპარატის დახვეწა და გამდიდრება ხომ უნდა იყოს არა თუ მარტო მეცნიერული საქმიანობის თანმდევი ნაწილი, არამედ ყოველი მოქალაქის პატრიოტული ვალი და შინაგანი მოთხოვნილება. ავტორის სასარგებლოდ და სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ის ამ მხრივ ვალმოხდილი ეგებება მკითხველს.

მაღხაზ ბაძაღუამ ამ წიგნით ახალი სისხლი გადაუსხა და ახალი სული შთაბერა თავისივე შემოქმედებით პირმშოს. ამით თავადვე გამოაცოცხლა და მკითხველსაც ინტერესი გაუღვიძა მისი სიცოცხლისუნარიანობისა და ქმედუნარიანობისადმი.

შეგვიძლია ვირწმუნოთ, რომ მიზანი მიღწეულია.

მინდია უგრეხელიძე

შესავალი

დანაშაულობისა და მისი ჯგუფური ფორმის კრიმინოლოგიური კვლევის მნიშვნელობა

მე-20 საუკუნის მიწურულს მსოფლიოში დემოკრატიული პროცესების განვითარებამ გამოიწვია თანმდევი სოციალური მოვლენები, გაიზარდა და მაშტაბური ხასიათი მიიღო სოციალურმა დაძაბულობამ, წინააღმდეგობებმა და კონფლიქტებმა. მთელ რიგ სახელმწიფოებში დანაშაულობათა მოზღვავებამ, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე სერიოზული, მტკივნეული პრობლემები დააყენა. დანაშაულობამ გლობალური ხასიათი მიიღო და მთელი კაცობრიობისათვის რეალურ საფრთხედ იქცა.

თანამედროვე კრიმინოლოგიაში აღიარებულია დანაშაულობის, როგორც მოვლენის ისტორიულად ცვალებადი სოციალური, ზნეობრივი, სამართლებრივი ბუნება; რომ დანაშაულობა - ადამიანის სოციალური ქცევის ფორმაა, რომელიც ხელს უშლის საზოგადოების ნორმალურ ფუნქციონირებასა და განვითარებას¹. შესაბამისად, დანაშაულობის კვლევის ობიექტს ვიწრო და ფართო გაგებით წარმოადგენს ადამიანის ნორმიდან გადახრილი ქცევა, უმძიმესი კანონსაწინააღმდეგო ქმედების ჩათვლით.

თანამედროვე დანაშაულობის მდგომარეობა, სტრუქტურა და დინამიკა დღის წესრიგში აყენებს ფართომასშტაბიანი, სისტემური ხასიათის ეფექტიანი ღონისძიებების გატარების აუცილებლობას, ამ საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად და მასთან საბრძოლველად სახელმწიფო და საზოგადოებრივი

¹ ზ. წულაია. კრიმინოლოგია. თბ., 2003, გვ. 41.

ორგანიზაციების კოორდინაციის კონცეპტუალური საფუძვლების შემუშავებას.

იმისათვის, რომ მეცნიერებამ ქმედითად ხელი შეუწყოს დანაშაულობის თავიდან აცილებასა და ბრძოლას, უპირველესად აუცილებელია იმ კრიმინოლოგიური პრობლემების შესწავლა, რომელთა გადაჭრაზე დამოკიდებულია დანაშაულობათა ხასიათის გააზრება. სწორედ ამ ამოსავალი პრობლემების საფუძვლიანად გაცნობიერება უზრუნველყოფს პრევენციული საქმიანობის მიზნებისა და ამოცანების მართებულ განსაზღვრას, მისი მეთოდისა და ეფექტიანობის დადგენას. დანაშაულობასთან ბრძოლის კრიმინოლოგიურ პრობლემათაგანია დანაშაულობის და განსაკუთრებით მისი ჯგუფური ფორმის გამომწვევი მიზეზების შემეცნებისა და მისი წინასწარ აღკვეთის პრობლემა².

თანამედროვე პირობებში ჯგუფურმა დანაშაულობამ მიიღო განსაკუთრებული, მისთვის ადრე უჩვეულო სოციალური სახე, შეიცვალა მისი ფორმები, სტრუქტურა, ტენდენციები და კრიმინოგენური ბუნება. განსაკუთრებით გავრცელდა მისი ორგანიზებული ფორმა, რამაც სახელმწიფოები დააყენა მეტად რთული და მწელად დასაძლევი პრობლემის წინაშე. ოფიციალურ და არაოფიციალურ ცხოვრებას შორის იშლებოდა ზღვარი. ორგანიზებული დანაშაულობა, სხვა ჯგუფური ფორმებისაგან განსხვავებით, თავისი ფესვებით იკვებებოდა სახელმწიფოს თითქმის ყველა სტრუქტურის დონეზე; აკონტროლებდა ეკონომიკის წამყვან დარგებს, ქმნიდა საზოგადოებისათვის გაუგებარ ღირებულებებს³.

² М.В. Бадзагуа. Эволюция групповой преступности. Минск, 2000, с. 4.

³ მ. ბაძაღუა. ჯგუფურ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი თეორიული ასპექტი. ჟ. „სამართალი“, №1-2, თბ., 1998, გვ. 67.

ტრადიციულად, კრიმინოლოგიურ მეცნიერებაში, ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემა ცალკეულ საკითხთა ჩარჩოებში განიხილებოდა, ძირითადად შეისწავლებოდა თანამონაწილეობის სისხლის სამართლებრივი, კრიმინოლოგიური ასპექტები⁴ და არასრულწლოვან სამართალდამრღვევთა ჯგუფური ურთიერთობის ფსიქოლოგიური საკითხები⁵ და სხვ. თავის დროზე მიღებული დასკვნები უფრო მეტად შედეგიანი იქნებოდა დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის პრაქტიკაში, მათი კვლევის სფერო რომ გაფართოებულიყო. მაგრამ ტოტალიტარულ სახელმწიფოში ჯგუფური დანაშაულობის კვლევაზე გავლენას ახდენდა ოფიციალური პოლიტიკური დოქტრინის ინტერესები, რაც საშუალებას არ იძლეოდა დანაშაულობის ზოგიერთი ჯგუფური ფორმა კვალიფიცირებულიყო, როგორც ორგანიზებული დანაშაულობა.⁶ ამრიგად, ჩრდილოვანი ეკონომიკის შესაცნობად, მისი კავშირის გამოსავლენად გარკვეულ სახელმწიფო და პოლიტიკურ ელიტასთან, რომელიც უკვე კორუფციასთან იყო დაკავშირებული, გზა დახშული გახლდათ. აი, რატომ არ შეეძლო მკვლევარ-კრიმინოლოგს ობიექტურად აღეწერა და გაეანალიზებინა ჯგუფური დანაშაულობის სრული სურათი.

საქართველოში, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ჯგუფურ დანაშაულობათა მეცნიერული კვლევის ბუნებრივი სტიმული გახდა ორი არსებითი გარემოება:

⁴ Н.Г.Угрехелидзе. Криминологическая характеристика соучастия в преступлении. "Мецниереба", Тб., 1975.

⁵ არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური საკითხები. „მეცნიერება“, თბ., 1983.

⁶ В.Е.Еминов. Предисловие. „Основы борьбы с организованной преступностью“. „ИНФРА“, М., 1996, с.6.

პირველი – შეცვლილი კრიმინოგენური სიტუაცია, რომელიც. „შეივსო“ ჯგუფური დანაშაულობის ახალი ფორმებით;⁷

მეორე – თანამედროვე საერთაშორისო და ეროვნული სტანდარტები, რამაც ჯგუფური ორგანიზებული დანაშაულობის ობიექტური კრიმინოლოგიური ანალიზის საფუძველი შექმნა.⁸

ამ პირობებში მეცნიერები მიმართავენ ჯგუფური დანაშაულობის ცალკეული საშიში ფორმების აღწერასა და ანალიზს, განსაზღვრავენ თეორიული ხასიათის მიდგომებს.⁹ მაგრამ მთლიანობაში ეს კვლევები არ არის ჯგუფური დანაშაულობის

⁷ უცხოელი მკვლევარები შეიარაღებულ ფორმირება „მხედრიონს“ ორგანიზებულ დანაშაულობას მიაკუთვნებენ, რადგან მათი აზრით, მას გააჩნდა ორი ნიშანი: ეკონომიკური ძლიერებისა და პოლიტიკური ძალაუფლებისაკენ მისწრაფება, Л. Максимов. Российская преступность. „ЭКСМ“, М., 1997, с. 9.

⁸ კრიმინოგენური სიტუაცია ყველაზე სრულად აღწერილია, ოპერატიულ-სამძებრო მონაცემებით 1997 წლის 12 მარტს მთავრობის გაფართოებულ სხდომაზე საქართველოს შს ყოფილი მინისტრის კაზა თარგამაძის მოხსენებაში, სადაც დასახელებული იყო კრიმინალური დაჯგუფებანი, რაც ჯგუფური დანაშაულის უფრო რთულ ორგანიზებულ ფორმებში ევოლუციის პრობლემის დასმის საფუძველს იძლევა (ევოლუციაში ვგულისხმობთ არა პოზიტიურ მოვლენას, არამედ თანდათანობით, უწყვეტ განვითარების პროცესს, რომელსაც მოყვება თვისებრივი ცვლილება - ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, თბ., 1990, გვ. 473).

⁹ გ. ღლონტი. საქართველოში კორუფციასთან ბრძოლის პრობლემის ზოგიერთი ასპექტი. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №1, თბ., 1997, გვ. 17-21. დ. Бараташвили. Агрессивный сепаратизм. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997, გვ. 14-19; იქვე: ზ. გოთუა. ტერორიზმი, გვ. 28-29. იქვე: И. Годзиашвили. Понятие организованной преступности, გვ. 41; გ. თოდრია, დანაშაულის ორგანიზებული ფორმირების ზოგიერთი საკითხი – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №3, თბ., 1997, გვ. 11-14; იქვე: ე. წიკლაური ორგანიზებული დანაშაულის განსაზღვრება და მისი ძირითადი მახასიათებლები, გვ. 29-34, სხვ.

ერთიანი სურათის ამსახველი. ცხადია, რომ აღნიშნული ხასიათის ძიებანი მნიშვნელოვანია, თუმცა ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემა, თავისი სირთულით, სცილდება ცალკეული ფორმების გააზრების საზღვრებს. ამაზე მიუთითებს განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, სადაც ჯგუფურ დანაშაულობათა შესახებ ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში ინფორმაციის შეგროვების პროცესში, მცირე ჯგუფების ანალიზიდან¹⁰ გადავიდნენ ახალ ფაზაში, – ჯგუფური დანაშაულობის განხილვის ევოლუციურ ფაზაში¹¹ აღნიშნული საკითხი საგანგებოდ განიხილა გაერომ.¹² ინტერპოლის¹³ მონაცემებით ჯგუფების ორგანიზებულობა, მათი სოციალური არსი საბოლოო ჯამში არის მთავარ კრიმინალურ ჯგუფთა, როგორც ორგანიზებული დანაშაულობის არსებითი შედეგი,¹⁴ ანუ კრიმინალური ჯგუფების ევოლუციის ნაყოფი. მაშასადამე ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის პრაქტიკა სცილდება იმ ზომების ჩარჩოებს, რომლებიც მხოლოდ ცალკეული ჯგუფების

¹⁰ F.M. Thracher. The Gang. Chicago. 1927, W.B. Miller. Lower-Class Culture as a Generating Milieu of Gang. Delinquency. - Journal of Social Issues. 14.1958, p. 5-19, etc.

¹¹ Р. Минна. Мафия против закона. М.: 1988.; Основы борьбы с организованной преступностью. "ИНФРА-М". М., 1996. A. Laitinen. The Problem of Controlling Organizational Crime. – Social Changes, Crime and Police (International Conference). Budapest. 1993 etc.

¹² Проблемы и опасности, которые создает организованная транснациональная преступность в различных регионах мира. - Справочный документ Всемирной конференции на уровне министров по организованной преступности. Неаполь. 21- 23 ноября 1994 г. - E/CO. 88/2.18.1994, с.26; Рабочий документ, подготовленный Секретариатом. - IX Конгресс ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Каир. 29 апреля - 8 мая 1995 г. - A/CONF. 169/5 30 марта 1995. с.13.

¹³ ინტერპოლი (Interpol) - კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაცია. დაარსდა 1923 წელს.

¹⁴ Macanra Project Italian Criminal Organizations – D11/SDI. 1997.

წინააღმდეგ არიან მიმართული. პირიქით, როგორც აღნიშნავენ მეცნიერები, დანაშაულობის თავიდან აცილების ობიექტი ხდება მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის კრიმინალური აქტიურობის თანდათანობით გართულების პროცესი ანუ ჯგუფური დანაშაულობის უფრო რთული ფორმების ჩამოყალიბება, შედარებით ნაკლებად რთული ფორმებისაგან¹⁵.

თანამედროვე ეტაპზე ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ განმაზოგადებელ კვლევებზე უარის თქმამ, შესაძლებელია დანაშაულობის წინააღმდეგ მიმართულ მთელ პროცესზე უარყოფითად იმოქმედოს. ჯგუფური დანაშაულობის გამოვლინებას სხვადასხვა ფორმები გააჩნია: ტერორისტული აქტები, ბანდიტური ომები, მძევალთა აყვანა, კიბერდანაშაული¹⁶, კორუფცია, ტრეფიკინგი¹⁷, ყაჩაღობა, და ა.შ. ყველა მათგანს აქვს არა მარტო კონკრეტული მიზეზები, არამედ მათთან ერთად საერთო. ზოგადი ნიშნების იგნორირება იწვევს ამ მიმართულებით პრაქტიკული საქმიანობის კერძო ეპიზოდურ სიბრტყეში გადაყვანას და ამით თვალსაწიერიდან იკარგება ერთიანი პრევენციული ღონისძიებანი¹⁸.

შესაბამისად, ჯგუფური დანაშაულობის გენეზისის ერთიანი სურათის უქონლობას მოსდევს დანაშაულობის წინააღმდეგ მიმართული პრაქტიკული საქმიანობების დაქაქსვა. ჯგუფური დანაშაულობის გავრცელების წინასწარ აღსაკვეთად,

¹⁵ Уличные банды разновидность организованной преступности. – “Борьба с преступностью за рубежом”. №8, М., 1993, с. 1-4.

¹⁶ მ. შალიკაშვილი. კრიმინოლოგია. „მერიდიანი“, თბ., 2017.

¹⁷ მიხეილ ზაძალა. ადამიანთ ვაჭრობა ტრეფიკინგი. „საარი“, თბ., 2011.

¹⁸ Всемирная конференция на уровне министров внутренних дел (безопасности) об организованной транснациональной преступности, проведенной экономическим и социальным советом ООН, Неаполь, Италия (21-23 ноября, 1994).

კონცეპტუალური მიდგომების ნაცვლად, სხვადასხვა სახელმწიფო უფლებამოსილი სტრუქტურები იძულებული იქნებიან დაეყრდნონ კერძო ხასიათის რეკომენდაციებს, რაც უეჭველად გაართულებს სიტუაციას და არ მიგვიყვანს სასურველ შედეგამდე. გარდა ამისა, ფრაგმენტული მიდგომა ეწინააღმდეგება ქართული მეცნიერების ტრადიციებს.¹⁹

ამასთანავე კომპლექსური მიდგომის გარეშე ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემას მივეყვართ სუბიექტივიზმამდე. ჯგუფური დანაშაულობის გაგებისადმი უარყოფით დამოკიდებულებამდე. სხვადასხვა უფლებამოსილი სახელმწიფო სტრუქტურების ქმედებათა კოორდინაცია უკანა პლანზე გადაიწევა და მის ადგილს, საბოლოო ჯამში, უწყებრივი ანდა, ამა თუ იმ მაღალი თანამდებობის პირთა ინტერესი დაიკავებს.

ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლისას მნიშვნელოვანია არა მარტო ფაქტების გამოვლენა, არამედ, ასევე, პრევენციულ ღონისძიებათა განხორციელება, სადაც დანაშაულობის „რუკა“ პროგნოზულად მიუთითებს კრიმინალური ჯგუფების მოსალოდნელ გამოცოცხლებას. ცხადია, რომ სერიოზული კრიმინოლოგიური პროგნოზის და დაგეგმარების გარეშე შეუძლებელია წარმატების მიღწევა. მაშასადამე, ჯგუფური დანაშაულობის ყველა ფორმის კრიმინოლოგიური კვლევა წარმოადგენს ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო პრაქტიკის კონცეპტუალურ საფუძველს²⁰.

¹⁹ გ. ნანეიშვილი. სამართლის ფილოსოფიის საკითხები. თბ., 1992 (გიორგი ნანეიშვილი - თანამედროვე ქართული სამართლის ფილოსოფიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი; ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1894-1937წწ.).

²⁰ მ. ზაძალა. ჯგუფური დანაშაულობა. „კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა. აშშ-საქართველო“, თბ., 2003, გვ. 233-238.

ამასთან ერთად, ამ კვლევის შედეგებსა და დასკვნებს დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს, რადგან, ჯერ ერთი, იქმნება სტაბილური მეცნიერული საფუძველი საკანონმდებლო რეფორმების გატარებისათვის, რომელიც პერსპექტივაზე იქნება გათვლილი და მეორეც, ყალიბდება კრიტერიუმი სწორი საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისათვის²¹.

ცხადია, რომ მხოლოდ ჯგუფური დანაშაულობის ყველა ფორმის სრული გამოკვლევა იძლევა შესაძლებლობას დავადგინოთ ანალოგები მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში და აქედან გამოვყოთ ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის საერთაშორისო სტანდარტები.²² ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ჯგუფური დანაშაულობის არსებული ფორმების დადგენა და მათი გენეზისის განსაზღვრა ჯგუფების რაოდენობრივი მონაცემებისა და შინაგანი სტრუქტურის საფუძველზე; ჯგუფური დანაშაულობის არსებობის მიზეზების შესწავლა იმ ევოლუციური მიდგომის ფარგლებში, რომელიც მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში ჩამოყალიბდა; ამ სახის დანაშაულობის წინააღმდეგ მოქმედებისათვის პირითადი მიმართულებების განსაზღვრა, როგორც ჩვენი ქვეყნის ეროვნული თავისებურებების, ისე საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით.

²¹ ჯერ კიდევ 80-იან წლებში რუსეთის და საქართველოს მეცნიერთა მიერ იყო ჩატარებული სერიოზული კოლექტიური გამოკვლევა, რომელშიც განიხილებოდა ჯგუფური ურთიერთობების პრობლემა, - Г.Х.Ефремова, Г.Ш.Лежава, А.Р.Ратинов, Т.Г.Шавгулидзе. Общественное мнение и преступление. "Мецниереба", Тб., 1984.

²² М. В. Бадзагуа. Методологические вопросы сравнительно-криминалогического анализа организованной преступности. „Некоторые вопросы совершенствования деятельности органов внутренних дел“. ВНИИ МВД РФ, М., 1998, с.77-81.

კვლევის ობიექტებად აღებულია:

1) ჯგუფური დანაშაულობის თვისებრივ და რაოდენობრივ მაჩვენებელთა დინამიკა და ტენდენციები, აგრეთვე, შედარებითი ანალიზისათვის, გასული წლების მახასიათებლები;

2) კრიმინოგენური ფაქტორების სოციალურ-დემოგრაფიული, სოციალ-ეკონომიკური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური თავისებურებანი;

3) მოსახლეობის საზოგადოებრივი აზრი, სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლებისა და მსჯავრდებულთა შეხედულებანი;

4) ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის პრაქტიკა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნებში.

კვლევის თეორიულ საფუძველს შეადგენს ფილოსოფიაში, კრიმინოლოგიაში, სოციოლოგიასა და სამართალში არსებული სამეცნიერო შრომები, ასევე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციისა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების პრაქტიკული რეკომენდაციები და დასკვნები, ეროვნული კანონმდებლობა დანაშაულის, მისი ჯგუფური და განსაკუთრებით ორგანიზებული ფორმების პრობლემებზე.

კვლევაში გამოყენებულია ინფორმაციის შეგროვების, ისტორიული, კრიმინოლოგიური, სოციოლოგიური, ლოგიკური, დოკუმენტური, სტატისტიკური, ემპირიული და სხვა მეთოდები.

კვლევის სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ ნაშრომში შეძლებისდაგვარად პირველად არის აღწერილი საქართველოში საბაზრო ურთიერთობათა ფორმირების საწყის პერიოდიდან, დანაშაულობის, მათ შორის ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ფაზები და ფორმები. ორგანიზებული დანაშაულობის ჩათვლით, გამოყოფილია ჯგუფის სტრუქტურა, როგორც ერთ-

ერთი მნიშვნელოვანი კრიმინოგენური ფაქტორი; ჩამოყალიბებულია ჯგუფური დანაშაულობის მახასიათებლები, მისი ტენდენციები; გათვალისწინებულია საერთაშორისო გამოცდილება, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის განსაზღვრის მიდგომაში, ასევე ამ სახის დანაშაულობის პრევენციისა და ბრძოლის კონცეპტუალური მოდელის შექმნაში.

წინამდებარე ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს იმაში, რომ ჯგუფური დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური კვლევის ანალიზით მიღებული დასკვნები და რეკომენდაციები შეძლებისდაგვარად დახმარებას გაუწევს სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, მათ შორის, განსაკუთრებით – პროკურატურას, სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს. შესაბამისად შექმნის მეცნიერულ საფუძველს კრიმინოლოგიის განსაკუთრებული ნაწილის შესასწავლად საქართველოში არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით.

ჩვეუთური დანაშაულობა როგორც კრიმინოლოგიური პრობლემა

1. ჩვეუთური დანაშაულობის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპები

ჩვეუთური დანაშაულობის შესწავლა შეუძლებელია შესაბამისი მეთოდოლოგიური პრინციპების კლასიფიცირების გარეშე²³. ამ პრინციპებად, ფაქტიურად გვევლინება ის ფუძემდებლური დებულებანი, რომლებიც განსაზღვრავენ მასალის აღწერის ხასიათს, ახსნის ტიპს, განზოგადებისადმი მიდგომებს. საკითხის დაყენება პრინციპების არჩევის შესახებ არ არის შემთხვევითი. პოსტპოზიტივისტურ ფილოსოფიაში ძალას იკრებს ცალკეულ შემთხვევათა ანალიზისა და მათი განზოგადების კონცეფცია. აღნიშნული მიმართულების ერთ-ერთი გამოჩენილი წარმომადგენელი, ამერიკელი მეცნიერი სტივენ ტულმინი იურისპრუდენციის მიმართ სწორედ ამ კონცეფციას გთავაზობს. მისი აზრით: „ჩვენი თეორიული პრობლემები... შეგვიძლია დავიწყოთ კითხვით: – რისი გაგება შეიძლება იმ პრაქტიკული ქმედებებიდან, რომლებშიც ჩვენი რაციონალური წამოწყება ხორციელდება; და ამგვარად ის სიძნელები, რასაც ჩვენ წავაწყდით აქ წმინდა თეორიულ ტერმინებში, რეალურ პრაქტიკულ სიტუაციებში გადაიღახება“.²⁴ ამრიგად, სუბსტან-

²³ მ. ბაძაღუა. ჩვეუთურ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი თეორიული ასპექტი. ქ. „სამართალი“, №1-2, თბ., 1998, გვ. 67-71.

²⁴ Ст. Тулмин. Человеческое понимание. „Прогресс“, М., 1984, с. 99 (სტივენ ტულმინი - ამერიკელი ფილოსოფოსი; ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1922-2009 წწ.)

ციური მეთოდის ნაცვლად, პოსტპოზიტივისტები გვთავაზობენ ცოდნისაგან ცოდნის მიღების მეთოდს. ჯერ კიდევ გერმანელი ფილოსოფოსი ჰეგელი, დასცინოდა რა ამ მიდგომას, წერდა, რომ გამოცდილება გვასწავლის, შესაბამისად, მხოლოდ იმას, როგორია საგნები და არა იმას როგორი უნდა იყვნენ ისინი. შემეცნება იმისა, თუ როგორი უნდა იყვნენ საგნები, აღმოცენდება მხოლოდ არსისაგან, საგნის შემეცნებისგან.²⁵

მაშასადამე, თუ ჩვენ გვინდა ჯგუფური დანაშაულობის საიდუმლოს ჩავწედეთ, მაშინ ამ დანაშაულობის არსიდან უნდა გამოვიდეთ. ამგვარად პოსტპოზიტივისტურ თვალსაზრისს უკუვაგდებთ და იმ პრინციპებს ამოვირჩევთ, რომლებიც არსზე აიგება და სისტემაში წარმოქმნიან პრობლემის სუბსტანციური ხედვის პრინციპებს.

ამოსავალ მეთოდოლოგიურ პრინციპებს განეკუთვნება:

1) ჯგუფური დანაშაულობის სუბსტანციური განხილვის პრინციპი;

2) ჯგუფური დანაშაულობის სოციოლოგიური განხილვის პრინციპი;

3) პრაქტიკის გათვალისწინების პრინციპი, რომელიც არ დაიყვანება უწყებრივ გამოცდილებაზე;

4) ფაქტების აღწერის ობერაციონალური მოდელის აგების პრინციპი, რომელიც ემყარება სუბსტანციურ ახსნას.

განვიხილოთ აღნიშნული პრინციპები და განვსაზღვროთ მათი როლი დასახულ კვლევაში.

1) ჯგუფური დანაშაულობის სუბსტანციური განხილვის პრინციპი. იმის გამო, რომ კრიმინოლოგიას საქმე აქვს

²⁵ Г. Гегель. Работы разных лет. "Мысль", М., 1971, с.13 (გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელი - გერმანელი ფილოსოფოსი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1770-1831 წწ.)

უშუალოდ ემპირიულ მასალასთან, ზოგიერთ კრიმინოლოგს ექმნება შთაბეჭდილება, რომ ამ მეცნიერებას არ შეიძლება მიმართება ჰქონდეს სუბსტანციურ ახსნასთან, ამერიკელი მეცნიერის იოჰან სელინის აზრით, მეცნიერებამ უარი უნდა თქვას მიზეზობრიობის კონცეფციაზე და უნდა მიმართოს ცალკეული ფაქტორების ფუნქციონალური დამოკიდებულების დადგენას.²⁶ ასეთი თვალსაზრისი ერთი შეხედვით შეიძლება სწორი მოგვეჩვენოს, თუკი განვიხილავთ ემპირიულ მასალას, რომელიც ჯგუფურ დანაშაულობას ეხება სამართალდამცავი სტრუქტურების სტატისტიკური მასალა უწყებრივი პრინციპით არის დაჯგუფებული. მიახლოებითი გამოთვლითაც კი ჩვენ შეგვიძლია მივიღოთ ზრდის ანდა კლების რაოდენობრივი მაჩვენებლები თუ მივმართავთ სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და სისხლის სამართლის საქმეთა ანალიზს, მაშინ შეიძლება გამოვყოთ დიდი, საშუალო და მცირე ჯგუფების მახასიათებლები. ამ ჯგუფებისაგან შეიძლება მივიღოთ სოციალურ-დემოგრაფიული მონაცემები, მაგრამ მხოლოდ ცალკეულად აღებული ჯგუფების მიმართ და არა უმეტეს. თუ შევეცდებით გამოვითხვის მონაცემების აღწერას, მაშინაც განსხვავებულ შეფასებებს მივიღებთ ჯგუფების მიხედვით. წარმოიშვება რაღაც პარადოქსი: ჩვენ აღვწერთ ჯგუფურ დანაშაულობას, ვაკვირდებით მას, მაგრამ, ამავე დროს, მას ვერ ვხედავთ. ის თითქოს არის და არც არის. რუსი მეცნიერები: აკადემიკოსი ვლადიმერ კუდრიავეცი და პროფესორი ბორის

²⁶ И. Т. Селлин. Социологический подход к изучению причин преступности. – „Социология преступности“. „Прогресс“, М., 1966, с. 27 (იოჰან ტორსტენ სელინი - ამერიკელი სოციოლოგი, კრიმინოლოგი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1896-1994 წწ.).

ნიკიფოროვი სამართლიანად აღნიშნავენ რომ ამგვარი მიდგომის არსი მდგომარეობს დანაშაულობის ახსნით, ცალკეული, იზოლირებულად აღებული მოვლენებით გარეგანი გარემოსი... ამასთან დამახასიათებელია, რომ ამ მოვლენათა მოქმედების ჭეშმარიტი „მექანიზმი“ არ განიჭვრიტება... „მრავლობითობის თეორიის“ მომხრეთა მცდელობა, ყოველგვარი ფილოსოფიური ჰიპოთეზების გარეშე იოლად გავიდნენ, რა თქმა უნდა, განწირულია“.²⁷

ფაქტორული მიდგომისაგან განსხვავებით, ჯგუფური დანაშაულობის სუბსტანციური განხილვა კარდინალურად საპირისპირო დებულებებს ემყარება, შემეცნებას საქმე აქვს მხოლოდ იმ საგნებთან, რომლებიც არსისაგან აღმოცენდებიან.²⁸ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენ შეგვიძლია აღვწეროთ მოვლენა, თუ, უპირველეს ყოვლისა, დადგენილია მისი არსი. თავის მხრივ არსი არ არის აბსტრაქცია, არამედ არის გენეტიკური ზოგადი. „ცარიელი ზოგადი ის არის, რაც თვით არ არსებობს, ანუ თვითონ არ არის სახეობა სინამდვილეში, – აღნიშნავს ჰეგელი, – ყოველგვარი ზოგადი რეალურია, როგორც განსაკუთრებული, ცალკეული, როგორც არსებითი სხვისათვის... ზოგადი... რეალურია. თავის შემდგომ განვითარებაში იგი ეკუთვნის... საფეხურს... უმაღლესს.“²⁹

გერმანელი ფილოსოფოსის გენიალური ჭკრეტა შესაძლებლობას გვაძლევს ერთბაშად აღმოვაჩინოთ ჯგუფური

²⁷ В.Н.Кудрявцев, Б.С.Никифоров. Вступительная статья. – „Социология преступности“. „Прогресс“, М., 1966. с. 10 (ვლადიმერ კუდრიავეცი - რუსი სამართალმცოდნე, კრიმინოლოგი, - ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა - 1923-2007 წწ.; ზორის ნიკიფოროვი - რუსი სამართალმცოდნე - ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა - 1913-1981 წწ.).

²⁸ Г. Гегель. Работы разных лет. „Мысль“. М., 1971, с. 13.

²⁹ Г. Гегель. Соч., т. X, с.283-285.

დანაშაულობის არსი. ზოგადი, ე.ი. გენეტიკურად მთავარი ფორმა, არის განვითარების უმაღლესი საფეხური, ანუ ჯგუფური დანაშაულობის განვითარებული ფორმა – ორგანიზებული დანაშაულობა, – დანაშაულებრივი ორგანიზაცია, რომლისთვის დამახასიათებელია ორი ძირითადი ნიშანი:

პირველი - მოგების მიღება ორგანიზაციის რეგულარულად მოქმედი სისტემისაგან;

მეორე - ხელისუფლების სტრუქტურებში დამკვიდრება, სახელმწიფოსაგან თავდასაცავად.³⁰

ასეთ მიდგომას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ფორმათა კლასიფიკაციისათვის, რომელთაც ჩვენ საგანგებოდ განვიხილავთ ქვემოთ. აქ კი აღვნიშნავთ შემდეგს: ჯგუფური დანაშაულობის მთელ სპექტრს თუ დავაკვირდებით, აღმოჩნდება რომ გენეტიკურად ზოგადი და, იმავდროულად, განსაკუთრებული იქნება ორგანიზებული დანაშაულობა. მასში ჩვენ ვაკვირდებით ჯგუფური დანაშაულობის ყველა ნიშანს. ეს პოზიცია სავსებით შეესაბამება იმ კრიმინოლოგიურ კონცეფციას, რომელიც როგორც სუბსტანციური, სწორედ საქართველოში იყო შემუშავებული. ზოგადი არსებობს განსაკუთრებულის და ცალკეულის წიაღში... ემპირიულ-ნომინალისტური მიდგომა აზროვნების ყოფითსა და მეცნიერულ ფორმას ერთმანეთში ურევს და შედეგად იძლევა დანაშაულობის არსის ამსახველ ირაციონალურ კატეგორიას. ნაცვლად იმისა, რომ სუბსტანციის განვითარებიდან ამოვიდეთ, ნომინალისტური მიდგომა ამოდის მგრძნო-

³⁰ Криминология. "Зерцало". М., 1998, с. 84-87.

ბელობითი სამყაროდან, ანუ სუბსტანციის გამოვლინების ფორმისაგან.³¹ როგორ პერსპექტივებს დასახავს შემდგომ სუბსტანციური მიდგომა?

არსი გამოიკვეთება, ე.ი. ვითარდება არა ერთბაშად, – აღნიშნავს ჰეგელი. პირველ საფეხურზე საგანი შეიძლება იყოს ასეთი და არც იყოს ასეთი. ესაა პირველი განსაზღვრება. შემდგომ, მეორე განსაზღვრება არის განსხვავება. საგანი არის ან ასეთი, ან ისეთი; მესამე სახე გამორიცხულია, დაბოლოს, მესამე განსაზღვრება – მოხსნილია განსაზღვრების დებულებანი არის არსი, რომელიც ამდენად არის საფუძველი. „საფუძვლის პრინციპი გვეუბნება: ყველაფერს აქვს თავისი საკმარისი საფუძველი“.³² ასეთი ფილოსოფიური კონცეფციით გაიგება ჯგუფური დანაშაულობის საიდუმლო. პირველ საფეხურზე ჩვენ შეგვიძლია აღმოვაჩინოთ ჯგუფები ბრბოთა ტიპის, რომლებიც სიტუაციურია და დანაშაულს ერთხელ სჩადიან. მეორე საფეხურზე ჩვენ გვაქვს ჯგუფების ორი ბირთვი – მოძალადე და ანგარებითი. მოძალადე ჯგუფებს შესაძლოა ჰქონდეთ, განვითარებული ორგანიზებული დანაშაულობის გარკვეული ელემენტი, – ძალაუფლების ხელყოფის მცდელობა და მოგების მიღება, მაგრამ შესაძლოა ამ ნიშნების არარსებობაც, ასეთი სურათის დანახვა შეიძლება იმ ჯგუფებშიც, რომლებიც ანგარეობით დანაშაულობას სჩადიან.

ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუცია სრულყოფილი ხდება ორგანიზებული დანაშაულობის სისტემაში. ყველა

³¹ Г.Тодрия. К критике “диалектики криминогенной ситуации”. „მაგნე. ეკონომიკის და სამართლის სერია“, №4, თბ., 1987, გვ. 94-95; Г.Тодрия. Нужна криминологическая концепция. Газета „Вечерний Тбилиси“. Тб., 14 июня 1991.

³² Г.Гегель. Работы разных лет. “Мысль”, М., 1971, с. 100-101.

არსებული ტრადიციული კლასიფიკაცია არ ემთხვევა აქ წარმოდგენილს, რადგან ისინი ფაქტორულ პრინციპზე არიან აგებული. რას აძლევს მეცნიერებას სუბსტანციური მიდგომა?

ამ მიდგომის საფუძველზე გადაიჭრება ჯგუფური დანაშაულობის პროგნოზირების პრობლემა. მაგალითად, თუკი იზრდება იმ ჯგუფთა რიცხვი, რომელშიც არიან ხელისუფლების ხელყოფის მცდელობისა და რეგულარული კრიმინალური მოგების მიღების ელემენტები, მაშინ უნდა ვივარაუდოთ, რომ საბოლოო ჯამში, შეინიშნება განსაკუთრებული ჯგუფური დანაშაულობის პირობების მომწიფება, რომელიც, საბოლოო ჯამში, კრიმინალებს სწორედ ამ ჯგუფებიდან იწვევს. ტრანსნაციონალური ორგანიზაციები სწორედ ამგვარი ჯგუფების წევრებს იყენებენ ტერორიზმის ორგანიზებისათვის, ნარკობიზნესის არხების გამართვისათვის, სეპარატისტებზე „მომუშავე“ ჯგუფების ფორმირებისათვის და ა.შ. „საფუძველთა“... ავტორები სამართლიანად აღნიშნავენ იმ ფაქტს, რომ კრიმინალური ჯგუფები ჩაერთვებიან და ემორჩილებიან ორგანიზებული დანაშაულობის მოძრაობას. ეს ტენდენცია მიგვითითებს ტერორისტული დაჯგუფებებისა და მსხვილი დანაშაულებრივი ორგანიზაციების ურთიერთობაზე. მართალია, ისინი სხვადასხვა მიზანს ისახავენ, ტერორისტები პოლიტიკური იდეით მოქმედებენ, მაგრამ ამ მიზნის მისაღწევად ისინი „მუშაობენ“ ნარკომაფიაზე, იარაღით მოვაჭრეებზე და ა.შ.³³

სუბსტანციური მიდგომა, თანამედროვეობაში, სულ უფრო მეტ აღიარებას პოულობს საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრივ. ასე, მაგალითად, დოკუმენტში „პრობლემები და

³³ В.С. Овчинский. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. I, "ИНФРА-М", М., 1996, с.24-26.

საფრთხე, რასაც ჰქმნის ორგანიზებული ტრანსნაციონალური დანაშაულობა მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში“, რომელიც გაეროს ეკონომიკურმა და სოციალურმა საბჭომ მოამზადა საერთაშორისო კონფერენციისათვის – ორგანიზებული ტრანსნაციონალური დანაშაულობის შესახებ, მითითებულია მრავალი ფაქტი, რაც ადასტურებს სუბსტანციური მიდგომის სისწორეს. კერძოდ, აღნიშნულია, რომ ორგანიზებულ დანაშაულობაში ძალადობა ნიშნავს ეკონომიკური მიზნებისადმი დამორჩილებას, რაც საკმაოდ საფუძველია ჰეგელის მიხედვით. ამასთან, პირამიდული სტრუქტურა ემყარება არა მტკიცე ბადისებურ სტრუქტურას - ცალკეული ჯგუფებს, რაც მეორე საფეხურის მოხსნაა ჰეგელის მიხედვით. ასე, იაპონური „იაკუძა“ ემყარება 944 ბანდას (26.000 კაცი), ესპანური ნარკობიზნესი ემყარება ადგილობრივი ბოშების ბანდებს – „ხიტანოს“ (500000 კაცი) და ა.შ.

გაეროს 1994 ნეაპოლის (იტალია) საერთაშორისო კონფერენციამ მიიღო პოლიტიკური დეკლარაცია ე.წ. ნეაპოლის დეკლარაცია და ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ მოქმედების გლობალური გეგმა. სადაც გაანალიზებულია ჯგუფური, მათ შორის ორგანიზებული დანაშაულობისადმი სხვადასხვა მიდგომა და მოცემულია დასკვნები, რომ ჯგუფური დანაშაულობის უკეთ გაგებისათვის აუცილებელია არა სტრუქტურული მიდგომა, რომელიც ჯგუფებს ყოფს მცირედ, საშუალოდ და დიდად, არამედ ევოლუციური მეთოდი, რომელიც აანალიზებს ჯგუფს ერთი სტრუქტურიდან მეორეში გარდასახვის განუხრელ პროცესში.³⁴

³⁴ Всемирная конференция на уровне министров внутренних дел (безопасности) об организованной транснациональной преступности, проведенная Экономическим и Социальным советом ООН. Непольская декларация, Неаполь, Италия, 21-23 ноября, 1994.

ამრიგად, სუბსტანციური მიდგომა, როგორც ფილოსოფიური მსოფლმხედველობა, იძენს თავის საერთაშორისო აღიარებას და ხდება ჯგუფური დანაშაულობის შემეცნების ფუძემდებლური პრინციპი.

2) **ჯგუფური დანაშაულობის სოციოლოგიური განხილვის პრინციპი.** კრიმინოლოგიის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მეცნიერთა უმეტესობა რწმუნდება, რომ სწორედ სოციოლოგიური მიდგომა არის დანაშაულობის, მათ შორის ჯგუფური დანაშაულობის, სიღრმისეული მიზეზების შემეცნების საფუძველი. მაგრამ პრობლემა ის გახლავთ, თუ როგორ განისაზღვრება – გაიაზრება თვით სოციოლოგიური მიდგომა. ჩიკაგოს სკოლამ განსაზღვრა მიზეზები ბანდების და ბრბოების ქალაქის გარემოს დეზორგანიზაციის სიტუაციებში³⁵. ამ გამოკვლევამ დიდი გავლენა იქონია კრიმინოლოგიური აზროვნების შემდგომ განვითარებაზე, მაგრამ მაინც ღიად დატოვა კითხვები: ქალაქი ვითომ ამოვარდნილია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრებიდან? ნუთუ ჯგუფური დანაშაულობის ყველა მიზეზი მხოლოდ ქალაქშია თავმოყრილი? რა დამოკიდებულება აქვს სოფელს კრიმინოგენური დეტერმინაციის მიმართ? და ა.შ ანომიის თეორია³⁶, რომლის ფუძემდებელია ფრანგი მეცნიერი ემილ დიუღკემი³⁷ ასევე მიმართავდა სოციოლოგიურ მიდგომას. მისი მიმდევრები ამერიკელი მეცნიერები რიჩარდ ლოვარდი და ლოიდ ოლინი ქურდული ბრბოების და აგრესიული ბანდების გაჩენის მიზეზს იმ უსამართლობაში

³⁵ C. Shaw. Delinquency Areas. Chicago. 1929.

³⁶ მ. უგრეხელიძე, ანომია, „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. I, თბ., 1975, გვ. 470.

³⁷ ემილ დიუღკემი - ფრანგული სოციოლოგიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი (ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1858-1917 წწ.).

ხედავდნენ, რაც საზოგადოებაში არსებობს.³⁸ მთლიანობაში ასეთი დასკვნა სწორი იყო, მაგრამ ის მაინც არ ხსნიდა პრობლემას: როგორ არის განაწილებული ეს უსამართლობა? როგორი სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენები განსაზღვრავენ ამ უსამართლობას? სტიგმის თეორია ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზს ხედავდა იმ შეფასებაში, რომელსაც ჯგუფი თავის წევრს აძლევს.³⁹ გერმანელმა მეცნიერმა მაქს ვებერმა განსაკუთრებული კონცეფციაც კი დაამუშავა: „განპირობებულობის ადეკვატური მიზეზი, რომელიც ხსნიდა მართსაწინააღმდეგო ქცევას მოლოდინით, შეფასებებით“.⁴⁰ მაგრამ მსგავსი კონცეპტუალური სქემები ჯერ კიდევ ჰეგელმა გააკრიტიკა, იგი წერდა: „მე იმიტომ კი არ ვაღიარებ, რომ შენც აღიარებ და პირიქით, არამედ თვით საქმის ბუნება იძლევა საფუძველს ურთიერთ აღიარებისა“.⁴¹ დიფერენციული კავშირის თეორია⁴² ძირითად აქცენტს აკეთებდა „ცუდ კომპანიაზე“, რომელიც ინდივიდს დანაშაულობისაკენ უბიძგებს⁴³, ჯგუფთაშორისი ურთიერთობების აღსაწერად ამ თეორიის დებულებანი მისაღებია, მაგრამ „ცუდი კომპანია“ არაა მიზეზი, არამედ არის, რომელიღაც

³⁸ R. Cloward, L. Ohlin, *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. N.Y., 1961 (რიჩარდ ლოვარდი - ამერიკელი სოციოლოგი, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1926-2001 წწ.; ლოიდ ოლინი - ამერიკელი სოციოლოგი, კრიმინოლოგი, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1918-2008 წწ.).

³⁹ F.Tannenbaum. *The Dramatization of Evil-Perception in Criminology*. L.1975. p.350-351.

⁴⁰ M. Вебер. *Избранные произведения*. „Прогресс“, М., 1990, с.506 (მაქსიმილიან კარლ ემილ ვებერი - გერმანელი სოციოლოგი, ფილოსოფოსი, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1864-1920 წწ.).

⁴¹ Г.Гегель. *Работы разных лет*. „Мысль“, М., 1971, с. 41.

⁴² მ. უგრეხელიძე, დიფერენციული კავშირის თეორია, „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. 3, თბ., 1978, გვ. 587.

⁴³ E. Sutherland. *On Analyzing Crime*. Chicago, 1973, p. 30-33.

განსაკუთრებული სოციალური პროცესების შედეგი, რასაც, სამწუხაროდ, აღნიშნული თეორია ვერ ხსნის.

დასახელებული სოციოლოგიური მიდგომების ნაკლოვანებანი იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი ფაქტორულ ანალიზს ემყარებიან. პირიქით, როგორც სამართლიანად აღნიშნავს ცნობილი ფრანგი მეცნიერი ჟან კარბონიე: „ადამიანის გონება მთლიანად მაშინ არის დაკმაყოფილებული, როცა ახსნას უნარი აქვს მიიღოს მიზეზ-შედეგობრივი კანონზომიერების ფორმა მეცნიერული კანონისა, რომელიც არა მარტო გვიხსნის, რატომ მოხდა მოცემული მოვლენა, არამედ შესაძლებლობას გვაძლევს განვჭვრიტოთ მისი განმეორებადობა მომავალში.“⁴⁴ ამრიგად, მოვლენის სოციალური გამოკვლევა არის სუბსტანციის ანალიზი, სოციალური ნორმის ანალიზი, რომელიც სხვადასხვა მოვლენის საფუძველშია. ამ გაგებით ჯგუფური დანაშაულობის შესწავლა ნიშნავს ამ დანაშაულობის ევოლუციის კანონზომიერების ანალიზს, სწორედ ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის სოციალური კანონზომიერება შესაძლებლობას იძლევა კრიმინალურ ჯგუფებში გამოვყოთ ის ნიშნები, რომლებიც სოციალური ცხოვრების ამ საშიში ფენომენის ამოცნობას შეგვაძლებინებს.

სოციოლოგიური მიდგომა, დამყარებული მიზეზ-შედეგობრივ კანონზომიერებაზე, შესაძლებელს ხდის დანაშაულობა დავუკავშიროთ ისეთ მოვლენებს, როგორიცაა: მოსახლეობის ჯანმრთელობა, განათლება, უმუშევრობა, ეკონომიკური მდგომარეობა და ა.შ. სოციოლოგიური მიდგომის სწორედ ამგვარი

⁴⁴ Ж.Карбонье. Юридическая социология. "Прогресс", М., 1986, с. 282 (ჟან კარბონიე - ფრანგი სამართალმცოდნე. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1908-2003 წწ.).

გაგების საფუძველზე შეიძლება ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთა ჭეშმარიტი სოციალური ახსნა.

3) პრაქტიკის გათვალისწინების პრინციპი. თანამედროვე ადამიანისათვის ბანალურია დებულება, რომ პრაქტიკა არის ჭეშმარიტების კრიტერიუმი. ახლა ეს დებულება არავის უკვირს და მას არც არავინ ხდის საეჭვოდ. მაგრამ პრობლემა სხვაგან უნდა ვეძიოთ: რას ვგულისხმობთ პრაქტიკაში?! იმაზე დიდი შეცდომა არაფერი იქნება, თუ სიტყვა პრაქტიკაში ვიგულისხმებთ უწყებრივი ხასიათის პრაქტიკას. ასე, მაგალითად სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების თანამშრომელთა შორის არის მოსაზრება, რომ დანაშაულობის ჭეშმარიტი გაგების კრიტერიუმი არის მათი პრაქტიკული საქმიანობა.

მაგრამ ეს მოსაზრება ასახავს არა პრაქტიკას, არამედ გამოცდილების თვალსაზრისს. სწორედ გამოცდილება ასახავს მოვლენებს იმ კუთხით, რაც დღეისათვის არის ჩამოყალიბებული ურთიერთობებში. ეს მოვლენები თვალსაჩინოა. პირიქით, პრაქტიკა არის ისტორიული პერსპექტივა, რომელიც აღმოცენდება კაცობრიობის მოქმედებაში⁴⁵. ქართველი მეცნიერი სავლე წერეთელი, პრაქტიკას მიიჩნევდა, ლოგიკურის კატეგორიად, რომელიც უსასრულო დასკვნის სახით ვლინდება, და მისი უარყოფა შეუძლებელია, რადგან უარყოფით მისივე დასაბუთება ხდება⁴⁶. მაშასადამე, პრაქტიკის გათვალისწინება ნიშნავს, საერთაშორისო ორგანიზაციების გამოცდილების

⁴⁵ Э.В. Ильеников. Диалектическая логика. “Политиздат”. М., 1974, с. 249-268.

⁴⁶ ს. წერეთელი, „დიალექტიკური ლოგიკა“, თბ., 1965 (სავლე წერეთელი - ქართველი ფილოსოფოსი, ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1907-1966 წწ.).

გათვალისწინებას, რომლებიც განაზოგადებენ ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის სხვადასხვა ქვეყნების მეთოდებს და გამოიბუშავებენ ბრძოლის საერთაშორისო სტანდარტებს. ყოველი ქვეყანა და მათ შორის საქართველო, ორიენტირებული უნდა იყოს და არის საერთაშორისო სტანდარტებზე. ამ მხრივ ჯგუფური დანაშაულობის თავიდან აცილების სისტემის შემუშავება ნიშნავს, ადგილობრივი სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების ორიენტაციის კორექტირებას, მათი საქმიანობის საკაცობრიო ფასეულობებთან შეჯერებას.⁴⁷ მაშასადამე კაცობრიობის ჰუმანური განვითარების ისტორია, დანაშაულობასთან ბრძოლის ლოგიკას უნდა ემთხვეოდეს. მხოლოდ ამ კუთხით შეიძლება პრაქტიკის კრიტერიალურ მნიშვნელობაზე და ჯგუფური დანაშაულობის გაგების რეალურ საფუძველზე მსჯელობა.

მეთოდოლოგიურად პრაქტიკის გათვალისწინება ნიშნავს კაცობრიობის გამოცდილების, მისი განვითარების პერსპექტივების გათვალისწინებას.

4) ფაქტების აღწერის ოპერაციონალური მოდელის აგების პრინციპი. აღნიშნული მეთოდოლოგიური პრინციპის კვლევა პირველად ჩვენს მიერ განხორციელებულ იქნა 1996-1997 წლებში, ხოლო შემდგომი კვლევები ჩატარდა 2019-2020 წლებში, რომელზეც შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზის სახით მსჯელობა გვექნება ნაშრომის დასკვნით ნაწილში.

⁴⁷ Л.Н. Галенская. Правовые проблемы сотрудничества государств в борьбе с преступностью. ЛГУ. 1978; А.Г. Богатырев. Международное сотрудничество государств по борьбе с преступностью. М., 1989; А.Г. Богатырев. Конвенции по борьбе с преступлениями международного характера. М., 1990 и др.

სტატისტიკური გაანგარიშებებისთვის საფუძვლად გამოყენებული იქნა მონაცემთა ბაზების მართვის სისტემა Visual Fox Pro Windows-სთვის პროგრამები შედგენილია Fox Pro-სა და SQL პროგრამულ ენებზე. ოპერაციონალური მოდელის აგების წინაშე იდგა ორი ამოცანა: 1) ჯგუფურ დანაშაულში მონაწილე პირების მახასიათებლების სტატისტიკური გაანგარიშება; 2) მოქალაქეთა სოციოლოგიური გამოკითხვის ანკეტების პროგრამული დამუშავება. ჯგუფურ დანაშაულში მონაწილე პირების ამსახველი მაჩვენებლები (სქესი, სოციალური მდგომარეობა, ასაკობრივი ჯგუფი, განათლება და ა.შ.) შემოიფარგლებოდა 61 ნიშნით. ანკეტირების შედეგები კი ეყრდნობოდა სპეციალური კოეფიციენტის გაანგარიშებას.

დასმული ამოცანისათვის საწყისი ინფორმაციის მომზადება მოხდა იმჟამინდელი ფორმა №2-დან – „დანაშაულის ჩამდენ პირთა ერთიანი სტატისტიკური ბარათი“. ინფორმაციის შეტანისათვის კომპიუტერში მომზადდა 2 კორელაციური ცხრილი – მატრიცა. პირველ ცხრილში სვეტებს წარმოადგენენ პირის ზემოთ ჩამოთვლილი მახასიათებლები, ხოლო სტრიქონებს – ამ მახასიათებლების შესაბამისი მნიშვნელობები. მეორე ცხრილის სვეტებს წარმოადგენენ საქმეში რეგისტრირებული პირის მიმართ გამოყენებული სისხლის სამართლის შესაბამისი მუხლის მახასიათებელი ნიშნები, ხოლო სტრიქონებს – ამ მახასიათებლების მნიშვნელობები. აღნიშნული ორი ცხრილის ერთმანეთთან დაკავშირება ხდება საქმის ნომრის საშუალებით. საერთოდ კი, კორელაციურ ცხრილებში შეტანილია 1996-1997 წლების ჯგუფური დანაშაულის მონაცემები. პირველი ცხრილის პროგრამული დამუშავების შედეგად ანალიზისათვის მივიღეთ რამდენიმე ცხრილი, რომელთა ნაირსახეობა შემდეგია: სვეტები წარმოადგენს დამნაშავე პირთა რაოდენობრივ

ჯგუფებს (2,3,4,5,6,7,8,10,16,18), ხოლო სტრიქონები – ჯგუფებში მონაწილე პირთა საბოლოო პროცენტულ მახასიათებლებს ჯგუფების რაოდენობების მიხედვით. თუ i აღვნიშნავთ პიროვნების მახასიათებლის ნომერს, ხოლო j – რაოდენობრივი ჯგუფის ნომერს, მაშინ i – სტრიქონისა და j – სვეტის გადაკვეთის მონაცემები იანგარიშება ფორმულით:

$$M_i^j = \sum A * 100 / 2463$$

სადაც M_i^j – არის j – ჯგუფის i – მახასიათებლის პროცენტი საერთო რაოდენობაში (2463 პიროვნება), ხოლო A – j -ს ჯგუფში მოხვედრილი პიროვნების i - მახასიათებელი.

მეორე ცხრილის პროგრამული დამუშავებისას მიღებულია შემდეგი სახის ცხრილი: სვეტებზე წარმოდგენილია დამნაშავე პირთა ჯგუფები (2,3,4,5,6,7,8,10,16,18,) ხოლო სტრიქონებით – ამ პირთა მიმართ გამოყენებული სსკ-ის (სისხლის სამართლის კოდექსი) მუხლის დასახელება და ამ მუხლების პროცენტული განაწილება ჯგუფების რაოდენობების მიხედვით. თუ P – ავლნიშნავთ სსკ-ის მუხლს, ხოლო q – რაოდენობრივ ჯგუფს, მაშინ P სტრიქონისა და q სვეტის გადაკვეთის მონაცემები იანგარიშება ფორმულით:

$$N_p^q = \sum B * 100 / 3771$$

სადაც N_p^q – არის q რაოდენობრივ ჯგუფში, p – სსკ-ის მუხლის გამოყენების პროცენტი ყველა გამოყენებული მუხლის საერთო რაოდენობის ჯერადში (3771), ხოლო B – q რაოდენობრივ ჯგუფში მოხვედრილი პიროვნების მიმართ გამოყენებული p სსკ-ის მუხლი.

ორივე ტიპის ცხრილების დამუშავების შედეგად, მიღებულია ანალიტიკური ცხრილები, რომლებიც წარმოადგენენ

ნაშრომში გამოყენებული განზოგადებული მასალის საფუძველს.

ანკეტური მონაცემების განზოგადებისათვის კომპიუტერის მეშვეობით მომზადდა აგრეთვე 2 ცხრილი.

პირველი ცხრილის სვეტებს წარმოადგენს შემდეგი მახასიათებლები:

1) გამოკითხვის ანკეტის ნომერი; 2) კითხვის ნომერი; 3) შესაძლო პასუხის ნომერი.

სტრიქონებს წარმოადგენს ანკეტიდან აღებული შესაბამისი მნიშვნელობები.

მეორე ცხრილის სვეტებს წარმოადგენენ შემდეგი მახასიათებლები:

1) ანკეტის ნომერი; 2) გამოკითხულის სქესი; 3) განათლება; 4) გამოკითხულის პროფესიული საქმიანობის სფერო.

სტრიქონებს წარმოადგენს ანკეტიდან აღებული შესაბამისი მნიშვნელობები. აღნიშნული ორი ცხრილის ერთმანეთთან დაკავშირება ხდება ანკეტის ნომრის საშუალებით.

სულ შეტანილი იქნა 450 ანკეტა, რომლებიც მათი ნომრების მითითებით დაყოფილია შემდეგ სოციოლოგიურ ჯგუფებად:

1. სრულწლოვანი №1-დან №100 ანკეტის ჩათვლით;
2. არასრულწლოვანი №101-დან №150- ანკეტის ჩათვლით;
3. არასრულწლოვანი მსჯავრდებული №151-დან №200-ის ჩათვლით;

4. სრულწლოვანი მსჯავრდებული №201-დან №300-ის ჩათვლით;

5. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კორუფციისა და ეკონომიკური დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის

მთავარი სამმართველოს თანამშრომლები №301-დან №325-ის ჩათვლით;

6. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ნარკო-მანიასთან ბრძოლის ეროვნული ბიუროს თანამშრომლები №326-დან №350-ის ჩათვლით;

7. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლისა და სისხლის სამართლის სამმეზროს მთავარი სამმართველოს თანამშრომლები №351-დან №400-ის ჩათვლით.

8. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის თანამშრომლები №401-დან №450-ის ჩათვლით.

პირველი ცხრილის პროგრამული დამუშავების შედეგად ანალიზისათვის მიღებულია მისი ორი ვარიანტი, დავახასიათოთ თითოეული ცალ-ცალკე.

- გამოკითხვის მონაცემები %-ში სოციოლოგიური ჯგუფების და სრული რაოდენობის მიხედვით. ცხრილის სვეტებს წარმოადგენენ სოციოლოგიური ჯგუფი, ხოლო სტრიქონებს – ჩამოთვლილ კითხვებზე შესაძლო პასუხების რაოდენობის პროცენტი (სოციოლოგიური ჯგუფების რაოდენობისა და გამოკითხულთა სრული რაოდენობის გათვალისწინებით).

თუ i – აღვნიშნავთ გამოკითხულთა სოციოლოგიურ ჯგუფს და სრული რაოდენობის აღვნიშნე სვეტს, ხოლო f -ით დასმულ კითხვაზე შესაძლო პასუხის სტრიქონს, მაშინ f სტრიქონისა და i სვეტის მონაცემები იანგარიშება ფორმულით:

$$H_f^i = \sum C_k * 100 / D$$

სადაც H_f^i – არის i სვეტისათვის მახასიათებლის რაოდენობა პროცენტებში. C_K არის C კითხვაზე შესაძლო K პასუხის გაცემის რაოდენობა, ხოლო D სოციოლოგიური ჯგუფის რაოდენობრივი შემადგენლობა ან გამოკითხულთა სრული რაოდენობა ($D=25, 50, 100, 450$).

ასევე, უნდა შევხვით გამოკითხვის მონაცემებს, რომლებიც ჯგუფების მიხედვით მიღებულია სრულ რაოდენობასთან პროცენტული შედარების გზით.

აქ ცხრილის სვეტები და სტრიქონები ზემოთ აღნიშნული ცხრილის ანალოგიურია, ხოლო მონაცემების ანგარიშის ფორმულაში D -ს ნაცვლად ჩაისმება გამოკითხულთა სრული რაოდენობა – 450.

როგორც ავღნიშნეთ, 2019-2020 წლებში ამავე მეთოდოლოგიური პრინციპით, გარკვეული კორექციით (300 გამოკითხული) განხორციელდა კვლევები, რომელსაც ჯგუფური დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზისას ქვემოთ განვიხილავთ.

ოპერაციონალური მოდელი, რომელიც აგებულია კომპიუტერული გამოთვლის წესით, წარმოადგენს წინამდებარე ნაშრომის ემპირიულ საფუძველს.

§2. ჯგუფური დანაშაულობის ფორმების კლასიფიკაცია

ჯგუფური დანაშაულობის ფორმების კლასიფიკაცია დანაშაულობასთან ბრძოლის თანამედროვე პრაქტიკის უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს. ალბათ არც არსებობს ისეთი კრიმინოლოგიური პრობლემური საკითხი, რომლის ირგვლივ ასე მძაფრად გაჩაღებულიყო დისკუსიები. და ეს არ არის შემთხვევითი. ჯგუფური დანაშაულობის ფორმების კლასიფიკირებით მკვლევარი დადის უფრო რთული პრობლემის დონეზე, იმ კანონზომიერების გაცნობიერებამდე, რომელიც სხვადასხვა ფორმებში ვლინდება. მაშასადამე, ტიპოლოგიის (კლასიფიკაციის) შესწავლა პირდაპირ დასვამს ერთგვარი „კრიმინალური კანონზომიერების“ გამოვლენის აუცილებლობის საკითხს, რომელიც იმანენტურად ვლინდება ჯგუფური დანაშაულობის ფორმებში. ლაპარაკია არა ე.წ. „ქურდულ კანონებზე“, არამედ სოციალურ კანონზომიერებებზე, რომლებიც ფორმით სხვადასხვაა, მაგრამ არსით ერთი და იგივეა.

კრიმინოლოგიურ მეცნიერებაში ჯგუფური დანაშაულობის განსაზღვრებიდან გამომდინარე, მისი მრავალი ფორმა არსებობს. მიუხედავად მკვლევართა მცდელობისა, მათ შორის ჯერ არ არის ერთიანი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის დონის, ტიპის, ხასიათისა და ფორმირების სახელწოდების შესახებ. ამიტომ დასმული საკითხის ანალიზისათვის უკეთესია არა ცალკეული კლასიფიკაციების გაანალიზება, არამედ მიდგომათა გააზრება. ამ მხრივ შეიძლება გამოიყოს შემდეგი უფრო მეტად გავრცელებული მიდგომები.

ყველაზე გავრცელებულია სტრუქტურული მიდგომა. განსახილველი მიდგომის მომხრეები აანალიზებენ ჯგუფურ

ფორმებს, ე.ი. ჯგუფების ელემენტების მოწესრიგების და მათი კავშირების გამოყოფის საფუძველზე.

რუსი მეცნიერისა და პრაქტიკოსის ალექსანდრე გუროვის აზრით, ტიპოლოგიის აგებისას უნდა გავითვალისწინოთ ორი კრიტერიუმი: პირველი - ორგანიზებულობის ხარისხი და ხასიათი და მეორე - ორგანიზებული ჯგუფის, საზოგადოების მოქმედების მიმართულება. ამ მხრივ ავტორი გამოჰყოფს: 1) ორგანიზებულ ჯგუფს, 2) ორგანიზებულ დაჯგუფებას, 3) ბანდიტურ ფორმირებას, 4) დანაშაულებრივ ორგანიზაციას, 5) „კანონიერი ქურდების“ კოოპერაციას⁴⁸.

წარმოდგენილი კლასიფიკაციით განვიხილოთ თითოეული მათგანი: 1) ორგანიზებული ჯგუფი, ეს არის დამნაშავეთა კავშირის უმარტივესი ფორმა დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. ჯგუფში არ არის მკვეთრად გამორჩეული ლიდერი, რადგან მისი რიცხოზობრივი შემადგენლობა მცირეა (2-3 კაცი), მონაწილეთა საერთო ინტერესები და მათი ერთნაირი კრიმინალური კვალიფიკაცია არ იწვევს უფრო რთული სტრუქტურის შექმნის აუცილებლობას. ამგვარ ჯგუფებს განეკუთვნებიან თაღლითების, ჯიბისა და ბინების ქურდების, ღვინისა და არყის ნაწარმის ფალსიფიკატორთა ჯგუფები. კლასიფიკაციით შემდეგია 2) ორგანიზებული დაჯგუფება. ის პირთა უფრო მყარი გაერთიანებაა, რომელსაც გარკვეული იერარქია აქვს. ამ გაერთიანების სათავეში აღიარებული ლიდერი დგას, რომელიც მის ყველა მოქმედებას ხელმძღვანელობს. აქ დატყულია ერთმმართველობის მკაცრი პრინციპი. დაჯგუფების წევრთა დიდი

⁴⁸ А.И. Гуров. Профессиональная преступность: прошлое и современность. "Юрид. литература", М., 1990, с. 195-196.

რაოდენობა განპირობებულია მრავალგვარი ფუნქციების შესრულებით (სადაზვერვო, შემსყიდველებთან კავშირები და ა.შ.). მათი არსებობა სხვადასხვა ქონებრივი დანაშაულის ჩადენას უკავშირდება. თითქმის ანალოგიური ორგანიზაციაა **3) ბანდითური ფორმირება**, იმ განსხვავებით, რომ აქ შეიარაღება გამოიყენება. მეთაურთა თითქმის ნახევარს გარკვეული წამყვანი პოზიციები უკავიათ ბიზნესში, საწარმოებსა და დაწესებულებებში. ბევრი მათგანი სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებთან არის დაკავშირებული. **4) დანაშაულებრივი ორგანიზაცია**, ესაა პირთა ისეთი გაერთიანება, რომელთა ორგანიზებულობისა და მოქმედების ხასიათი მაფიის ელემენტებს შეიცავს. ავტორი ამგვარი გაერთიანებების ხუთ შემდეგ ნიშანს გამოჰყოფს: ა) ფულადი ფონდის არსებობა, ბ) მმართველობითი ორგანოს კოლეგიალობა, გ) არაფორმალური ქცევის განაწესი, დ) ურთიერთობის ფუნქციონალურ-იერარქიული აგება, ე) საინფორმაციო ბაზა.

ყველაზე უფრო მაღალი ფორმა არის **5) „კანონიერი ქურდების“ კოოპერაცია**. იგი შეადგენს პროფესიული დამნაშაველიდერების კასტას, რომელიც საქართველოსა და შუა აზიის რესპუბლიკებში წარმოდგენილი იყო ე.წ. „კანონიერი ქურდით“ – მაყურებელთა ზედამხედველობით⁴⁹. ამ ნაწილში, გასაგები მიზეზებით ალექსანდრე გუროვი სუბიექტურია და რუსეთს არ განიხილავს.

⁴⁹ А.И. Гуров. Профессиональная преступность: прошлое и современность. “Юрид.литература”, М., 1990, с. 196-200.

არსებობს ასევე კლასიფიკაციის რამდენადმე განსხვავებული ტოპოლოგია⁵⁰. უპირველესად გამოიყოფა ყველაზე მარტივი ფორმა: ა) დანაშაულებრივი ჯგუფი, რომელიც ჩვეულებრივ იქმნება სიტუაციის მიხედვით, რაიმე ემოციური ფაქტორების გავლენით, ერთობლივი მოქმედების ე.წ. „დროსტარების“ შედეგად. დამნაშავეთა შორის მოლაპარაკება უშუალოდ დანაშაულის ჩადენის წინ ხდება. დასახული მიზანი სიტუაციურია, ხანმოკლეა. ფუნქციები განაწილებული არა აქვთ. ასეთი ჯგუფები განსაკუთრებით დამახასიათებელია არასრულწლოვანთა გაერთიანებებისათვის. შემდგომი ფორმა არის ბ) ე.წ. „კომპანია“, რომელიც სტრუქტურულად და ორგანიზებულად უფრო რთული დანაშაულებრივი ჯგუფია. მისთვის დამახასიათებელია წინასწარი შეთანხმება და სტაბილური პირადი შემადგენლობა. ჯგუფს მეთაურობს ან ლიდერი ან ავტორიტეტული კრიმინალი. მათ მიერ კორუმპირებული კავშირები იკვეთება კრიმინალური ტრადიციების შესანარჩუნებლად. შემდგომი ფორმის სახით გამოიყოფა გ) ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფი. იგი უფრო მყარია და ჰყავს ლიდერი. ასეთ ჯგუფს განეკუთვნება ქურდული გაერთიანებები, ბანდიტური, თაღლითური, გამომძალველთა, კონტრაბანდისტების ჯგუფები და პირები, რომლებიც სხვა სახის – ანგარებით-ძალადობრივ დანაშაულს სჩადიან. დანაშაულებრივ-პროფესიული ტრადიცია შენარჩუნებულია, ხოლო ხელისუფლების ორგანოებთან კორუმპირებული კავშირები არა აქვთ. ბოლო ფორმაა – დ) ორგანიზებული დანაშაულობა.

⁵⁰ В.И. Куликов. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. III. “ИНФРА-М”, М., 1996, с. 150-151.

აღნიშნული კლასიფიკაციისაგან განსხვავებით, ზოგერთი მეცნიერი კიდევ უფრო ვრცელ კლასიფიკაციას გვთავაზობს. მასში ჩართულია: ა) მარტივი ორგანიზებული ჯგუფი, 2-4 კაცისაგან შემდგარი, რომელსაც არა აქვს რთული სტრუქტურა და თანადამოკიდებულება, ბ) სტრუქტურულად ორგანიზებული ჯგუფი, ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფი, მრავალრიცხოვანი დანაშაულებრივი წარმონაქმნი, რომელიც თავის რიგებში ასობით პირს აერთიანებს და აქტიურად ჩადიან დანაშაულს დიდ ტერიტორიებზე, გ) ბანდიტური ფორმირება, კლასიკური ტიპი, სპეციალიზებული ტიპი, დაქირავებულ მკვლელთა ჯგუფი, დ) მაფიოზური წარმონაქმნი ანუ დანაშაულებრივი სინდიკატი, პროფესიული დამნაშავეების ლიდერთა კორპორაცია.⁵¹

უფრო გამარტივებულ ფორმას იძლევა პროფესორი აზალია დოლგოვა. მისი კლასიფიკაციით პირველი ფორმა არის ორგანიზებული ჯგუფი, რომლის ორგანიზატორი არის ასევე დანაშაულის ორგანიზატორიც. მეორე ფორმად გამოიყოფა დანაშაულებრივი ორგანიზაცია. ამ ჯგუფში ფუნქციური განაწილება მეტად რთულია. დანაშაულებრივი ორგანიზაციის მეთაური უკვე აღარ არის კანონით გათვალისწინებული კონკრეტულ დანაშაულებრივ ქმედებათა ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი. მესამე ფორმად გამოდის დანაშაულებრივი ჯგუფი (საზოგადოება), რომელშიც ლიდერთა საკოორდინაციო ორგანო არსებობს.⁵²

⁵¹ В.И. Куликов. Основы борьбы с организованной преступностью. «ИНФРА-М», М., 1996, с.253.

⁵² А.И.Долгова. Закон Российской Федерации о борьбе с организованной преступностью и его соотношение с уголовным законодательством. – „Вестник межпарламентский Асамблеи“. С.-П.1995, с.89-90. (აზალია დოლგოვა - რუსი სამართალმცოდნე, კრიმინოლოგი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1937-2020 წწ.).

შეიძლება განვავრდოთ კლასიფიკაციის ილუსტრაცია სტრუქტურული მიდგომის ფარგლებში. მაგრამ აღნიშნული მასალის გავრცობა მოცემულ ფარგლებში არაფერს მნიშვნელოვანს არ მოგვცემს. ამრიგად, რაში მდგომარეობს სტრუქტურული მიდგომის თავისებურება?

სტრუქტურული მიდგომა მეტად მოხერხებულია ოპერატიულ-სამძებრო და საგამომიებო პრაქტიკისათვის. სტრუქტურული მიდგომის საფუძველზეა შედგენილი გამოძიების მეთოდოლოგია, ანუ ამოსავალია ინფორმაციის შეკრება, კავშირების გამოვლენა, იერარქიების, მონაწილეთა როლის, შესაბამისი ადგილის ძიება და ა.შ. უთუოდ მნიშვნელოვანი და საგულისხმოა. მაგრამ ამა თუ იმ კლასიფიკაციის შემოთავაზებისას მეცნიერმა-მკვლევარმა უნდა გააცნობიეროს ძიების მიზანი. თუ მის წინაშე კრიმინოლოგიური ამოცანა დგას, ე.ი. ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთა ძიების საკითხი, მაშინ სტრუქტურული მიდგომის ფარგლებში კლასიფიკაცია არაა საკმარისი. თავისი სტრუქტურული ორგანიზაციით ჯგუფი მრავალრიცხოვანია. ცხოვრება ჯგუფთა მრავალ ვარიანტს გვთავაზობს: თვით ერთი ფორმის ფარგლებშიც კი შეიძლება მრავალი სახეობა არსებობდეს. ყველა ამ ფორმის და სახეობის აღწერა შეუძლებელია, მაგრამ კრიტიკის არსი სხვაა. ჯგუფების კლასიფიკაციაში მთავარი და არსებითი არის მათი ევოლუციის ტენდენცია. ამერიკელ მეცნიერთა გამოკვლევები გვიჩვენებს, რომ რაიმე ქონების ძალადობით დაუფლების მიზანი დანაშაულობის დინამიკაში ანგარების მიზნით იცვლება. ამასთან, დანაშაულობის პიკზე ხდება ცალკეული ჯგუფის შეზრდა ხელისუფლების სტრუქტურების კორუმპირებულ ელემენტებთან.⁵³

⁵³ P. Кларк. Преступность в США. М.: 1975, с.100-104; R. Cressy Delinquency, Crime and Social Process. New York-London, 1969.

ბრბოთი დაწყებული, დანაშაულობა გაივლის დიდ გზას ორგანიზებული ფორმისაკენ.⁵⁴ ამ პროცესში, როგორც ჩვენ ვხედავთ, არის სწრაფვა ზემომგებიანი ბიზნესისაკენ, რომლის ცალკეულ ელემენტებად გამოდიან მცირე ან დიდი ჯგუფები, მარტივი, თუ რთული ორგანიზაციით, ჩამოყალიბებულნი ტრანსნაციონალურ გაერთიანებებად.⁵⁵ ამ რთულ სოციალურ პროცესში რთული სტრუქტურული ურთიერთობების მქონე ბანდიტური ჯგუფი, რომელშიც მრავალი ადამიანია ჩართული, შეიძლება აღმოჩნდეს სადღაც გარიყული. პირიქით, „ბრბო“ შეიძლება რთული მაფიოზური გაერთიანების ნაწილი გახდეს და ამით ორგანიზებული დანაშაულობის უფრო რთული განვითარებული ფორმის ნაწილიც კი შეიქმნეს. ამ მხრივ შეუძლებელია არ დავეთანხმოთ მოსაზრებას, რომ კრიმინალური ჯგუფები, საბოლოო ჯამში ვითარდებიან და ყალიბდებიან არალეგალური მომგებიანი აქტივობის პროცესში. დასრულებულ სახეს ისინი ორგანიზებულ დანაშაულობაში აღწევენ⁵⁶. ქვემოთ ჩვენ დაწვრილებით შევჩერდებით წამოყენებულ არგუმენტაციაზე. ამჟერად განვაგრძობთ საკლასიფიკაციო კრიტერიუმების განხილვას.

სტრუქტურული მიდგომის პარალელურად არსებობს აგრეთვე ფუნქციური მიდგომა. მისი მომხრეები ასევე ითვალისწინებენ ჯგუფის სტრუქტურის საკითხს. მაგრამ მათ აქცენტი ამა თუ იმ სოციალურ ფუნქციაზე გადააქვთ. მაფიის

⁵⁴ U.S.Department of Justice and Federal Vureau of inbestigation. Washington, July 28, 1992.

⁵⁵ Всемирная конференция на уровне министров внутренних дел (безопасности) об организованной транснациональной преступности, проведенная Экономическим и Социальным Советом ООН. 21-23 ноября, 1994.

⁵⁶ К. Уда. Преступность и криминология в современной Японии. „Прогресс“, М., 1989, с.123-124.

მკვლევარები იტალიასა და მსოფლიოს რიგ ქვეყნებში მიდიან იმ დასკვნამდე, რომ დანაშაულობაში ოჯახი არის ჯგუფების აღმოცენების საფუძველი. საკითხის ასეთი დასმა მართებულია, თუკი მხოლოდ იმ ჯგუფების ანალიზით შემოვიფარგლებით, რომლებიც მართლაც ოჯახის წევრებისაგან ანდა ნათესავებისაგან შედგება. ასე მაგალითად, იტალიური მაფიის მოქმედების დასაწყისში ოჯახი იყო ჯგუფების წარმოშობის ამოსავალი პრინციპი.⁵⁷ აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროსა და გამოძიების ფედერალური ბიუროს მონაცემებით კარტელი „ჩრდილოეთის სანაპირო“ უმეტეს შემთხვევაში სისხლით, ანდა ქორწინებით ნათესავებისაგან შედგება. მექსიკური ორგანიზაციების წევრთაგან, რომლებიც ნარკობიზნესს ეწევიან, ბევრი ასევე ოჯახური ჯგუფებისაგან შედგება.⁵⁸ საკითხის ამგვარი დასმა სწორია, თუ ამ ფაქტებით დავკმაყოფილდებით. ამასთან, სამართლიანადაა აღნიშნული, ამ ფაქტებზე დადგენილი ნიშნების ყველა შემთხვევაზე გავრცელება არ არის სწორი.⁵⁹ ასე, მაგალითად, ამერიკელი მეცნიერების მონაცემებით, დელიკვენტი ბრბოები, ჩვეულებრივ, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით წარმოიქმნებიან. გამაერთიანებელ ნიშნად აქ, როგორც ჩანს, საერთო ინტერესები და ნაცნობობა გამოდის.⁶⁰ ასევე, აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროსა და გამოძიების ფედერალური ბიუ-

⁵⁷ Р. Минна. Мафия против закона. М., 1988; F.Ganni. A Family Vusiness. London. 1972.

⁵⁸ U.S.Department of Justice and Federal Vureau of inbestigation. Washington. July. 28.1992.

⁵⁹ Ю.А.Вандин. Борьба с организованной преступностью в Украине: итоги и проблемы, - „Вестник межпарламентской ассамблеи“, С.-П. 1995, с.99-99.

⁶⁰ Л.Яблонский. Шайка деликвентов как промежуточная группа, - „Социология преступности“. „Прогресс“, М., 1966, с. 335.

როს მონაცემებით, კარტელი აერთიანებს განცალკევებულ ჯგუფებს, რომლებიც ოჯახური პრინციპით არ არიან ჩამოყალიბებული. ანალოგიური სიტუაცია შეინიშნება ჩინურ ტრადიციებშიც, რომლებიც 700-ზე მეტ ბანდას აერთიანებენ. ამასთან, ბანდები ასევე არ არიან ოჯახური ნიშნით გაერთიანებულნი. მოხეტიალე ვიეტნამური ბანდები ამავე ნიშნებით ხასიათდებიან.⁶¹

მკვლევართა უმრავლესობისათვის დამახასიათებელია ჯგუფების ეროვნული ან ეთნიკური ნიშნებით გამოყოფა. ისინი მრავალრიცხოვან ფაქტებს ემყარებიან, განსაკუთრებით ემიგრანტული წრეებიდან.⁶² მაგალითად, დაჯგუფებები ამერიკული წარმოშობის ებრაელების, რუსი და ვიეტნამელი ახალგაზრდობისა აშშ-ი, გერმანიაში იუგოსლავთა და იტალიელთა, ქართველი ახალგაზრდები ესპანეთსა და იტალიაში და ა.შ. მართლაც, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ენობრივი სირთულეები, ახალი კულტურის ათვისების პრობლემები, საკანონმდებლო აკრძალვები, ქვეყნის კულტურულ ღირებულებათა მიუღებლობა, კონფლიქტები მარგინალებთან და ა.შ., ემიგრანტთა შორის წარმოშობს ე.წ. დაცვის ფონს, კრიმინალური ჯგუფების სახით, რომლებიც გაერთიანებული არიან ეროვნული ნიშნით. ეს ჯგუფები განსხვავებულნი არიან თავისი შინაარსით: ახალგაზრდული ბანდები, მაკონტროლებელი რეკეტირების ჯგუფები და ა.შ.

ძნელია უარყო ზემორე ფაქტები. მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აქაც ჩანს განმარტების უკმარობა. ეროვნული ანდა

⁶¹ U.S. Department of Justice and Federal Bureau of investigation. Washington. July 28, 1992.

⁶² В.Н.Геворян. Организованная преступность в США. М., 1980, с.80-82; Г.Шнайдер. Криминология. „Прогресс“, М., 1994, с.179-185.

ეთნიკური ნიშანი პასუხობს კითხვას – როგორ ყალიბდება კონკრეტული ჯგუფი. მაგრამ ღიად რჩება მეორე, უფრო მნიშვნელოვანი კითხვა: რა კანონზომიერება უდევს საფუძვლად ჯგუფის შეცვლას? რომელი სოციალური კანონზომიერების საფუძველზე იშლება ეთნიკური ჯგუფი და სხვა შინაარსობრიობას დებულობს?

სხვადასხვა ქვეყნებში ორგანიზებული დანაშაულობის ფაქტების გავრცელებით ჩნდება კონცეფცია ორგანიზებული დანაშაულობის საერთო პალიტრაში კრიმინალური ჯგუფების ჩართვის. ლაპარაკია სპეციალურ ჯგუფებზე, რომლებშიც ხელისუფლების წარმომადგენლებია ჩართული, ანუ გაერთიანებულია ინსტიტუციონალური პრინციპით. ეს ჯგუფები ძირითადად კორუმპირებულ კავშირებს ამყარებენ, ეწევიან საინფორმაციო დაზვერვას და ა.შ. ერთი სიტყვით, მოცემულ განზოგადოებებში საკლასიფიკაციო კრიტერიუმით ხდება ჯგუფის წარმოშობა ხელისუფლებასთან კავშირში. აღწერილი შემთხვევები წარმოქმნიან ე.წ. ჯგუფის გენეზისის დაბალ დონეს.⁶³ მაგრამ არის უფრო მაღალი დონეც. კერძოდ, გაეროს გენერალური მდივნის მოხსენებაში აღნიშნულია კრიმინალური ჯგუფების მდგომარეობა იმ ქვეყნებში, სადაც ხელმძღვანელი ელიტა იმავდროულად არის მაფიის ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი. ამ კუთხით ყველაზე ტიპურად ხასიათდებიან განვითარებადი ქვეყნები, სადაც მთავრობა იმავდროულად წარმოადგენს ორგანიზებულ კრიმინალურ ჯგუფს.⁶⁴ მთლიანად

⁶³ A. Neier. Crime and Panishment. N.Y., 1976.

⁶⁴ Воздействие организованной преступной деятельности на общество в целом. - 2 сессия Комиссии по предотвращению преступности и уголовному правосудию Экономического и Социального Совета ООН 13-23 апр. 1993.

საკითხის ასეთი დასმა სწორია, თუკი ჯგუფური დანაშაულობის მხოლოდ ერთ ფორმას განვიხილავთ, მაგრამ მთელი ჯგუფური დანაშაულობის ანალიზის ფარგლებში აქ საჭიროა ზოგიერთი კორექტივის შეტანა. „ხელისუფლებისაკენ სწრაფვა“ – ამ ნიშნის განხილვა არის მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი მთელი ჯგუფური დანაშაულობისა, თუკი ორგანიზებულ დანაშაულობას განვიხილავთ, როგორც განვითარებულ ფორმას. მაშინ დადმავალი გზით შეიძლება გაირკვეს ნაკლებად განვითარებული ფორმები, იმ მტკიცებაზე დაყრდნობით, არის თუ არა ნაკლებად განვითარებულ ჯგუფებში ეს ნიშანი.

ამრიგად, როგორც ვხედავთ, ფუნქციონალური და სტრუქტურული მიდგომაც არსებითად არის ფაქტორული მიდგომები, რადგან ჯგუფური დანაშაულობის ანალიზიდან თითქმის ცალკეულ ნიშნებს ამოგლეჯენ. რა გზით უნდა გადავლახოთ მათი ნაკლოვანებანი?

უპირველესად შევეცადოთ გავერკვეთ მოვლენის არსში. ნომინალისტური გზა აქ მისაღები არაა. იგი საერთო დეფინიციას გამოჰყოფს, უფრო სწორად, ფორმალურად განმარტავს მოვლენას, მაგრამ მის ბუნებას ვერ აცნობიერებს. ასე, მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის⁶⁵ 27-ე მუხლი ჯგუფური დანაშაულის ცნების განმარტებას იძლევა, როგორც ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას დანაშაულის ჩადენაში. ორგანიზებულ ჯგუფს კი განსაზღვრავს, როგორც მყარი გაერთიანების ფორმას, რომელიც წინასწარ გაერთიანდა რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად. მთლიანობაში სისხლის სამართლის კოდექსის მოცემული განსაზღვრებები

⁶⁵ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“. 22 ოვლისი, 1999.

მისაღებია, მაგრამ კრიმინოლოგიურად დიდ სიძნელეებს ჰქმნის, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ორგანიზებულ დანაშაულობაში გზედება, როგორც კრიმინალური ბანდები, ასევე მაფიოზური გაერთიანებები, რომლებსაც თავისი ბუნებით აქვთ მსგავსება, ამასთან ხარისხობრივად განსხვავებულები არიან. მაშასადამე, სისხლის სამართლებრივი განსაზღვრება მნიშვნელოვანია, მაგრამ არასაკმარისი. აუცილებელია სხვა – დიალექტიკური მიდგომა, რომელიც თავის დროზე ჰეგელმა დასახა. მისთვის ზოგადი არსი ურთიერთს ემთხვევა. ამასთან არსის სახით გამოდის არა ნომინალისტური დეფინიცია, არამედ – კანონზომიერება. ამ კანონზომიერებაში უზოგადესად გამოდის ის ამოსავალი მოვლენა, საიდანაც აღმოცენდება მოვლენათა ფართო მრავალსახეობა. იმისათვის რომ ეს ამოსავალი „უჯრედი“ აღმოვაჩინოთ, საჭიროა ფორმათა განვითარება. სწორედ მისი თვალსაზრისით „წაიკითხება“ კანონზომიერების მთელი ტექსტი.⁶⁶ განვრცობილად ეს თვალსაზრისი აგრეთვე განვითარებული იყო სამართლის ფილოსოფიის ნაშრომებში.⁶⁷ ამრიგად, რა დასკვნის გამოტანა შეიძლება ამ ფილოსოფიური დებულებიდან?

ათვლის წერტილად გვევლინება ბრბო. მაგრამ მისი გენეტიკური ნიშნების წასაკითხად და შემდეგ ჯგუფური დანაშაულობის ყველა ფორმის კლასიფიცირებისათვის აუცილებელია გავიაზროთ, ამ დანაშაულობის განვითარებული ფორმა. ასეთად ითვლება ორგანიზებული დანაშაულობა. პროფესორ თინათინ

⁶⁶ Г. Гегель. Соч., т.10, с.284-285.

⁶⁷ გ. თოდრია. სამართლის ფილოსოფია – როგორც პრობლემა. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997, გვ. 24-27.

წერეთლის მიერ მოცემული გონებრივი გამორიცხვის⁶⁸ მეთოდის გამოყენებით, ჩვენ შევძლებთ თანდათან გამოვყოთ ჯგუფური დანაშაულობის ყველა ფორმა. ამრიგად, არსებული მეთოდებისაგან განსხვავებით, ჩვენ საფუძვლად ავიღეთ გენეტიკური მიდგომა.

უპირველესად განვიხილოთ ორგანიზებული დანაშაულობის ლოგიკური, დიალექტიკური ასპექტი. შეგახსენებთ, რომ ლაპარაკია ამ ფორმის მოკვლევაზე მხოლოდ იმისათვის, რომ დავამუშავოთ მთლიანი კლასიფიკაცია ჯგუფური დანაშაულობისა.

ორგანიზებული დანაშაულობის საკლასიფიკაციო ადგილის განსაზღვრას ჯგუფური დანაშაულობის სპექტრში სხვადასხვა ქვეყნის მეცნიერები ვერ ახერხებენ მიდგომათა და მოსაზრებათა სხვადასხვაობის გამო. შეიძლება მისაღები იყოს იმ შემთხვევაში, თუ კრიმინალური სამყაროს ორგანიზებულობა დამყარებულია ნათესაური კავშირით. მაგრამ პრაქტიკა იცნობს ისეთ ფაქტებსაც, როდესაც დაჯგუფება, ეწევა რეკეტს, ორგანიზებულობა „პროფესიონალიზმის“ ნიშანს ემყარება.⁶⁹

ბრიტანელი მეცნიერი, სოციოლოგი ჯონ მაკის აზრით, ორგანიზებული დანაშაულობა არის პროფესიულ დამნაშავეთა სისტემატური წარმონაქმნი, ე.წ. ფარდის მიღმა დამალული მეწარმეები.⁷⁰

⁶⁸ Т.В. Церетели. Причинная связь в уголовном праве, "Юрид. литература". М., 1963. с. 171-192 (თინათინ წერეთელი - სამართალმცოდნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1903-1980 წწ.).

⁶⁹ Ю.А. Вандин. Борьба с организованной преступностью в Украине: итоги и проблемы. „Вестник межпарламентской ассамблеи“. С-П. 1995, с. 95-99.

⁷⁰ J. A. Mack. The Crime Industry. UK, Saxon House, 1975.

ალექსანდრე გუროვის აზრით, პროფესიული დანაშაულობა განსხვავდება ორგანიზებული დანაშაულობისაგან და მათ შორის არის შედარებითი დამთხვევა.⁷¹ აღნიშნული მოსაზრება არ იწვევს დავას, რაც ჯონ მაკის აზრითაც მისაღებია, რადგან ორგანიზებული დანაშაულობა არის მყარი და აქედან გამომდინარე, სისტემური წარმონაქმნი.

ამერიკელი მეცნიერი დონალდ კრესი მიიჩნევს, რომ ჯგუფურ დანაშაულობათა შორის ორგანიზებული დანაშაულობა არის ისეთი საზოგადოებრივი სისტემა, რომელიც რება ბიუროკრატიულ ზედნაშენს⁷². აღნიშნული თვისების უარყოფა ძნელია, რადგან საერთოდ ე.წ. რიგითი ჯგუფური დანაშაულობისგან განსხვავებით ორგანიზებული დანაშაულობა, როგორც გვიჩვენებენ ემპირიული გამოკვლევები და სხვადასხვა ქვეყნების სამთავრობო კომისიების დასკვნები, ყოველთვის ეძებს „მფარველებს“ სახელმწიფო სტრუქტურებში.

ჯგუფური და ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლის კონცეპტუალურ საფუძველს წარმოადგენს მისი ცნება⁷³, რომლის ევოლუციის ეტაპები სხვადასხვა ქვეყნებში განსხვავებულია, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ჩვენ შეგვიძლია გამოვყოთ ეტაპები, რომელიც მნიშვნელოვანია ჯგუფური და განსაკუთრებით ორგანიზებული დანაშაულის გაგებისათვის.

⁷¹ А.И. Гуров. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. “Юрид. литература”, М., 1995, с. 205-207.

⁷² Donald R. Cressey. *Delinquency, Crime and Social Progress*. New York, London. 1996. (დონალდ კრესი - ამერიკელი სოციოლოგი, კრიმინოლოგი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1919–1987 წწ.).

⁷³ И.Годзиашвили. Понятие организованной преступности – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“, №2, თბ., 1997, გვ. 41-45.

პირველი, მნიშვნელოვანი ეტაპია ცნების განსაზღვრაში დანაშაულებრივი ორგანიზაციის შეთქმულების ამერიკული კონცეფცია, რომელიც გამოყენებული იყო ნიურბერგის ნაცისტური ელიტის სასამართლო პროცესზე, სადაც ფაქტიურად განისაზღვრებოდა ახალი ცნება – დანაშაულებრივი კავშირის ცნება. აღნიშნული კონცეფცია იყო გაღრმავებული 1992 წლის იტალიის კანონმდებლობით. კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსის 416 მუხლით იყო შემოღებული მაფიოზური ტიპის დაჯგუფების ცნება.

1994 წელს საერთაშორისო კონფერენციამ ქალაქ ნეაპოლში (იტალია) განსაზღვრა რიგი არსებითი დებულება, რომელიც ზეგავლენას ახდენს თანამედროვე ნორმატიულ აზროვნებაზე.⁷⁴ ამ მიმართებით გამოიყოფა ორგანიზაციის დანაშაულობის სამი ფორმა: 1. ორგანიზებული ჯგუფი; 2. დანაშაულებრივი ორგანიზაცია; 3. დანაშაულებრივი კავშირი.

თითოეული განვიხილოთ ცალ-ცალკე:

1. ორგანიზებულ ჯგუფს ახასიათებს თვისება, რომ მისი ხელმძღვანელი არის ერთდროულად დანაშაულის ორგანიზატორი.

2. დანაშაულებრივი ორგანიზაცია ითვლება უფრო მაღოვან ფორმად. აქ რთულდება მისი მართვა. როგორც წესი, დანაშაულებრივი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი არ არის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის ორგანიზატორი. ამ ფუნქციების განაწილებაც რთულია, ვიდრე პირველი ფორმის ჯგუფში:

⁷⁴ Национальное законодательство и его соответствие требованиям борьбы с различными формами организованной транснациональной преступности. Неаполь. 1994. 21-23 ноября, - T/CONF 88e3B p. 9.

ერთნი მართავენ, ქმნიან ორგანიზაციას, მეორენი იდენენ კონკრეტულ დანაშაულს, მესამენი უზრუნველყოფენ ორგანიზაციის ფუნქციონირებას, დანაშაულებრივი შემოსავლების ლეგალიზაციას, დაცვას და სხვ.

3. დანაშაულებრივი კავშირი, წარმოადგენს ორგანიზებული დანაშაულობის უმაღლეს ფორმას. მასაც გააჩნია პირველი და მეორე ფორმების ნიშნები, მაგრამ ახასიათებს დამატებით ახალი თვისება. ამ დონეზე დანაშაულებრივი კავშირი არის ლიდერების საკოორდინაციო ორგანო. ამ შემთხვევაში ჩვენ ვხედავთ ისეთი დონის ორგანიზაციას, როდესაც კრიმინალური სამყაროს „ხელმძღვანელები“ იკრიბებიან იმისათვის, რომ გადაანაწილონ თავისი საქმიანობის სფეროები, მოახდინონ კოორდინაცია და სხვ.

ჯგუფური დანაშაულობის და განსაკუთრებით ორგანიზებული დანაშაულობის ცნების აგებისას მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ კიდევ ერთი გარემოება: მხედველობაში გვაქვს კრიმინოლოგიურ ლიტერატურაში გამოთქმული აზრი, რომ მრავალი საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმა არ არის ტრანსფორმირებული კონკრეტული ქვეყნის კანონმდებლობაში⁷⁵.

⁷⁵ В.П.Попов. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. Н., 1993, с. 13-16.

ამასთან დაკავშირებით, ყურადღებას იქცევს სეპარატიზმის პრობლემა⁷⁶. უდავოა, რომ სეპარატიზმი არის დანაშაულებრივი გაერთიანების უმაღლესი ფაზა. ამიტომ ფორმათა კლასიფიკაციაში მას უნდა მიეკუთვნოს სპეციალური ადგილი.

ჩვენ აღვნიშნეთ ზოგადად ის სურათი, რომელიც ასახავს თანამედროვე მიდგომებს ჯგუფური და ორგანიზებული დანაშაულობის ცნებისადმი. როგორც ვხედავთ, ჯერჯერობით არ არის მიღწეული საბოლოო ცნების ვარიანტი.

1991 წელს ქალაქ სუზდალში (რუსეთის ფედერაცია) გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საერთაშორისო სემინარმა ერთ-ერთი ვარიანტის სახით მიიღო ორგანიზებული დანაშაულის შემდეგი ცნება: ორგანიზებული დანაშაულობა არის დამნაშავეთა მართვადი, მყარი გაერთიანების საქმიანობა, რომლის წევრებისათვის დანაშაულის ჩადენა წარმოადგენს ბიზნესს და რომელიც კორუფციის დახმარებით ქმნის სოციალური კონტროლისაგან დაცულ სისტემას.⁷⁷

აღნიშნული ცნება უფრო კრიმინოლოგიურია, ვიდრე სისხლის სამართლებრივი და ამიტომ მისი ნორმატიული განსაზღვრა ჯერჯერობით არ არის დასრულებული. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ორგანიზებული დანაშაულის ცნებამ უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი კონსტრუქცია: ორგანიზებული დანაშაული, ე. ი. დანაშაულის ჩადენის მიზნით ჯგუფის ორგანიზება. აღნიშნული დელიქტის ძირითადი თვისებაა ორგანიზატორის სუბიექტური დამოკიდებულება ორგანიზაციის შექმნისადმი. კონსტრუქცია უნდა აიგოს ფორმალური ნიშნით. არა

⁷⁶ გ. თოდრია. დანაშაულობის ორგანიზებული ფორმირების ზოგიერთი საკითხი. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №3, თბ., 1997, გვ. 14.

⁷⁷ Криминология. М., 1995. с. 258.

აქვს მნიშვნელობა ჯგუფის წევრის მიერ დანაშაულის ჩადენის ხასიათს, მეორე მნიშვნელოვანი თვისებაა – შეთქმულება ორგანიზატორთა მიერ უნდა იყოს შეთქმულება დანაშაულთა ჩადენის შესახებ, კრიმინოლოგიური ცნება ამ შემთხვევაში შეიძლება იყოს გამოყენებული პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციისათვის მაგალითად, კავშირში მონაწილეობს თუ უბრალო ჯგუფში და სხვ.⁷⁸

გაეროს 2000 წლის პალერმოს კონვენცია⁷⁹ (დანართი №1) არ ადგენს ორგანიზებული დანაშაულის დეფინიციას, თუმცა, დეტალურად განმარტავს აღნიშნულ დანაშაულობასთან დაკავშირებულ ტერმინებს: დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფი, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფი და სხვ.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ორგანიზებული დანაშაულობა არის უზოგადესი ფორმა და მისი გაგებისას დადგენილი ნიშნები შესაძლებლობას იძლევა ჩამოვყალიბოთ საკლასიფიკაციო სქემა, რომლის საფუძველი იქნება სამი დებულება⁸⁰:

1) „ტრადიციულ კრიმინალურ ჯგუფურ დანაშაულობაში, იმთავითვე რომ არსებობდა საბჭოთა ქვეყანაში, მისი ორგანიზებული სახეობები არსებობდა. ამ დანაშაულობის ნაწილს ჰქონდა ორგანიზებულობის ელემენტები, მაგრამ ამ ნაწილის გაიგივება ორგანიზებულ დანაშაულობასთან, მისი თანამედროვე გაგებით, იქნება გარკვეული გაუბრალოება“.

⁷⁸ მ. ბაძაღუა. ჯგუფურ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი თეორიული ასპექტი. ქ. „სამართალი“, №1-2, თბ., 1998, გვ. 70.

⁷⁹ გაეროს კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ“. პალერმო (იტალია), 15 ნოემბერი, 2000.

⁸⁰ В. И. Куликов. Основы борьбы с организованной преступностью. „ИНФРА-М“, М., 1996, с. 151.

2) „ორგანიზებული დანაშაულობა არის სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა... ჯგუფური დანაშაულობა მაშინ იბენს ორგანიზებულ ხასიათს, როცა ჩნდება ეკონომიკური ქმედების ნიშნები, ე.ი. მოგების გეგმიურად მიღება“.

3) „ორგანიზებული დანაშაულობა არის რიგი დანაშაულებრივი ჯგუფის მყარ დანაშაულებრივ გაერთიანებად ჩამოყალიბება, ერთობლივი კრიმინალური მოქმედებისათვის, ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად გარკვეულ სფეროში“.

ამრიგად, თუ განვიხილავთ ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ყველა ძირითად ფაზას, რომელიც მოცემულია №1 სქემაში, მაშინ მწვერვალზე მივიღებთ განვითარებულ „C“ ფორმას, – ორგანიზებულ დანაშაულობას. მასში მოცემულია ორი ელემენტი ერთად: ხელისუფლებისაკენ სწრაფვა (კორუფცია, ტერორი და ა.შ.) და მოგების მიღება. განვითარებული ფორმის დონეზე ეს ნიშნები კანონზომიერად მოცემულია ერთდროულად. ამასთან, თვითონ განვითარებული ფორმა ჩვენს ქვეყანაში ორი სახით არსებობს: ა) აღმოცენდება კრიმინალების გაერთიანების საფუძველზე, შემდგომში დანაშაულებრივი ქმედების დაფარვით, ხელისუფლების სტრუქტურებში შესვლის გზით „C1“ ფორმით და ბ) ქვეყნის ერთიანობის დარღვევით, აგრესიული სეპარატიზმის გზით „C2“ ფორმით.

გარდამავალ ფაზას იჭერს დუალისტური „B“ ფორმა⁸¹. აქ ლაპარაკია მრავალგვარ ჯგუფებზე, რომლებიც დანაშაულებრივ ქმედებას მყარად ახორციელებენ (ასევე იწოდება, როგორც ორგანიზებული დანაშაულობა, სიტყვის ვიწრო გაგებით), მაგრამ

⁸¹ ამერიკელი მეცნიერი ლ. იაბლონსკი იძლევა გარკვეულად განსხვავებულ განსაზღვრებას შუალედურ ჯგუფთან დაკავშირებით სტატიაში Л. Яблонский, Шайка деликвентов как промежуточная группа. „Социология преступности“. „Прогресс“. М., 1996, с. 355-366.

ის ელემენტები, რომლებსაც ჩვენ განვითარებულ ფორმაში ვხედავთ, ამ შემთხვევაში ეპიზოდურად ჩნდება. ფილოსოფიურად ეს იმას ნიშნავს, რომ აქ ჩვენ გვაქვს ორი საწყისი, თითქოს ერთად მოცემული: ბრბოს ნიშანი, ეპიზოდურად წარმოქმნილი ჯგუფისა და განვითარებული ფორმის ნიშნები. მაგრამ ესენი ჯერ აქ ემბრიონალურად, შემთხვევითაა წარმოდგენილი.

№1 სქემაში ჩვენ გამოვყოფთ დუალისტური ფორმის ორ ვარიანტს, ერთგვარად სუფთა სახით. თუმცა არსებობს ემპირიულად განსხვავებული სხვადასხვაობანი.

ერთ-ერთ ვარიანტად გამოდის ანგარებითი მიმართების ფორმა. ეგზემპლარული გზით ტიპიური მახასიათებლები შეიძლება აღმოვაჩინოთ ქვემოთ მოყვანილი სისხლის სამართლის საქმით.

მაგალითად, სამტრედიის პურის მიმღებ საწარმოში მოქმედ დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის საქმიანობაში ჩვენ ვავლენთ ჯგუფური დანაშაულის გარდამავალ (დუალისტურ) ფორმას. ამ ჯგუფმა 1994-1995 წლების განმავლობაში ჩაიდინა ანგარებითი დანაშაული პურის ფქვილის გატაცების გზით. დამნაშავეთა ჯგუფს მფარველობდა და მათთან დანაშაულებრივ კავშირში იმყოფებოდა სამტრედიის რაიონის ხელმძღვანელობა.

ასეთი ტიპის ჯგუფისათვის დამახასიათებელია სტრუქტურის გამარტივებულობა, მოქმედების ლოკალურობა, ჯგუფი არ ცდილობს გარკვეული, შედარებით ზომიერი კრიმინალური ქმედებით მიღებული შემოსავლების ფარგლებს გაცდეს, კორუმპირებული კავშირები შეზღუდულია გადასაწყვეტი ამოცანებიდან გამომდინარე.

ასევე ეგზემპლარული მეთოდის საფუძველზე მეორე ვარიანტად გამოდის სისხლის სამართლის საქმის მასალა ა.ა-სა და სხვათა მიმართ, რომელიც განხილული იყო 1997 წლის 22 აპრილს. როგორც საქმიდან ჩანს, ჯგუფი სჩადიოდა ყაჩაღურ, ანგარებით და ძალადობრივ დანაშაულს, ტერორისტული აქტების ჩათვლით. სტრუქტურულად ბირთვი სტაბილური იყო, მაგრამ დანაშაულის შემსრულებელთა ჯგუფები იცვლებოდა. ტერორისტული აქტები ხორციელდებოდა იმ მიზნით, რომ თავიდან აეცილებინათ წინააღმდეგობა სისხლის სამართლის ასეთი დანაშაულის ჩადენაში. რაიმე გამართული სისტემა მოგების მისაღებად, რაც ტიპურია ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გაგებით, აქ არ შეინიშნება.

ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის დაწყებით ფაზაში გვხვდება „A“ ფორმა, რომელსაც ჩვენ შემთხვევით ვუწოდებთ. ამ ფორმას კრიმინოლოგები სამართლიანად უწოდებენ სიტუაციურს.

როგორც შემთხვევითი, ასევე დუალისტური ფორმები შეიძლება ორი გზით განვითარდეს: ძალადობრივი დანაშაულობის გზით და ანგარებითი დანაშაულობის გზით. დანაშაულობის და მისი ჯგუფური ფორმის სოციალური და ზნეობრივი ბუნების გათვალისწინებით ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ნულოვანი ფაზა წარმოდგენილია ადრეული „0“ ფორმით, როდესაც ჯგუფის მიერ ჩადენილია უზნეო, ასოციალური, დევიანტური დანაშაულის ჩადენის რისკის შემცველი ქცევა დანაშაულის ნიშნების გარეშე, რომელიც უმრავლეს შემთხვევაში ჯგუფური დანაშაულის ხელშეწყობი პირობა და მიზეზთაგანია.

მომდევნო თავებში ეს მოდიფიკაციები ემპირიულ მასალაზე გვექნება ილუსტრირებული.

3. ჯგუფური დანაშაულობის კვლევის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

გერმანელი მეცნიერის ჰანს შნაიდერის მოსაზრებით, ჯგუფური დანაშაულობის თეორიული მნიშვნელობა მრავალმხრივ არის განპირობებული თვით ამ ფორმის ფენომენის სირთულით. ინდივიდუალურად ჩადენილი დანაშაულისაგან განსხვავებით. ჯგუფი ყოველთვის უფრო საშიში კრიმინოგენური ფაქტორია.⁸² ჯგუფური დანაშაულობა ადამიანთა მასებზე ნეგატიურად ზემოქმედებს, ემუქრება სახელმწიფო ცხოვრების საფუძველთა საფუძველს – ქვეყნის ეკონომიკასა და სოციალურ მდგომარეობას.

მეოცე საუკუნის 90-იანი წლებში საქართველოში ზოგიერთი კრიმინალური ჯგუფების ზრდის შედეგად „ჩრდილოვანმა ეკონომიკამ“ 45% შეადგინა.⁸³ მეცნიერ-კრიმინოლოგთა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ბევრ ქვეყანაში ჯგუფური დანაშაულობა მთელი დანაშაულობათა ბირთვს ქმნის.⁸⁴ ჯგუფური დანაშაულობის ამ განსაკუთრებული ბუნების აღწერისა და ახსნის გამო სამეცნიერო კვლევის წინაშე რიგი სპეციალური ამოცანა დგას.

აღწერილობითი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ჯგუფთა არა ფაქტორული აღწერა, არამედ საერთო ტენდენციის

⁸² Г. Шнайдер. Криминология. „Прогресс“, „Универс“, М., 1994, с. 49-50 (ჰანს იოაჰიმ შნაიდერი - გერმანელი სამართალმცოდნე, კრიმინოლოგი, ფსიქოლოგი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1928-2015 წწ.).

⁸³ საქართველოს მთავრობის გაფართოებულ სხდომაზე შინაგან საქმეთა მინისტრის მოხსენება. 12 მარტი, 1997.

⁸⁴ М. Иншаков. Зарубежная криминология. „Норма“, М., 1997, с. 294-342.

გამოკვლევა. აქ დიდმნიშვნელოვანი დანაშაულთა კლასიფიკაცია, რაც საბოლოოდ გვაძლევს საშუალებას, დავადგინოთ ჯგუფური დანაშაულობის ტენდენცია. ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ე.წ. საბაზო ელემენტების განსაზღვრა, ანუ ისეთი დანაშაულობებისა, რომლებიც უფრო ტიპურად მეორდება ჯგუფურ დანაშაულობაში. კრიმინოლოგიურ კვლევებში შემთხვევით არაა აღნიშნული, რომ პრაქტიკაში ჯგუფის მიერ ჩადენილ საბაზო დანაშაულობათა ორიენტირება საშუალებას მოგვცემს უფრო სწორად განვსაზღვროთ და დავახასიათოთ პრევენციის ობიექტი, დანაშაულებრივი ქმედების მიზნობრივი მიმართულება, მათთვის ტიპური დანაშაულებრივი ფორმირებანი, უფრო ზუსტად განვსაზღვროთ დანაშაულებრივი ქმედების ცალკეულ სახეობათა წრე.⁸⁵

ჯგუფის დანაშაულობის ობიექტურად გაგებისათვის აუცილებელია სრული სტატისტიკური მონაცემები, რაც სამწუხაროდ არ აისახება ოფიციალურ სტატისტიკაში. აღსანიშნავია, რომ ეს საკითხი მეცნიერული კვლევის ცალკე თემაა. არა მარტო სამამულო, არამედ საზღვარგარეთის პრაქტიკაშიც ძნელია პასუხის პოვნა, ჯგუფური დანაშაულობის სრული რაოდენობის დეტალური აღწერის შესახებ. ამ მხრივ ყველაზე ნიშანდობლივია აშშ-ს იუსტიციის დეპარტამენტის სტატისტიკური ცხრილი. მასში ჯგუფური დანაშაულობა მოიაზრება იმ მონაცემებში, რომლებიც რთულია შესაჯერებლად და აძნელებს სტატისტიკურ ანალიზს. ასე მაგალითად, მოცემულია საერთო რაოდენობრივი მონაცემები დანაშაულობის მდგომარეობის და

⁸⁵ В.И. Куликов. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. IV, „ИНФРА-М“, М., 1996, с. 247.

მისი ზრდის ტემპის შემდეგ, რატომღაც ფიგურირებს მონაცემები მოსახლეობის კრიმინალური აქტივობის შესახებ და ამავდროულად გამოიყოფა ძალადობრივი და საკუთრების წინააღმდეგ აქტების ამსახველი საერთო მაჩვენებლები. მათ გვერდით მოტანილია მაჩვენებლები ცალკეულ სახეობათა მიხედვით: მკვლელობების, საკუთრების ხელყოფის, ქურდობის და მათ შორის სატრანსპორტო საშუალებათა ქურდობის. ამასთან ერთად გამოიყოფა ოპერატიულ-სამძებრო ხასიათის მონაცემები, ე.ი. ცნობები დაპატიმრების, სამართლებრივი იძულების გამოყენების და ა.შ.⁸⁶ ამრიგად, დაჯგუფება არაერთგვაროვანია და არ იძლევა დანაშაულობის თავიდან აცილების ობიექტის – ჯგუფური დანაშაულობის თანმიმდევრულ აღწერას. ამ მიმართულებით მეტად მწირია მასალა ოფიციალურ სტატისტიკაშიც. სსრკ-ს დაშლის შემდგომ, სტატისტიკური ანალიზი გარკვეულად გაუმჯობესდა. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო, ქვეყანაში არსებული ყველა საგამომიებო უწყებაზე დაყრდნობით აწარმოებს რეგისტრირებული სისხლის სამართლის სტატისტიკას, რომელსაც ყოველგვარი ლოგიკის გარეშე, „დანაშაულის სტატისტიკას“ უწოდებენ. ასევე საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის სოციალური სტატისტიკის ჩარჩოში მოთავსებულია ქვეყნის სისხლის სამართლის სტატისტიკური მონაცემები, რომლებშიც ვერსად ვერ ნახავთ ჯგუფური - ორგანიზებული დანაშაულის მდგომარეობის ამსახველ სტატისტიკას. მაშინ, როდესაც წარსულში არსებობდა ადრე დანაშაულის ჩამდენ პირთა და პირთა ჯგუფის მიერ ჩადენილ დანაშაულთა სტატისტიკის წარმოების პრაქტიკა.

⁸⁶ U.S. Department of justice Federal Bureau of Investigation. - Uniform Crime Reporting Program Press Release - 10/13.1996.

ამრიგად, ჯგუფური დანაშაულობის კრიმინოლოგიურმა კვლევამ უნდა შეავსოს ეს ხარვეზი და შექმნას საფუძველი სტატისტიკური ანგარიშების გაუმჯობესებისათვის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, ასევე პროკურატურის, სამართალდამცავ და სპეციალური სამსახურების წინაშე კრიმინოლოგიურმა კვლევებმა უნდა დასვას ოფიციალური სტატისტიკის სრულყოფის პრობლემა.

კრიმინოლოგიური კვლევების აღწერითი ფუნქციები ქმნიან წანამძღვრებს ახსნის მეთოდების რეალიზაციისათვის. ჯგუფური დანაშაულობის ახსნა ნიშნავს ამოსავალი აქსიომატური პირობების განსაზღვრას, საიდანაც შეიძლება ემპირიული ხასიათის დებულებების დედუქცირება. ყველაზე ტიპურ მაჩვენებლებად ის ფაქტები გამოდიან, რომლებიც სწორედ კრიმინოლოგიური ანალიზით არის მიღებული. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისინი, რომლებიც საორიენტაციოდ არის განსაზღვრული გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური სამდივნოს მიერ, ორგანიზებული დანაშაულობის ბუნების ანალიზთან დაკავშირებით. ამ მიმართულებით კრიმინოლოგიური კვლევა ორიენტირებული უნდა იყოს შემდეგ მახასიათებლებზე:

1) კრიმინალური ჯგუფების, ადგილებისა და რეგიონების წყაროების იდენტიფიკაციაზე;

2) იმ ჯგუფთა თავისებურებების იდენტიფიკაციაზე, რომლებიც თავის ქმედებას ე.წ. ინტერნაციონალიზაციის ნიშნით წარმართავენ;

3) ჯგუფების იმ ინდივიდუალური თავისებურებების იდენტიფიკაციაზე, რომლებსაც შეუძლიათ მნიშვნელოვანი, განმსაზღვრელი როლი ითამაშონ;

4) მოსახლეობის, ჯგუფების, კრიმინალური აქტივობის ანალიზზე;

5) ჯგუფების არსებობის საშუალებებზე;

6) მოსახლეობის დამოკიდებულებაზე ჯგუფური დანაშაულობისადმი.

ამავე მიმართულებით მეტად აქტუალური ხდება ჯგუფური დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური კვლევა.⁸⁷

დანაშაულობის, მისი ჯგუფური - ორგანიზებული ფორმის გამოწვევებმა, სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების კრიმინალთან ბრძოლისა და პრევენციული საქმიანობის პრაქტიკაზე დაკვირვებამ დაგვანახა, რომ სასურველი შედეგის მისაღებად საკმარისი არაა სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით მხოლოდ საინფორმაციო-ანალიტიკური მასალის საფუძველზე მოქმედება. საჭიროდ მიგვაჩნია საკითხისადმი მაღალი სტანდარტებით კომპლექსური მიდგომა, სისტემის შიგნით და მის გარეთ აკადემიური წრეების მონაწილეობით კრიმინოლოგიური სამეცნიერო-კვლევითი კომპონენტის ამოქმედება, მეცნიერული ანალიზის საფუძველზე სრულყოფილი, შეჯერებული დასკვნებისა და რეკომენდაციების შემუშავება-გააზრება⁸⁸.

კრიმინოლოგიური კვლევის ახსნითი ფუნქცია უშუალოდ ეყრდნობა ჯგუფთა კრიმინალური აქტივობის სოციალური პარამეტრების განსაზღვრას. ამასთან კავშირში, სოციალური რეფორმების გატარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ვიცოდეთ ჯგუფური დანაშაულობის სოციალური რეგენერაციის საკითხი. კერძოდ პრაქტიკამ დაგვანახა, რომ „იქ, სადაც

⁸⁷ Project „Go west“. - OC/JJ. April. 1997, p.1-6.

⁸⁸ მ. ბაძაღუა. პოლიცია და საზოგადოება. ჟ. „კრიმინოლოგი“, №1(13), თბ., 2018-2019, გვ. 36.

გამომძიების შემდეგ არ მოხერხდა ორგანიზებული დანაშაულებრივი ფორმირების ლიკვიდაცია, გარკვეული დროის შემდეგ, იგი ფეხზე დგება და განაგრძობს დანაშაულებრივ საქმიანობას ან აქტივობას იმ ძალების მეშვეობით, რომლებიც გადაურჩნენ გამომჟღავნებას, ანდა ახალი შემადგენლობით“. უდავოა რომ ჯგუფთა სტრუქტურების განახლება კანონზომიერად ხდება. მაგრამ უფრო რთული საკითხი – ესაა ე.წ. „აღწარმოება“ ჯგუფური დანაშაულობისა, ამგვარი რეგენერაციის სოციალური პირობების ცოდნა.

ჯგუფების დანაშაულებრივ ქმედებათა ხერხების უმეტესობა დამოკიდებულია იმ დანაშაულობებზე, რომლებსაც ისინი უფრო ხშირად სჩადიან, ანუ ე.წ. საბაზო დანაშაულობაზე. ამ მიმართულებით კრიმინოლოგიური კვლევა საფუძველს ამზადებს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სრულყოფისათვის, დანაშაულის ახალი ნორმებისა და შემადგენლობის განსაზღვრისათვის. კრიმინოლოგიისა და სისხლის სამართლის ურთიერთმოქმედების აქტუალობაზე მიუთითებს თუნდაც ახალი კრიმინალური ფენომენი – „ფულის გათეთრება“, რასაც ბევრი სახელმწიფო, მათ შორის გერმანია შეეჯახა. ამავე პრობლემატიკაზე მიგვითითებს კრიმინალური სამყაროს სხვა მოვლენებიც.⁸⁹

ჯგუფური დანაშაულობა არის რთული სოციალური წარმონაქმნი, რომელშიც გადახლართულია სოციალური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური და ფსიქოლოგიური ფაქტორები უეჭველია, ყველა ისინი, საბოლოო ჯამში, თავის გართულებას მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში პოულობენ. მაგრამ ჯგუფის

⁸⁹ X. Кернер, Э. Дах. Отмывание денег. „Международные отношения“, М., 1996.

ფორმირების პროცესში ყოველი ფაქტორი არაერთგვაროვან როლს თამაშობს. უდავოა, რომ მათ დასადგენად აუცილებელია კომპლექსური მიდგომა. ამიტომ კრიმინოლოგიური კვლევა სტიმულს აძლევს სამართალმცოდნეების, სოციოლოგების, ფსიქოლოგებისა და სხვათა სამეცნიერო-ანალიტიკურ საქმიანობას.

კრიმინოლოგიური ანალიზი თვითმიზანი არ არის. საბოლოო ჯამში მან პროგნოზული ამოცანები უნდა გადაჭრას. სწორედ ამ მიმართულებით წარმართულმა კრიმინოლოგიურმა კვლევამ და ანალიზმა უნდა გამოავლინოს ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციური პროცესი. კრიმინოლოგიურმა პროგნოზმა იმავდროულად, უნდა განსაზღვროს მოსახლეობის ყველაზე „კრიმინალური“ ფენები, რეგიონები და ა.შ. ამავე მიმართულებით მნიშვნელოვანია ლატენტურობის თავისებური ინდექსის დადგენა. მართალია, მსოფლიო პრაქტიკაში ჯერ არ არსებობს ლატენტურობის დადგენის ერთიანი მეთოდიკა. მაგრამ კრიმინოლოგიური ანალიზი ყველა პირობას ჰქმნის ლატენტურობის ინდექსის განსაზღვრისათვის მათემატიკური მეთოდების დასაწერგავად, ანუ ე.წ. ალბათობის გათვლისათვის.

ჯგუფური დანაშაულობის შესწავლა ორიენტირებული უნდა იყოს არსებითი პრაქტიკული ამოცანების გადაწყვეტაზე. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია სოციალურ-რეფორმისტული, პოლიტიკური და ოპერატიულ-სამშენებლო ხასიათის ურთიერთდაკავშირებული ამოცანები.

სოციალურ-რეფორმისტული ხასიათის ამოცანების გადასაწყვეტად კრიმინოლოგიურ კვლევებს პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა ენიჭებათ. კრიმინალური ჯგუფების ჩამოყალიბება და ზრდა არ ხდება სპონტანურად, როგორც ეს ერთი შეხედვით გვეჩვენება. მისი საფუძველია სოციალური კანონზომიერებანი. და, მაშასადამე, „სერიოზული დარტყმა“ ჯგუფურ

დანაშაულობას შეიძლება მივაყენოთ არა სპეციალური ოპერა-ტიული ღონისძიებებით, არამედ ღრმად გააზრებული რეფორმებით. შემთხვევითი არ არის, რომ ქუჩური ბანდების, რეკეტირების, ნარკობიზნესის ჯგუფების და ა.შ. შესამჩნევი შემცირება მაშინ შეინიშნებოდა, როცა ნიუ-იორკში ჩაატარეს, რეფორმები მშენებლობის დარგში. ეს დარგი კი ორგანიზებული დანაშაულობის კონტროლის ქვეშ იყო და ამ გზით კრიმინალური სამყაროს ძირითად ბირთვს „კვებავდა“ ცხოვრების პირობების შეცვლა, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და ა.შ. მხოლოდ იმ შემთხვევაში არის შესაძლებელი, თუკი კრიმინოლოგიური კვლევით დადგენილია ცხოვრების ყველაზე მეტად სოციალურად დაზიანებული სფეროები, თუ განხორციელებულია მათი კლასიფიკაცია, მოცემულია არსებითი აღწერა. მაშასადამე, კრიმინოლოგიური კვლევა და ანალიზი განსაზღვრავს სოციალური რეფორმების გატარების კონცეფციას, როგორც დანაშაულობის თავიდან აცილების საშუალებას. კრიმინოლოგიური რეკომენდაციები და დასკვნები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე. სწორედ კრიმინოლოგიური რეკომენდაციების დახმარებით მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ობიექტურად შეუძლიათ საფუძვლიანად დაიკავონ უკომპრომისო პოზიცია დანაშაულობის პრობლემების საკითხების გაშუქებაში. კრიმინოლოგებს შეუძლიათ მკვეთრად შეაფასონ ის პუბლიკაციები და გადაცემები, სადაც ანტიკრიმინალური თემა არასაკმაოდ ობიექტურად შექედება. მხოლოდ ჯგუფური დანაშაულობის სერიოზული კრიმინოლოგიური კვლევების საფუძველზე შეიძლება ობიექტურად შევაფასოთ ფაქტი, როცა „მორალური ნორმისა და

°° Mafia in USA - Christian Science Monitor. 1985. December, 18, p. 1-3.

ქურნალისტური ეთიკის დარღვევით, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა წარმომადგენლები დანაშაულის აღწერაში ძალადობისაკენ, სისასტიკისაკენ დაკავშირებულ დამნაშავეთა და მათ კანონსაწინააღმდეგო ქმედების ზედმეტი ნატურალიზმითა და შექებით სცოდავენ⁹¹, ხოლო სამართალდამცავ სტრუქტურებს ხელაღებით და არაკომპეტენტურად აკრიტიკებენ.⁹¹ ხშირ შემთხვევაში, მასმედიის მხრიდან არაობიექტურობის მიზეზს არაპროფესიონალიზმი, მათ უკან მდგომი პოლიტიკური ან ბიზნესინტერესები წარმოადგენს.

ამრიგად, საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება გამოდის, როგორც მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომლის საფუძველს შეადგენს კრიმინოლოგიური რეკომენდაციების სისტემა, მნიშვნელოვანი სოციალური დომინანტის სახით.

ნორმატიული აქტების მომზადებისას, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საკანონმდებლო ინიციატივით პარლამენტში ქვეყნის აღმასრულებელი ხელისუფლება შედის, სამართალდამცავი სტრუქტურებს შეუძლიათ პრაქტიკული ხასიათის რეკომენდაციების შემუშავება. ამასთან, ორიენტაცია უნდა აიღონ არა უწყებრივ გამოცდილებაზე, არამედ კრიმინოლოგიურ სამეცნიერო-კვლევით ანალიზზე. ამ მხრივ კრიმინოლოგიური აზროვნება საშუალებას აძლევს სახელმწიფო სტრუქტურებს, გამოვიდეს უწყებრივი ინტერესების სფეროდან და შექმნას ობიექტური საფუძველი მისი საკანონმდებლო. პროცესებში მონაწილეობისათვის.

ობიექტურ, კრიმინოლოგიურ დასკვნებს და რეკომენდაციებს შეუძლიათ განსაკუთრებული როლი შეასრულონ ქვეყნის

⁹¹ Материалы Совместного заседания по проблемам координации и повышения эффективности деятельности государств-участников СНГ в борьбе с преступность. М., 2-3 декабря, 1997.

პოლიტიკურ ცხოვრებაში. გამორიცხული არ არის, რომ ხელისუფლების სხვადასხვა შტოებს არაერთგვაროვანი პოზიცია ჰქონდეთ ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლაში. უეჭველია, რომ პოლიტიკური უთანხმოების დასაძლევად აუცილებელია დანაშაულობის ობიექტური მონაცემები, რომლებიც ჯგუფური დანაშაულობის ერთსა და იმავე სურათს მოგვცემს, მიუხედავად პოლიტიკური ინტერესისა, ამასთან დაკავშირებით, „რუსული“ მაფიის საქმიანობის ანალიზისას აღსანიშნავია სხვადასხვა დონის დამნაშავეთა მისწრაფება პარლამენტის სადეპუტატო იმუნიტეტის მოსაპოვებლად, რადგან ბევრი დეპუტატი დანაშაულში შემჩნეულია, მაგრამ იმუნიტეტი იფარავს მას. „შემთხვევითი არაა, რომ ისინი ასე ებლაუჭებიან თავის სადეპუტატო იმუნიტეტს, რომელმაც, 1995 წლის ოქტომბერში გამოქვეყნებული რუსეთის ფედერაციის გენერალური პროკურატურის მეტად არასრული მონაცემებით, თითქმის ასორმოდანათ დეპუტატზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას შეუშალა ხელი. კანონი კრძალავს გამოძიებას, სანამ დეპუტატებს არ მოეხსნება იმუნიტეტი, მისი მოხსნა კი დუმის მიერ მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება, თუკი დანაშაულის ჩადენის მტკიცებულება იქნება წარმოდგენილი. ამ მოჯადოებული წრის გარღვევის ცდა დუმაში დიდი აურზაურით ჩაფლავდა. 450 დეპუტატიდან 50-ზე ნაკლებმა მისცა ხმა კანონის ახალ ვარიანტს“. ცნობილი შვეიცარელი ჟურნალისტის და ანალიტიკოსის ბორის შლაენის აზრით, ეს შეფასება სავსებით ესადაგება სსრ კავშირის სხვა ყოფილ რესპუბლიკებსაც.⁹² რა თქმა უნდა, საკანონმდებლო ორგანოებში კრიმინალების შეღწევისა და მორალური გახრწნის ფაქტებს ვერც

⁹² Б. Шлаен. „Русская“ мафия набирает обороты. „Вестник“. М., 1997.

ერთი ქვეყანა ვერ გაექცევა. მაგრამ პრობლემა იმუნიტეტი კი არაა, არამედ წამოყენებულ მტკიცებულებათა დასაბუთებულობაშია. დეპუტატების მიმართ მნიშვნელოვანია არა მარტო ოპერატიულ-სამძებრო მასალები, არამედ კრიმინოლოგიური დასკვნები, რომლებიც შესაძლებლობას მოგვცემდნენ სოციოლოგიურად დაგვესაბუთებინა ის ზარალი, რისი მოტანაც შეუძლია დეპუტატის კანონსაწინააღმდეგო ქმედებას. ამ მოტივით არ შეიძლება ბრალდების წაყენების პროცესი ნორმატიულობის თვალსაზრისით, იყოს „მშრალი“, არამედ კრიმინოლოგიური გაგებით უნდა იყოს ღრმად გააზრებული.

ჯგუფური დანაშაულობის ფაქტების გამოვლენის, გახსნის, გამოძიების და საგამოძიებო ამოცანათა გადასაჭრელად. აუცილებელია დანაშაულის პრევენციის საგანგებო მეთოდოლოგია. მისი დამუშავება ემყარება ჯგუფური დანაშაულობის ე.წ. საბაზო ელემენტების ცოდნას – ტიპური დანაშაულობებისას რომელთაც ჯგუფები სჩადიან, მათ ურთიერთკავშირს მეთოდებთან, მექანიზმებთან, ქმედების გარემოებასთან. ამ მიმართულებით კრიმინოლოგიურმა კვლევებამ უნდა დაადგინოს ტიპური რიგები დანაშაულობებისა, რომელთაც ჯგუფები სჩადიან. ცალკეული ოპერატიულ-სამძებრო, საგამოძიებო და ექსპერიმენტული ამოცანების გადაწყვეტა შეუძლებელია, თუ არ არის დადგენილი ე.წ. ტიპური საგამოძიებო სიტუაციები. თვით ეს სიტუაციები წარმოიქმნება იმ დანაშაულებრივი ქმედების გამოძიებისას, რომლის საფუძველში კრიმინალური ჯგუფის სტრუქტურაა. ასეთი სტრუქტურების ყველაზე მნიშვნელოვან ნიშნებს სწორედ კრიმინოლოგიური კვლევები ადგენს.

ამრიგად, ჯგუფური დანაშაულობის კვლევისას კრიმინოლოგიური მეცნიერული ანალიზი თეორიაში და პრაქტიკაში,

გამოყენებით როლს ასრულებს კრიმინალური ჯგუფების ბუნების დასადგენად. ამავდროულად ეს კვლევები მნიშვნელოვან პრაქტიკულ გავლენას ახდენს ჯგუფურ დანაშაულობის პრევენციისა და მასთან ბრძოლის პროცესში დასკვნებისა და რეკომენდაციების მომზადებისას მართვის ყველა დონეზე.

თავი II

ჯგუფური დანაშაულობის მდგომარეობის ძირითადი მახასიათებლები

§1. ჯგუფური დანაშაულობის საერთო ტენდენციები

განსაკუთრებული სირთულის გამო ჯგუფური დანაშაულობა, თავის კანონზომიერებას ამჟღავნებს სხვადასხვა მიმართულებით. ამასთან გასათვალისწინებელია, რომ მხოლოდ ჯგუფურ დანაშაულში რაოდენობრივი და თვისებრივი მაჩვენებლები არ ემთხვევა ერთმანეთს. მაგალითად, ქურდობის პროცენტი უფრო მაღალია, ვიდრე ტერორისტული აქტებისა, მაგრამ საზოგადოებისათვის გაცილებით საშიშია ტერორისტული აქტები, ვიდრე ქურდობა. მაშასადამე საჭიროა დანაშაულობის ამ ფორმის არაერთგვაროვანი ანალიზი. ამისათვის უნდა გაირკვეს შემდეგი საკითხები:

- რა ადგილი უჭირავს ჯგუფურ დანაშაულს დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში;
- რა როლს თამაშობს ჯგუფური დანაშაული, დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში;
- ცხოვრების რომელი სფეროებია უფრო მეტად დაზიანებული ჯგუფური დანაშაულის მიერ;
- როგორია ჯგუფური დანაშაულის მხრიდან საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხი;
- როგორი ჯგუფების სახით ხდება დანაშაულის რეალიზება მასობრივი ფორმით;
- როგორი დანაშაულით ხდება მისი ჯგუფური ფორმის რეალიზება.

პირველ საკითხში დანაშაულისა და ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურების შედარება დანაშაულის ყველაზე უფრო გავრცელებული სახეობებით გვაძლევს სურათს, რომელიც ასახულია №1 ცხრილში:

ცხრილი №1

დანაშაულის და ჯგუფური დანაშაულის შეფარდება (1997 წ.)

მუხლი	დანაშაულის საერთო სტრუქტურა		ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურა		დანაშაულის სახეები
	რიგითი ნომერი	%	რიგითი ნომერი	%	
150	1	29.9	1	26.5	ქურდობა
252	2	8.4	7	4.3	ნარკოდანაშაული
152	3	8.3	2	11.6	ყაჩაღობა
238	4	7	3	7.5	იარაღი
105	5	4.9	19	1.4	განზრახ მკვლელობა
228	6	4.3	5	4.5	ხულიგნობა
243	7	3.2	6	4.3	ტრანსპორტის გატაცება
241	8	2.05	36	0.4	სატრანსპორტო წესების დარღვევა
110	9	2.02	39	0.3	სხეულის დაზიანება
151	10	1.9	9	2.9	ძარცვა
153	11	1.3	24	0.9	თაღლითობა

დანაშაულისა და ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმების მიხედვით შედარება შემდეგ სურათს იძლევა. ორივე შემთხვევაში უფრო გავრცელებულია

ქურდობა. სხვა შემთხვევებში სტრუქტურები დიდად განსხვავდებიან. საერთო სტრუქტურაში მეორე ადგილზე ნარკოდანაშაულია, შემდეგ ანგარებით-ძალადობითი დანაშაული - ყაჩაღობა და ძალადობითი დანაშაული, ანდა დანაშაულები, რომლებიც ძალადობას განეკუთვნებიან: მკვლელობა, სხეულის დაზიანება, იარაღის ტარება და ა.შ.. მკვლელობებისა და მძიმე დაზიანებების შედარება გვიჩვენებს, რომ დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში მათ თითქმის წამყვანი ადგილი უჭირავთ (5 და 9), მაშინ როცა ჯგუფურ დანაშაულში ისინი თითქმის ბოლო, უმნიშვნელო ადგილზე არიან (19 და 39). ამრიგად, დანაშაულის საერთო სტრუქტურისათვის ძალადობრივი ფორმა უფრო დამახასიათებელია, მაშინ, როცა ჯგუფური დანაშაულისათვის ძირითადად ნიშანდობლივია ანგარებითი მოტივაცია.

სტრუქტურათა შედარებიდან ასევე გამომდინარეობს სხვა მნიშვნელოვანი დასკვნა. განსაკუთრებული საზოგადოებრივი საშიშროების გამო, ჯგუფური დანაშაული უფრო ზუსტად ამჟღავნებს მის ხასიათს, ვიდრე დანაშაულის საერთო სტრუქტურა. კერძოდ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ჯგუფური დანაშაული არის „უჯრედი“, რომელშიც მთელი დანაშაულობის ბუნება ჩანს. ამიტომ დანაშაულობის აცილების კრიმინოლოგიური ვერსია უნდა ემყარებოდეს ჯგუფური დანაშაულობის კანონზომიერებებს.

ბოლოს კი გასარკვევია საკითხი, რატომ არის, რომ დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში ნარკოტიკული ნივთიერებების უკანონო შენახვა, დამზადება ანდა გასაღება მეორე ადგილზეა, მაშინ როცა ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურაში იგი მეშვიდე ადგილზეა?

პირველად, ჩვენს მიერ გამოყენებული რანგობრივი მაჩვენებლების გააზრების მეთოდი კანონზომიერების დადგენის

საშუალებას იძლევა, რაც არ აისახება სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების ანგარიშებში. რაში მდგომარეობს საკითხის არსი, ჩვეულებრივ, დანაშაულის სახეობები ყოველთვის დაკავშირებულია ორგანიზებულ დანაშაულთან - კერძოდ, ნარკობიზნესთან. მაგრამ ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურაში ეს ფაქტი არ ჩანს, მიზეზი უნდა ვეძებოთ იმაში, რომ საქართველოში არ არსებობს ნარკობიზნესი, როგორც დანაშაულის ორგანიზებული ფორმა. იგი განვითარებულია სხვა ქვეყნებში. მაგრამ ჩვენს ქვეყანაში ის ჯერჯერობით თავს იჩენს ნარკობიზნესის ცალკეული „შემსრულებლების“ სახით. კერძოდ: ტრანზიტი, გასაღება და მოხმარება. ამიტომ არის რომ, ნარკოტიკული ნივთიერებების შენახვა, დამზადება და გასაღება პირველ რიგშია დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში და არა ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურაში. ამასთან, დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში ამ სახის დანაშაულის მეორე ადგილზე ყოფნა მის განმეორების სიხშირეზე მიგვითითებს. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საქართველო საერთაშორისო ნარკობიზნესის თვალსაწიერში იმყოფება. მაშასადამე, ჯგუფური დანაშაულის სტრუქტურა ჩვენ სავარაუდო ლატენტურობაზე მიგვითითებს, ანუ ორგანიზებული დანაშაულის ახალი სახეობის ფაქტია ნარკობიზნესი.

განვიხილოთ ჯგუფური დანაშაულის მეორე ტენდენცია შემდეგი საკითხის გარკვევისათვის - რა როლს თამაშობს ჯგუფური დანაშაული დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში? ანუ, როგორი კრიმინოგენური მიმართულებით ასრულებს თავის როლს ჯგუფური დანაშაული?

ჯგუფური დანაშაული მოტივის მიხედვით (1997 წ.)

დანაშაული მოტივის მიხედვით	სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლები	%
ანგარებითი	79, 88, 91, 94, 137, 139, 140, 150, 153, 160, 162, 163, 169, 175, 177, 178, 180, 186, 187, 189, 190, 191, 196, 198, 213, 219, 220, 221, 229, 230, 243, 252, 253, 274	43,7
ძალადობითი	69, 87, 100, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 123, 130, 132, 133, 134, 135, 138, 157, 207, 208, 209, 212, 228, 237, 238, 240, 249, 258, 259, 265	25,5
ანგარებით-ძალადობითი	65, 90, 114, 156, 166, 170, 188, 203, 205, 206, 211, 214, 236, 241	11,5

როგორც №2 ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, ჯგუფური დანაშაული ანგარებითი ხასიათისაა. ამასთან, ძალადობრივია დანაშაულისაგან განსხვავებით ანგარებით დანაშაულში შედის აგრეთვე ანგარებით-ძალადობრივი დანაშაულები, რომლებიც საერთო ჯამში 55,2% შეადგენენ ანუ ჯგუფური დანაშაულის მთელი რაოდენობის ნახევარზე მეტს.

საქართველოსაგან განსხვავებით, მსოფლიოს წამყვან სახელმწიფოებში დანაშაული და მათ შორის, ჯგუფური დანაშაული ძირითადად ძალადობრივ ხასიათს ატარებს.

მაგალითად, დანაშაულის კოეფიციენტი რეგისტრირებული მკვლელობების რაოდენობის მიხედვით, აშშ-ში რუსეთთან შედარებით ასეთი პროპორციისაა 11:9. მაშასადამე, თუკი რუსეთში 1994 წელს კიდევ შეინიშნებოდა ანგარებითი დანაშაულის (56,2%) და ანგარებით-ძალადობითი დანაშაულის (22,0%) მაჩვენებლის უპირატესობა ძალადობაზე (7,20%)⁹³ უკვე ახლა,

⁹³ В.В. Лунеев. Организованная преступность в России: осознание. истоки, тенденции. – „Государство и право“. №4, М., 1996, с.105.

სურათი მკვეთრად იცვლება. რუსი კრიმინოლოგები იძულებული არიან აღიარონ, რომ დანაშაულის ზრდა ძირითადად პროფესიონალური დანაშაულის ზრდის ხარჯზე ხდება რუსეთის ფედერაციაში. 5600-ზე მეტი ორგანიზებული ჯგუფია დადასტურებული კომპეტენტური ორგანოების⁹⁴ მიერ. ამასთან, უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ჯგუფური დანაშაულის სპექტრის „დარბილება“ ხდება ქვეყნიდან „კანონიერი ქურდების“, საშიში კრიმინალებისა და ჯგუფების ხელმძღვანელების გავლით, ისინი ძირითადად იმყოფებიან რუსეთში, რომლის კომპეტენტური ორგანოები უკვე 800-ზე მეტ ეთნიკურ დანაშაულებრივ ჯგუფს აღრიცხავენ, სადაც, ჩეჩნურ, სომხურ და აზერბაიჯანულთან ერთად, შედიან აგრეთვე ქართული⁹⁵ დაჯგუფებებიც.⁹⁶

ჯგუფური დანაშაულობის დასახასიათებლად აუცილებელია დავადგინოთ ცხოვრების ის სფეროები, რომელიც მისგან უფრო დაზარალებულია.

ცხრილი №3

საზოგადოების სფეროების რანჟირება ხელყოფის
სიხშირის მიხედვით

პირადი საკუთრ ება	საზოგადოებრივი უშიშროება და საზოგადოებრივი წესრიგი	სახელმწიფო და საზოგადო- ებრივი საკუთრება	მმართვე- ლობის წესი	სამეურნეო ურთიერ- თობა
max- min%	max-min%	max-min%	max- min%	max-min%
19,3 - 9,5	7,5 - 3,6	7,2 - 0,6	0,6 - 0,03	0,4 - 0,03

⁹⁴ Криминология. „Новый юрист“, М., 1997, с.41

⁹⁵ გ. ლლონტი. კანონიერი ქურდები საქართველოში. „პოლიგრაფი“. თბ., 2009.

⁹⁶ В.С. Овчинский. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. III, „ИНФГЛ-М“, М., 1996, с. 173-177.

№3 ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, რომ საზოგადოების ყველაზე მეტად დაზარალებული - ხელყოფილი სფეროა პირადი საკუთრება (19,3%). მაგრამ აღნიშნული მონაცემი ასახავს მხოლოდ საერთო დანაშაულს. თუ ამასთან გავითვალისწინებთ რომ აფხაზეთსა და სამაჩაბლოში, სეპარატიზმის შედეგად, ათასობით ადამიანი იძულებით აიყარა, გაიძარცვა და განადგურდა მათი სახლები, მაშინ ცხადი ხდება რომ აღნიშნული მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია. თავისი მიზნების მისაღწევად, აგრესიული სეპარატიზმი როგორც ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის უმაღლესი ფაზა, განვითარებული „C2“ ფორმა, მისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალების სახით ახორციელებს მოქალაქეთა პირადი საკუთრების მიტაცებას, ფართომასშტაბიან გენოციდს. ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზების გადმოცემისას ქვემოთ ჩვენ კიდევ დავუბრუნდებით ამ თემას.

მოტანილი მონაცემებით შემდეგი ადგილი უჭირავს საზოგადოებრივ უშიშროებას და წესრიგს (7,5-3,6%). ეს დანაშაულები ძირითადად ხდება არა ინსტიტუციონალიზირებული პირადი ურთიერთობის სფეროში, არა ფორმალური ურთიერთობისას და ინდივიდუალური ვიწრო პირადული პრობლემების გადაჭრისას. დამნაშავეთა მოქმედებას, როგორც წესი, არა აქვს უშუალო კავშირი სახელმწიფო და საზოგადოებრივი სტრუქტურების ფუნქციონირების პროცესებთან. ეს დანაშაულები, ძირითადად, არ არის დაკავშირებული სოციალურ ორგანიზაციებში როლების შესრულებასთან, აქ ჩანს საუკეთესოდ ჯგუფური დანაშაულობის გაუცხოებისა და განვითარების როლი. შეიძლება ითქვას რომ, დანაშაულობის მაჩვენებლები არის მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის კულტურის საზომი, არაფორმალურ ურთიერთობებში აღმოცენებული

დამაბულობის განმუხტვის საშუალება. სხვა სიტყვებით, აქ ვლინდება ადამიანების ერთმანეთის მიმართ აგრესიულობის კრიმინოლოგიური ფაქტი.

შემდეგ მოდის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საკუთრების ხელყოფა (7,2%-0,6). სწორედ ამ ჭრილში ვითარდება „ჩრდილოვანი ეკონომიკა“, რომელიც, საქართველოს შსს-ს 1997 წლის მონაცემებით, შეადგენდა 45%-ს.⁹⁷ რუსეთში ეს მონაცემები უფრო მაღალია – 66%-ზე მეტი კომერციული სტრუქტურა ჩართულია ამ კრიმინალურ სფეროში.⁹⁸ კიდევ უფრო მაღალია იგი იტალიაში. მის „ჩრდილოვან ეკონომიკაში“ ჩართულია 70-80% პრივატიზებული საწარმო და კომერციული ბანკი.⁹⁹

ჯგუფური დანაშაულობის საკვანძო მახასიათებელი ნიშანია მისი სოციალური საშიშროება. ჩვეულებრივ, იგი შეიძლება განისაზღვროს სხვადასხვა კრიტერიუმით. მათ შორის ყველაზე გავრცელებულია ზარალის ოდენობა, რომელსაც დამნაშავენი აყენებენ. მაგრამ ეს კრიტერიუმი ნაკლებად გამოსადეგია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის შეფასებაში, რომელიც უმაღლეს ღირებულებას წარმოადგენს. კიდევ უფრო ნაკლებად გამოსადეგია იგი, როცა ფასდება აგრესიული სეპარატიზმის ჯგუფები. ძნელია იმ ზარალის შეფასება, რასაც ისინი აყენებენ ერსა და კაცობრიობას. რა თქმა უნდა, გენოციდის მსხვერპლთა რაოდენობის მიხედვით შესაძლებელია დანაკარგებზე მიახლოებითი ლაპარაკი. მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ, რომ განადგურდა ახალგაზრდობა, – ერის

⁹⁷ საქართველოს მთავრობის გაფართოებულ სხდომაზე შინაგან საქმეთა მინისტრის მოხსენება. 12 მარტი, 1997.

⁹⁸ Состояние правопорядка в России и результаты работы органов внутренних дел в 1993 г. М., 1994, с. 11.

⁹⁹ Газ. „Известия“, М., 1994. 21 октября.

ჯანსაღი გენოფონდი, მაშინ გასაგები გახდება, რა უზომოა დანაკარგები, რაც აგრესიულ სეპარატიზმს მოაქვს. და მაინც ჯგუფური დანაშაულობის მრავალსახეობამ და სირთულემ ხელი ვერ უნდა შეგვიშალოს მისი სოციალურად საშიშროების შეფასებაში, საკითხის დასმაში. ამასთან იგი უნდა გადაიჭრას ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის თეორიის შესაბამისად, რომელსაც ჩვენ ვავითარებთ ამ კვლევაში. აღნიშნული თეორიის ჭრილში დიდი მნიშვნელობა აქვს იმის ცოდნას, თუ განვითარების რა ტენდენცია იმალება ამ საშიშ ფორმაში, რა ნიშნებია მასში პოტენციურად ჩაბუდებული და რა განვითარდება მომავალში. ამრიგად, საზოგადოებისათვის საშიშროება, ამ შემთხვევაში, გაიაზრება როგორც იმ საშიში თვისებების გენეზისი, რომლებიც შემდგომში შესაძლებელია იყოს რეალიზებული ამა თუ იმ დანაშაულობებში. განვიხილოთ არსებული მონაცემები, რომლებიც მოტანილია №4 ცხრილში.

ცხრილი №4

ჯგუფური დანაშაულის დინამიკა

დანაშაულის დასახელება	1989-1990 წწ.		1996-1997 წწ.	
	%	რიგითი ნომერი	%	რიგითი ნომერი
პარადი ქონების ქურდობა	28,0	1	26,5	1
სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების დაუფლება (დატაცება) ქურდობით	15,9			
ხულიგნობა	15,4	2	4,5	5
ყაჩაღური თავდასხმა	11,8	3	11,6	2
ძარცვა	4,4	4	2,9	9
სპეკულაცია	3,9	5	-	-
სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების დაუფლება (დატაცება) მითვისებით, გაფლანგვით	2,7	6		

მკვლელობა	2,4	7	1,4	19
გაუპატიურება	2,2	8	-	-
მეერთამეობა	1,6	9	-	-
მომხრების წესების დარღვევა	1,0	10	0,4	36
თაღლითობა	0,7	11	0,9	24
სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება	0,5	12	0,3	39
იარაღის ტარება (შეძენა)	0,4	13	7,5	3

აღნიშნულ ცხრილში 7-10 წლის მონაცემებზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ პირველობა ეკუთვნის ქურდობას. მაგრამ თუ 1989-1990 წლებში იგი თითქმის 43,9% შეადგენდა, 1996-97 წლებში მისი მაჩვენებელი 26,59%-მდე მცირდება. ამასთან, საგულისხმოა, რომ ქურდობას ყაჩაღობა მოსდევს და არა ხულიგნობა, როგორც ეს დამახასიათებელი იყო დანაშაულის სტრუქტურისათვის 1989-1990 წლებში. უფრო მეტიც, ისეთი საშიში დანაშაული, როგორიცაა ქონების დატაცება ან/და იარაღის შენახვა, მე-13 ადგილიდან (90-იანი წლები) გადმოვიდა მე-3 (1997 წ.) ადგილზე და პირიქით, მკვლელობა, როგორც საბაზო დანაშაული 90-იანი წლების კრიმინალური ჯგუფებისა, 1997 წლისათვის ერთ-ერთ ბოლო ადგილზე იყო. მოტანილი ანალიზიდან ჩვენ ვხედავთ, რომ ჯგუფური დანაშაული ძალადობის ელემენტებს იკრებს, ჩნდება ანგარებითი და ძალადობის ელემენტების სინთეზი. ეს არის სწორედ ის მასალა, რომლისგანაც, როგორც მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის გამოცდილება გვიჩვენებს, „ფუძნდება“ ორგანიზებული დანაშაულობა. ამრიგად, ჯგუფური დანაშაულის დინამიკის მიხედვით შეიძლება თვალი გავადევნოთ მის საშიშროების ცვლილებას. დადგენილი ფაქტების თანახმად, იგი იზრდება და უთუოდ

გარდაისახება ანგარებით – ძალადობრივად. ეს სახიფათო სიგნალია, რომელიც უნდა გაითვალისწინოს სამართალდამცავმა და სპეციალურმა სამსახურებმა. მით უმეტეს, როგორც ზემოთ ვნახეთ, ჯგუფურ დანაშაულში მეორე ადგილს იჭერს დანაშაულობანი საზოგადოებრივი უშიშროებას და წესრიგის წინააღმდეგ, რაც საზოგადოებაში არსებულ დანაშაულობასა და არაფორმალურ ურთიერთობებში კონფლიქტურობას ასახავს.

ჯგუფური დანაშაულის პერსპექტივას და ხასიათს უმეტესად ჯგუფების სიდიდე განსაზღვრავს. მართალია, დანაშაულობათა თავისებურებანი და ჯგუფების სიდიდე უშუალოდ შეიძლება არ ემთხვეოდეს ერთმანეთს. მაგალითად ორკაციანმა ჯგუფმა შეიძლება ძირგამომთხრელი აქტი ჩაიდინოს, ხოლო ხუთკაციანმა ჯგუფმა – ბინების ქურდობა. მაგრამ მთლიანობაში, თუ სხვადასხვა ქვეყნების გამოცდილებას გავანალიზებთ, აღმოჩნდება რომ ჯგუფების სიდიდე და დანაშაულის ხასიათს შორის მაინც შეინიშნება გარკვეული კანონზომიერი კავშირი. ყველაზე მეტად ტიპურია ამ კავშირის ორი ვარიანტი. ჯერ – ერთი, რაოდენობით დიდი ჯგუფი ყოველთვის განსაკუთრებით ყველაზე უფრო საშიშ დანაშაულობას სჩადის. კავშირის ეს ტიპი შემთხვევით არ იყო გაანალიზებული ორგანიზებული დანაშაულობის პრობლემებზე მიძღვნილ მე-7 სიმპოზიუმზე, რომელიც გაიმართა ქალაქ ლიონში 1997 წელს¹⁰⁰. მეორე, მცირე ჯგუფებს საშიში დანაშაულის ჩადენა მაშინ შეუძლიათ, თუკი ისინი უფრო დიდი კრიმინალური გაერთიანების ნაწილი აღმოჩნდებიან, როგორც ეს, მაგალითად, ტიპუ-

¹⁰⁰ 7-th Symposium on Organized Crime. Lyons, 5th and 6th November 1997.

რია მექანიკურად შექმნილი ზანდებისათვის, რომლებიც ნარკო-
ბიზნესს ეწევიან.¹⁰¹ ამიტომ იძულებული ვართ განვიხილოთ
ჯგუფებისა და ჯგუფური დანაშაულობის განაწილების პრობ-
ლემა.

ცხრილი №5

ჯგუფების ზვედრითი წილი %-ში
(მაჩვენებლის ზრდის მიმართულებით)

პირთა რაოდენობა	10	16	18	8	6	7	4	5	3	2
პროცენტული მაჩვენებელი საერთო ჯამთან	0.4	0.6	0.7	1.3	1.9	2.3	2.6	4.1	23.2	0.4

№5 ცხრილში მოტანილი მონაცემები საშუალებას იძლევა
აღვნიშნოთ დიდი ჯგუფების მცირე გავრცელება, რაც მერყეობს
0.4% და 1.9% შორის. ყველაზე მეტად განვითარებულია მცირე
(23,2 % – 52,7%) და მათ შემდეგ საშუალო (2,3 % – 4,1%) ჯგუფები
ამ რაოდენობრივ დახასიათებაში არ შედის ტერორისტული და
სეპარატისტული ჯგუფები რადგან ჯგუფური დანაშაულობის
ევოლუციაში ისინი ახალ ხარისხობრივ ფაზას წარმოადგენენ.
საშუალოდ, ტერორისტული ჯგუფი 15-26 პირისაგან შედგება.
ამასთან, ჯგუფები სტრუქტურულადაც განსხვავდებიან. მმარ-
თველ საბჭოს 2-3 კაცი შეადგენს, შემსრულებელთა ბანდას – 5-6
კაცი, რეკეტირების, ე.წ. „ბოვეიკების“ შემადგენლობა 8-10 კაცია.
აქ ასევე გამოიყოფა ჯგუფები, რომლებიც არალეგალურ ბიზნეს-
ში მონაწილეობენ 4-5 კაცის ოდენობით. რამდენადმე უფრო

¹⁰¹ U.S. Department of Justice. Federal Bureau of Investigation. D.C.20535.
July 28.1992.

რთულია სეპარატისტული მიმართულების ჯგუფები. ისინი უფრო მრავალრიცხოვანია და მერყეობს 30-40 პირს შორის. ჯგუფები, რომლებიც უშუალოდ გარემოცვას წარმოქმნიან 5-6 კაცისგან შედგება. გამოიყოფა ჯგუფები 4-5 კაცისაგან, რომლებიც იდეოლოგიურ-პროპაგანდისტულ სამუშაოს ეწევიან. შემდეგ მოდის 10-12 კაცი, რომლებიც ორგანიზებას უწევენ გამოსვლებსა და მიტინგებს. და ბოლოს, არის ჯგუფი ე.წ. ხელის შემწყობთა – სპონსორების, 5-6 კაცის შემადგენლობით. ზოგად დანაშაულებრივი ჯგუფებისაგან განსხვავებით, აქ ყველა ჯგუფი, როგორც გაერთიანების ნაწილი, არის დამოუკიდებელი რგოლი და მკაცრად რეგლამენტირებულია. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების ბოლოს საქართველოში, გარდა აფხაზეთისა, დაფიქსირებულია სეპარატისტული და ტერორისტული 8 ჯგუფი.

კრიმინალური ჯგუფების სპექტრის სრულად განხილვისათვის აუცილებელია აგრეთვე ჯგუფურ დანაშაულში პირთა მონაწილეობის ინტენსივობის გაანალიზება, პირთა საერთო რაოდენობის შედარება, რომლებიც კომპეტენტური ორგანოებში არის რეგისტრირებული (16, 619 კაცი) და რაოდენობა იმ პირებისა, რომლებიც ჯგუფებში მონაწილეობენ (3771 კაცი), 1996-97 წლებისათვის იძლევა იმ დასკვნის გამოტანის საშუალებას რომ ყოველი მეორე „დამნაშავე“ არის კრიმინალური ჯგუფის მონაწილე. ამასთან, თუკი შევადარებთ ამავე პერიოდის სისხლის სამართლის საქმეებს, რომლებიც საქართველოს პროკურატურამ და შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამოძიებამ გადასცა სასამართლოს, საერთო დანაშაულის (12914) და ჯგუფურის საქმეებზე (1015), მაშინ მივიღებთ დასკვნას, რომ თითქმის ყოველი მეხუთე საქმე, სასამართლოს გადაცემული, ეხება იმ პირებს, რომლებმაც დანაშაული ჯგუფურად ჩაიდინეს.

ჯგუფური დანაშაულობის ტენდენციის გამოსავლენად საჭიროა განვიხილოთ საკითხი – რა სახის დანაშაულის ხარჯზე ხდება ჯგუფური დანაშაულის რეალიზება? განვიხილოთ №6 ცხრილის მონაცემები.

ცხრილი №6

დანაშაულის სტრუქტურა ჯგუფების მიხედვით (1997 წ.)

ჯგუფის წევრთა რაოდენობა	სსკ-ს მუხლი	%	სსკ-ს მუხლი	%
18	100	0,5	238	0,4
16	152	0,3	–	–
10	152	0,2	–	–
8	150	0,3	–	–
7	238	0,5	78	0,4
6	150	0,3	238	0,3
5	150	0,9	152	1,6
4	150	1,7	152	1,6
3	150	3,9	152	2,0
2	150	11,7	152	3,8

№6 ცხრილის მონაცემებიდან და აგრეთვე ტერორისტული და სეპარატისტული ზემოთ მოტანილი მაჩვენებლებიდან ჩვენ შეგვიძლია შემდეგი კანონზომიერება გამოვყოთ. ჯგუფთა რიცხოვნობის შემცირების კვალობაზე, დომინირებას იწყებს ჯგუფური ქურდობები. და პირიქით: ჯგუფური დანაშაულობის უზვეულოდ მომატება თვისებრივად ევოლუციურ ეტაპს გადის. ე.წ. საწყისი ეტაპისას ჯგუფური ძარცვა (ყაჩაღობა) დასტურდება. შემდეგ მოდის ჯგუფური ხელყოფა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საკუთრების, დაბოლოს – ტერორისტული და სეპარატისტული ჯგუფები. აქ ზედმიწევნით კარგად ვლინდება

ჯგუფური დანაშაულობის თვისებრივი თავისებურება. ქვეყნის ტერიტორიალური ერთიანობისა და პოლიტიკური სტაბილურობის ხელყოფა მოითხოვს დიდი რაოდენობის ადამიანების ჩათრევას და საზოგადოებრივი აზრის გახლეჩას. აქ ჯგუფური დანაშაულობის საშიშროება გამოიხატება თვით სამართლებრივი სახელმწიფოს მიმართ წინააღმდეგობაში. შეიძლება ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში იგი ანტისახელმწიფოებრიობის ელემენტებს შეიცავს. მაგრამ ჯგუფური დანაშაულობა ილაშქრებს არა მარტო სახელმწიფოს წინააღმდეგ, არამედ იგი ხელყოფს უმაღლეს ფასეულობას – ინდივიდის საკუთრებას, როგორც მისი არსებობის უმნიშვნელოვანეს პირობას. ჯგუფის მცირე რიცხოვნება ამ შემთხვევაში გვიჩვენებს რომ ინდივიდი, მისი საკუთრება, ჯერ არასაკმარისად არის დაცული. ფილოსოფიური განზოგადება საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ინდივიდის საკუთრების ხელყოფის შესაბამისად, მისთვის არსებობის პირობების წართმევის შესაბამისად იქმნება სახელმწიფოს ხელყოფის საფუძველი. ამრიგად, საზოგადოების განადგურებით ხდება ხელსაყრელი პირობა სახელმწიფოს ერთიანობის განადგურებისა. სწორედ აქ არის ჯგუფური დანაშაულობის „საიდუმლოს“ გასაღები.

განვიხილოთ ბოლო საკითხი – ჯგუფური დანაშაულობის საბაზო დანაშაულობათა შესახებ. კრიმინოლოგიის თეორიის თანახმად, საბაზო, ძირითადი ელემენტი ჯგუფური დანაშაულებრივი ქმედებისა, არის ის ელემენტი, რომელიც დანაშაულებრივ ქმედებას შეიცავს და წარმოადგენს დანაშაულებრივი მიზნების მიღწევის მთავრ საშუალებას მას ჩვეულებრივ განეკუთვნება ყველაზე უფრო ხელმისაწვდომი, მოცემული ფორმირებისათვის შედარებით უსაფრთხო ქმედებანი, რასაც მისთვის ყველაზე მეტი მატერიალური და სხვა სარგებელი

მოაქვს. კრიმინალური მდგომარეობის გართულების თანაზომიერად, ჯგუფური დანაშაულობის ორგანიზებულად გარდასახვისას, საბაზო დანაშაულობები ხდება მაქსიმალური შემოვლითი გააზრებისა და დანაშაულებრივი მიზნების განვითარების საშუალება.

გარდა საბაზო ელემენტებისა, გვხვდება ე.წ. დამხმარე ელემენტები, რომლებსაც ჯგუფები იყენებენ ძირითადი დანაშაულობის ჩასადენად. დაბოლოს, არსებობს ელემენტები, რომლებიც საბაზო და დამხმარე როლს თამაშობენ დანაშაულობაში.

დაწვრილებით ეს მონაცემები გადმოცემულია №7 ცხრილში.

ცხრილი №7

საბაზო და მეორადი ელემენტები ჯგუფურ დანაშაულში (1997 წ.)

24,4	ქურდობა	საბაზო ელემენტები
8,6	ყაჩაღობა	
8,4	ნარკოტიკული საშუალებათა შენახვა, გასაღება	
1,9	ძარცვა	
1,3	თაღლითობა	
0,3	ყალბი ფულის ან ფასიანი ქაღალდების დამზადება ან გასაღება	
3,2	სატრანსპორტო საშუალებათა გატაცება	მეორადი ელემენტები
1,6	ქონების განზრახ განადგურება ან დაზიანება	
0,8	გადასახადისგან თავის არიდება	
0,8	წინააღმდეგობის გაწევა ხელისუფლების წარმომადგენლისათვის	
0,5	სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება	
0,4	ადამიანის მოტაცება, მიველად აყვანა	
0,3	ხელისუფლების ან სამსახურეობრივი უფლების გადამეტება	
0,2	ქრთამის აღება	
0,2	მითვისება	
0,2	სავალუტო ფასეულობის უკანონო მიმოქცევა	
0,2	წინასწარი შეცნობით უდანაშაულო პირის მიცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში	

მრეწველობაში. კერძოდ, ავტორი ყურადღებას ამახვილებდა ყველაზე გავრცელებული ფაქტების, ე.ი. საბაზო დანაშაულობების¹⁰⁴, კომპლექსური შემოწმებების აუცილებლობაზე. ამრიგად, ჯერ კიდევ 80-იან წლებში, კრიმინოლოგიური მეცნიერება იმ სამეცნიერო პრობლემებს აყენებდა, რომლებიც შემდგომში განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ჯგუფური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის პრაქტიკისათვის. რა მნიშვნელობა აქვს საბაზო დანაშაულობათა ანალიზს? წინასწარ აღვნიშნავთ, რომ საბაზო ელემენტების გამოყოფა საშუალებას მოგვცემს მოვაწესრიგოთ ჩვენი წარმოდგენები ჯგუფური დანაშაულობის ძირითადი შინაარსის შესახებ. ამ მიმართულებით შესაძლებელი ხდება ჯგუფური დანაშაულობის სხვადასხვა ფორმების დეტალური კლასიფიკაცია. შედეგად, როგორც მითითებულია ზემოაღნიშნული ქართველი ავტორების შრომებში, შესაძლებელი ხდება განსაკუთრებული მეთოდური რეკომენდაციების შემუშავება კომპეტენტური ორგანოებისათვის. დაბოლოს, შესაძლებელი ხდება სპეციალური კაუზალური კონცეფციის შექმნა, რომელიც დაასაბუთებდა ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლისა და განსაკუთრებით პრევენციის სპეციფიკას.

ჯგუფური დანაშაულობის აღწერა თვითმიზანი არ არის. იგი აუცილებელია იმისათვის, რომ საფუძვლიანად განვიხილოთ დანაშაულობის ამ ფორმის მიზეზები, რაც შეადგენს შემდეგი თავის მსჯელობის საგანს.

¹⁰⁴ ზ. წულაია. დამნაშაევობასთან ბრძოლა საფეიქრო მრეწველობაში, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1983, გვ. 175-176.

§2. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ

ჯგუფური დანაშაულობა, როგორც დანაშაულობის ნაირსახეობა, მრავალი საზოგადოებრივი ფაქტორის გავლენას განიცდის. მათ შორის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად გვევლინება საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ და ეს არაა შემთხვევითი, რადგან საზოგადოებრივი აზრი მეტნაკლებად გამოხატავს სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების რეაქციას ამ სახიფათო მოვლენაზე. მას შეუძლია სამართალდამცავი სტრუქტურების აქტივობის სტიმულირება ან მისი შესუსტება. უფრო მეტიც, გარკვეულ პირობებში, საზოგადოებრივმა აზრმა შეიძლება უარყოფითი გავლენა იქონიოს სისხლისსამართლებრივ პოლიტიკაზე. ამ მხრივ სავსებით კანონზომიერია მეცნიერთა დასკვნები, რომ სასჯელის აღსრულებისას, ასატანი და აუტანელი, ჰუმანური თუ რადიკალური დამოკიდებულება დანაშაულობის პრობლემებისადმი, მსჯავრდადებულთა მიმართ დამოკიდებულებაზე აისახება¹⁰⁵. ამ მხრივ მეტად საყურადღებოა სახელმწიფოთა წარმომადგენლების ვენის შეხვედრის დასკვნითი დოკუმენტი, რომელშიც განსაკუთრებული ყურადღება ჰქონდა დათმობილი მოსახლეობის დამოკიდებულების ფორმებს დანაშაულობისა და გაუცხოების პრობლემებისადმი.¹⁰⁶

საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ მრავალმხრივი მოვლენაა. მასში ასახულია ჯგუფების სოციალური სტატუსი, სამართალდამცავი სტრუქტურების ინტერესები და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ხასიათის სხვა

¹⁰⁵ Уголовно-исполнительное право. „БЕК“. М., 1996, с.5-6.

¹⁰⁶ Международная защита прав и свобод человека. „Сборник документов“. М., 1990, с.34.

მოვლენები. ამ მოვლენების ნაირსახეობათა ერთობის პოვნა ერთბაშად არ ხერხდება. ამის გამო, როგორც მეცნიერთა, ისე პრაქტიკოსთა შორის საზოგადოებრივი აზრის შესახებ ჯგუფურ დანაშაულობაზე არსებობს განსხვავებული აზრები.

ზოგი მეცნიერის თვალსაზრისით, საზოგადოებრივ აზრში არსებით როლს ინფორმაციის წყარო თამაშობს.¹⁰⁷ სხვები პასუხს ეძებენ სამართალდამცავი სტრუქტურებში, მათი თანამშრომლების მოსაზრებებში.¹⁰⁸ ამასთანავე, ზოგიერთი ავტორი საზოგადოებრივი აზრის საფუძვლად ფსიქოლოგიურ მოვლენებს მიიჩნევს.¹⁰⁹

ყველა ამ რიგის ფაქტორი ნამდვილად ახდენს გარკვეულ გავლენას საზოგადოებრივ აზრზე ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ. მაგრამ მათ შორის უნდა იყოს სისტემური კავშირი. საზოგადოებრივი აზრი ასახული უნდა იყოს როგორც სისტემა. სხვაგვარად ჩვენ ვერ ვუპასუხებთ კითხვას, – როგორ ასახავს საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფურ დანაშაულობას.

ანალიზის მიზანშეწონილობა მოითხოვს ოთხი გლობალური საკითხის გარკვევას:

– როგორ აისახება ჯგუფური დანაშაულობის არსი საზოგადოებრივ აზრზე?

– როგორ ადგენს საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის გამოვლენის ფორმებს?

როგორ აფასებს საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის რეალიზაციას, ანუ შედეგებს?

¹⁰⁷ B. Villmow. Schwereereinschätzung von Delikten. Delikten. Duncker und Humblot. 1977, s 161-169.

¹⁰⁸ R. Mc Corkle. Punish and Reabilitate? - Crime and Delinquency. 1993. V.39 JV02, p. 244-246.

¹⁰⁹ Общественное мнение и преступление. „Мециниереბა“, Тб., 1984, с.7-71.

როგორია საზოგადოებრივი აზრის ინფორმირებულობის წყარო?

საზოგადოებრივი აზრის კანონზომიერების ამსახველი განზოგადებული მონაცემები ნაჩვენებია ტიპოლოგიურ ცხრილებში. აღნიშნული კვლევა განხორციელებულია 1996-1997 წლებში.

განვიხილოთ პირველი საკითხი, რომლის განზოგადებული მონაცემები ასახულია №8 ცხრილში.

ანალიზი გვიჩვენებს, რომ, გამოკითხულთა უმეტესობა ჯგუფურ დანაშაულობას თვლის დანაშაულობის ძირითად ფორმად. მოქალაქეთა (23,3%), მსჯავრდებულთა (17,3%), აგრეთვე ეკონომიკურ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომლების (4,4%), ნარკომანიასთან ბრძოლის ეროვნული ბიუროს (4,7%) და ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარ სამმართველოს თანამშრომლების (10,0%) აზრით დანაშაულის ჩადენა უმეტესწილად ჯგუფურად ხდება. აზრთა ამ სპექტრში გამოწვევის შეადგენენ საგამოძიებო დეპარტამენტის თანამშრომლები, რომლებიც თვლიან, რომ დანაშაულთა უმრავლესობას ცალკეული პირები სჩადიან (8,9%) და არა ჯგუფები. რამდენად შეესაბამება საზოგადოებრივი აზრი ობიექტურ სურათს?

როგორც ამ თავის პირველი პარაგრაფიდან ჩანს, მხოლოდ გარკვეულ საბაზო დანაშაულზე ფიქსირდება ჯგუფური დანაშაული. რაც შეეხება დანარჩენ დანაშაულობებს, მათ ცალკეული პირები სჩადიან. უფრო მეტიც, თუ ცოტა ხნით უკუვაგდებთ მონაცემებს დანაშაულის შესახებ და საკითხს შეუიარაღებელი თვალით განვიხილავთ, მაშინაც კი საზოგადოებრივი აზრის მონაცემები მცდარი აღმოჩნდება.

საზოგადოებრივი აზრი: გზუფური დანამაულობის არსისა
და მასზე ინფორმირების შესახებ (1997 წ.)

კითხვა	პასუხი	მოქალაქეები			მსჯავრდებულები			სამართალდამცეები				
		I ჯგუფი			II ჯგუფი			III ჯგუფი				
		საბნე -ნენწყეფ ათაყნეფ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰჰჰჰ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰ	საბნე -ნენწყეფ ათაყნეფ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰჰჰჰ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰ	საბნე -ნენწყეფ ათაყნეფ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰჰჰჰ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰ	საბნე -ნენწყეფ ათაყნეფ	სვენაჰჰ -ჰნჰჰჰჰჰჰ
		1,1	1,2	1,3	2,1	2,2	2,3	3,1	3,2	3,3	3,4	
ვარდარჰჰ ჰჰჰჰჰჰჰჰ ჰჰჰჰჰჰჰჰ	ტალჰჰჰ- ლი ჰჰჰჰჰ	3,8	2,4	6,2	6,7	4,2	10,9	1,1	0,9	1,1	8,9	
	ჰჰჰჰ	15,6	7,8	23,3	12,9	4,4	17,3	4,4	4,7	10,0	0,2	
	მიჰჰჰს ჰჰჰჰჰ	2,9	0,9	3,8	5,1	2,4	7,5	0,0	0,0	0,0	8,7	

ცხრილი №8. გაგრძელება

ფიზიკური -პირდაპირი საინფორმაციო სამსახური და საინფორმაციო სამსახური	განსხვავ- დება	13,3	4,9	18,2	14,0	3,6	17,6	4,9	4,0	4,4	8,7
	არ განსხ- ვადება	6,9	6,0	12,9	5,1	4,2	9,3	0,7	1,6	6,4	2,4
კონსტრუქციის მიწის ქვეშა	მიწის	2,0	0,2	2,2	3,6	3,3	6,9	0,2	0,0	0,2	0,0
	ქვეშა										
კონსტრუქციის მიწის ქვეშა	კონსტრუქციის	0,4	0,0	0,4	6,2	2,9	9,1	3,3	2,4	4,7	7,8
	მიწის										
კონსტრუქციის მიწის ქვეშა	კონსტრუქციის	7,1	2,9	10,0	4,9	0,7	5,6	1,1	0,2	3,6	3,6
	მიწის	1,3	0,2	1,6	2,2	0,0	2,2	0,2	0,0	0,0	0,9
კონსტრუქციის მიწის ქვეშა	კონსტრუქციის	10,9	6,4	17,3	10,2	3,3	13,6	1,3	1,3	2,0	1,6
	მიწის										
კონსტრუქციის მიწის ქვეშა	კონსტრუქციის	4,2	2,0	6,2	4,4	4,2	8,7	0,9	2,0	1,6	0,7
	მიწის										

ძნელი წარმოსადგენია, რომ ყველა დანაშაული ქვეყნად ჯგუფების მიერ ხდება. ამგვარ სიტუაციაში მთელი საზოგადოება კრიმინალიზებული გამოდის, რაც ცხადია აბსურდულია. მართალია, ყველაზე საშიშ დანაშაულობებს ჯგუფები სჩადიან, ამ ფაქტებს არა აქვს და არც შეიძლება ჰქონდეთ საყოველთაო ხასიათი. ჯგუფური დანაშაული მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება იზრდებოდეს, თუ მძიმდება დანაშაულის საერთო მდგომარეობა, ე.ი. როცა შეინიშნება ცალკეული ხელყოფიდან ერთობლივ კრიმინალურ ძალადობაზე გადასვლა. საყურადღებოა, რომ სხვა ქვეყნებთან შედარებით, საქართველოში დანაშაულის კოეფიციენტი მეტად დაბალია. ამ დასკვნის დასტურად დავიმოწმებთ ზოგიერთ მონაცემს, რომელიც მოტანილი გვაქვს №9 ცხრილში.

ცხრილი №9

დანაშაულობის კოეფიციენტის შედარებითი ცხრილი (დანაშაულობის რაოდენობა 100 ათას მოსახლეზე)

აშშ	ევროპა	რუსეთი	საქართველო
15000	6000-7000	4000-5000	1000

გასაგებია რომ მოტანილი მონაცემები ფრიად პირობითია. მაგრამ უკვე ეს შედარებაც გვიჩვენებს, რომ საქართველოში მოსახლეობის კრიმინალიზაციის პროცესი მეტად დაბალია და ამიტომ საზოგადოებრივი აზრის რეაქცია გარკვეულ არასოციალურ ფაქტორებს ემყარება.

როგორია ეს ფაქტორები?

მივმართოთ ინფორმაციის წყაროების ანალიზს. როგორც მოქალაქენი (17,3%), ასევე მსჯავრდადებულნი (13,6%), ძირითად ინფორმაციას მასმედიის საშუალებებიდან იღებენ. და

პირიქით, კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველოს (3,3%), ნარკომანიასთან ბრძოლის ეროვნული ბიუროს (2,4%), ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარი სამმართველოს (4.7%), აგრეთვე საგამოძიებო დეპარტამენტის (7,8%) თანამშრომლები ინფორმაციას საკუთარი გამოცდილებიდან იძენენ. პასუხებში ასეთი განსხვავება სავსებით გასაგებია. მოქალაქეთა და მსჯავრდადებულთათვის ძირითადი ინფორმაციის წყაროს ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალება, ჯერ ტელევიზიაა და შემდეგ პრესა წარმოადგენს. იმის გამო, რომ ძირითადი ინფორმაცია მოეწოდება ორგანიზებული ანდა სხვაგვარად ჩამოყალიბებული ჯგუფების მასალაზე დაყრდნობით, გასაგებია, რომ ამ წრის პირთა საზოგადოებრივი აზრი განსაზღვრულია სწორედ ამგვარი და არა სხვა ინფორმაციით. მასმედიის საშუალებების როლის შესახებ უთუოდ ღირს ჩაფიქრება, რადგან ხშირად, სხვადასხვა ძალების მიერ თავს მოხვეული ძალადობა, როგორც ვხედავთ, საზოგადოებრივ აზრს რეგრესისკენ ცვლის. შემთხვევითი არაა, რომ აშშ-ში პრეზიდენტ ბილ კლინტონის მმართველობისას შეიმუშავეს სპეციალური პროგრამა, რომელიც კრძალავდა პრესასა და ტელევიზიაში ძალადობის დანერგვას, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ორგანიზაციებიდან მოითხოვდა საგანგებო პროპაგანდისტულ ღონისძიებებს, რომლებიც შეამცირებდნენ ძალადობას.¹¹⁰

შემდგომი ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ფაქტორი, რომელიც მოქალაქეებზე და მსჯავრდადებულებზე მოქმედებს, სრულე-

¹¹⁰ Борьба с насильственными преступлениями в США – „борьба с преступностью за рубежом“. №5, М., 1995, с. 5.

გით არ მოქმედებს სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლებზე. მაშასადამე, ისლა გვრჩება, ვიფიქროთ, რომ აქ სხვა ფაქტორი მოქმედებს. თუ ჩვენ კვლავ მივმართავთ ზემოთ მოყვანილ მონაცემებს, აღმოვაჩენთ, რომ ერთადერთ სწორ პასუხს იძლევიან საგამომიებო დეპარტამენტის თანამშრომლები, რომლებიც სხვა დანაყოფების თანამშრომლებისაგან განსხვავებით, ჯგუფურ დანაშაულს საყოველთაო ხასიათს არ ანიჭებენ. ამ ფაქტის ახსნა უწყებრივი მიდგომით შეიძლება. საგამომიებო დეპარტამენტის თანამშრომლებს საქმე აქვთ მრავალგვარ დანაშაულობასთან, მაშინ როცა დანარჩენი სამსახურები იმ კრიმინალურ მოვლენებს განიხილავენ, რომლებსაც ძირითადად ჯგუფები სჩადიან. სწორედ უწყებრივ ინტერესშია ის ფაქტორი, რომელიც სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომელთა საზოგადოებრივ აზრზე უშუალოდ ზემოქმედებს. რა დასკვნის გამოტანა შეიძლება ამ ანალიზიდან?

ობიექტურად საზოგადოებრივი აზრი თავის ცოდნას უნდა იღებდეს ჯგუფური დანაშაულობის, ასე ვთქვათ, თვითონ არსისაგან. მაგრამ იმის გამო, რომ, ქვეყანაში ჯერ არ არის ერთიანი საინფორმაციო წყარო, რომელიც ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ ერთიან, ობიექტურ ინფორმაციას მოგვაწოდებდა, ამიტომ საზოგადოებრივ აზრში იჭრება ე.წ. გვერდითი ფაქტორები, რომლებშიც ძირითადი ფაქტორის ფუნქციას კისრულობენ ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებები: ტელევიზია, პრესა და სხვა უწყებრივი კუთვნილება. ამრიგად, ჯგუფური დანაშაულობა, როგორც საზოგადოებრივი აზრის ობიექტი და თვით საზოგადოებრივი აზრი, როგორც დანაშაულობის ანარეკლი განპირობებულია ფაქტორებით, რომლებიც საზოგადოებრივი აზრის სუბიექტს არ აძლევს შესაძლებლობას, ობიექტურად ასახოს კრიმინალური პრობლემა.

შემდგომმა ანალიზმა უნდა გვიჩვენოს, საზოგადოებრივი აზრი როგორ ასახავს თვით ჯგუფური დანაშაულობის არსის სტრუქტურას, ე.ი. მის შინაარსს ამ მიმართულებით ჩვენ დავსვით კითხვა: განსხვავდება თუ არა ჯგუფური დანაშაული ორგანიზებული დანაშაულისაგან?

როგორც მოყვანილი მონაცემებიდან ჩანს, გამოკითხულთა უმრავლესობა ამ განსხვავებას ადასტურებს. აღსანიშნავია, რომ ქართველ კრიმინოლოგთა მონაცემებით ამ განსხვავებას ადასტურებს გამოკითხულთა 97,3%¹¹¹. უეჭველია, რომ აქ ჯერ, მხოლოდ ზედაპირულ დონეზე დასტურდება ფაქტები, რომლებიც დანაშაულობის ნაირგვარ ფორმებს აღნიშნავენ, მაგრამ არ იძლევიან მათ განმარტებას. თუმცა აღსანიშნავია, რომ აზრთა სხვაობა უკვე ავლენს ჩვენთვის რიგ მნიშვნელოვან ტენდენციას. არასრულწლოვანი მოქალაქენი (6,0%), არასრულწლოვანი მსჯავრდებულნი (4,2%), აგრეთვე ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომლები (6,4%) ადასტურებენ ამ განსხვავებას. ამ მონაცემების შედარება ჩვენ ორი მნიშვნელოვანი დასკვნის საშუალებას გვაძლევს.

დანაშაულობანი, რასაც სჩადიან არასრულწლოვანნი ცალკე, ანდა უფროსებთან ერთად, შეადგენ მხოლოდ 30,4% მთელი ჯგუფური დანაშაულისა. ამასთან მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულთა უმეტესობა სიტუაციური ხასიათისაა. ამაზე

¹¹¹ ი. გომიაშვილი, პ. დაუთაშვილი. საზოგადოებრივი აზრი ორგანიზებული დანაშაულის შესახებ. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“, №2, თბ., 1997, გვ. 54-59.

აგრეთვე მიუთითებს არასრულწლოვანთა მოტივაციების გამოკვლევები, რაც ქართველმა¹¹² და უცხოელმა მკვლევარებმა¹¹³ ჩაატარეს ამიტომ მათთვის სიტუაციურ ჯგუფად ორგანიზებულია მიიჩნევა ჯგუფური დანაშაულის ერთადერთ ნიშნად. აქ დანაშაულის ჩადენის პირობები არასრულწლოვანთა მიერ აღიქმება „მინუსის“ ნიშნით.

მეორე, შეფასებაში „არ განსხვავდება“ ჯგუფური დანაშაულისა ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომლების მიერ კვლავ თავს იჩენს უწყებრივი მიდგომა. ამ სამსახურის თანამშრომლები ვერ ხედავენ განსხვავებს ორგანიზებულსა და ჯგუფურ დანაშაულს შორის სწორედ იმის გამო, რომ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობიდან გამომდინარე, მათ საქმე აქვთ მხოლოდ ჯგუფური დანაშაულის ორგანიზებულ ფორმებთან. ამასთან კავშირში იბადება მთელი რიგი კითხვები, რომლებიც ეხება სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკის გავლენას მართლშეგნებაზე.

მოქალაქეთა უმეტესობას შეიძლება არც ჰქონდეს სპეციალური ცოდნა, რაც საშუალებას მისცემდა მათ ერთმანეთისგან გაერჩიათ ჯგუფური და ორგანიზებული დანაშაული. აქ შეიძლება უშუალოდ მოქმედებდეს პირადი გამოცდილება, მეგობრებთან და მეზობლებთან ურთიერთობა და სხვა ფაქტორები. რაც შეეხება სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლების მართლშეგნებას, აქ კი მხოლოდ ერთი ფაქტორი – სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკა უნდა მოქმედებდეს. სწორედ ის უნდა განსაზღვრავდეს პროფესიონალის შეგნებას

¹¹² თ. შავგულიძე. საზოგადოებრივი აზრი, მართლშეგნება და მოსწავლე ახალგაზრდობა. „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1981.

¹¹³ Л. Яблонский. Шайка деликвентов как промежуточная группа Социология преступности. „Прогресс“, М., 1966, с. 355-365.

სპეციალურ გაგებებთან – „დანაშაულის კვალიფიკაცია“, „თანამონაწილეობა“, „ნორმის დისპოზიცია“ და ა.შ. დაკავშირებით. აღვნიშნავთ, რომ ამ მიმართულებით მეცნიერებამ პრინციპული მიდგომა შეიმუშავა. როგორც სამართლიანად აღვნიშნავს პროფესორი თინათინ წერეთელი: „დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს როგორც ერთმა, ისე რამდენიმე პირმა, იმ შემთხვევაში როდესაც დანაშაული რამდენიმე პირმა ჩაიდინა, კავშირი მათ შორის შეიძლება სხვადასხვა ხასიათის იყოს. ზოგჯერ იმ პირთა კავშირი, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას, იმდენად სუსტია, რომ მათი მოქმედების შედეგად წარმოშობილი ვნება არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ყველა მათგანის ერთი საერთო დანაშაულებრივი ქმედება, ხოლო მოქმედი პირები – როგორც ერთი დანაშაულის თანამონაწილენი. ზოგიერთ შემთხვევაში ეს კავშირი იმდენად მჭიდროა, რომ რამდენიმე პირის მიერ ჩადენილი ქმედება განიხილება ერთი დანაშაულის სახით, რომლისათვის ყველა დამნაშავე პასუხს აგებს როგორც ამ ერთიანი დანაშაულის თანამონაწილე“.¹¹⁴

ამ სისხლისსამართლებრივ დოქტრინაზე დაყრდნობით, სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლებმა უნდა განასხვავონ ჯგუფური და ორგანიზებული დანაშაული. არადა, ეს განსხვავება არ ჩანს მათ პასუხში. გამოდის, რომ სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკა ამ შემთხვევაში არ მოქმედებს. მაგრამ ამგვარი დასკვნა არ იქნებოდა სწორი. მაშინ ჩვენ აბსურდულ მტკიცებამდე მივიდოდით, რომ სისხლის სამმებრო პოლიტიკა თანმიმდევრულად არ ხორციელდება გარკვეულ სტრუქტურებში. მაშასადამე, გვრჩება ვივარაუდოთ, რომ აქ მოქმედებს სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომელთა

¹¹⁴ თ. წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში, „მეცნიერება“, თბ., 1965, გვ.5.

გარკვეული კატეგორიის დაბალი პროფესიული ცოდნა და უნარ-ჩვევები, ანუ არაკომპეტენტურობა.

შემდეგი საკითხი, რომელმაც უნდა ნათელყოს ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემისადმი საზოგადოებრივი აზრის დამოკიდებულება, ამ დანაშაულობის გამოვლენის ფორმებს უკავშირდება. აქ საზოგადოებრივი აზრის მიერ უნდა დადგენილიყო: დანაშაულის რომელი ტიპია განვითარებული ჯგუფურ დანაშაულობაში და რომელი სახეობის დანაშაულს სჩადიან ყველაზე ხშირად ჯგუფები. მონაცემები ჩვენს მიერ განზოგადებულია №10 ცხრილში. როგორც ცხრილიდან ჩანს, რესპონდენტთა უმეტესობა მიიჩნევს, რომ ყველაზე გავრცელებულია სპეციალურად შექმნილი კრიმინალური გაერთიანება. თუმცა მსგავს პასუხებს მსჯავრდებულებიც იძლევიან, მაგრამ მათ შორის მერყევი პოზიციის მქონეთა პროცენტი საკმაოდ დიდია: მსჯავრდებულთა 15,6%, ვერ პასუხობს - სიტუაციური ჯგუფებია თუ სპეციალური გაერთიანებები გავრცელებული¹¹⁵.

აღნიშნული კითხვა ჩვენ შემთხვევით არ დაგვისვამს, აუცილებლად უნდა დავრწმუნებულიყავით, სწორად იყო თუ არა ამორჩეული და ახსნილი მიღებული პასუხები. ამგვარად, ამ კითხვაში ჩვენ არსებითად ვატარებთ ყველა პასუხის ექსპერტიზას, რომლებიც ჯგუფური დანაშაულობის არსს ეხება. რა დასკვნის გამოტანა შეგვიძლია ჩვენ?

როგორც ზემოთ, აქაც პრობლემური სიტუაცია დასტურდება. ჩვენ უკვე აღვნიშნავდით, რომ დანაშაულის ჩამდენ ჯგუფებში აგრეთვე არსებობს სიტუაციურად შექმნილი ჯგუფები.

¹¹⁵ მ. ბაძაღუა. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ. ჟ. „სამართალი“, №7-8, თბ., 1998, გვ. 51-52.

საზოგადოებრივი აზრი: ჯგუფური დანაშაულობის გამოვლენის
ფორმების შესახებ

კითხვა	პასუხის ვარიანტი	№1.1	№1.2	№1.3	№2.1	№2.2	№2.3	№3.1	№3.2	№3.3	№3.4
რა ტიპის დანაშაულებრივი ჯგუფებია გავრცელებული?	შემთხვევითი, სიტუაციურად წარმოშობილი	6,4	2,2	8,7	6,0	2,7	8,7	1,6	2,4	1,3	3,6
	დანაშაულის ჩადენისათვის სპეციალურად შექმნილი გაერთიანება	12,7	7,3	20,0	6,7	2,7	9,3	3,6	2,6	8,0	7,6
	მიჭირს პასუხის გაცემა	3,1	1,3	4,4	9,8	5,8	15,6	0,4	0,2	2,0	0,4
როგორი სახის დანაშაულს სჩადის უფრო ხშირად პირთა ჯგუფი?	თაღლითობას	1,6	0,0	1,6	1,6	0,0	1,6	0,9	0,2	1,6	3,1
	მეტრათამეობას	1,3	0,0	1,3	4,0	0,7	4,7	0,7	0,7	0,9	1,6
	ქურდობას	8,9	6,0	14,9	13,1	5,8	18,9	2,4	3,8	3,6	4,7
	ძარცვას	6,2	2,7	8,9	5,6	0,2	5,8	0,4	1,3	1,3	3,1
	ყაჩაღობას	8,9	2,7	11,6	8,3	2,9	11,1	2,2	2,9	4,2	8,2
	გაფლანგვას	0,4	0,0	0,4	1,6	0,0	1,8	0,2	0,4	0,4	2,4
	მკვლელობას	1,1	0,4	1,6	1,6	0,0	1,6	0,0	0,0	0,2	0,7
	სხეულის დაზიანებას	0,2	0,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
	ხულიგნობას	1,6	0,4	2,0	1,3	0,7	2,0	0,2	0,2	0,0	0,7
	ტერორს	0,7	0,7	1,3	2,2	0,9	3,1	0,2	0,9	0,9	2,4
	ადამიანის მოტაცებას	2,7	0,9	3,6	2,4	0,0	2,4	0,2	1,1	0,9	3,6

ამიტომ არ იქნებოდა სწორი, გვეფიქრა, რომ ჯგუფურ დანაშაულობაში განვითარებულია მხოლოდ სპეციალური კრიმინალური გაერთიანებები. აღსანიშნავია, რომ მსჯავრდებულთა მხრიდან დაექვევების ფაქტი უფრო ობიექტურად ასახავს კრიმინოგენურ სურათს, ვიდრე სხვა რესპონდენტების პასუხები. უფრო

მეტიც, გაცემას იწვევს სამართალდამცავი სტრუქტურების სხვადასხვა სამსახურის თანამშრომელთა პასუხები. თუმცა თავისი სამსახურეობრივი ფუნქციებიდან გამომდინარე, შესაბამისად, მათ უნდა გამოიძიონ დანაშაული, როგორც სიტუაციური ჯგუფის, ასევე სპეციალურად ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი. მაგრამ როგორც ჩვენ დავინახეთ ობიექტი და სუბიექტი არ არის გაშუალებული შემთხვევითი არაძირითადი ფაქტორებით. აქ უფრო თვალნათლივ ჩანს, რომ აქტიურად ამჟღავნებენ თავს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები და ასევე უწყებრივი ფაქტორები.

განვიხილოთ საკითხი იმის შესახებ, გამოჰყოფს თუ არა საზოგადოებრივი აზრი ე.წ. ჯგუფური დანაშაულობის საბაზისო დანაშაულებს. მოქალაქენი გამოჰყოფენ ქურდობას (14,9%) და ყაჩაღობას (11,6%), მსჯავრდებულები – ქურდობას (18,9%) და ყაჩაღობას (11,1%). ანალოგიურ სურათს იძლევა სხვადასხვა სამსახურების თანამშრომელთა აზრი: კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველო – ქურდობა (2,4%) ნარკომანიასთან ბრძოლის ეროვნული ბიურო ქურდობა (3,8%), ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის მთავარი სამმართველო – ქურდობა (3,6%), სისხლის სამართლის სამმეზრო მთავარი სამმართველო – ყაჩაღობა (8,2%) და ქურდობა (4,7%). საზოგადოებრივი აზრის მიერ გამოყოფილი დანაშაულობანი ნამდვილად შეადგენენ ჯგუფური დანაშაულობის ბაზისურ ელემენტებს. მაშასადამე, აქ ჩვენ ობიექტური სურათი გვაქვს.

შევხებით კიდევ ერთ პრობლემურ საკითხს, რომელიც განზოგადებულად არის გადმოცემული ჩვენს მიერ №11 ცხრილში. ესაა საკითხი, თუ როგორ აფასებს საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის რეალიზაციას, ე.ი. მის გავლენას საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე.

საზოგადოებრივი აზრი: ჯგუფური დანაშაულობის შედეგიანობის შესახებ

კითხვა	№1.1	№1.2	№1.3	№2.1	№2.2	№2.3	№3.1	№3.2	№3.3	№3.4
კასუხის ვარიანტი										
როგორ მოქმედებს არსებითად	5,8	9,9	9,1	3,0	1,3	5,1	2,4	1,8	2,4	4,4
არასრულწლოვანთა*	12,4	5,8	10,2	0,1	2,0	11,1	2,4	2,7	4,9	5,6
ჯგუფური დანაშაუ-	2,0	0,9	2,9	3,1	1,6	4,7	0,2	0,4	2,7	0,9
ლი მოსახლეობაზე?	2,0	1,1	3,1	6,0	6,2	12,2	0,4	0,9	1,1	0,0
როგორ მოქმედებს არსებითად	5,6	3,6	9,1	5,1	1,1	6,2	2,0	1,6	2,4	4,2
მოზარდთა** ჯგუ-	12,0	5,6	17,0	8,0	2,7	10,7	2,7	2,7	0,9	6,4
ფური დანაშაული	2,9	0,7	3,6	3,3	1,3	4,7	0,4	1,1	1,3	0,4
მოსახლეობაზე?	10	1,3	3,1	3,8	6,0	11,8	0,0	0,0	0,2	0,0
როგორია საქართვე-	6,7	2,7	2,3	7,8	3,3	10,9	2,67	3,1	0,4	4,2
ლოში ჯგუფური და-	6,4	2,7	9,1	3,3	2,7	6,0	0,9	1,1	2,4	2,4
ნაშაულის პერსპექ-	3,8	3,6	17,0	4,9	0,9	5,8	1,8	0,7	1,0	2,9
ტივა?	3,8	2,2	3,6	6,2	4,2	10,4	0,2	0,7	0,7	1,8

* არასრულწლოვანი - პირი, რომელსაც 18 წელი არ შესრულებია.

** მოზარდი - ბავშვი, 10-18 წლის მიღწევამდე.

სოციოლოგიური კვლევით ირკვევა¹¹⁶, რომ გამოკითხულთა უმეტესობა, როგორც მოქალაქეთაგან (35,8%), ასევე მსჯავრდებულთაგან (21,8%) აღიარებენ, რომ ჯგუფური დანაშაულობა გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე მხოლოდ გარკვეული ზომით. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ სკეპტიკოსთა პროცენტი მსჯავრდებულებს შორის, მოცემულ მაჩვენებელზე უფრო მაღალი აქვთ და 2.4%-ის ტოლია, ანალოგიურ პასუხებს ვადასტურებთ ჩვენ სამართალდამცავი სტრუქტურების სხვადასხვა სამსახურების თანამშრომელთა გამოკითხვაშიც. ვადარებთ რა ზემოთ მოტანილ მონაცემებს, ნათლად ვხედავთ საზოგადოებრივი აზრის დუალიზმს. მოქალაქენი, მაგალითად, ზუსტად ვერ განსაზღვრავენ ჯგუფური დანაშაულობის გავლენის ხარისხს, რადგან მასობრივი ინფორმაციის ფაქტორის გავლენის ქვეშ იმყოფებიან. მსჯავრდებულნი, უმეტეს წილად, ჩადენილი დანაშაულის სიტუაციის ანდა სხვა მსჯავრდებულთა აზრის გავლენის ქვეშ იმყოფებიან. რაც შეეხება სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომელთა აზრს, აქ დუალიზმი განსაკუთრებით მკაფიოდ ჩანს. ადრე მოტანილი მონაცემებით, ჩვენ დავინახეთ, რომ ჯგუფური დანაშაულობის ერთადერთ ფორმად ისინი აღიარებენ კრიმინალურ გაერთიანებას. მაშასადამე, შესაძლოა გვევარაუდა, რომ ისინი აღიარებენ ჯგუფური დანაშაულობის მეტად მნიშვნელოვან გავლენას საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე. კრიმინალური გაერთიანება ხომ უფრო საშიშია, ვიდრე სხვა ჯგუფური დანაშაულობანი. არადა მოცემული №11 ცხრილის მონაცემებით ჩვენ პირდაპირ საწინააღმდეგო პასუხს ვიღებთ:

¹¹⁶ ბ. ბაძალუა. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ. ე. „სამართალი“, №7-8, თბ., 1998, გვ. 53.

უმეტესობა აღიარებს, რომ ჯგუფური დანაშაულობა მხოლოდ ნაწილობრივად ახდენს გავლენას.

დაბოლოს, როგორც იმავე ცხრილიდან ვხედავთ, გამოკითხულთა უმეტესობა დარწმუნებულია, რომ საქართველოში დანაშაულობა განაგრძობს ზრდას. ანალოგიურ პასუხებს ადასტურებენ სხვა კრიმინოლოგებიც ორგანიზებული დანაშაულობის შესახებ.¹¹⁷

ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის ანალიზმა გვიჩვენა, რომ იგი აშკარად დუალისტურ ხასიათს ატარებს.¹¹⁸ სამართალდამცავი სტრუქტურების, მთელი სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკის ამოცანა იმაში მდგომარეობს, რომ ეს აზრი არ გადაიხაროს უარყოფით მხარეს. როგორც დანაშაულის კოეფიციენტი გვიჩვენებს, სხვა ქვეყნებთან შედარებით, ჩვენი სახელმწიფო ჯერჯერობით ახერხებს საზოგადოების მასობრივი კრიმინალიზაციისაგან დაცვას,¹¹⁹ მიღებული დასკვნები რამდენად შეესაბამება რეალობას, ამის დადგენა შეიძლება მხოლოდ მიზეზთა საფუძვლიანი შესწავლის შედეგად, რასაც შემდგომ თავში მივმართავთ.

¹¹⁷ ი. გომიაშვილი, პ. დაუთაშვილი. საზოგადოებრივი აზრი ორგანიზებული დანაშაულის შესახებ. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997, გვ. 54-59

¹¹⁸ მ. ბაძალუა. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ - ჟ. „სამართალი“, № 5-6, თბ., 1998, გვ. 53-56.

¹¹⁹ იქვე, გვ. 54-59.

ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზები და ხელშემწყობი პირობები

ჯგუფურ დანაშაულობათა მიზეზები რთული ხასიათისაა. არ შეიძლება ჯგუფური დანაშაულობის ერთადერთ მიზეზად გამოვაცხადოთ რომელიმე ფაქტორი. აქ ფაქტორთა მთელი კომპლექსი მოქმედებს რომლებიც ერთობლივად წარმოქმნიან ამ მოვლენის მიზეზებს. კრიმინოლოგთა მიერ განხორციელებული კვლევები ცხადყოფენ, რომ ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთაგან გამოიყოფა: 1) სოციალურ-ეკონომიკური, 2) სოციალურ-კულტუროლოგიური, 3) სოციალურ-ფსიქოლოგიური მიზეზები¹²⁰. ფაქტორთა მოცემული დონე ჯამში წარმოქმნის საერთო სოციალურ მიზეზებს, რომლებიც მთელი ქვეყნის მასშტაბით ვრცელდება. აქ საქმე გვაქვს გლობალურ დეტერმინაციასთან. შეიძლება ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში გამოვლინდება ყველაზე მნიშვნელოვანი, საზოგადოების სიღრმეებში დაფარული მიზეზები. მაგრამ, საკმარისია მხოლოდ მათი გამოკვლევა?

კრიმინოლოგიის თეორიაში აღნიშნულია, რომ საერთო სოციალური მიზეზები მოქმედებენ „ყოფაქცევის აქტების იმ თვისებებისა და მხარეთა საშუალებით, რომლებიც სოციალურ სინამდვილესთან ურთიერთმოქმედებენ და მისგან დადებით ან უარყოფით გავლენას განიცდიან. ამრიგად, სამართალდარღვევის მიზეზთა საკითხის გადასაჭრელად საჭიროა წინასწარ

¹²⁰ В.Н. Кудрявцев, Ю.В. Кудрявцев, В.С. Нерсисянц. Социальные отклонения. Введение в общую теорию. „Юрид. литература“, М., 1984, с.156-180; Н.Ф.Кузнецова. Проблемы криминологической детерминации. МГУ, М., 1984, с.44-56; А.М. Яковлев. Социология экономической преступности. „Наука“, М., 1988, с.23-52; Криминология. „Зерцало“, М., 1998, с.49-52 и др.

განვიხილოთ, რისგან შედგება მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა აქტები, როგორ წარმოიშვებიან ისინი, ანუ გავარკვიოთ მათი სტრუქტურა და გენეზისი“.¹²¹

მთლიანობაში, თუ გამოვიკვლევთ არა ჯგუფურ დანაშაულობას, არამედ ცალკეულ პირთა დანაშაულობებს, საკითხის ამგვარი დასმა სწორია. მაგრამ ჯგუფური დანაშაულობის ანალიზისას დანაშაულს სჩადის მთელი ჯგუფი და სწორედ ის გამოდის როგორც აქტის ერთი ავტორი. მაშასადამე, ინდივიდუალურ დონედ გვევლინება არა ცალკეული დანაშაული, არამედ ჯგუფის დანაშაული ანდა თვითონ ჯგუფი. საკითხის ამგვარად გაგებისას მიზეზობრივი განმარტების პრობლემა რამდენადმე სხვაგვარად უნდა გადაიჭრას. როგორ წყვეტს აღნიშნულ საკითხს დანაშაულობასთან ბრძოლის თანამედროვე პრაქტიკა?

გაეროს გენერალურმა სამდივნომ ჯგუფური, განსაკუთრებით ორგანიზებული დანაშაულობის საკითხების ანალიზისას ჯგუფის სტრუქტურა განიხილა, როგორც ჯგუფის არსებობის წესი. ამასთან, სტრუქტურული მონაცემები მიიჩნევა იმ ფაქტორად, რომელიც ამოსავალ, განმსაზღვრელ როლს თამაშობს. ამრიგად, ინდივიდუალურ დონედ, რომლის მეშვეობითაც საერთო მიზეზთა კომპლექსი მოქმედებს გამოდის სწორედ ჯგუფის სტრუქტურა. ამერიკული კრიმინოლოგია, ოპერატიულ-სამძებრო პრაქტიკის ანალიზისას, განსაკუთრებით გამოყოფს ჯგუფების სტრუქტურათა ანალიზის პრობლემას. უეჭველია რომ ეს საკითხი მეტად რთულია და ჯერ ნაკლებადაა შესწავლილი. მაგრამ უთუოდ უნდა აღინიშნოს მისი შესწავლის დიდი მნიშვნელობა.

¹²¹ В.Н. Кудрявцев. Причины правонарушений. „Наука“, М., 1976, с.87.

ამრიგად, ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთა თანამედროვე ანალიზი ორ გლობალურ საკითხს უნდა ეხებოდეს: 1) ჯგუფური დანაშაულობის საერთო სოციალური მიზეზები და 2) დანაშაულის ჩამდენი ჯგუფების სტრუქტურა. აი, ამ თანმიმდევრობით შევეცდებით დასახული ამოცანის განხილვას.

§1. ჯგუფური დანაშაულობის საერთო სოციალური მიზეზები

როგორც აღვნიშნეთ, კვლევით ანალიზში უპირატესი ამოსავალი პოზიცია სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების კომპლექსს უჭირავს. ფსიქოლოგიური თეორიებისაგან განსხვავებით, კრიმინოლოგიური თეორიების უმეტესობა აღნიშნული ფაქტორების დომინირებულ როლს აღიარებს.¹²² ამის გამო ერთი შენიშვნა უნდა გაკეთდეს. საჭიროა განვასხვავოთ ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთა ეკონომიკური ასპექტი და ჯგუფური ეკონომიკური დანაშაულობა. „ეკონომიკური დანაშაულობა უნდა გვესმოდეს, როგორც იმ დანაშაულებრივ ხელყოფათა ჯამი, რომელიც ზიანს აყენებს საზოგადოებას, მოქალაქეებს და კანონით დაცულ ეკონომიკურ ინტერესებს დატაცების, სამეურნეო და ანგარებითი თანამდებობრივი დანაშაულის ჩადენის შედეგად“.¹²³ ბევრი ამგვარი დანაშაული ჯგუფურად ხდება. ამ გაგებით კი ისინი ჯგუფურ დანაშაულობაში შედიან. დანაშაულობის ეკონომიკური ასპექტი კი ნიშნავს ეკონომიკური ხასიათის ფაქტორების ჯამს, რომლებიც განაპირობებენ როგორც ანგარებით, ასევე ძალადობრივ დანაშაულობას. სწორედ ამ კუთხით გავანალიზებთ ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზთა სოციალურ-ეკონომიკურ ასპექტს.

მონაცემთა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ჯგუფში უმეტესად დანაშაულს უმუშევრები (65,2%) სჩადიან. ამდენად ყველაზე უფრო კრიმინოგენური არის მოსახლეობის ის ნაწილი, რომელიც დაუსაქმებელია. ცხადია, იმის თქმა არ იქნება სწორი, რომ უმუშევრობის გარდა სხვა ფაქტორები არ მოქმედებენ. მაგრამ

¹²² K. Ewert. Organized Crime - UTURN. 11/15,97.

¹²³ Криминология. „Зерцало“. М., 1998, с.78.

უმუშევრობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ამ მხრივ შეუძლებელია არ დავეთანხმოთ გერმანელ კრიმინოლოგს ჰანს შნაიდერს, რომ არ შეიძლება გამარტივებულად განვიხილოთ უმუშევრობა როგორც დანაშაულობის მიზეზი. მისი აზრით, უმუშევრობამ შესაძლოა ორგვარი გავლენა იქონიოს დანაშაულობაზე იმის მიხედვით, თუ როგორ საზოგადოებაში გვაქვს უმუშევრობა, ეკონომიკურად აყვავებულსა თუ ეკონომიკურად ჩამორჩენილში. ბუნებრივია, შედეგები განსხვავებული გვექნება.¹²⁴

როგორც ნაშრომის მეორე თავში აღვნიშნეთ, საქართველოში ჯგუფური დანაშაულობა ძირითადად ანგარებითი მიზნით ხორციელდება. მისი დამკვიდრება სოციალურ ცხოვრებაში პირდაპირ კავშირშია დაუკმაყოფილებელი მოთხოვნილებების ზრდასთან, ხოლო დაუკმაყოფილებელი მოთხოვნილებების საფუძველი წარმოების დაცემაა. ქვეყნის ბევრ მხარეში უქმად მყოფი, გაჩერებული საწარმოების რაოდენობა 35%-65%-მდე მერყეობს. პროდუქციის 100 მნიშვნელოვანი სახეობიდან 50 საერთოდ აღარ იწარმოება. წარმოების შემცირება შეინიშნება იმ ძირითად დარგებში, რომლებიც აღწარმოებით ციკლში ჰქმნიან/აწარმოებენ ღირებულებას (მრეწველობა, გადამამუშავებელი და მომპოვებელი მრეწველობა და ა.შ.). წარმოების შემცირება შეინიშნება სოფლის მეურნეობაშიც. 1997 წლის სარეგისტრაციო და სტატისტიკური სამსახურები ადასტურებენ, რომ რეგრესიის შედეგად სამუშაოს მაძიებელთა რაოდენობა, წინა წლებთან შედარებით, 2,4% გაიზარდა. მათ შორის 97% სწორედ უმუშევრები არიან.¹²⁵ ამრიგად, წარმოების სფეროს შემცირება ნიშნავს

¹²⁴ Г. Шнайдер. Криминология. „Универс“, М., 1984, с.255.

¹²⁵ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა - 1997, თბ., 1998.

დაუკმაყოფილებელი მოთხოვნილებების ზრდას, რომლის კრიმინოგენური ფორმის სახით გამოდის ჯგუფური დანაშაულობის ანგარებითი მიმართულება.

აღსანიშნავია, რომ დაუკმაყოფილებელი მოთხოვნილება, რომელსაც განაპირობებს უმუშევრობის საფუძველზე შემოსავლების უქონლობა, საერთო დანაშაულობასაც ასტიმულირებს. მაგრამ, როცა ჯგუფურ დანაშაულობაზე მისი გავლენის შესახებ ვმსჯელობთ, მაშინ მხედველობაში გვაქვს უმუშევრობის სამი შემადგენელი ელემენტი: 1) უმუშევრობის პერიოდის ხანგრძლივობა, 2) ასაკობრივი ბარიერი და 3) უმუშევარი დამნაშავეების კულტურისა და განათლების დონე.

უმუშევრობის პერიოდის ხანგრძლივობის ფაქტორს საზღვარგარეთის ქვეყნებში დიდი ხანია რაც ითვალისწინებენ. ჯერ კიდევ 30-იან წლებში ამერიკელმა მეცნიერმა ედვინ სათერლენდმა¹²⁶, სწავლების თეორიაში, ყურადღება მიაქცია იმ პირთა ხანგრძლივ კრიმინოგენურ კონტაქტებს, რომლებიც რაიმე სოციალური ნიშნით იყვნენ გაერთიანებულნი, მათ შორის თვით უმუშევართა ურთიერთობის გათვალისწინებით. უმუშევრობის ხანგრძლივი პერიოდისას ადამიანები განსაკუთრებით ხშირად შედიან კონტაქტში მცირე ჯგუფებში მათსავე მდგომარეობაში მყოფ პირებთან, იოლად ითვისებენ ყოფაქცევის კრიმინალურ მოდელებს¹²⁷. ამასთან კავშირში განვიხილავთ უმუშევრობის პერიოდის პრობლემას. მონაცემები მოტანილია №12 ცხრილში.

¹²⁶ ედვინ სათერლენდი, ამერიკელი სოციოლოგი, თანამედროვე კრიმინოლოგიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი (ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1883-1950 წწ.).

¹²⁷ A. Kohen, A. Lindesmith, K. Schuesslen. The Sutherland Papers. Bloomington. 1956.

იმ პირთა უმუშევრობის ხანგრძლივობა,
ვინაც ჯგუფური დანაშაული ჩაიდინა

ასაკობრივი პერიოდი	18-24 წლის	25-29 წლის	30-49 წლის	50 წლის და უფროსი
	%	%	%	%
არ უმუშავია 4 თვემდე	2,2	2,4	2,5	3,9
----- 6 თვემდე	0,3	0,1	0,4	-
----- 6 თვეზე მეტხანს	0,2	0,8	0,5	-

როგორც ჩანს, უფრო განვითარებული ქვეყნებისაგან განსხვავებით, უმუშევრობის მიზეზობრივი ხასიათი მოკლე ვადებით იზღუდება ყველა ასაკობრივ ჯგუფში. და ეს არ გახლავთ შემთხვევითი, რადგან ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებში, სადაც უმუშევართა სოციალური დახმარების სისტემა სუსტი და ჩამოუყალიბებელია, უმუშევრობის მოკლე ვადა არსებობისათვის ძალიან სახიფათოა. ამის შედეგად კი მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი იოლად ადგება დანაშაულის ჩადენის გზას.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია უმუშევრ დამნაშავეთა ასაკობრივი ბარიერის ანალიზი, რომელთა მონაცემები ასახულია №13 ცხრილში.

როგორც ჩანს, ყველაზე კრიმინოგენური პირები 18-49 წლისაა. ამასთან 30-49 - წლის უმუშევარი პირები განსაკუთრებით ადვილად ექცევიან კრიმინოგენური ზემოქმედების ქვეშ.

უმუშევარ პირთა რაოდენობა ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით
(პროცენტი გათვლილია ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით)

ასაკი	%
16-17	12,52
18-24	23,72
25-29	22,52
30-49	25,72
50 და უფროსი	15,52

როგორც უკვე მივუთითეთ, შემდეგ ელემენტად განათლებისა და კულტურის დონე გამოდის. მის გამოსავლენად ჩვენ ირიბი მაჩვენებელით ვისარგებლებთ – „განათლების დონე უმუშევართა შორის“, ვინაიდან განათლება მრავალმხრივ განსაზღვრავს ადამიანის ინფორმირებულობის ხასიათს, მის კულტურულ განვითარებას. მონაცემთა შედარება მოცემულია №14 ცხრილში.

განათლების დონე უმუშევართა შორის

	კანონმორჩილი მოსახლეობა, %	დამნაშავენი, %
უმაღლესი	19,9	12,3
პროფესიული	28,1	5,3
საშუალო	27,4	61,4
არასრული საშუალო	23,7	10,9
დაწყებითი	0,9	0,16

„საშუალო განათლება“ უმუშევართა შორის ყველაზე უფრო კრიმინოგენური ფაქტორია, რომელიც ხელს უწყობს დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენას, ამ კანონზომიერებას ჩვენ

გამოვავლენთ არა მარტო საზოგადოდ, არამედ ჯგუფური დანაშაულობის ცალკეულ ფორმებშიც, სეპარატისტულ ჯგუფებში მონაწილე პირთაგან 60% უმუშევარია. მთლიანად კი ყველა პირთა შორის, რომლებიც სეპარატისტულ და ტერორისტულ ჯგუფებში მონაწილეობენ, მხოლოდ 20% აქვს უმაღლესი განათლება. ამრიგად, აქაც თავს იჩენს უმუშევრობის, კულტურისა და განათლების დონის ურთიერთკავშირი.

განვიხილოთ მიზეზობრივი დეტერმინაციის მეორე საფეხური/დონე - სოციალურ-კულტუროლოგიური ფაქტორები მათ შორის განსაკუთრებით საინტერესოა იმ პირთა სოციალური მდგომარეობა, რომლებიც დანაშაულს ჯგუფში სჩადიან, ამ მხრივ ფაქტები გვიჩვენებენ, რომ 14,5% შეადგენენ სპეციალისტი-მოსამსახურეები, 6,0% მრეწველობაში დასაქმებულები, ხოლო სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული პირები – 2,7%. ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურა, სოციალური მდგომარეობის მიხედვით, ადვილად აიხსნება, თუ კვლავ მივმართავთ გარკვეულ ეკონომიკურ მონაცემთა ანალიზს. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური ინფორმაციის დეპარტამენტის 1997 წლის მონაცემების თანახმად, მოსახლეობის ყველაზე მეტად თვითდასაქმება მოდის სოფლის მეურნეობაზე. აქ ერთ დასაქმებულზე საშუალოდ 96,2 ლარია. მეორე მხრივ, იმავე დეპარტამენტის გამოკვლევა გვიჩვენებს, რომ საუკეთესო ანაზღაურებას სწორედ დაბალკვალიფიცირებული შრომა იღებს, საშუალოდ ერთ დასაქმებულზე ლარებში მოდის შემდეგი ანაზღაურება: საშუალო განათლების მქონე პირები – 54,8 ლარი, დაწყებითი განათლების მქონე პირები – 51,7 ლარი,

პროფესიული განათლების მქონე პირები – 49,5 ლარი, უმაღლესი განათლების მქონე პირები – 38,2 ლარი.¹²⁸

ამრიგად, ჩვენ ვხედავთ, რომ წარმოების შემცირების, ან ახალი დარგების განვითარების შედეგად, სპეციალისტი-მოსამსახურეები სოციალურად ყველაზე დაუცველები აღმოჩნდნენ. ისინი, მაშინაც კი ყველაზე ნაკლებად უზრუნველყოფილია, როცა მათ სამუშაო გააჩნიათ. მათი მაღალი კვალიფიკაცია, განათლების მაღალი დონე მათ შესაძლებლობას არ აძლევთ, იყვნენ უზრუნველყოფილი.

სოციალურ-კულტუროლოგიური ფაქტორებიდან გამოირჩევა მოვლენათა ერთობლიობა, რომლებიც გარკვევით გვიჩვენებენ დაბალი კულტურული დონის კრიმინოგენურ როლს. პირველ რიგში მათ განეკუთვნება განათლების დონე. ზემოთ ჩვენ გამოვიყენეთ ფაქტორი „განათლება“ მხოლოდ ირიბად, იმისათვის, რომ დაგვედგინა კავშირი პიროვნების სოციალურ სტატუსსა და მის დანაშაულებრივ ქმედებას შორის. ახლა კი ჩვენ გამოვყოფთ ფაქტორ „განათლებას“ განათლების დონის სპეციალური აღწერისათვის, იმ პირთა მიმართ, რომელთაც ჯგუფური დანაშაული ჩაიდინეს.

№15 ცხრილიდან ჩანს, ყველაზე მეტ პროცენტს შეადგენენ საშუალო განათლების მქონე პირები. თითქმის ყველა ასაკობრივ ჯგუფში ეს მაჩვენებელი საკმაოდ დიდია. გამონაკლისია 14-15 წლის პირთა ასაკობრივი ჯგუფი, სადაც ჭარბობენ პირები არასრული საშუალო განათლებით. გასათვალისწინებელია აგრეთვე ისიც, რომ ყველაზე სახიფათოა 18-დან 29

¹²⁸ მონაცემები მოყვანილია საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური ინფორმაციის დეპარტამენტის „საქართველოს შინამეურნეობის“ 1997 წლის კვლევიდან.

წლამდე პერიოდი. სწორედ აქ ვავლენთ ჩვენ ყველაზე მაღალ მაჩვენებელს.

ცხრილი №15

იმ პირთა განათლების დონე, რომლებმაც ჯგუფური დანაშაული ჩაიდინეს (კოეფიციენტი ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით)

განათლება	14-15 წლის	16-17 წლის	18-24 წლის	25-29 წლის	30-49 წლის	50 წლის და უფრ.
უმაღლესი			5,3	10,2	17,5	20,0
პროფესიული		1,9	4,2	7,0	8,0	6,9
საშუალო		24,3	64,0	65,6	60,7	56,7
არასრული საშუალო	1,4	43,4	12,4	4,5	5,6	12,7
დაწყებითი				0,1	0,07	

ამრიგად, განათლების დონის აღწერა განსაზღვრავს კულტურის იმ დონეს, კულტურული განვითარების იმ სფეროს, საიდანაც ძირითადად ხდება დამნაშავეთა „რეკრუტირება“. საგულისხმოა, რომ ამ ორბიტაში ჩართულია მოსახლეობის ყველაზე მეტად აქტიური ასაკობრივი ნაწილი – 18-დან 29 წლის ჩათვლით. ამასთან, თუკი 70-იან წლებში ჯგუფურ დანაშაულს ძირითადად სჩადიოდნენ არასრული საშუალო განათლების მქონე პირები (47,5%)¹²⁹, ამჟამად ყველაზე მაღალი პროცენტი საშუალო განათლების მქონე პირებზე მოდის. ამგვარად, კრიმინალში ჩართულია განათლების უფრო მაღალი დონის მქონე პირები, რაც მოწმობს არასასურველ ნეგატიურ პროცესებს, რომელიც მოსახლეობის კულტურულ-საგანმანათლებლო სფეროში მიმდინარეობს.

¹²⁹ Н.Г. Угрехелидзе. Криминологическая характеристика соучастие в преступлении. „Меценереба“, Тб., 1975, с. 38.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ლოთობისა და ჯგუფური კრიმინალური აქტივობის კავშირის გამოვლენა. საზღვარგარეთის მკვლევარების მიერ ეს კავშირი დიდი ხანია დადგენილია და საკმაოდ სერიოზული ანალიზის საშუალებას იძლევა, რადგან სწორედ ლოთობა არის ძალადობის არსებითი საფუძველი¹³⁰. ანალოგიურ კანონზომიერებას ვხედავთ ჩვენს გამოკვლევაშიც.

ცხრილი №16

პირები, რომლებიც არაფხიზელ მდგომარეობაში სჩადიან ჯგუფურ დანაშაულს

არაფხიზელი მდგომარეობა	14-15 წლის	16-17 წლის	18-24 წლის	25-29 წლის	30-49 წლის	50 წლის და უფროსი
ალკოჰოლური ზემოქმედებაში მყოფი		7,9	17,3	13,7	11,8	8,1
ნარკოტიკული ზემოქმედებაში მყოფი			0,3	0,8	0,8	

როგორც №16 ცხრილიდან ჩანს, საზოგადოებაში ჯგუფური დანაშაულის ჩამდენ პირთა აგრესიულობის საფუძველს წარმოადგენს არა ნარკოტიკების მოქმედების ქვეშ ყოფნა, არამედ სიმთვრალე. ამასთან, ნახევარზე მეტი, არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფთაგან უმუშევარია. 80-იან წლებთან შედარებით აქ სურათი კარდინალურად განსხვავებულია. აღნიშნულ წლებში, პროფესორ ანზორ გაბიანის კვლევების თანახმად, კრიმინალური აქტივობა იმ პირებზე მოდიოდა, რომლებიც

¹³⁰ Д. Шелли. Изучение насилия в США: молодежь и смертоносное оружие. – „Криминологические исследования в мире“. М., 1995, с 160-167.

მცირედკვალიფიციურ შრომას ეწეოდნენ.¹³¹ ამჟამად კი განსახილველი ფაქტორი ყველაზე მეტად გავრცელებულია სწორედ უმუშევართა შორის. არსებითად, აქ ჩვენ საქმე გვაქვს უზენობასთან, რაც იოჰან სელინის სამართლიანი შენიშვნით, არის კულტურათა კონფლიქტის ანარეკლი.¹³²

კულტურის დონის ანალიზი ირიბად შეიძლება დავინახოთ იმგვარი ფაქტორითაც, როგორიც არის ჯგუფთაშორისი ურთიერთობები, ანდა ე.წ. ჯგუფური კავშირურთიერთობა.

ცხრილი №17

დანაშაულებრივ ჯგუფთა ასაკობრივი შემადგენლობა

ასაკობრივი ჯგუფები	14-15 წლის	16-17 წლის	18-24 წლის	25-29 წლის	30 წლის და უფროსი
სრულწლოვანთა ჯგუფი	0,3	7,9	11,5	14,0	13,8
არასრულწლოვანთა ჯგუფი	4,5	30,2	2,5		
შერეული ჯგუფი	0,3	6,6	5,5	2,4	0,5

№17 ცხრილში იგივე კანონზომიერება ჩანს, რაც წინა წლებში იყო.¹³³ შერეული ჯგუფების პროცენტი ნაკლებია ჯგუფთა ჯამურ მაჩვენებელთან შედარებით. მთლიანობაში ასევე შენარჩუნებულია საერთო ტენდენცია ჯგუფთა სხვა სახეობათა მიმართ. ყველაზე მეტი ინტენსივობა მოდის ჯგუფებზე, რომლებიც 25-29 წლის ასაკის პირთაგან და 16-17 წლის

¹³¹ А.Габини. О результатах повторного конкретно-социологического исследования алкоголизма в ГССР – „Актуальные вопросы предупреждения правонарушений“. „Сабчота Сакартвело“, Тб., 1986, вып. 3, с.27-44 (ანზორ გაბიანი - ქართული კრიმინოლოგიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, სამართალმცოდნე, სოციოლოგი. ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1935-2016 წწ.).

¹³² T. Sellin. Culture Conflict and Grime N.Y., 1938.

¹³³ Н.Г.Угrehелидзе. Криминологическая характеристика соучастие в преступлении. „Мецниереба“, Тб., 1975, с.34.

ასაკის არასრულწლოვანი ჯგუფებისაგან შედგება. ამასთან, აღინიშნება საინტერესო კანონზომიერება, რომელიც განსაკუთრებით უნდა გაითვალისწინონ სამართალდამცავმა სტრუქტურებმა. შერეულ ჯგუფებში ე.წ. გარდამავალ სტადიას შეადგენენ 16-17 წლის პირები. სწორედ ეს ასაკობრივი პერიოდი არის ყველაზე უფრო მოწყვლადი არასრულწლოვანთა „ჩართვისათვის“ ზრდასრულთა ჯგუფებში.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, აღვწეროთ ჯგუფურ დანაშაულობათა ურბანისტული ასპექტი. როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, კრიმინალურ ჯგუფებში მონაწილე პირთა 80% არის ადგილობრივი წარმოშობის. უცხოელთა, ანდა გაურკვეველი საცხოვრებელი ადგილის მქონე პირთა პროცენტი მერყეობს 1,5%-დან 4,9%-მდე. ამ მონაცემთა შედარებით საერთაშორისო კვლევებთან, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ჯგუფში ურთიერთობამ შეიძლება ისეთი აქტების ჩადენამდე მიიყვანოს პირი, რომლის მსგავსს იგი დამოუკიდებლად არასოდეს ჩაიდენდა. ამასთან დაკავშირებით ამერიკელი კრიმინოლოგი ვერონ ფოკსი აღნიშნავს: „ჯგუფის შეკავშირებულობის ხარისხი გავლენას ახდენს მორალზე, ლოიალობაზე, ურთიერთმიზიდულობასა და განზიდულობაზე, მტრობასა და ცრუ რწმენაზე, პროდუქტიულობასა და ეფექტურობაზე, აგრეთვე ყველა პროცესზე, რომლებიც რეფერენტულ ჯგუფებს უკავშირდება. ზეწოლა, რასაც ჯგუფი ახორციელებს, მასში მიღებული სტანდარტები გავლენას ახდენენ სოციალურ შეფასებაზე, სოციალური ხასიათის უთანხმოებებსა და განსხვავებულობებზე, რეფერენტულ ჯგუფებთან ურთიერთობების შეცვლაზე, სხვადასხვა გადახრებზე, ურთიერთობის ნორმებსა და სოციალურ ცვლილებებზე. მოტივები, რომლებითაც ხელმძღვანელობენ ინდივიდები და ჯგუფური მიზნები გავლენას ახდენენ თანამშრომლობას,

შეჯიბრებასა და მიზნის მიღწევაზე¹³⁴. ამ მხრივ საინტერესოა როგორ ვლინდება აღნიშნული კანონზომიერება იმ ჯგუფურ დანაშაულობებში, რომლებსაც ჩვენ ვაკვირდებით ჯგუფურ დანაშაულთა ე.წ. საშუალო დონესთან. პირიქით, ჯგუფური დანაშაულის უფრო მაღალი ფორმების შესწავლისას, ჩვენ ვავლენთ მათ ინტერნაციონალურ ხასიათს. ასე მაგალითად, აშშ-ს იუსტიციის დეპარტამენტისა და გამოძიების ფედერალური ბიუროს მონაცემებით დიდ ორგანიზებულ ფორმებში დამნაშავეთა ინტერნაციონალური შემადგენლობები დომინირებს¹³⁵.

ანალოგიური ვითარება შეინიშნებოდა აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს სეპარატისტულ ჯგუფებშიც, სადაც აქტიურ ჯგუფებში უმრავლესობას დაქირავებული უცხოელები შეადგენდნენ.

გარდა სოციალურ-ეკონომიკური და სოციალურ-კულტუროლოგიური ფაქტორებისა, ჯგუფურ დანაშაულობაზე მოქმედებს სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორები. მათგან მთავარ როლს საზოგადოებრივი აზრი ასრულებს. ამასთან, თავისი სპექტრით ის მრავალგვარია, რადგანაც შეიცავს როგორც დამნაშავეთა, ასევე კანონმორჩილ მოქალაქეთა აზრს, მათ შორის – სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომელთა აზრსაც. ამ მიზნით განვიხილავთ საზოგადოებრივი აზრის კანონზომიერებას შემდეგი კითხვით: რა აიძულებს ინდივიდს, მონაწილეობა მიიღოს ჯგუფურ დანაშაულობებში? საამისო მონაცემები ასახულია №18 ცხრილში.

¹³⁴ В. Фокс. Введение в криминологию „Прогресс“, М., 1980, с.200.

¹³⁵ U.S. Department of Justice., Federal Bureau of Investigation. Washington. D.C. July 28. 1998.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: რა აიძულებს ადამიანს
მონაწილეობა მიიღოს ჯგუფურ დანაშაულში?

	მოქალაქეები			მსჯავრდებულები			სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომლები			
	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი	სვენი -სადაქალაქი
იმ პირთა შიში, რომლებმაც ჩართეს ჯგუფში	2,22	0,67	2,89	0,22	2,00	2,22	-	0,22	0,44	0,22
ანგარება და უშრომელი შემოსავალი	15,56	8,22	23,78	4,00	11,33	15,33	4,89	4,22	9,11	10,89
აზარტი	2,44	0,67	3,11	4,22	3,56	7,78	0,22	0,22	1,56	-
მიჭირს პასუხის გაცემა	1,78	1,56	3,33	2,67	6,44	9,11	-	0,89	0,44	-

როგორც გამოკითხულთა მოსაზრებიდან ირკვევა, უმეტესობა თვლის, რომ ჯგუფური დანაშაულის ჩადენის მოტივი არის ანგარება. გამონაკლისს შეადგენენ არასრულწლოვანი მსჯავრდებულნი, რომლებიც მთავარ მოტივად აზარტს მიიჩნევენ. საკითხის ამგვარი გაგება სავსებით შეესაბამება რეალობას. ჩვენ უკვე ვნახეთ, რომ ჯგუფური დანაშაული უმთავრესად ანგარებით ხასიათს ატარებს. მის განხორციელებას ადასტურებს აგრეთვე კანონმორჩილ მოქალაქეთა საზოგადოებრივი აზრი. რაც შეეხება არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა მოტივაციას, აქ, როგორც ვხედავთ, მოქმედებს უპირატესად ბავშვური ინტერესი, ვიდრე ჯგუფური ზეწოლის ფაქტორი, როგორც ამას მიიჩნევენ ზოგიერთი უცხოელი ავტორი¹³⁶. ამიტომ არასრულწლოვანთა ჯგუფური დანაშაული ხდება არა ჯგუფური ზეწოლის, არამედ პიროვნების გაუკუღმართებულად ჩამოყალიბების შედეგად.

მოტივაციის შესახებ მონაცემთა გადამოწმების მიზნით, რესპონდენტებს დავუსვით შეკითხვა: რა მოტივით ერთიანდებიან ინდივიდები ჯგუფებში? შედეგები ასახულია №19 ცხრილში, რომლის თანახმად, გამოკითხულთა უმრავლესობა კრიმინალურ ჯგუფებში გაერთიანების მიზეზად ასახელებს გამდიდრების მოთხოვნილებას. გამონაკლისს წარმოადგენენ არასრულწლოვანები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ ჯგუფებში ერთიანდებიან იმ მიზნით, რომ იპოვონ თავისი ადგილი ცხოვრებაში.

¹³⁶ H. Vorrath, L. Brendtro. Positive Perr Gilture. Chicago, 1974, p.10.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: რა მოტივით ერთიანდებიან ადამიანები კრიმინალურ ჯგუფში?

პასუხი	მოქალაქეები			მსჯავრდებულები				სამართალდამცვი სტრუქტურის თანამშრომელი			
	სფინანსად -ანსაყრად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად	სფინანსად
მონახონ საკუთარი ადგილი ცხოვრებაში	2,00	1,78	3,76	4,89	5,11	10,00	0,67	-	1,11	1,11	1,11
გამოიყენონ ჯგუფში მონაწილეობა საზოგადოების გულგრილობისაგან თავის დასაცავად	0,89	0,22	1,11	-	2,22	2,22	0,44	0,22	1,11	0,22	0,22
დაიცვან საკუთარი თავი სამართლებრივი დევნისაგან	1,78	1,11	2,89	1,33	5,11	6,44	-	0,67	0,89	0,67	0,67
მიადნონ ჯგუფში მონაწილეობით გამდიდრებას	16,00	6,67	22,67	3,78	7,56	11,33	3,78	4,89	7,56	9,73	9,73
შემთხვევით	1,58	1,56	3,11	1,11	3,11	4,22	0,22	0,44	0,89	-	-

№12 ცხრილთან შედარებით №19 ცხრილში უფრო თვალნათლივ ჩანს ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზები. ერთი მხრივ, კვლავ ჩნდება გამდიდრებისაკენ ლტოლვის ფაქტორი. მეორე ფაქტორია - მცდელობა, იპოვონ თავისი ადგილი ცხოვრებაში. ამ ორ ფაქტორს არსებითად წამყვანი ადგილი უჭირავს პასუხებში. რაც შეეხება სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომლებს, ისინი მხოლოდ ერთ ფაქტორს გამოჰყოფენ – დამნაშავეთა სწრაფვა გამდიდრებისაკენ. რა შეიძლება ითქვას ამის შესახებ?

ცხოვრებაში სწრაფვა საკუთარი ადგილის პოვნისათვის, ისევე როგორც გამდიდრებისაკენ, ერთი მედლის ორი მხარეა, ორივე არის საზოგადოებაში ერთი და იმავე გაუცხოების პროცესის გამოვლინება: საზოგადოება არ აძლევს ინდივიდს შესაბამის შესაძლებლობებს, რაც პიროვნებას ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის საშუალებას მისცემდა, გვასწავლის ანომიის თეორია¹³⁷. ეს თვალსაზრისი სავსებით მისაღებია კრიმინოლოგიის თეორიისათვის. როგორც სამართლიანად აღნიშნავს ამერიკელი მეცნიერი რობერტ მერტონი¹³⁸. პიროვნების საზოგადოებრივ მოთხოვნებთან არაადაექვატურ მიდგომას შეიძლება მოჰყვეს ინოვაციის ტიპის რეაქცია, რომლის მეშვეობით კონფლიქტი და განცდები, რაც მიზნის მიღწევაში წარუმატებლობითაა გამოწვეული, ადამიანმა შეიძლება მოიშოროს ინსტიტუციურ საშუალებებზე უარის თქმით და წარმატების მიღწევისაკენ სწრაფვის შენარჩუნებით; ინსტიტუციურ

¹³⁷ მ. უგრეხელიძე, ანომია, „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. I, თბ., 1975, გვ. 470.

¹³⁸ რობერტ მერტონი ამერიკელი სოციოლოგი (ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1910-2003 წწ.).

მოთხოვნათა შეთვისების უკიდურეს ხარისხს მივყავართ რიტუალიზმამდე, რომლის დროსაც მიზანი გამოირიცხება, როგორც მიუღწეველი, მაგრამ ქცევებისადმი დამორჩილება განაგრძობს არსებობას. ჯანყი იმ შემთხვევაში მოხდება, თუკი გაბატონებული სტანდარტებისაგან განთავისუფლება, რაც წარუმატებლობის ანდა შეზღუდული პერსპექტივების შედეგია და იწვევს მცდელობას „ახალი სოციალური წესრიგის“ დამყარების.¹³⁹

ამრიგად, ჩვენ ვხედავთ რომ ინდივიდის ამ მოტივაციას განსაზღვრავს არა რაღაც მისი ბიოფსიქიკური თვისებები, არამედ ურთულესი სოციალური და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები. ცხოვრების დაბალი დონე და, იმავდროულად, წარმატების შანსის არ არსებობა, ინდივიდებს კრიმინალურ ჯგუფებში გაერთიანებისაკენ უბიძგებს, დაასკვნის რობერტ მერტონი.

გარდა მიზეზებისა, არსებობს აგრეთვე ხელშემწყობი პირობები, რომლებიც ხელს უწყობენ ჯგუფური დანაშაულობის ჩადენას. ამ პირობების გამოსავლენად რესპონდენტებს დავუსვით კითხვა, რომელიც №20 ცხრილში აისახა.

¹³⁹ H.Vorrath, L.Brendtro. Positive Perr Gilture. Chicago, 1974, p.10.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: საქართველოში რომელი ფაქტორი უწყობს ხელს
ჯგუფური დანაშაულის გავრცელებას?

ცხრილი №20

პასუხი	მოქალაქეები			მსჯევრდებულები			სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლები			
	სვენი -სააქსასაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა	სვენი -საქაქაქაქა
მოსახლეობის ცხოვრების დაბალი დონე	11,11	5,11	16,22	8,22	9,56	17,78	2,22	4,44	6,22	9,56
ურთიერთობაში დაძაბულობის, კონფლიქტების გავრცელება	4,00	1,78	5,78	1,33	3,78	5,11	-	0,44	1,33	1,33
მოსახლეობის სამართლებრივი კულტურის დაბალი დონე	0,89	0,67	1,56	-	2,44	2,44	-	-	0,22	1,33
სახელმწიფო სტრუქტურების უკონტროლოება	2,00	1,33	3,33	-	2,44	2,44	0,44	0,22	0,44	0,89
სამართალდამცავ სტრუქტურებში კოორდინაციის ნაკლებობა	0,67	-	0,67	-	2,44	2,44	0,67	0,22	0,44	0,67
მოსახლეობის გულგრილობა	1,11	0,44	1,56	0,44	2,00	2,44	0,67	-	0,67	0,67
კანონის არასრულყოფილება	4,44	0,67	5,11	-	3,56	3,56	2,44	1,33	2,44	1,78
მჭიდრო პასუხის გაცემა	0,44	1,56	2,00	1,11	4,44	5,56	0,22	-	0,22	0,44

გამოკითხულ რესპოდენტთა უმრავლესობას მიაჩნიათ, რომ ცხოვრების დონის დაცემა ხელს უწყობს ჯგუფური დანაშაულობის ზრდას. რანგით მეორე ადგილს იკავებს პასუხი, რომელიც საზოგადოებაში კონფლიქტების არსებობას შეეხება. აქ სრულიად გარკვევით იკვეთება საზოგადოებრივი აზრი უმნიშვნელოვანესი მიზეზობრივი ფაქტორის – ცხოვრების დაბალი დონის შესახებ. კონფლიქტი არის ცხოვრების დონის დაცემის შედეგი. და ამას ნამდვილად ასახავს საზოგადოებრივი აზრი. მოსახლეობის სხვადასხვა ფენისათვის ცხოვრების დონის დაცემა ხდება კანონსაწინააღმდეგო ქმედების კატალიზატორი. უცხოელი მეცნიერები აღნიშნავენ ამ ფაქტორის მნიშვნელოვან როლს ჯგუფურ დანაშაულობებში. ასე მაგალითად, ქალაქებში დელიკვენტური დანაშაულობის ცნობილმა ამერიკელმა მკვლევარმა მარტინ გოლდმა დაადასტურა ის ფაქტი, თუ როგორც კი მცირდება ანაზღაურების სტრუქტურის პარადიგმა, მაშინვე ჩნდება აგდებული დამოკიდებულება შრომის ანაზღაურებისადმი. მაშასადამე, ამ ვითარებაში ჩნდება საზოგადოებასთან კონფლიქტისა და კანონის დარღვევისაკენ მიმავალი გზა¹⁴⁰. უნდა ითქვას, რომ რიგ მეცნიერთა აზრით, შეუძლებელია ცხოვრების დაბალი დონის, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის კრიმინოგენური ფაქტორის მექანიკურად გააზრება.

აღნიშნავენ, რომ, აქ პარალელურად მოქმედებენ სოციალური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორები. ასე მაგალითად, დანაშაულებრივი კარიერის გამოკვლევისას ამერიკელი სოციოლოგი ჰოვარდ ბეკერი აღნიშნავდა, რომ დამნაშავეთა ბანდაში ჩართვა მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხდება, თუკი

¹⁴⁰ M. Gold. Delinquent Behavior in an American City. Belmont, 1970.

საზოგადოებამ ადამიანს რაიმე უარყოფითი როლი დააკისრა¹⁴¹. ეს მართალია, მაგრამ ისმის კითხვა: რა სოციალური მიზეზის გამო ეკისრება ინდივიდს უარყოფითი როლი? საზოგადოებრივი აზრის ანალიზი სწორად მიგვითითებს სოციალურ მექანიზმზე, რომლის მთავარი ფაქტორია ცხოვრების დაბალი დონე და მასზე დამყარებული კონფლიქტურობა.

ამ სოციალური მექანიზმის უფრო ღრმად განხილვისათვის ჩვენ მივმართეთ საზოგადოებრივი აზრის ანალიზს შემდეგ საკითხებში: რა როლი განეკუთვნება საზოგადოებას ანდა სახელმწიფოს, პიროვნების სულიერ განვითარებაში, რათა ინდივიდი არ დაადგეს დანაშაულის გზას? როგორც მონაცემებიდან ჩანს, რომელიც ჩვენ მოგვაქვს №21 ცხრილში, მოქალაქეთა უმეტესობა თვლის, რომ როგორც სახელმწიფო, ასევე საზოგადოება უდიდეს როლს თამაშობს პიროვნების სულიერ ფორმირებაში. მაგრამ დაკვირვებით განხილვისას ვლინდება საინტერესო კანონზომიერება.

სახელმწიფოს როლის შეფასებაში ძალზე დიდია მერყევთა პროცენტი. ამასთან, საზოგადოების როლის შეფასებისას, იმ პირთა პროცენტი, რომელნიც საზოგადოების როლს დადებითად აფასებენ (17,56%), უფრო მაღალია, ვიდრე სახელმწიფოს როლის (14,44%) დადებითად შემფასებლებისა, ამასთან კავშირში არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო სტრუქტურების დამსახურების შეფასებისას, მოსახლეობა ზუსტად ვერ განსაზღვრავს მათ მნიშვნელობას პიროვნების სულიერი ფორმირების პროცესებში.

¹⁴¹ H.Becker. Deviance and the Responses of Others. Perseption in Criminology. 1975, p.392-395.

მერყეობის ფაქტორი აქ მეტად დიდია. პირიქით, მსჯავრდებულთა შორის როგორც სახელმწიფოს (14,44%), ასევე საზოგადოების (13,78%) შეფასებისას მერყევთა პროცენტი ჭარბობს. და ეს არ არის შემთხვევითი, რადგან სამართალდამცავი სტრუქტურების დროსთან მისადაგებული სისტემა ჯერ მხოლოდ ყალიბდება. რესოციალიზაციის სისტემა ჯერ კიდევ სათანადოდ არ ამოქმედებულია. ასეთივე მდგომარეობაშია სასჯელის მოხდის ინდუსტრია. იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფი პენიტენციალური სისტემის ფაქტორთა მთელი კომპლექსი ჯერ კიდევ სრულყოფას საჭიროებს. ამასთან ერთად, დასახვეწია ადგილებზე სოციალური სამსახურის, უმუშევართა დასაქმებისა და მათზე კონტროლის სისტემები და ა.შ. რამდენადმე სხვაგვარ სურათს ვიღებთ სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლების გამოკითხვისას. თუ მოსახლეობა გამოსავალს საზოგადოების როლის გაძლიერებაში ხედავს, სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლები პირიქით, სწორედ სახელმწიფოს აკისრებენ დიდ როლს პიროვნების სულიერ ფორმირებაში. პირველი რიგის (სახელმწიფოს შეფასება) და მეორე რიგის (საზოგადოების შეფასება) პასუხების შედარება გვიჩვენებს, რომ სამართალდამცავთა პასუხები პირველი რიგისათვის ჭარბობს პასუხებზე მეორე რიგისა. სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომლების პასუხების სხვა მონაცემთა ანალიზი მეტად საინტერესო კანონზომიერებას ამჟღავნებს.

სამსახურები, რომლებიც უშუალოდ სახელმწიფო სტრუქტურებში (ეკონომიური დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველო) მომხდარ დარღვევებზე მუშაობენ, მთავარ როლს სახელმწიფო სტრუქტურებში (3,56%) მუშაობის სრულყოფას აკისრებენ.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: რა ადგილი უჭირავს ხელისუფლებასა და საზოგადოებას, პიროვნების სულთერო ფორმირების პროცესში რათა ინდივიდი არ დაადგეს გვერდური დანაშაულის გზას?

ცხრილი №21

	პასუხი	მოქალაქეები			მსჯერდებულები				სამართალდამცეი სტრუქტურის თანამშრომლები			
		სვენააძე-ანსაყი	სვენააძე-ანსაყი	ანსი	სვენააძე-ანსაყი	ანსი	ანსი	ანსი	ანსი	ანსი	ანსი	ანსი
საზოგადოებრივი აზრი სულთერო ფორმირების პროცესში რათა ინდივიდი არ დაადგეს გვერდური დანაშაულის გზას?	დიდ როლს თამაშობს პიროვნება აბსოლუტურად იგნორირებული	10,89	3,56	14,44	2,00	8,44	10,44	3,56	2,00	2,89	5,33	5,11
	მიჭირს პასუხის გაცემა	6,44	5,11	11,56	7,11	7,33	14,4	0,67	0,44	3,83	0,89	
	დიდ როლს თამაშობს პიროვნება აბსოლუტურად იგნორირებული	12,69	4,67	17,56	2,78	10,22	13,00	2,44	1,33	3,11	4,44	6,2
საზოგადოებრივი აზრი სულთერო ფორმირების პროცესში რათა ინდივიდი არ დაადგეს გვერდური დანაშაულის გზას?	მიჭირს პასუხის გაცემა	3,78	4,00	7,78	6,89	6,89	13,78	1,11	0,44	3,11	0,67	
	საზოგადოებრივი აზრი სულთერო ფორმირების პროცესში რათა ინდივიდი არ დაადგეს გვერდური დანაშაულის გზას?											

შუალედური ადგილი უკავია საგამომიებო დეპარტამენტის თანამშრომლების პასუხებს. პიროვნების სულიერ ჩამოყალიბებაში ისინი მნიშვნელოვან როლს ანიჭებენ სახელმწიფოს (5,33%) და აგრეთვე, იმას, რომ თვით სახელმწიფო აბსოლუტურად იგნორირებს პიროვნებას (5,11%) და ეს არაა შემთხვევითი. საგამომიებო დეპარტამენტს საქმე აქვს არა მარტო კორუმპირებულ ინდივიდებთან, არამედ, ასევე სოციალურად მიშვებულ, ადრე ნასამართლევ პირებთან, ე.ი. ისეთ პირებთან, რომელთა მიმართ სახელმწიფოს არანაირი ზომები არ მიუღია. ბოლოს, ის სამსახურები, რომელთაც საქმე აქვთ გამოკვეთილ ბოროტმოქმედებთან, ამ აშკარად სოციალური გაუცხოების შედეგთან, უფრო მეტად მიიჩნევენ სახელმწიფოს უარყოფით როლს სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ პიროვნების სულიერი განვითარების უარყოფაში. ასეთ პასუხებს ჩვენ ვხედავთ ნარკომანიასთან ბრძოლის ეროვნული ბიუროს და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომელთა შორის, ანალოგიური სიტუაცია იჩენს თავს ამ თანამშრომელთა პასუხებში საზოგადოების როლის მნიშვნელობაზე. გამოკითხულთა უმეტესობა მიიჩნევს რომ საზოგადოებაში აბსოლუტურად იგნორირებულია პიროვნება და ეს თავს იჩენს მის სულიერ განვითარებაში (3,78%, 4,89%, 6,22%).

ამრიგად, იმ სფეროდ, სადაც უნდა ვეძებოთ ჯგუფურ დანაშაულთა მიზეზი, საზოგადოებრივი აზრი მიიჩნევს თვით საზოგადოებას. ამასთან, გამოიკვეთება მოცემული საზოგადოების შემდეგი დახასიათება. გულგრილია პიროვნების სულიერი განვითარების მიმართ, სახელმწიფო სტრუქტურების უსუსურობა აღკვეთონ სოციალური წინააღმდეგობანი კრიზისის დაძლევის გზების შეფასებაში. როგორც ვხედავთ, საზო-

გადოებრივი აზრი ადეკვატურად ასახავს გარდამავალი პერიოდის საზოგადოებას, რომელმაც ჯერ ვერ გადაჭრა ეკონომიკური და სოციალური რიგის პრობლემები და ვერ გამოვიდა პიროვნების გაუცხოების სტადიიდან.

ის ფაქტი რომ საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ არსებობს გარდამავალი პერიოდის საზოგადოებაში, საუკეთესოდ ჩანს შემდეგ კითხვაზე დასმულ პასუხში: საკუთრების რომელ სექტორში არის უფრო გავრცელებული ჯგუფური დანაშაულობა? მონაცემები, რომლებიც №22 ცხრილშია მოყვანილი, ყურადსაღებ კანონზომიერებას ავლენენ.

გამოკითხულ რესპონდენტთა უმეტესობა ფიქრობს, რომ ჯგუფური დანაშაულობა უფრო გავრცელებულია კერძო სექტორში. მაგრამ არის ზოგიერთი განსხვავებაც. მსჯავრდებული რესპონდენტები თითქმის ერთნაირად აფასებენ სახელმწიფო (13,78%) და კერძო (14,89%) სექტორებს. ერთნაირად აფასებენ ასევე ეკონომიკურ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომლებიც (2,67%). რესპონდენტთა შეფასებები მთლიანობაში ობიექტურია.

სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემებით, თანამედროვე ეტაპზე კერძო სექტორში დასაქმება უფრო მაღალია, ვიდრე სახელმწიფო სექტორში.¹⁴² მეორე მხრივ, სწორედ კერძო სექტორში გროვდება შემოსავლები, რაც ხდება დანაშაულებრივი ჯგუფების ხელყოფის ობიექტი. ბოლოს, გარდამავალი პერიოდის გამო, კერძო სექტორი შედარებით სუსტად არის დაცული და ნაკლებად კონტროლირდება. ყველა ეს მიზეზი განაპირობებს კრიმინალური ჯგუფების განსაკუთრებულ ინტერესს.

¹⁴² საქართველოს მოსახლეობის ეკონომიკური აქტივობა, დასაქმება, შემოსავლები. თბ., 1998.

ცხრილი №22

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: საკუთარების რომელ სექტორში არის უფრო გაგრძელებული ქვეყნური დანაშაულობა?

პასუხი	მოქალაქეები			მსგავრდებულები			სამართალდამცვი სტრუქტურების თანამშრომლები			
	ივეინამაჟამსარ	ივეინამაჟამსარ	აჟინამაჟამსარ	აჟინამაჟამსარ	აჟინამაჟამსარ	აჟინამაჟამსარ	ივეინამაჟამსარ	ივეინამაჟამსარ	ივეინამაჟამსარ	ივეინამაჟამსარ
სახელმწიფო სექტორში	6,45	1,11	7,56	12,00	1,78	13,78	2,67	2,22	3,11	5,78
კერძო სექტორში	12,88	7,56	20,44	8,67	6,22	14,89	2,67	3,11	7,11	6,67
მიჯირს პასუხის გაცემა	3,11	2,67	5,78	3,56	3,11	6,67	0,22	0,44	1,33	0,22

ამასთან ერთად შეფასება, რომელიც მოცემულია ეკონომიკურ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის მთავარი სამმართველოს თანამშრომელთა მიერ, არ არის შემთხვევითი. სახელმწიფო სტრუქტურების არასრულყოფილება, კერძო სექტორზე არადამაკმაყოფილებელი კონტროლი, აგრეთვე გარდამავალი პერიოდის მთელი რიგი ფაქტორების არსებობა, ხელს უწყობს კორუფციის განვითარებას, როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო სექტორში. აი, ამიტომ აღნიშნავენ სახელმწიფო სტრუქტურები სახელმწიფო და კერძო სექტორების „ერთნაირ წილობრივ“ მონაწილეობას ჯგუფური დანაშაულობის განვითარებაში. ეს ფაქტი დადასტურებულია აგრეთვე ქართველ კრიმინოლოგთა კვლევებშიც.¹⁴³

ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზების შესახებ აღნიშნული კვლევის შეჯამებით, შეიძლება გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნა. ჯგუფური დანაშაულობა განისაზღვრება რთული სოციალურ-ეკონომიკური, სოციალურ-კულტუროლოგიური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორებით, სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორებიდან გამოიყოფა გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკური განვითარება. აქ განსაკუთრებით ტიპურია უმუშევრობა და მაღალკვალიფიციური შრომის მცირეკვალიფიციური შრომის დონეზე დაყვანა. ერთი მხრივ ცხოვრების დაბალი დონე და იმის შეუძლებლობა, რომ ინდივიდს მიეცეს „წარმატების შანსი“ - აღნიშნავს, რობერტ მერტონი. მეორე მხრივ, ასტიმულირებს ისეთ ჯგუფურ ურთიერთობებს, რომლებშიც ინდივიდი დაცულია. ასეთ მოდელად გვევლინება კრიმინალური ჯგუფი, რომელიც უზრუნველყოფს მის დაცულობას და ამასთან ერთად

¹⁴³ ი. გომიაშვილი, პ. დაუთაშვილი, საზოგადოებრივი აზრი ორგანიზებული დანაშაულის შესახებ. - „პარლამენტის დამოუკიდებელი მრჩეველთა საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997, გვ. 57-60.

შესაძლებლობას აძლევს, კანონსაწინააღმდეგო გზით უზრუნველყოს თავისი სოციალური პირობები. ჯგუფური დანაშაულობის ანგარებითი ხასიათი ასახავს იმ სოციალურ-ეკონომიკურ კანონზომიერებას, რომელიც მის საფუძველშია, მაგრამ ეს კანონზომიერებანი ცალკე კი არ მოქმედებენ. ისინი სოციალურ-კულტუროლოგიურ ფაქტორებთან ერთად იჩენენ თავს. აქ დაბალი კულტურული დონე ირიბად გამოვლინდება. საშუალო საგანმანათლებლო დონით, ლოთობით, როგორც გაუცხოების ფორმით და ჯგუფთა შორისი ურთიერთობებით კრიმინალურ ჯგუფებში. მთლიანობაში კულტურის დაბალი დონე არის ის პრიზმა, რომლის მეშვეობითაც დამახინჯებულად ვლინდება საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციები.

სოციალური ფაქტორები ავტომატურად არ განაპირობებენ ჯგუფურ დანაშაულს. ისინი საზოგადოებრივი ცნობიერების, საზოგადოებრივი აზრის პრიზმაში გარდატყდებიან. მთლიანობაში ის საშუალოდ ობიექტურად ასახავს საზოგადოებრივ აზრს, რომელშიც ანგარება გამოიყოფა, როგორც ჯგუფური დანაშაულის ფსიქოლოგიური მოტივი, ხოლო დაბალი მატერიალური დონე, როგორც ამ მოტივის საფუძველი.

§2. კრიმინალური ჯგუფის სტრუქტურა, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის ელემენტი

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ჯგუფური დანაშაულობის ინდივიდუალურ დონედ ითვლება არა კონკრეტული ქცევა, არამედ მთელი ჯგუფის ქცევა. თავის მხრივ, თვით ჯგუფის ქცევა არის ჯგუფის მხოლოდ გარეგანი მახასიათებელი, სადაც ძირითად არსს შეადგენს ჯგუფის სტრუქტურა. საერთო სოციალური პროცესები ინდივიდუალურ დონეზე სწორედ ჯგუფის სტრუქტურის მეშვეობით ვლინდება. მაშასადამე, ჯგუფური დანაშაულობის სრული დახასიათებისათვის, საჭიროა, გავერკვეთ კრიმინალური ჯგუფის, როგორც დანაშაულობის ელემენტის პრობლემაში. ამის გამო ერთი მნიშვნელოვანი განმარტება უნდა გაკეთდეს.

კრიმინოლოგიის თეორიასა და დანაშაულობასთან ბრძოლის პრაქტიკაში გამოიყოფა გაგება „ჯგუფის სტრუქტურა“. აქ წინ წამოსწევნ რომლებს რომლებიც განაწილებულია კრიმინალური ჯგუფის წევრებს შორის. ასეთი მიდგომა მისაღებია ოპერატიული-სამძებრო საქმიანობის პრაქტიკული ამოცანების გადასაჭრელად. მაგრამ იგი ნაკლებად გამოსადეგია საკითხის სოციოლოგიური განზოგადოებისათვის, მაგალითად, ჯგუფები, თავისი სტრუქტურით, შეიძლება ერთნაირი იყოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ჯგუფი სჩადის ორგანიზებულ დანაშაულს ხელისუფლებაზე ხელყოფის გარეშე და მაშინაც, როცა ჯგუფის ქმედებაში არის ასეთი ელემენტი. მაშასადამე, ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის შემეცნებისათვის ცნება „ჯგუფის სტრუქტურა“ არ არის მისაღები. ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის გამოსაკვლევად აუცილებელია შემოვიღოთ ახალი

გაგება: „კრიმინალური ჯგუფის სტრუქტურა, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის ელემენტი“. ეს აღწერილობითი გაგება მასალას სხვა კუთხით წარმოაჩენს, კერძოდ, არა როლების გამოყოფის თვალსაზრისით, არამედ დანაშაულების გამოყოფით. არსებითად ლაპარაკია დანაშაულთა იმ სტრუქტურაზე, რომელსაც კრიმინალური ჯგუფი სჩადის. საკითხის ამგვარად გააზრება უცნობია როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო კრიმინოლოგიაში. ამიტომ ამ საკითხისადმი კრიტიკული მიდგომით, მკითხველმა სათუთა რომ, ანალოგი მოუძებნოს საკითხის ამგვარ გადაჭრას.

წიგნის პირველი თავის მეორე პარაგრაფში მოცემულ №1 სქემაში ჩვენ წინასწარ განვალაგეთ ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ძირითადი ფაზები,¹⁴⁴ მაგრამ იქ არ მოგვიცია მისი დეტალური აღწერა. ამას წინამდებარე პარაგრაფში შევეცდებით.

ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ნულოვანი ფაზა, წარმოდგენილია ადრეული „0“ ფორმით. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ჯგუფის მიერ უმუშევრობით, სიმთვრალით და სხვა ფაქტორებით განხორციელებულია უზნეო, ასოციალური, გარკვეულად დევიანტური დანაშაულობის რისკის შემცველი ქცევა გამოიხატება ბილწსიტყვაობით, კონფლიქტით, შეურაცხყოფელი და დამამცირებელი მოქმედებით, დანაშაულის ნიშნების გარეშე. რომელიც უმრავლეს და არა ყველა შემთხვევაში ჯგუფური დანაშაულობის მიზეზი და ხელისშემწეობი პირობაა. კრიმინოლოგიაში განსაკუთრებით დანაშაულობის თავიდან აცილების მიზნით ჯგუფური დანაშაულობის ნულოვანი ფაზა

¹⁴⁴ მ. ბაძალუა. ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ძირითადი ფაზები. ჟ. „სამართალი“, №3, თბ., 2000, გვ. 50-56.

როგორც ასოციალური მოვლენა, მეტ კვლევასა და ანალიზს მოითხოვს.

ევოლუციის დაწყებითი ფაზის შემთხვევითი „A“ ფორმაში, როგორც სქემიდან ჩანს, ჩვენ გამოვყოფთ ჯგუფური დანაშაულობის როგორც ძალადობრივ „A1“, ასევე ანგარებით შემთხვევით „A2“ ფორმებს მათ შემთხვევითი ეწოდებათ იმის გამო, რომ ჯგუფი დანაშაულს სჩადის ეპიზოდურად და კონკრეტული ცხოვრებისეული სიტუაციის გავლენით. ამ სიტუაციების ემპირიული ვარიანტები მრავალნაირია და ისინი საფუძვლიანად აქვთ შესწავლილი კრიმინოლოგებს.¹⁴⁵ აქვე აღვნიშნავთ, რომ განსახილველი ფორმები შემთხვევითია იმის გამო, რომ ჯგუფის არსებობის მთავარი პრინციპი, ფილოსოფიურ ენაზე რომ ვთქვათ, არის არა თვით ჯგუფში, არამედ ამ ჯგუფს გარეთ. კონკრეტული ცხოვრებისეული სიტუაცია განსაზღვრავს, როგორც დანაშაულობის არჩევანს, ასევე მართლსაწინააღმდეგო რეაქციის ინტენსივობას ამ სიტუაციაზე. აღნიშნულ ფორმათა მონაცემები სქემა №2-ში გამოისახება.

სქემის საილუსტრაციოდ მოვიტანოთ რამდენიმე მაგალითი „A1“ ფორმიდან. რ.მ. მთვრალმა, უცნობი პირის კ.ს. თხოვნით, რომელმაც ჩხუბი აუტეხა სხვას, მონაწილეობა მიიღო ჩხუბში. შედეგად რ.მ. და კ.მ. ჩაიდინეს მკვლელობა ხულიგნური ქვენაგრძნობით. ვნახოთ სხვა მაგალითი. კ.მ. უცნობი მოქალაქის მიმართ დაიწყო შეურაცხმყოფელი ქმედება, შემდეგ დასცა მიწაზე, ხდიდა ტანსაცმელს და დაუპირა საათის ართმევა. მმარცველს მისი მეგობრები რ. და ფ. წამოეშველნენ მოქალაქის ძარცვაში. კიდევ ერთი მაგალითი „A2“ ფორმიდან –

¹⁴⁵ В.Н.Кудрявцев. Причинность в криминологии. „Юрид. литература“, М., 1968, с.38- 49; Н.Г.Угрехелидзе. Криминологическая характеристика соучастия в преступлении. „Мецниереба“, Тб., 1975, с.62-70.

კ. და ვ. იმყოფებოდნენ მეგობარ ქალიშვილთან, მის დაბადების დღეზე. როცა მათი თანამესუფრეები ცეკვავდნენ, ისინი გავიდნენ მეორე ოთახში და იქიდან მოიპარეს მასპინძლის ოქროს ნივთები.

სქემა №2

ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის დაწყებითი ფაზის
შემთხვევითი „A“ ფორმის სტრუქტურა

მაგალითების მოტანა შეიძლება გავაგრძელოთ. მაგრამ, ძალადობითი „A1“ და ანგარებითი „A2“ ჯგუფური დანაშაულობის შემთხვევითი „A“ ფორმის საილუსტრაციოდ ესეც საკმარისია. დანაშაულობები აქ სიტუაციით არის „შემზადებული“ და ორგანიზებული კრიმინალური ქმედების ეპიზოდებს არ განეკუთვნებიან.

ჯგუფური დანაშაულობის შემთხვევითი ფორმა („A“) მთლიანად სიტუაციაზეა დამოკიდებული. აქ საქმე გვაქვს ყველაზე მარტივ ფორმასთან, რომლის საზღვრები, გაურკვეველია, გადარეცხილია. სუბსტანცია იმყოფება არა თვით ფორმაში, არამედ მის გარეთ. შეიძლება ითქვას რომ ე.წ. შემთხვევით

ფორმაში საწყისი იმყოფება არა თვით ფორმაში, არამედ ამ ფორმის გარეთ.

როგორც ნაჩვენებია №1 სქემაში, ჯგუფური დანაშაულობის შემდეგი ევოლუციის გარდამავალი ფაზა გახლავთ დუალისტური „B“ ფორმა. მასში ორი სახეობაა წარმოდგენილი: „B1“... ბლოკში მოცემულია ჯგუფური დანაშაულობის ისეთი სახეები, სადაც სახეზეა ხელისუფლებაზე ხელყოფის ელემენტები. ამ საფეხურზე საქმე დუალისტურ ფორმასთან გვაქვს. აქ დუალიზმის სისტემა გაიაზრება როგორც ორი, ერთმანეთისგან აბსოლუტურად განსხვავებული და ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი საწყისი.

ერთი მხრივ, საქმე გვაქვს ორგანიზებულ ფორმებთან მეორე მხრივ, აქ ჯერ კიდევ არ არის დამახასიათებელი ნიშნები ორგანიზებული ფორმებისა: მოგების სისტემატური მიღება კორუფციის სახით და ხელისუფლების ხელყოფა. თუკი იღებენ მოგებას, ეს ხდება მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაულის საშუალებით. ამასთან, თუ კორუფციასა და ხელისუფლებასთან ურთიერთობებთან გვაქვს საქმე, იგი გამოიყენება როგორც მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაულთა დაფარვის საშუალება.

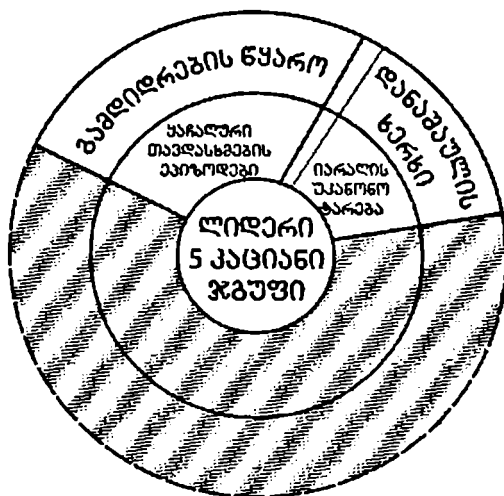
„B1“ ბლოკისათვის, მაგალითად, შეიძლება გამოვიყენოთ საქმე №118, რომელიც განიხილა სასამართლომ 1998 წლის 3 აპრილს. ხუთკაციანი ჯგუფი ტ.-ს მეთაურობით, ქალაქ საგარეჯოსა და სხვა რეგიონებში რამდენიმე წელიწადს ყაჩაღობდა. ჯგუფის ზოგ წევრს იარაღი ჰქონდა. დანაშაულთა ჩადენისას ჯგუფის წევრები იცვლებოდნენ, თუმცა ლიდერი, თუ ლიდერები უცვლელი რჩებოდნენ. უეჭველია, ამ ჯგუფის მიზანი გამდიდრება იყო. მაგრამ არა კორუფციის მეთოდით, არამედ

ძალადობის გზით. ამ შემთხვევაში წარმატების მიღწევის საშუალებად ძალადობის კრიმინალური გზა გამოიყენება. აქ, მხოლოდ ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ზოგიერთი კონტურია მოცემული, ე.ი. გვაქს ორგანიზებულობის ელემენტი, მაგრამ გამდიდრებისაკენ სწრაფვა ძალადობას ექვემდებარება.

№3 სქემაში, დამტრიხული ნაწილი ჯერ შეუვსებელია იმ ელემენტებით, რომლებიც ტიპურია „B2“ ბლოკისათვის.

სქემა №3

«B1» ფორმის ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურა
(ძალადობითი დანაშაული)

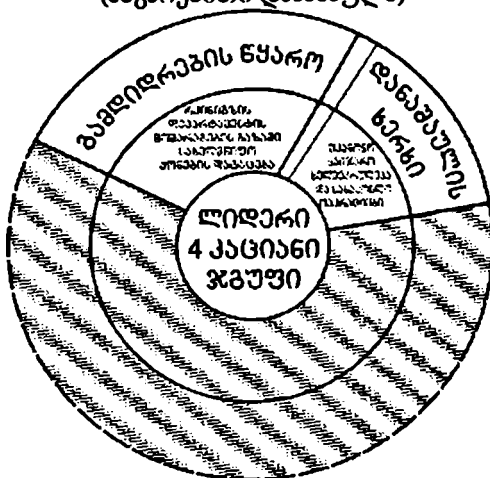

ქვემოთ მოგვყავს სქემა №4, რომელიც იმავე ფორმის ილუსტრაციაა, ოღონდ ანგარებითი დანაშაულობის ტიპური ფორმა «B1²». ასე, 1996 წლის 11 ოქტომბერს თბილისის საქალაქო სასამართლომ განიხილა ჯგუფური დანაშაულობის საქმე, რკინიგზის მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ცენტრალურ ბაზაში ოთხკაციანმა ჯგუფმა, ბაზის უფროსის ბ.-ს

მეთაურობით გაიტაცა დიდი რაოდენობის ფული და საქონელი, უკანონო ფინანსური ოპერაციების გამოყენებით. ამ ჯგუფის მიზანი გახლდათ გამდიდრება ძალადობის გარეშე, ანუ მიზნის მიღწევის „ეკონომიკური“ გზა, რაც არაა ძალადობასთან დაკავშირებული. №4 სქემის დაშტრიხული ნაწილი კვლავ იმ ელემენტების არარსებობაზე მიუთითებს, რომლებიც ტიპურია ჯგუფური დანაშაულობის უფრო განვითარებული ფორმებისათვის.

სქემა №4

«B1» ფორმის ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურა
(ანგარებითი დანაშაული)

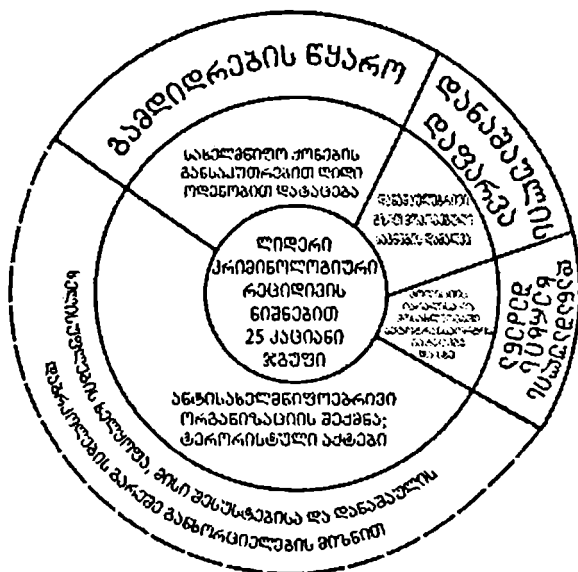

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კოლეგიის მიერ, 1997 წლის 22 აპრილს განხილული საქმის ანალიზით, ჩვენ ფორმა „B21“-ს ნიშნებს აღმოვაჩენთ სქემა №5-ში, რომელიც საჭიროა დაწვრილებით განვიხილოთ. 25 კაციანი ჯგუფი, ლიდერ ადრენასამართლევი ა.-ს მეთაურობით, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში აწყობდა ბანდიტურ თავდასხმებს უფრო ხელ-

საყრელი პირობების შექმნის მიზნით, ჯგუფმა სცადა ანტისახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის შექმნა, რომელსაც გზა უნდა გაეხსნა ხელისუფლების სტრუქტურებში.

სქემა №5

«B2» ფორმის ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურა
(ძალადობითი დანაშაული)

„B1“-ს ფორმებისაგან განსხვავებით, აქ უფრო მკაფიოდ გამოიკვეთა ორი საწყისი: ჯერ ერთი, ჯგუფი რეგულარულად სჩადის დანაშაულობებს, ძალადობის გზით, გარკვეული მოგების მისაღებად. მეორე, ხელისუფლების სტრუქტურებში შესაღწევად, ძალადობის გზით ხდება დანაშაულის მცდელობები. აქ ეს ორი საწყისი თითქოს რიგშია, რადგან მოგება მიიღება სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებით – პირდაპირი ძალადობით, ბანდიტიზმის ფორმით. ამ საფეხურზე ჩვენ ჯერ

ვერ აღმოვაჩინეთ ჯგუფის ფართომასშტაბიან ქმედებას, რომელიც დანაშაულს ეწევა როგორც ბიზნესს და რომელსაც აქვს კორუმპირებული კავშირები, მაგრამ მეორე საწყისის სახით მაინც გამოიყოფა ხელისუფლების ხელყოფის ელემენტი, მართალია, უხეში ბანდიტური ფორმით და არა ე.წ. მაფიოზური სახით. აღსანიშნავია, რომ ეს ფორმა დიდადაა განვითარებული რუსეთში, სსრკ-ს დაშლის გარიჟრაჟზე.¹⁴⁶

რთული ფორმების ანალიზისას, ჩვენ ასევე აღმოვაჩინეთ ძალადობის ფაქტორს. სეპარატისტული ჯგუფი აფხაზეთში გენოციდის ფართომასშტაბიან მეთოდს იყენებდა, ანადგურებდა რა მშვიდობიან მოსახლეობას. ძირითადი მიზანი აქ სიღრმისეულად იყო ძალაუფლების გაძლიერება; მოგების მისაღებად მოსახერხებელი საშუალების მიღწევა და ა.შ. მაგრამ, ამ ეტაპზე ჩვენ უხეშ, ჯერჯერობით კრიმინალური გაერთიანების განუვითარებელ ფორმას ვხედავთ.

50-იანი წლების დასაწყისში აშშ-ში კორუფციის პრობლემებზე სერიოზული გამოკვლევები ტარდებოდა. ამერიკელი კრიმინოლოგი ვილბელმ აუბერტი ადასტურებს ორმაგ დუალისტურ ფორმას თეთრსაყელოიანი დანაშაულობისა. ეს აღმოჩენა კრიმინოლოგიის თეორიის მეტად სერიოზული წინსვლა იყო, რადგან სწორედ კორუფციისა, და, უბრალოდ ანგარებითი დანაშაულობის ეს დუალისტური ბუნება უმნიშვნელოვანესი კონფლიქტების¹⁴⁷ გაგების გასაღებს იძლეოდა. ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუცია სწორედ ამ პუნქტში იხრება ორგანიზებულობისაკენ. ზემოთ ჩვენ განვიხილეთ

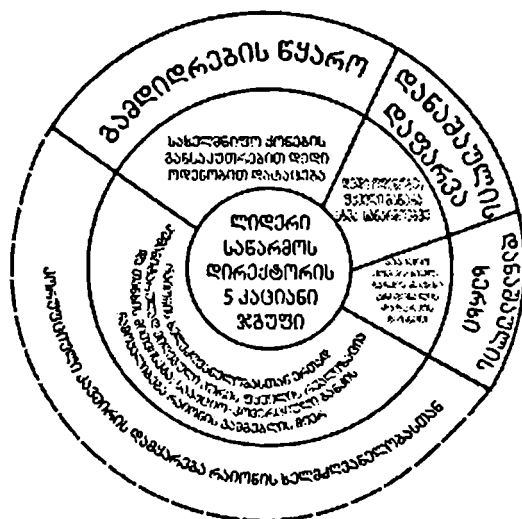
¹⁴⁶ Деловой мир. „Финансы и статистика“, М., 1970, с. 148-162. Организованная преступность. „Юрид. литература“, М., 1989, с. 131-236.

¹⁴⁷ V. Aubert. White Collar Crime and Social Structure, American Journal of Sociology, 58, 1952, p. 265-266.

ფორმა „B2“ ძალადობრივ დანაშაულობასთან მიმართებაში.
ახლა კი განვიხილოთ მისი ანგარებითი ნაირსახეობა „B2“.

სქემა №6

«B2» ფორმის ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურა
(ანგარებითი დანაშაული)

სქემა №6-ში მოცემული საქმე ორგანიზებული ჯგუფის წინააღმდეგ, რომელიც საწარმოს დირექტორ დ.-ს მეთაურობით მოქმედებდა. მთავარმა ბუღალტერმა, ასევე სხვა წევრებმა შექმნეს ჯგუფი, რომელიც 1994-1995 წლებში უკანონო ოპერაციების გზით იტაცებდა და ასაღებდა დიდი რაოდენობის ფქვილს. დანაშაულის დასაფარავად, სამტრედიის რაიონის ხელმძღვანელებთან ერთად დააარსეს „ა-ბანკი“, რომლის ანგარიშზე ირიცხებოდა დანაშაულებრივი გზით ნაშოვნი ფული.

ამ მაგალითშიც ჩვენ ჯგუფური დანაშაულობის დუალისტურ ფორმას ვხედავთ. მაგრამ გამოიყოფა ორგანიზებული დანაშაულის ნიშნები. „ხელისუფლების სტრუქტურებში შესვლა“ ხორციელდება დატაცების დამალვის გზით. რეგულარულ

დანაშაულებრივ საფუძველზე სამეწარმეო საქმიანობის ორგანიზაცია, ე.ი. დანაშაულებრივი გზით ნაშოვნი ფულით საწარმოების შექმნა ჯერ არ ხდება. ბანკის შექმნა იმ ფორმების წინარე სახეა, რომელსაც ჩვენ მაფიოზური ჯგუფების დანაშაულებრივ პრაქტიკაში ვხვდებით. მაგრამ ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციაში უკვე აღმოჩენილია უფრო განვითარებული ფორმების¹⁴⁸ პირველი ყლორტები: ძალადობა უკანა პლანზე გადადის, წინა პლანზე გამოდის ხელისუფლების კორუმპირებული ელემენტების სიმბიოზი და სამეწარმეო საქმიანობის დანაშაულებრივი მიზნებისათვის გამოყენება. ამასთან დაკავშირებით სამართლიანი შეფასებაა: „ორგანიზებული დანაშაულობის პერსპექტივების პროგნოზირება შეიძლება მისი განვითარების ძირითადი ორიენტირების მიხედვით: გადარჩენა – სიმდიდრე – ხელისუფლება“.¹⁴⁹ განსახილველ მაგალითში ხელისუფლება მხოლოდ დამხმარე გზით გამოიყენება. შემდგომში ვნახავთ, რომ ხელისუფლება უფრო განვითარებულ ფორმებში დანაშაულებრივი სამეწარმეო საქმიანობის მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს, თუ ადრე გაანალიზებულ ფორმებში ძალადობა და ანგარება ხელისუფლების სტრუქტურებში მცდელობის პირობად გვევლინება. ხოლო №7 სტემაში მოტანილ მაგალითში კრიმინალურ საფუძველზე დაფუძნებული განვითარებული ფორმა („C1“), რომელიც კრიმინალური გზით: ტერორით, არჩევნების გაყალბებით, საზოგადოებრივი აზრის დეზორგანიზაციითა და სხვა, ცდილობს ხელისუფლების დაუფლების სისტემის ჩამოყალიბებას შემდგომში მოგების მიღების საფუძვლის შექმნისა და სახელმწიფო

¹⁴⁸ В.М. Рейсман. Скрытая ложь. Взятки: „крестовые подходы“ и реформы. М. 1988, с.46.

¹⁴⁹ С.М. Иншаков. Зарубежная криминология. „Норма“, М., 1997, с. 304.

კონტროლისაგან დაცვის მიზნით. ამ შემთხვევაში თვით ხელისუფლება ხდება მოგების მიღების საშუალებად. აქ იგივე ტენდენცია შეინიშნება, რაც აშშ-ში იქნა დადგენილი: „სასტიკი ანგარიშსწორება... უკანა პლანზე გადადის და პირველ ადგილს იჭერს მოსყიდვა და კრიმინალურ ხერხეზზე დამყარებული ზემომდებელიანი ბიზნესი. ამასთან, რაც უფრო მდიდრდება მაფიოზური ოჯახი, მით უფრო ნაკლები ხვედრითი წონა აქვს მის საქმიანობაში კრიმინალს“.¹⁵⁰ „C1“ ფორმის ნიშნად თანამედროვე კრიმინოლოგიური თეორია ადასტურებს საქართველოში მოქმედ შეიარაღებულ ფორმირება „მხედრიონს“, შემდგომში მაშველთა კორპუსს, სახელმწიფო კომიტეტის სტატუსით, რომელიც სეპარატიზმისაგან ქვეყნის „ხსნის“ ტალღაზე იყო აღმოცენებული, რომლის ინსტიტუციონალიზებული სტრუქტურის სათავეში იდგა ყოფილი „კანონიერი ქურდი“, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პროფესორი ჯაბა იოსელიანი, ცენტრალური ხელისუფლების ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე, რომელიც ამასთანავე საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო საბჭოს ხელმძღვანელობდა. ინსტიტუციონალური სტრუქტურის „ნეიტრალიზაციის ჯგუფს“ წარმოადგენდნენ „მხედრიონის“ ლიდერები, მათ მიერ რეკომენდირებული პირები, რომლებსაც ამავდროულად ეკავათ ქვეყნის სახელმწიფო სტრუქტურებში, მათ შორის სამართალდამცავ და სპეციალური სამსახურებში ხელმძღვანელი თანამდებობები. „მხედრიონის“ ადგილობრივი ორგანიზაციის ხელმძღვანელებს და მათთან

¹⁵⁰ С.М. Иншаков. Зарубежная криминология. „Норма“, М., 1997, с. 299.

დაახლოებულ პირებს ქალაქებსა და რაიონებში ეკავათ შესა-
ბამისი ადგილობრივი თვითმმართველობის, ერთ-ერთი ხელ-
მძღვანელის პოზიციები.

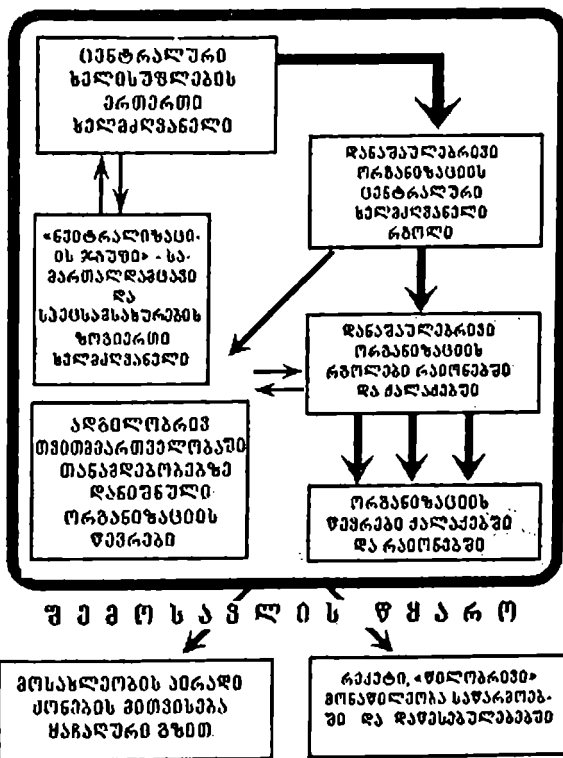
„მხედრიონი“ იმთავითვე მიზნად ისახავდა მოგების კრი-
მინალური გზით უზრუნველყოფას. მოგების მიღების საფუძ-
ველი იყო ხელისუფლების ოფიციალურ სტრუქტურებში შეღ-
წევა. №7 სქემაში ჩვენ გამოვსახეთ ეს რთული წარმონაქმნი.

სქემა №7

ევოლუციის უმაღლესი ფაზის განვითარებული „C1“ ფორმა

ინსტიტუციონალიზ-
ირებული სტრუქტურა

კრიმინალიზირებული
სტრუქტურა

მაგალითად, 1997 წლის 14 ნოემბერს ქალაქ ქუთაისის საქალაქო სასამართლოში განხილული №190 საქმიდან ირკვევა, რომ ამ ორგანიზაციის უპირველესი წესი გახლდათ მოგების ყაჩაღური ხელყოფის გზით მიღება.¹⁵¹ ამასთან ერთად, დანაშაულებრივი ორგანიზაციის საქმიანობის დამადასტურებელი მასალების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მის კრიმინალურ ქმედებაში სულ უფრო მეტ ადგილს იჭერდა რეკეტული საქმიანობა, მისი, სხვადასხვა კომერციულ ორგანიზაციებში „წილობრივი“ მონაწილეობა. აქ თავს იჩენს ორგანიზებული დანაშაულობის ყველა ნიშანი, ამ სიტყვის თანამედროვე გაგებით, გაიგივებული კორუფციასთან, რომელიც ჩვენ „B1“ ფორმაში ვნახეთ. აქ შეინიშნება ხელისუფლებაში მოხვედრის პირდაპირ გზებზე გადასვლა, მისი უფლებამოსილების გამოყენება კრიმინალური საქმიანობის დაფარვისა და უზრუნველყოფისათვის. მართალია, უფრო აწყოზილ ეკონომიკურ საქმიანობაზე „მხედრიონი“ არ გადასულა ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობის განმტკიცებისა და სამართალდამცავი სტრუქტურების გაძლიერების გამო. საქართველოს გენერალური პროკურატურისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო და ოპერატიული-სამძებრო ეფექტიანი საქმიანობის შედეგად ცენტრალური და რეგიონალურ დონეზე გააუვნებელყვეს „მხედრიონის“ თითქმის ყველა წევრი, მათ შორის მისი ხელმძღვანელი. კერძოდ, 1995 წლის 29 აგვისტოს საქართველოს სახელმწიფოს მეთაურ ედუარდ შევარდნაძეზე მოწყობილი ტერორისტული აქტის შემდეგ დააპატიმრეს ჯაბა იოსელიანი და 200-ზე მეტი მხედრიონელი. იმავე წლის ოქტომბრის

¹⁵¹ გ. შარიქაძე. გამოძიება დამთავრებულია, გამოძიება დაიწყო. – გაზ. „კრიმინალური ქრონიკა“. №35-30, თბ., 1997, 30 დეკემბერი.

თვეში „მხედრიონის“ საქმიანობა აიკრძალა. სამართალდამცავი სტრუქტურების პრაქტიკული საქმიანობის თეორიული ანალიზი იძლევა პროგნოზირების საშუალებას, კერძოდ, ეს ორგანიზებული ჯგუფი რომ არ აღკვეთილიყო, იგი მოკლე ხანში მაფიოზური ორგანიზაციის ფორმებს შეიძენდა.

აქ შეიძლება გარკვეულ მაგალითად მოვიტანოთ აშშ-ში XX საუკუნის 20-იან წლებში აქტიურად მოქმედი ულტრა-მემარჯვენე, რადიკალური ორგანიზაცია „კუ-კლუქს-კლანი“ (KKK), რომელიც 1999 წელს ჩარლსტონის საბჭოს მიერ ტერორისტულ ორგანიზაციად გამოცხადდა¹⁵².

ჯგუფური დანაშაულობის უმაღლეს ფაზის ნიშნად, ჩვენ, „აგრესიული სეპარატიზმი“ გამოვყავით განვითარებული ფორმა („C2“), „აგრესიული სეპარატიზმის“ საფუძველზე დაფუძნებული ფორმა, რომელიც ქვეყნის მთლიანობის რღვევის გზით გარკვეულ ტერიტორიაზე ცდილობს ხელისუფლების მოპოვებას, შემდგომში მოგების მიღების საფუძვლის შექმნისა და სახელმწიფო კონტროლისაგან დაცვის მიზნით. ეს გაგება პირველად საერთაშორისო ინფორმატიკულ აზროვნებაში საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ შემოიტანა 1995 წლის 10 ნოემბერს ქალაქ ალმა-ატაში დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) ქვეყნების სახელმწიფოთა მეთაურების სამიტზე.

მანამდე ამ ტერმინს საერთაშორისო სამართლებრივი თუ პოლიტიკური დოკუმენტები არ იცნობდნენ, თუმცა მას შემდეგ ხშირად გამოიყენება დიპლომატიურ პრაქტიკაში. ამის დამადასტურებელი დოკუმენტური მასალა მრავლად მოიპოვება,

¹⁵² Kelly J. Baker, *Gospel According to the Klan: The KKK's Appeal to Protestant America, 1915-1930*, 2011, p. 248. Blee, Kathleen M. *Women of the Klan: Racism and Gender in the 1920s*. University of California Press. 2008.

კერძოდ: ზემოაღნიშნულ (დსთ) სამიტზე მიღებული 12 ქვეყნის სახელმწიფო მეთაურის ერთობლივ განცხადებაში - „დსთ-ში მშვიდობისა და სტაბილურობის შენარჩუნების შესახებ“ გაზიარებული იქნა საქართველოს წინადადება „აგრესიული სეპარატიზმის“ დაგმობის თაობაზე. სამიტის მონაწილეებმა ვალდებულება იკისრეს, აღმოფხვრან თავიანთ ტერიტორიაზე სეპარატიზმის, შოვინიზმისა და ფაშიზმის ნებისმიერი გამოვლინება; მხარი არ დაუჭირონ სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არსებული სეპარატისტული მოძრაობის მონაწილეებს, აგრეთვე სეპარატისტულ რეჟიმს, არ დაუშვან მათთან პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ სხვა სახის ურთიერთობათა დამყარება, არ აღმოუჩინონ მათ ეკონომიკური, ფინანსური, სამხედრო დახმარება და სხვა.

„აგრესიული სეპარატიზმის“ საფრთხის თავიდან აცილების საკითხებს მიეძღვნა „დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის“ (დსთ) ფორმატში არაერთი შეხვედრა¹⁵³, შეიქმნა სოლიდური პოლიტიკური ბაზა, რომელიც მიზეზთა გამო სრულყოფილად ვერ ამოქმედდა და შესაბამისი შედეგები ვერ გამოიღო¹⁵⁴.

¹⁵³ დსთ-ს სამიტის განცხადება - „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის შესახებ“. 1995, 26 მაისი. დსთ-ის სამიტის გადაწყვეტილება „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის მოწესრიგების ღონისძიებათა შესახებ. 1996, 19 იანვარი. დსთ-ს სამიტის გადაწყვეტილება - „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის მოსაწესრიგებლად დამატებით ღონისძიებათა შესახებ“. 1998, 28 მარტი.

¹⁵⁴ მ. ბაძაღუა, ზ. ხონელიძე. აგრესიული სეპარატიზმი - ჯგუფური დანაშაულის ევოლუციის უმაღლესი ფაზა, ჟ. „კრიმინოლოგი“, №1 (13), თბ., 2018-2019, გვ. 48-49.

2003 წელს აკადემიკოს ლევან ალექსიძის¹⁵⁵ თანაავტორობითა და რედაქტორობით გამოცემულ თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონ-ცნობარში¹⁵⁶ მოცემულია ტერმინის - „აგრესიული სეპარატიზმი“ - განმარტება დემოკრატიულ, სუვერენულ სახელმწიფოში მცხოვრები მცირერიცხოვანი ხალხის ეროვნულ-რელიგიურ, თუ ენობრივ უმცირესობათა, ლიდერების მიერ დანერგილი იდეოლოგია და პრაქტიკა, რომელიც ასაბუთებს ამ სახელმწიფოსაგან გამოყოფის აუცილებლობას ყველა ძალისმიერი საშუალების, პირველ რიგში კი შეიარაღებული ძალის გამოყენებით.

პოლიტიკური დანაშაულობის ფორმების გამოყოფისას განარჩევენ დელიქტებს, რომლებსაც სწადიან მმართველი ჯგუფები დემოკრატიული სისტემის სახელმწიფოს ფარგლებში, რაც სახელმწიფოსა და მისი მოქალაქეების¹⁵⁷ წინააღმდეგ არის მიმართული. ამ დელიქტებიდან, განსაკუთრებით, ტერორიზმს გამოჰყოფენ. მაგრამ სეპარატიზმს არ იკვლევენ. ამიტომაც, ჯგუფური დანაშაულობის ფორმებიდან არ გამოიყოფა სეპარატიზმი ჯგუფები. არადა, სეპარატიზმის ანალიზის გარეშე, როგორც აღვნიშნეთ, ძნელია, ჯგუფური დანაშაულობის სრული სურათის მიღება. ამასთან დაკავშირებით, ისტორიკოსებმა და პუბლიცისტებმა უამრავი ისტორიულ-ლიტერატურული ნაწარმოები შექმნეს. საკითხის დასმის წესით, ამ პრობლემის მხოლოდ სამეცნიერო ასპექტს შევხებით, მით უმეტეს, რომ

¹⁵⁵ ლევან ალექსიძე - საერთაშორისო სამართალმცოდნე, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი (ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა 1926-2019 წწ.).

¹⁵⁶ თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონ-ცნობარი. თბ., 2003, გვ. 89.

¹⁵⁷ Г. Шнайдер. Криминология. „Прогресс“, М., 1994, с. 435.

მისი დამუშავების აუცილებლობას აღნიშნავენ ქართველი მეცნიერები.¹⁵⁸

თავისი ფორმით „C2“ უფრო განვითარებულია, ვიდრე „C1“.

ჩვენ ვნახეთ, რომ „მხედრიონს“ ხელისუფლებაზე პრეტენზია ნაწილობრივ ჰქონდა, რამდენადაც ჯგუფის ლიდერს ცენტრალური ხელისუფლებაში ერთ-ერთი ხელმძღვანელი თანამდებობა ეჭირა. „C2“ ანალიზისას ჩვენ უფრო განვითარებულ, ხარისხობრივად ახალ ფორმას ვხედავთ. კერძოდ, აფხაზეთში და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში ზემოაღნიშნულ სეპარატისტულ ქმედებებს ახორციელებენ ჯგუფები, რომლებმაც ხელთ იგდეს ძალაუფლება საქართველოს სახელმწიფო ტერიტორიის ნაწილში. „აგრესიული სეპარატიზმი“ ტრანსნაციონალური კორპორაციის, რუსეთის ბიზნესის ინტერესების ნაწილად გვევლინება. სეპარატისტული ჯგუფი ჩვეულებრივ, იმ ხელისუფლების სტრუქტურებით მოქმედებს, რომლებიც მას ხელთ ჩაუვარდათ. ჯგუფის პირობების უზრუნველყოფის მთელი სისტემა ე.წ. „ოფიციალური სტრუქტურების“ ფორმის სახით მოქმედებს. შევნიშნავთ, რომ არსი დასტურდება შინაარსობრივად, ძირითადი მიზანი აქაც ანგარებითია, მაგრამ ეს მიზანი უფრო გარედან, „ჩრდილოეთიდან“ არის ორგანიზებული და საერთო სახელმწიფოებრივ ინტერესებთან დაპირისპირებულია. რაც მკვიდრი მოსახლეობის გენოციდის, ეთნიკური წმენ-

¹⁵⁸ Д. Бараташвили. Агрессивный сепаратизм. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997, გვ. 14-17. გ. თოდრია. დანაშაულობის ორგანიზებული ფორმირების ზოგიერთი საკითხი – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №3, თბ., 1997, გვ. 14.

დის საშუალებით ხორციელდება. ე.წ. ხელისუფლების სტრუქტურები და ბიზნეს წრეები იმ პირებით არის დაკომპლექტებული, რომლებიც სეპარატისტულ იდეოლოგიას აღიარებდნენ. კონფლიქტის აქტიურ პროცესში, ნეიტრალიზაციის ოპერაციაში ჩართული არიან პოლიციის უფლებებით აღჭურვილი მკვიდრი მოსახლეობის ზოგიერთი აგრესიული ნაწილი და დაქირავებულები. ხოლო, ნეიტრალიზაციის ოპერაციას ცენტრალურ დონეზე, სეპარატისტულ ხელისუფლებასთან ერთად, დაინტერესებული ქვეყნის - რუსეთის ფედერაციის სამხედრო და სპეციალური სამსახურები უზრუნველყოფენ. ისინი ერთად ამუშავებენ სეპარატისტული პოლიტიკის სამხედრო და ეკონომიკური უზრუნველყოფის პროგრამას. შემსრულებლების დონეზე ფართოდ არიან წარმოდგენილი, არა მარტო დაქირავებულები, არამედ ადგილობრივი და საერთაშორისო დონის კრიმინალებიც. ამ „C2“ ფორმაში განსახიერებულია უზურპირებული ხელისუფლებისა და რუსეთის მმართველი ელიტის პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო პოლიტიკის ინტეგრაცია.

არა მარტო ჩვენი ქვეყნისათვის, არამედ თანამედროვე მსოფლიოსათვის გადაუწყვეტ პრობლემად რჩება სეპარატიზმის, განსაკუთრებით მისი საშიში ფორმის- „აგრესიული სეპარატიზმის“ საკითხი. ცალსახად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აღნიშნული პრობლემის მოწესრიგებაში საერთაშორისო პოლიტიკას ძირითადი როლი ეკისრება, აუცილებელია სამართლებრივი რეგულაცია. როგორც ცნობილია, დედამიწის თითქმის ყველა კონტინენტზე აღრიცხულია ათასობით ეთნოსი, და აქედან მხოლოდ ერთეულები დგანან ზოგადად სეპარატისტულ და „აგრესიულ სეპარატისტულ“ პოზიციაზე. იგი დღეს, არამხო-

ლოდ განვითარებადი ქვეყნების, არამედ განვითარებული დემოკრატიული ქვეყნების პრობლემაა. თუ ევროპის კონტინენტზე სეპარატიზმის ცენტრად ბალკანეთი ითვლებოდა, დღეს ევროპის არაერთ ქვეყანას აწუხებს აღნიშნული პრობლემა, ბელგიაში - ფლამანდრიის ჰოლანდიური საზოგადოება მოითხოვს დამოუკიდებლობას; ესპანეთში - კატალონია და ბასკეთი; დიდ ბრიტანეთში - შოტლანდია; იტალიაში - ჩრდილოეთ იტალია; გერმანიაში - ბავარია. სეპარატიზმი საკმაოდ მტკივნეულია აზიისათვის, ინდოეთში და პაკისტანში - ქაშმირელები; ჩინეთში - უიღურები; ირანში, ერაყში, თურქეთსა და სირიაში - ქურთების სეპარატისტული მოძრაობა, რომელიც მსოფლიოს ერთ-ერთი მოუგვარებელი კონფლიქტია დღემდე. ამერიკის კონტინენტზე: კანადაში კვებეკი; ამერიკის შეერთებულ შტატებში - ტეხასი; და სხვა.¹⁵⁹

რაც შეეხება პოსტ-საბჭოურ ქვეყნებს, რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლების ინსპირირებით, საქართველოსთან ერთად, არაერთ ქვეყანას აქვს სეპარატიზმის პრობლემა, განსაკუთრებული საშიში ფორმით - „აგრესიული სეპარატიზმის“ სახით. კერძოდ, მოლდოვაში - დნესტრისპირეთი; სომხეთსა და აზერბაიჯანში - მთიანი ყარაბაღი; უკრაინაში - დონეცკი და ლუგანსკი. პრობლემისადმი საერთაშორისო დონეზე არასათანადო დამოკიდებულების შედეგად არსებობს საფრთხე, ეს პროცესი სხვა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებშიც ვიხილოთ.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მხოლოდ საქართველოს მაგალითზე „აგრესიულმა სეპარატიზმმა“ იმსხვერპლა უამრავი

¹⁵⁹ ს. მიდელაშვილი - ტერიტორიული მთლიანობისა და სეპარატიზმის პრობლემები საქართველოში. თბ., 2014, გვ 56-62.

ადამიანის სიცოცხლე, მათ შორის ეროვნული გმირი, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე ჟიული შართავა. ლტოლვილად აქცია ათასობით ადამიანი, დაანგრია ეკონომიკა, გაანადგურა დასახლებული პუნქტები: საცხოვრებელი სახლები და ორგანიზაცია-დაწესებულებები, ტერიტორიის 20%-ზე მეტი სახელმწიფო კონტროლს მიღმა დატოვა. მისი მძიმე შედეგია რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებელი სახელმწიფოებად უსაფუძვლო აღიარება. როგორც ვხედავთ, სეპარატიზმი და მისი საშიში ფორმა „აგრესიული სეპარატიზმი“ - ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის უმაღლესი ფაზა, სახელმწიფოებრივ პრობლემებს უქმნის, როგორც განვითარებულ, აგრეთვე განვითარებად ქვეყნებს. რაც შედეგია, საერთაშორისო თანამეგობრობაში ამ მიმართულებით არ არსებული მტკიცე პოზიციისა და თანმიმდევრული პოლიტიკის. ისტორიამ დაგვანახა, რომ მხოლოდ სეპარატიზმის შედეგების წინააღმდეგ ბრძოლა უწყოფოა, სასურველია არსებული პრობლემების, მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების კვლევისა და ანალიზის საფუძველზე დასკვნების გამოტანა და მათზე რეაგირება.

თავი IV

ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის და მასზე კონტროლის ზომები

§1. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ზოგადი ზომები

ჯგუფური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ზოგადი ზომები იყოფა სოციალურ-ეკონომიკურ, სოციალურ, სოციალურ-ფსიქოლოგიურ და სოციალურ-სამართლებრივ ზომებად.

ჯგუფური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის სოციალურ-ეკონომიკურ ზომებს შორის უნდა დასახელდეს უმუშევრობა, კორუფციის ხელშეწყობა და ეკონომიკური კონტროლის დაბალი დონე. ყველა ეს ზომა ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია. მაგრამ ჩვენი აზრით, მთავარი ზომები მაინც უმუშევრობის დასაძლევად მიმართული რეფორმებია. როგორც უკვე დავინახეთ კრიმინალურ ჯგუფებში ჩართული ახალგაზრდობა ძირითადად უმუშევარია, ხოლო უმუშევრობის ეკონომიკურ საფუძველს წარმოადგენს ჩვენი ეკონომიკის დისპროპორციული განვითარება. ამ მხრივ უნდა აღინიშნოს, რომ უმუშევრობა თავისი სპეციფიკით წარმოადგენს ანგარებითი და ძალადობრივ-ანგარებითი დანაშაულობის მკვეზავ ნიადაგს, როგორც განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, დასაქმებულობის სწრაფი უზრუნველყოფისათვის ძალზე ეფექტურია მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება, რომელთა წილად მოდის, ჩვეულებრივ, საშუაო ადგილების დიდი ნაწილი. ამაზე მიუთითებს ეკონომიკური რეფორმების შვეიცარული მოდელი.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Преступность в Швейцарии. – „Проблемы преступности в капиталистических странах“. №8, М., 1979, с.4.

ეკონომიკური ფაქტორების განვითარებას განაპირობებს კორუფციის ხელშემწყობი პირობები. როგორც უკვე ავღინიშნეთ, სწორედ მის წილად მოდის ჩრდილოვანი ეკონომიკის დიდი ნაწილი. ჯგუფები, რომლებიც ჩადიან ანგარებით დანაშაულს სახელმწიფო თუ კერძო დაწესებულებებში – ეს ძირითადად არის კერძო სექტორისა და იმ კორუმპირებულ პირთა სიმბიოზის შედეგი, რომლებიც თავიანთ ბიზნეს კანონსაწინააღმდეგო მეთოდებით ეწევიან ამასთან დაკავშირებით საინტერესო საზოგადოებრივი საბჭოები, რომლებიც შექმნილია დანიაში, ნიდერლანდებში, საფრანგეთსა და ა.შ., რომლებიც საკონსულტაციო დახმარებას უწევენ სამართალდამცავ სტრუქტურებს.¹⁶¹

დაბალი ეკონომიკური კონტროლი ასევე წარმოადგენს იმ ფაქტორს, რომელიც ხელს უწყობს კრიმინალურ ჯგუფებს. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კონტროლის სისტემა ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახურის საბაჟო და საგადასახადო სტრუქტურებში. რიც ადგილებში საგადასახადო სამსახურის შემოწმებებში დაშვებული ნაკლოვანებები ნეგატიურად უბრუნდება მთელ საზოგადოებას. კორუმპირებული ძალები ცდილობენ ბრალის აღიარების საბაბით მიიღონ დიდი სარგებელი. მაგალითისათვის, საქართველოს სახელმწიფოს უშიშროების სამინისტროს 1996-1997 წლების მონაცემებით საბაჟო რეჟიმი ერთობ რადიკალური იყო, რადგან 34,7% საბაჟო დაბეგვრის შემდეგ მეწარმეს ფაქტობრივად აღარაფერი რჩებოდა. მეწარმეები მიმართავდნენ მოგების მიღების ანგარებით გზებს კანონის გვერდის ავლით.

¹⁶¹ Й. Егер. Совет по предупреждению преступности в Шлезингвиг-Гольштейн. „Криминологические исследования в мире“. М., 1955, с. 135-139.

ამიტომ, აუცილებელი იყო კონტროლის გამკაცრება აღმასრულებელი ხელისუფლების მხრიდან, რაც უკანასკნელ პერიოდში განხორციელებულმა რეფორმებმა ნაწილობრივ გადაწყვიტა. საბაჟო დაბეგვრა გარკვეულად შემცირდა, გააქტიურდა ფინანსთა სამინისტროს საგამომიებო სამსახურის მხრიდან დანაშაულობის თავიდან აცილებისა და ბრძოლის მიმართულებით საქმიანობა.

ყველაზე მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს სოციალური რიგის ზომები. ავტორთა უმრავლესობა ყურადღებას მიაპყრობს რესოციალიზაციის მთელი ქსელის შექმნას. როგორც ცნობილია, ეს ინსტიტუტი გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-19 მუხლით, სადაც განსაზღვრულია სასჯელის მიზანი - სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულობის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია. ამასთან რესოციალიზაციის სისტემა: საზოგადოებრივი პანსიონატები, კლასიფიკაციის ცენტრები, პენიტენციური დაწესებულებები და სხვა, პირველ რიგში მიმართული უნდა იქნეს კრიმინალური სამყაროს ლიდერების¹⁶² გამოჩენის წინააღმდეგ - კანონსაწინააღმდეგო გაერთიანებების დასაზღვრევად.¹⁶³ ჩვენი მონაცემებით, როგორც №23 ცხრილიდან ჩანს, ყველაზე დიდი პროცენტი იმ პირთა შორის, ვინც ასე თუ ისე რესოციალიზაციის ზეგავლენის ქვეშ აღმოჩნდა, ნასამართლევ პირებზე მოდის.

¹⁶² В.Быков. Лидерство в преступных группах. „Законность“, №12, М., 1997, с.37-49.

¹⁶³ Н.Е. Крылова. Ответственность за должностные злоупотребления во Франции. – „Вестник Московского университета“. сер. 11, №1, М., 1998, с. 90-100.

კრიმინალურ ჯგუფებში მონაწილეთა რესოციალიზაცია (1997 წ.)

ფაქტორი	14-15 წლის	16-17 წლის	18-24 წლის	25-29 წლის	30-49 წლის	50 წლის და უფრ.
ადმინისტრაციული ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი				0,1		
ადრე ნასამართლესი		5.9	1.9	3.9	6.6	4.6
განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტი			0.08	0.1	0.4	0.4
პირობით მსჯავრდებული				0.4	0.2	0.4
სავალდებულო შრომაში ჩაბმული მსჯავრდებული			0.08		0.07	
გამოსასწორებელი სამუშაოს მოხდის პერიოდში			0.5	0.5	0.2	

სოციალურ რეფორმათა შორის ძალზე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სახელმწიფო რეგულირების სისტემის რეფორმას. ამასთან დაკავშირებით, როგორც ჩანს, საჭიროა კონტროლის რეგულირების განვითარება იუსტიციის სისტემის დონეზე, მტკიცეული საკითხების საპარლამენტო ზედამხედველობის ფორმატით განხილვა. კერძოდ, აუხსნელი რჩება სისხლის სამართლის საქმეების შეწყვეტა იმ ძირითად დანაშაულებზე, რომლებიც ჯგუფური დანაშაულის საბაზოს წარმოადგენს. როგორც №24 ცხრილიდან ჩანს, სისხლის სამართლის შეწყვეტილ საქმეთა ხვედრითი წილი სასამართლოში მიმართულ საქმეებთან შედარებით შეადგენს 64,2%-ს საგადასახადო დანაშაულთა შორის, 41,9%-ს კორუფციული დანაშაული - მექრთამეობა.

შენწყვეტილ საქმეთა სტრუქტურა (1997 წ.)

დანაშაულობის სახეობა	პროკურორთა და გამომძიებელთა მიერ შეწყვეტილ საქმეთა ხვედრითი წილი სასამართლოში გაგზავნილ საქმეთა რაოდენობაში - %
საგადასახადო პოლიტიკისათვის ხელის შეშლა (160, 160', 167); მოგების (შემოსავლის) ან გადასახადი დასაბეგრი სხვა ობიექტების, დამალვა ან შემცირება (160)	64.2
მეტრთამეობა	41.9
საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველის, პოლიციის მუშაკისათვის ან სახალხო რაზმელისათვის წინააღმდეგობის გაწევა (207), პოლიციის მუშაკის ან სახალხო რაზმელის სიცოცხლის ხელყოფა (209)	16.3
გამოძალდა (154)	15.4
მითვისება, გაფლანგვა, თანამდებობის ბოროტად გამოყენებით (94)	11.4
სხეულის განზრახ დაზიანება (110, 111)	13.3
განზრახ მკვლელობა (104, 105)	10.9
ავტოტრანსპორტო საშუალებათა გატაცება (243)	10.5
ყაჩაღური თავდასხმა (152, 96)	10.1
ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის ან ფეთქებადი ნივთიერების გატაცება (240)	9.5
ძარცვა (15, 92)	
ადამიანის მოტაცება ან თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთა (133), მძევლად ხელში ჩაგდება (133)	8.4
ქურდობა (9, 150)	3.8
ნარკოტიკული ნივთიერებების გასაღება (251, 252)	2.6
ნარკოტიკული ნივთიერებების დამზადება... (252)	

აღბათ, არ არსებობს ზემოქმედების ისეთი ძლიერი ფაქტორი, როგორიცაა საზოგადოებრივი აზრი. ძირითადად ზუსტად ის ასახავს შექმნილ სიტუაციას. №25 ცხრილი გვიჩვენებს, რომ საჭიროა ქვეყნის სოციალური და სამართლებრივი დონის ამადლები სათვის რადიკალური ზომების გატარება, რადგან როგორც - გამოკითხულ მოქალაქეთა (14,67%) და მსჯავრდებულთა (20,22%), ისე სამართალდამცავი სტრუქტურების უმრავლესობა სწორედ ამ მიზეზს ასახელებს.

რესპონდენტები ასევე ასახელებენ რესოციალიზაციის პროცესების სისუსტეს და უკონტროლობის სისტემას. მათ უმრავლესობას მიაჩნია, რომ კრიმინალურ ჯგუფებში მონაწილე პირთა ნაწილი დაუსჯელი რჩება. თუმცა, დასჯის სიმკაცრის შეფასებაში არის აზრთა სხვადასხვაობა. მოქალაქეები აღნიშნავენ კანონის ლიბერალურობას, მაშინ როცა მსჯავრდებულებს მიაჩნიათ რომ კანონი მკაცრია. საინტერესოა, რომ სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომლები კანონს და სასჯელს ასევე ლიბერალურად მიიჩნევენ. როგორც ჩანს, შეფასების ასეთი სიმკაცრე უნდა იქცეს საზოგადოების, მასმედიის მსჯელობის საგნად. კანონის პროპაგანდა მიმართული უნდა იყოს იმის განმარტებაზე, რომ დასჯის სიმკაცრით არ მიიღწევა ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ეფექტიანობა.

საზოგადოებრივი აზრი: ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის შესახებ (1997 წ.)

პრობლემა	პრობლემა	მოქალაქეები			მსჯავრდებულებები			სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომლები			
		საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური	საქონალური
რა აუცილებელი ზომები უნდა იქნეს მიღებული, რათა ამდღის ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ეფექტიანობა?	მოსახლეობის საერთო მატერიალური და სამართ- ლებრივი დონის ამაღლება	9,56	5,11	14,67	10,44	9,78	20,22	1,11	4,44	5,56	8,44
	სახელმწიფო მოხელეთა მატერიალური უზრუნვე- ლყოფის დონის ამაღლება	3,56	0,66	4,22	3,34	0,44	3,78	0,67	0,89	0,22	4,67
	კანონმდებლობის სრულყოფა	4,44	2,89	7,33	4,22	0,22	4,44	2,67	0,89	1,56	3,56
	სასჯელის გამკაცრება	6,00	2,22	8,22	3,33	0,00	3,33	1,11	0,67	4,67	1,33
	სხვა	0,22	0,22	0,44	2,89	0,67	3,56	0,00	0,00	0,00	0,22

ცხრილი №25. გაგრძელება

რამდენად ხშირად რჩება დაუსჯელი	თითქმის ყოველთვის	1,78	0,44	2,22	3,56	1,11	4,67	0,00	0,89	0,22	0,00
ჯგუფური დანაშაული?	მალთან ხშირად	13,56	4,00	17,56	10,33	3,33	13,56	4,44	2,44	4,89	5,33
	იშვიათად	5,11	6,00	11,11	3,33	1,11	4,44	1,11	2,00	4,89	5,78
	მიჭირს პასუხის გაცემა	1,77	0,67	2,44	5,33	5,56	10,89	0,00	0,22	1,11	0,00
მკაცრია თუ არა გამოყენებული სასჯელი?	მკაცრია	3,33	2,23	5,56	13,78	5,78	19,56	0,22	2,44	1,56	3,78
	არაა მკაცრი	15,56	5,11	20,67	3,78	0,22	4,00	5,33	3,11	9,11	6,44
	მიჭირს პასუხის გაცემა	3,33	3,78	7,11	5,11	4,89	10,00	0,00	0,00	0,44	0,89

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საზოგადოებრივი აზრი სერიოზულად აყენებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების, განსაკუთრებულად სატელევიზიო გადაცემების რეფორმირების პრობლემას. როგორც №26 ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს, მოქალაქეთა უმრავლესობას უჭირს ზუსტი პასუხის გაცემა (14,67%), მაგრამ მაინც აღიარებს ტელევიზიის უარყოფით როლს (10,89%), ანალოგიურად მსჯელობენ მსჯავრდებულებიც. საინტერესოა, რომ თითქმის ადეკვატურ სურათს იძლევა სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომელთა შეხედულებებიც.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: როგორ გავლენას ახდენს საქართველოში მასობრივი ინფორმაციის და სხვა საშუალებები ჯგუფური დანაშაულის განაშაულის გავრცელებაზე? ცხრილი №26

პასუხი	მოქალაქეები			მსჯავრდებულები				სამართალდამცავი სტრუქტურის თანამშრომლები			
	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი	სვეინაბტანსაყი
ხელს უწყობს დანაშაულის და არის წაქეზების ერთ-ერთი სტიმული	6.22	1.56	1.78	6.89	1.11	8.00	2.44	2.00	3.11	3.56	
დიდ როლს თამაშობს კორუპციული დანაშაულის სწორ გზაზე დაყენების საქმეში	6.22	4.67	10.89	6.45	0.44	6.89	0.89	1.78	1.56	3.11	
მიჭირს პასუხის გაცემა	9.78	4.89	14.67	8.89	9.33	18.22	2.22	1.78	6.44	4.67	

უნდა აღინიშნოს საზოგადოებრივი აზრის შეშფოთების ზოგადი სურათი ჯგუფური დანაშაულობის განვითარების პერსპექტივის შესახებ. სხვადასხვა გამოკითხულ ჯგუფთა თითქმის ყველა რესპონდენტი თვლის, როგორც ეს №27 ცხრილიდანაც ჩანს, რომ ჯგუფური დანაშაულობა მომავალში გაიზრდება, ამასთან დაკავშირებით სასურველია გარკვეული პერიოდულობით საქართველოს პარლამენტმა სპეციალურად განიხილოს და საზოგადოებას მიაწოდოს ინფორმაცია ქვეყანაში ჯგუფურ-ორგანიზებული დანაშაულობის თავიდან აცილების, მასთან ბრძოლის მდომარეობისა და მნიშვნელობის შესახებ.

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: როგორია ჯგუფური დანაშაულობის განვითარების პერსპექტივა? ცხრილი №27

პასუხი	მოქალაქეები			მსჯავრდებულები				სამართალდამცევი სტრუქტურის თანამშრომლები			
	სფინანსაპნაფი	სფინანსაპნაფი	აწი	სფინანსაპნაფი	აწი	სფინანსაპნაფი	აწი	აწი	აწი	აწი	აწი
მოიმატებს	6,6	2,67	9,33	7,56	3,33	10,89	2,67	3,11	6,44	4,22	
დარჩება იგივე დონეზე	6,44	2,67	9,11	3,33	2,67	6,00	0,89	1,11	2,44	2,44	
შემცირდება	3,56	3,55	7,11	4,89	0,89	5,78	1,78	0,67	1,56	2,89	
მიჭირს პასუხის გაცემა	5,78	2,22	8,00	6,22	4,22	10,44	0,22	0,68	0,67	1,78	

ჯგუფური დანაშაულობის თავიდან აცილებისა და მასთან ბრძოლის ზოგადი ზომების ჭრილში ძალზე მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს საკანონმდებლო მდგომარეობისა და რეფორმის საკითხი განსაკუთრებით, მისი განვითარებული ფორმის – ორგანიზებული დანაშაულობის სფეროში. ამასთან დაკავშირებით გვსურს გამოვთქვათ სამოდელო ხასიათის ზოგიერთი მოსაზრება.

როგორც ცნობილია, მსოფლიოს ქვეყნებში ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმატიული რეგულირების პრობლემას სხვადასხვაგვარად წყვეტენ. მიუხედავად განსხვავებებისა, მსოფლიოში შეიმჩნევა ორი განსხვავებული მიდგომა. უფრო ფართოდ გავრცელებული მიდგომა – ესაა ორგანიზებული დანაშაულობის ელემენტის კოდიფიცირებული განსაზღვრა, როგორც დანაშაულისა, რომელიც ორგანიზებულმა ჯგუფმა ჩაიდინა. აქ სისხლის სამართლებრივი კონსტრუქცია დომინირებს. ამასთან, აღნიშნულის გარდა გამოიყოფა სხვა მიდგომაც – კანონთა სისტემა, რომელიც პრობლემის არა მარტო მატერიალურ-სამართლებრივ ასპექტს ასახავს, არამედ – ოპერატიულ-სამძებროსაც.¹⁶⁴ მოკლედ შევხებით თითოეულ მათგანს.

ჩვენი კანონმდებლობა ჯერჯერობით პირველი მიმართულებით ვითარდება. საქართველოს კანონმდებლობაში, სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლშია მოცემული ჯგუფური დანაშაულის ცნება. აქ დანაშაულებრივი ჯგუფის რამდენიმე ნაირსახეობაა მოცემული, რომელებიც დიფერენცირებულია მათი ორგანიზებულობის ხარისხის მიხედვით.

¹⁶⁴ გ. თოდრია, მ. ბაძალა ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმატიული რეგულირების პრობლემის შესახებ. – „პარლამენტის უწყებანი“, №10, თბ., 1998, გვ. 23-24.

კოდექსი გამოყოფს ჯგუფური დანაშაულის სამ სახეს:

პირველი - ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე ნაკლებად საშიში და მარტივი სახე - დანაშაული ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმების გარეშე.

დანაშაული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი (მარტივი თანამონაწილეობა). თუმცა შესაძლებელია თანაამსრულებლებს შორის როლების განაწილება. აქ ორგანიზატორი შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთ-ერთი თანაამსრულებელი. ამ ფორმის ჯგუფური დანაშაულის დროს მონაწილეთა შორის შეთანხმება შესაძლებელი მხოლოდ დანაშაულის ჩადენის დროს, ე.ი. ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დაწყების შემდეგ. ასეთ დროს, თანამონაწილეთა ქმედებაში სახეზეა წინასწარ შეუთანხმებელი (უცერად აღძრული) განზრახვა.

მეორე - ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე უფრო გავრცელებული და საშიში მარტივი ფორმაა, პირთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით ჩადენილი დანაშაული. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი, წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. აქაც აუცილებელია ორი ან მეტი ამსრულებელი და არ არის საკმარისი მხოლოდ თანამონაწილეობა აქ ორგანიზატორად შეიძლება გამოდიოდეს ადამიანი, რომლის ინიციატივითაც შეიქმნა ჯგუფი ან რომელიც მას ხელმძღვანელობს და თვითონ უშუალოდ მონაწილეობს დანაშაულის ჩადენაში თანაამსრულებლის სახით. წინასწარი შეკავშირების ქვემოთ აღწერილი მოქმედების თუნდაც ერთი პირის მიერ დაწყებამდე.

შეთანხმება შეიძლება განხორციელდეს სიტყვიერი ან წერილობითი ფორმით. იშვიათად თანამონაწილეები შეთანხმებას აღწევენ კონკლუდენტური ქმედებით (შეთანხმება დუმილით). შეთანხმების საგანს ყველაზე ხშირად წარმოადგენს ხელყოფის ობიექტი ან საგანი. ცალკეულ შემთხვევებში შეთანხმების საგანი შეიძლება იყოს დანაშაულის ხერხიც.

მესამე - ორგანიზებული ჯგუფი წარმოადგენს წინასწარი შეთანხმების თანამონაწილეობის ყველაზე საშიშ სახეს. ორგანიზებული ჯგუფი არის ორი ან მეტი პირის ერთობლიობა, რომელიც წინასწარ შეიქმნა და დაიგემა ერთი ან მეტი დანაშაულის ჩასადენად.

სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, თუ იგი განახორციელა დროის განსაზღვრულ პერიოდში არსებულმა, შეთანხმებულად მოქმედმა, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფმა, რომლის წევრები წინასწარ შეკავშირდნენ ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად ან რომლის მიზანია პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის უკანონო მიღება. ორგანიზებული ჯგუფისათვის დამახასიათებელია პროფესიონალიზმი და სიმყარე, მიზანდასახულობა, ორგანიზაციული ხელმძღვანელობა, დისციპლინა ჯგუფის შიგნით და ა. შ. ასეთი ჯგუფების სათავეში დგანან ყველაზე ავტორიტეტული დამნაშავეები, რომლებიც შეიმუშავენ გეგმებს, ადგილზე ხელმძღვანელობენ დანაშაულის ჩადენას, ზოგჯერ თვითონ არიან უშუალო ამსრულებლები. ორგანიზებული ჯგუფის საქმიანობა ძირითადად დაკავშირებულია როლების განაწილებასთან, მაგრამ არ არის გამორიცხული თანაამსრულებლობა. ორგანიზებული ჯგუფის მიზნებისათვის, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფად მიიჩნევა

ჯგუფი, რომელიც არ არის შემთხვევით შექმნილი დანაშაულის დაუყონებლივ ჩასადენად და რომელშიც არ არის აუცილებელი, ფორმალურად იყოს როლები განაწილებული მის წევრთა შორის, წევრობას ჰქონდეს უწყვეტი ხასიათი ან ჩამოყალიბებული იყოს განვითარებული სტრუქტურა.

ორგანიზებული ჯგუფის აუცილებელი ნიშანია წინასწარი შეთანხმება და სიმყარე. ორგანიზებული ჯგუფის წინასწარი შეთანხმება გულისხმობს მის განხორციელებაში მონაწილე ჯგუფის წევრებს შორის წინასწარი შეკავშირების არსებობას ერთი ან რამდენიმე დანაშაულის ერთობლივად მოსამზადებლად და ჩასადენად. ხოლო, სიმყარე ნიშნავს, რომ ორგანიზებული ჯგუფი იქმნება დანაშაულებრივი საქმიანობისათვის, ე.ი. დანაშაულთა განუსაზღვრელი რაოდენობის ჩასადენად, შედარებით ხანგრძლივი პერიოდისათვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის შექმნისათვის ან ხელმძღვანელობისათვის დაეკისრება იმას, ვინც შექმნა ასეთი ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. მასვე დაეკისრება პასუხისმგებლობა. ამ ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყველა დანაშაულისათვის, თუ მათ მოიცავდა მისი განზრახვა. ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილე პასუხს აგებს ჯგუფში მონაწილეობისათვის სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, აგრეთვე იმ დანაშაულისათვის, რომლის მომზადებაში ან ჩადენაში იგი მონაწილეობდა.

შეიძლება ზოგიერთი ამსრულებელი და თანამონაწილე ორგანიზებული ჯგუფის წევრი იყოს, ზოგიერთი არა. ამ შემთხვევაში ეს მაკვალიფიცირებელი ნიშანი მხოლოდ იმ პირს

შეერაცხება ბრალად, ვინც ასეთ ორგანიზებული ჯგუფის წევრია. სხვა ამსრულებლები თუ თანამსრულებლები, რომლებიც არ არიან ორგანიზებული ჯგუფის წევრები, დაისჯებიან ამ მაკვალიფიცირებელი ნიშნის გარეშე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მრავალი მუხლი ითვალისწინებს ორგანიზებული ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენას, როგორც მაკვალიფიცირებელ გარემოებას. გარდა ამისა, კოდექსი იცნობს ორგანიზებული დანაშაულის სპეციალურ შემადგენლობას - ბანდიტიზმს (სსკ 224-ე მუხლი). თუმცა უნდა ითქვას, რომ ორგანიზებული ჯგუფი და ბანდა განსხვავებული ცნებებია. ბანდისათვის აუცილებელი ნიშანია შეიარაღება, მაშინ როცა, ორგანიზებული ჯგუფი არ მოითხოვს ამ ნიშანს. ამასთანავე, უნდა დავეთანხმოთ პროფესორ ოთარ გამყრელიძის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ როგორც ორგანიზებული ჯგუფი, - ბანდა იქმნება რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად¹⁶⁵.

ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა ვერ შემოიფარგლება მხოლოდ კოდიფიცირებული მიდგომით. როგორც აშშ-ს გამოცდილება გვიჩვენებს RICO-ს კანონები¹⁶⁶ - ესაა კანონთა კომპლექსი, რომელიც მოწოდებულია გამოიძიოს, გააკონტროლოს და დევნოს ორგანიზებული დანაშაულობა. მსგავსი კანონების გარეშე შეუძლებელია სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების მიერ ოპერატიულ-სამძებრო, კრიმინალისტიკური და პროცესუალური საქმიანობისათვის ობიექტური გარანტიების შექმნა. აუცილებელია სახელმწიფოს, სამართალდამცავი

¹⁶⁵ ო. გამყრელიძე, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი 3, გამ. „მერიდიანი“, თბ., 2013, გვ. 290-291.

¹⁶⁶ D. North. RICO - A Theory of Investigation: Washington. 1992.

სტრუქტურების მტკიცედ დაცვა ორგანიზებული დანაშაულობისაგან. ამასთან ერთად, აუცილებელია მოქალაქეთა უფლებების დაცვა სამართალდამცავი სტრუქტურების ზოგიერთი თანამშრომლის თვითნებობისაგან სამსახურეობრივი მოვალეობის შესრულების დროს. მაშასადამე, სამართლებრივი სახელმწიფოს პირობებში ორგანიზებული დანაშაულობის თავიდან აცილებისა და ბრძოლისათვის აუცილებელია კანონთა მთელი კომპლექსი, ბუნებრივია, სისხლის სამართლის კოდექსის ჩათვლით.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე და შემდგომში არაერთი მკვლევარის¹⁶⁷ მიერ მიზანშეწონილად იყო მიჩნეული ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლის შესახებ სპეციალური კანონმდებლობის შემუშავება, სადაც არატრადიციულად განიხილებოდა კრიმინოლოგიური, კრიმინალისტიკური და ოპერატიულ-სამმებრო-საგამომძიებო პრობლემატიკა.

2005 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულმა კანონმა „ორგანიზებულ დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“¹⁶⁸ (დანართი №2) მოახდინა გარკვეული სახის საშიშ კრიმინალთან ბრძოლის საკანონმდებლო რეგულაცია. კერძოდ, საზოგადოებრივი და სახელმწიფო ინტერესების დაცვის მიზნით კანონის მოქმედების ძირითად ობიექტად წარმოადგინა ორგანიზებული დანაშაული, რეკეტი და ქურდული სამყარო, დაადგინა ქურდული სამყაროსთან და რეკეტთან დაკავშირებული მთელი რიგი ცნებები და მასთან ბრძოლის რეგულაციები. კერძოდ, კანონის თანახმად რეკეტი არის შემოსავლის ან სხვაგვარი

¹⁶⁷ გ. თოდრია, მ. ბაძაღუა. ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმატიული რეგულირების პრობლემის შესახებ. „პარლამენტის უწყებანი“, №10, თბ., 1998, გვ. 23-24.

¹⁶⁸ საქართველოს კანონი „ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“, თბ., 20 დეკემბერი, 2005.

ქონებრივი სარგებლის სისტემატიურად მიღების მიზნით წარმოებული არაერთჯერადი და ორგანიზებული საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია განზრახვი დანაშაულის ჩადენასთან.

რეკეტის არსებობისათვის აუცილებელია, რომ პირს არ ჰქონდეს მოხსნილი ან/და გაქარწყლებული ნასამართლობა ამ დანაშაულისათვის. ამასთან, შემოსავლის ან/და ქონებრივი სარგებლის მიღება განხორციელებული უნდა იყოს ხუთი კალენდარული წლის განმავლობაში ორჯერ მაინც, რაშიც არ შედის რეკეტირის დაპატიმრებისა და სასჯელის მოხდის ვადა.

თავის მხრივ, რეკეტირია პირი, რომელიც დამოუკიდებლად ან სხვა პირთან ან პირებთან ერთად წარმართავს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობით რეკეტთან დაკავშირებული იურიდიული პირის, ანდა ფიზიკური და იურიდიულ პირთა გაერთიანების საქმიანობას.

რეკეტირად პირის მიჩნევისათვის საკმარისია, პირმა იცოდეს, რომ ჯგუფი, რომელთანაც საქმიანობს, რეკეტული დაჯგუფებაა, მაგალითად, მონაწილეობას იღებს დავების გადაწყვეტაში ან იღებს გადაწყვეტილებებს.

რაც შეეხება ქურდული სამყაროს წევრს, ასეთად მიჩნეულია ნებისმიერი პირი, რომელიც აღიარებს ქურდულს სამყაროს და აქტიურად მოქმედებს ქურდული სამყაროს მიზნების განსახორციელებლად, მაგალითად, ე.წ. „ობშჩიაკის“ შეგროვება.

ქურდული სამყაროს უმთავრესი წევრია კანონიერი ქურდი, ანუ პირი, რომელიც ქურდული სამყაროს მიერ შექმნილი სპეციალური წესების შესაბამისად მართავს/ორგანიზებას უწევს ქურდულ სამყაროს. ამ მიმართებით კანონიერი ქურდის საქმიანობის ერთერთი ფორმა კი ქურდული გარჩევაა, რაც გულისხმობს ორ ან ორზე მეტ პირს შორის არსებული დავის გადა-

წყვეტას მუქარის, იძულების დაშინების, ან სხვა უკანონო ქმედების გზით.

ზემოთქმული ადასტურებს, რომ ქურდული სამყარო ისეთ პირთა გაერთიანებაა, რომელიც მოქმედებს მათ მიერ შედგენილი და აღიარებული სპეციალური წესების შესაბამისად და, რომლის მიზანია დაშინებით, მუქარით, იძულებით, დუმილის პირობით, ქურდული გარჩევის გზით, დანაშაულებრივ ქმედებებში არასრულწლოვანთა ჩაბმით, დანაშაულის ჩადენით ან დანაშაულის ჩადენისკენ წაქეზებით მისი წევრებისათვის ან სხვა პირებისათვის სარგებლის მიღება.

აღნიშნული კანონის თანახმად რეკეტული და ქურდული სამყაროს წევრის ქონება ექვემდებარება ჩამორთმევას და მესამე პირების კანონიერი ინტერესების დაკმაყოფილების შემდეგ გადაეცემა მის კანონიერ მესაკუთრეს, ხოლო კანონიერი მესაკუთრის დადგენის შეუძლებლობის შემთხვევაში – სახელმწიფოს.

რეკეტული ქონება გულისხმობს რეკეტიდან მიღებულ ქონებას, ამ ქონებიდან მიღებულ შემოსავალს, რეკეტიდან მიღებული შემოსავლით შეძენილ ქონებას, ასევე რეკეტული დაჯგუფების, რეკეტირის, მისი ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის ან დაკავშირებული პირის შემოსავალს, ქონებას, ამ ქონებიდან მიღებულ შემოსავალს, რომლის მართლზომიერი საშუალებით ყიდვის, ჩუქების, გაცვლის და ა.შ. მიღების დამადასტურებელი საბუთი ან მტკიცებულება არ არსებობს. ანალოგიურად განმარტავს დასახელებული კანონი ქურდული სამყაროს წევრის ქონებას.

„ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“ კანონის მიზნებისთვის რეკეტირის ან ქურდული სამყაროს

წარმომადგენლის ოჯახის წევრია: მისი მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი და გერი, აგრეთვე რეკეტირთან ან ქურდული სამყაროს წევრთან მუდმივად მცხოვრები პირი. ამ კატეგორიის ადამიანთა ახლო ნათესავებად კი მიიჩნევიან აღმავალი - დედა-მამა, ბაბუა-ბებია და დაღმავალი - შვილი, შვილიშვილი, შტოს ნათესავი, და და მმა, ასევე მშობლისა და შვილის გერები, მეუღლის და-მმა, მშობლები.

რეკეტირთან ან ქურდული სამყაროს წევრთან დაკავშირებული პირი ნებისმიერი ისეთი პირია, რომელსაც იურიდიული დოკუმენტაციის საფუძველზე საკუთრებაში აქვს ქონება, მაგრამ არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები, რომ იგი მიღებულია რეკეტის ან ქურდული სამყაროს წევრის დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად და ამ ქონებით სარგებლობს რეკეტირი ან ქურდული სამყაროს წევრი.

სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ აღნიშნულმა კანონმა არ მოგვცა ორგანიზებული დანაშაულობის ცნება, საფუძველად ვერ გაითვალისწინა 1991 წლის გაეროს საერთაშორისო სემინარზე¹⁶⁹ მიღებული განმარტება „ორგანიზებული დანაშაულის შესახებ“ და გაეროს 2000 წელს მიღებული კონვენცია „ტრანსნაციონალური დანაშაულის წინააღმდეგ“¹⁷⁰ (დანართი №1), რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ ორგანიზებული დანაშაულის დეფინიციას არ ადგენს, დეტალურად განმარტავს აღნიშნულ დანაშაულობასთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან ტერმინებს: დანაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფი, სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფი, მძიმე დანაშაული და სხვ. მით უფრო, რომ

¹⁶⁹ გაეროს საერთაშორისო სემინარი. ქ. სუზდალი, სსრკ. 21-25 ოქტომბერი, 1991.

¹⁷⁰ გაერო კონვენცია „ტრანსნაციონალური დანაშაულის წინააღმდეგ“. პალერმო (იტალია). 15 ნოემბერი, 2000.

კონვენციის წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან სრულყოფილად მოახდინონ განსაზღვრული ქმედებების კრიმინალიზაცია შიდა კანონმდებლობაში. ასევე არ იქნა გათვალისწინებული ქართველ მეცნიერთა მიერ გამოთქმული კრიმინოლოგიური, ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო ხასიათის წინადადებები, რომელზეც ზემოთ გვქონდა საუბარი. ამ ნაკლოვანებების გამო, კანონის დასახელება სრულყოფილად არ ასახავს და არც შეესაბამება შინაარსს. მიუხედავად ამისა, კანონმა გარკვეულად ხელი შეუწყო ორგანიზებული დანაშაულობის მნიშვნელოვანი მიმართულებით ბრძოლას, როგორცაა ქურდული სამყარო და რეკეტი.

აქვე აღსანიშნავია, რომ საქართველოში 2004-2012 წლებში ხელისუფლების მკაცრ დანაშაულებრივ სისხლის სამართლის პოლიტიკას ემსხვერპლა უამრავი ადამიანი, წამება და არაადამიანური მოპყრობა იყო სისტემური ხასიათის მატარებელი, აღნიშნული ფაქტები აისახა აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტის, გაეროს, ევროპის საბჭოს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების, ასევე საქართველოს სახალხო დამცველის მოხსენებებსა და შეფასებებში¹⁷¹, ხოლო საბოლოოდ შეფასებულია 2016 წელს მიღებული საქართველოს პარლამენტის სამართლებრივ-პოლიტიკური დადგენილებით¹⁷². აღნიშნულ დანაშაულებრივ ფაქტებთან დაკავშირებით საზოგადოების, პოლიტიკოსების,

¹⁷¹ ე. ბესელია. ძალადობის მსხვერპლთა უფლებების დაცვის პრობლემა საქართველოში. თბ., 2016, გვ. 65-74.

¹⁷² საქართველოს პარლამენტის დადგენილება №5432-II-C-. „2004-2012 წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სამართლებრივი შეფასების, მათი განმეორების დაუშვებლობისა და სრული პრევენციის შესახებ“. 10 ივნისი, 2016.

ექსპერტების, მასმედიის წარმომადგენლების მხრიდან უმრავლეს შემთხვევაში დამკვიდრებულია ე.წ. ტერმინი „სისტემური დანაშაული“, რომელიც თავისი არსითა და მახასიათებლებით წარმოადგენს ორგანიზებული დანაშაულობის ფორმას, რის გათვალისწინებითაც მიგვაჩნია „ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“ კანონში ორგანიზებული დანაშაულის განმარტებისას მოიაზრებოდეს ე.წ. „სისტემური დანაშაულის“ დამახასიათებელი ნიშნები. ასევე, ამავე კანონით მოცემულ განმარტებებს „ქურდული სამყარო“, „ქურდული სამყაროს წევრი“, „კანონიერი ქურდი“ მიეცეს უფრო ფართო გაგებით განმარტება. კერძოდ, დანაშაულებრივი (ქურდული) სამყარო, დანაშაულებრივი (ქურდული) სამყაროს წევრი, დანაშაულებრივი (ქურდული) სამყაროს ლიდერი, კანონიერი ქურდი. აღნიშნულ განმარტებებში იგულისხმება დანაშაულებრივი სამყაროს პირთა ნებისმიერი დანაშაულებრივი ერთობა ფართო გაგებით, ხოლო დანაშაულებრივი სამყაროს წევრი, პირთა ნებისმიერ ერთობის წევრი, ხოლო კანონიერი ქურდი, დანაშაულებრივი სამყაროს ლიდერი ფართო გაგებით. აღნიშნული წინადადებები გასათვალისწინებელია ასევე სისხლის სამართლის კოდექსში.

ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ საკანონმდებლო რეგულაციის კუთხით აშშ-ს დადებით გამოცდილებასთან ერთად, რომელზეც ზემოთ გვქონდა საუბარი, მეტად სავალალოა რუსეთის ფედერაციის გამოცდილება, სადაც სახელმწიფო დუმის მიერ 1995 წლის 25 ნოემბერს მიღებული ფედერალური კანონი „ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“, რომელიც 1995 წლის 5 დეკემბერს მოწონებულ იქნა ფედერალური საბჭოს მიერ, მიღების დღიდან არ შესულა ძალაში და შესაბამისად, არ ამოქმედებულა, რაც მეტყველებს რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლების რეალურ

სურვილსა და მისწრაფებაზე, ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მიმართულებით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ვინაიდან ჩვენი ქვეყნის ოკუპირებულ, სეპარატისტულ რეგიონებში რუსეთის ფედერაციის კანონები მოქმედებენ, მათი სრულყოფა, სამწუხაროდ, ჩვენს ინტერესებსაც შეადგენს, რადგან იქ მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეებსაც შეეხება.

§2. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის და მასზე კონტროლის სპეციალური ზომები

ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლა გულისხმობს არა მარტო ზოგადსოციალური ზომების, არამედ სპეციალური ზომების გატარებას. და ეს, სრულიად კანონზომიერია, რადგან თუ სოციალური პროცესები მჟღავნდება ქცევის ინდივიდუალური თავისებურებების, ჯგუფების სტრუქტურების მეშვეობით, მაშინ, შესაბამისად, ზოგადი სოციალური რეფორმები მჟღავნდება ბრძოლის სპეციალური მეთოდების გზით.

ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის და მასზე კონტროლის თანამედროვე გამოცდილება მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში გამოყოფს არსებითად მნიშვნელოვანი მიმართულებების მთელ კომპლექსს. მათ მიეკუთვნება:

- ბრძოლის ზომების ინფორმაციული უზრუნველყოფა;
- შესაძლო ვერსიის კრიმინოლოგიური დასაბუთება;
- პროცესუალური ქმედებების ეფექტიანობა;
- ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარება;
- სახელმწიფო სტრუქტურების თანამშრომლობა და კოორდინაცია;
- ჯგუფურ დანაშაულობაზე სოციალური კონტროლი და მასზე ზედამხედველობა

დეტალურად განვიხილოთ აღნიშნული მიმართულებები:

- ბრძოლის ზომების ინფორმაციული უზრუნველყოფა ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულებაა დანაშაულობის პრევენციულ საქმიანობაში. საზღვარგარეთის ქვეყნების თანამედროვე პრაქტიკაში არსებობს ინფორმაციული მოდელის აგების ორი გავრცელებული ხერხი: 1) ბრძოლის ზომების ინფორმაცი-

ულ-ანალიტიკური უზრუნველყოფა და 2) ინფორმაციის დამუშავების ოპერატიული მეთოდი.

ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ეფექტიანობის ასამაღლებლად პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს ბრძოლის ზომების ინფორმაციულ-ანალიტიკურ უზრუნველყოფას. ეს მიდგომა უნდა შეიცავდეს შემდეგ მიმართულებებს: 1) ინფორმაციულ-ანალიტიკური უზრუნველყოფა და 2) ინფორმაციულ-ოპერატიული უზრუნველყოფა.

პირველ მიმართულებაში, ინფორმაციულ-ანალიტიკური უზრუნველყოფა, შედის ჯგუფურ დანაშაულობის, მათ შორის, ორგანიზებული და ტრანსნაციონალური დანაშაულობის სამეცნიერო-პრაქტიკული ხასიათის კვლევების ჩატარება, მათი ერთ-ერთი კონკრეტული, ამასთანავე ყველაზე კრიმინალური გამოვლინების – საზღვრისპირა რაიონებში მათი სპეციფიკის შესწავლის მიზნით.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინფორმირების კოორდინაციას, სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს შორის, ერთ-ერთ ცენტრალურ საკითხად მიიჩნევა აკადემიური წრეების ჩართულობით სემინარული მუშაობა სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების ინფორმაციულ-ანალიტიკური დანაყოფების წარმომადგენლებთან – კრიმინალური სიტუაციის, მისი ტენდენციების, დამნაშავეობასთან ბრძოლის პერსპექტივებისა და სხვა საკითხების განსახილველად. შემდგომ, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინფორმაციულ-ანალიტიკური მუშაობის ერთიანი მეთოდის შემუშავებას, აგრეთვე ინფორმაციულ-ოპერატიული უზრუნველყოფისათვის კავშირების შექმნას.

რაც შეეხება მეორე მმართველებას, ინფორმაციულ-ოპერატიული უზრუნველყოფა ყურადღებას ამახვილებს სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების ოპერატიულ თანამშრომლობაზე - მმართველობის სხვადასხვა დონეზე. ამასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია:

ა) ინფორმაცია მომზადებული ან მიმდინარე, დანაშაულის თაობაზე;

ბ) ინფორმირება საშიში დამნაშავეების დაკავებისა და დანაშაულის აღკვეთის მიმდინარე ოპერაციების თაობაზე;

გ) ოპერატიული წესით მუშა ჯგუფებში დაინტერესებული ქვეყნების წარმომადგენლების მოწვევა – გადაუდებელი პრობლემების დაუყოვნებლივი გადაჭრის მიზნით;

დ) მონაცემთა ერთიანი ინფორმაციული ბანკის შექმნა ჯგუფურ დანაშაულობების მიხედვით.¹⁷³

თავის მხრივ, ზემოაღნიშნული ბანკი უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას:

- ჯგუფური, ორგანიზებული და პროფესიული დანაშაულობის სტრუქტურების შესახებ;

- ჯგუფური დანაშაულობის საქმეებში მონაწილე ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა შესახებ;

- ჯგუფური დანაშაულის ჩადენის ხერხების შესახებ;

- ძებნაში არსებულ იმ ფასეულობათა დატაცების თაობაზე, რომლებიც კრიმინალური დაჯგუფებების მიერ შეიძლება გადატანილ იქნეს სახელმწიფო საზღვარზე;

- უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა შესახებ;

- ამოუცნობი გვამების შესახებ;

¹⁷³ Концепция взаимодействия правоохранительных органов государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью. М., 1998.

– გამოძიების, ან სასამართლოსაგან მიმალვაში მყოფ, ასევე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებიდან გაქცეულ პირთა შესახებ;

– დატაცებული და ამოღებული იარაღის, საბრძოლო მასალის, რადიოაქტიური, მომწამლავი და ასაფეთქებელი ნივთიერებების შესახებ, ტყვია–პილზოთეკის შექმნით;

– იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა შესახებ, ვინც მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენა სახელმწიფოს, მათ შორის გადასახადებისაგან თავის არიდების, უკანონო მეწარმეობაში, ცრუგაკოტრებაში მონაწილეობის გზით და ჩაიდინა ჯგუფური ხასიათის სხვა ეკონომიკური დანაშაული;

– საბაჟო სამსახურის მიერ დაკავებული ან ძებნილი სასაქონლო ფასეულობის შესახებ;

– გატაცებული, სატრანსპორტო საშუალებების და ნომრიანი აგრეგატების, მათი ლეგალიზაციის ხერხებისა და საზღვრის გადაკვეთის მარშრუტების შესახებ;

– დაკავებული ან საბაჟო სამსახურების მიერ ამოღებული ნარკოტიკული, რადიოაქტიური, ფსიქოტროპული და ძლიერმოქმედი ნივთიერებების შესახებ.

გასათვალისწინებელია ინფორმაციული ხასიათის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება - ინფორმაციულ-სამართლებრივი უზრუნველყოფა, ე.ი. ყველა იმ სამართლებრივი ხასიათის ინფორმაციის შემცველი დოკუმენტების - ნორმატიული აქტების მოპოვება-შეკრება, შენახვა და სისტემატიზაცია, რომლებიც ეხება ჯგუფურ დანაშაულობას.

ინფორმაციულ-ოპერატიული უზრუნველყოფა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, წარმოადგენს მეორე მნიშვნელოვან მიმართულებას კრიმინალური ჯგუფების თაობაზე ინფორმაციის

მიღებაში. იგი ხორციელდება ოპერატიული-საგამოძიებო სამსახურების საიდუმლო თანამშრომლების (აგენტების) მიერ, რომლებიც ჯგუფში პირდაპირი ჩართვის გზით ფარულად აგროვებენ ინფორმაციას მათ შესახებ.¹⁷⁴

ჯგუფური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის წარმატებით ორგანიზებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს კანონმდებლობის¹⁷⁵ გათვალისწინებით სამეცნიერო-კვლევითი კომპონენტის ჩართულობით ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის თეორიის განახლებასა და შექმნას. ამ მიმართულებით საგულისხმო როლი ეკუთვნის სამძებრო-ანალიტიკური მასალის სრულყოფას, როგორც ინფორმაციული უზრუნველყოფის სახესხვაობას.

სამძებრო-ანალიტიკურ საქმიანობაში ცენტრალურ რგოლს წარმოადგენს ინფორმაცია იმ პირთა შესახებ, რომლებიც მიდრეკილი არიან დანაშაულის ჩადენაზე. აქ ყველაზე ტიპიურ ვარიანტად გამოდის კრიმინალური კავშირები ეკონომიკურ დანაშაულში. ამერიკელი კრიმინოლოგების მონაცემებით, ასეთი კავშირები განსაკუთრებით მჟღავნდება.¹⁷⁶ გამოჩენილი არ არის აგრეთვე კავშირები ძალადობრივი დანაშაულის სფეროში. ყველა შემთხვევაში ჯგუფებთან მიკუთვნებულ პირთა შესახებ ინფორმაციის შეკრებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს:

¹⁷⁴ 1979 Annual Report of the Attorney General of the United States. Washington, 1980, p.32.

¹⁷⁵ საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“. 30 აპრილი, 1999.

¹⁷⁶ F. Cook. The Secret Rulers: Criminal Syndicates and How They Control the U.S. Underworld. New York. 1966, p. 367.

– ცხოვრების წესი, საქმიანობის სფერო, კავშირები, მათ შორის, ადრე ნასამართლევ პირებთან;

– შეტყობინებები უკანონო მიწოდებების, საექვო ფინანსური ოპერაციების თაობაზე;

– შეტყობინებები იმ საჯარო მოსამსახურეების, თანამდებობის პირების თაობაზე, ვინც მხილებულია კორუმპირებულ კავშირებში;

ჟურნალისტური გამოძიებით დადგენილი შეტყობინებები.

შემოსული ოპერატიული შეტყობინებებიდან დიდი მნიშვნელობა აქვს თავად დამნაშავეთა მხრიდან შემოსულ ოპერატიულ შეტყობინებებს, კერძოდ, საჩივარი უსამართლობაზე, მუქარა ძალადობაზე და ა.შ.

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში დიდი მნიშვნელობა აქვს ჯგუფური დანაშაულობის სტრუქტურული მოდელის აგებას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ასეთი მოდელი ჯგუფური დანაშაულობის ორგანიზებულ ფორმასთან მიმართებაში. მეცნიერ-კრიმინოლოგების აზრით აქ უპირველესად საჭიროა განისაზღვროს კრიმინალური ინტერესისა და ხელყოფის საგანი. ამასთან დაკავშირებით ზუსტად უნდა განისაზღვროს ცნობები იმ კონკრეტულ საგნებზე, ობიექტებზე, ასევე დაზარალებულებზე, რომლებიც ფიგურირებენ საბაზო და დამხმარე დანაშაულებრივ ქმედებებში. მნიშვნელოვანია აგრეთვე მონაცემები იმ არხების თაობაზე, რომელთა მეშვეობით რეალიზაციას უკეთებენ ჯგუფები დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ საგნებს.

საბაზრო ეკონომიკის განვითარების კვალდაკვალ კრიმინალური დაჯგუფებები იწყებენ განვითარებისათვის სპეციალური ფონდების შექმნას, ცნობები რომელთა შესახებ ასევე

მნიშვნელოვანია. ოპერატიული თვალსაზრისით ძალზე აქტუალურია მონაცემები საბაზო დანაშაულთა ჩადენის ხერხების შესახებ. ჯგუფებს, რომლებიც ჩადიან არაერთგზის დანაშაულს, აქვთ გარკვეული ხელწერა, რომელიც გასათვალისწინებელია ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში. უდაოდ აქტუალურია საკითხები, რომლებიც ეხება დანაშაულის ჩადენის გარემოებებს: დეფიციტის ხარისხს, კონტროლის სისტემას და სხვა ფაქტორებს ამა თუ იმ რეგიონში.

• შესაძლო ვერსიის კრიმინოლოგიური დასაბუთება, წარმოადგენს ახალ მიმართულებას ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის სპეციალური ზომების რიგში.

ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუცია, როგორც დავინახეთ, შეიძლება გამოვლინდეს ორი მიმართულებით: ა) ერთი მიმართულების ანგარებითი ან ძალადობრივი ჯგუფების რაოდენობრივი ზრდით და ბ) ჯგუფის ორგანიზებულობის გაფართოებით ან კიდევ ყველაზე საშიში ფორმით – ტერორისტული აქტებით. ამ ტენდენციების თავიდან აცილება შეუძლებელია, თუ არ ჩატარდა მონაცემთა კრიმინოლოგიური ანალიზი. რას ნიშნავს ეს?

სისხლისსამართლებრივი ანალიზისაგან განსხვავებით კრიმინოლოგიური ანალიზი გამოდის დანაშაულის შემადგენლობის ფარგლებიდან, რაც ნიშნავს სიტუაციის მოდელის აგებას, რომელშიც შესაძლოა ჩადენილი იქნეს დანაშაული. ამ მოდელში შეაქვთ მონაცემები ქვეყნის საგარეო ურთიერთობების ან საზოგადოების საშინაო მდგომარეობის შესახებ. ამ მონაცემთა საფუძველზე შეიძლება აიგოს სიტუაციური პროგნოზი. მაგალითად, ქვეყნის მეორე პრეზიდენტზე განხორციელებული ტერორისტული აქტები შესაძლებელი იყო თავიდან

ავგეცილებინა, თუ სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს ექნებოდათ ამგვარი კრიმინოლოგიური ვერსიის მოდელი. სწორედ მის საფუძველზე იქნებოდა შესაძლებელი საზღვარგარეთის ქვეყნებში იმ სოციალური ფენების დადგენა, რომლებიც არ არიან კმაყოფილი ქვეყანაში გატარებულ პოლიტიკით. იგივე მონაცემების დადგენა შეიძლებოდა იმ ჯგუფების ანალიზით, რომლებიც ებრძვიან ქვეყნის შიგნით პრეზიდენტის პოლიტიკას და ა.შ. ამრიგად, მოსალოდნელი ტერორისტული აქტი შეიძლებოდა დადგენილიყო კრიმინოლოგიური ვერსიის საფუძველზე. ოპერატიული სამსახურები ფაქტობრივად არ ეწევიან ვერსიის კრიმინოლოგიურ დასაბუთებას და ამიტომ ხშირად აღმოჩნდებიან მომხდარი ფაქტის წინაშე. ასეთი მიდგომა პრაქტიკულ საქმიანობაში მიუღებელია და ძირშივე შესაცვლელია. უნდა აღინიშნოს, რომ საზღვარგარეთის ქვეყნებში ვერსიის აგების კრიმინოლოგიური მეთოდი კარგა ხანია აპრობირებულია. უფრო მეტიც, მასმედიის საშუალებები რეგულარულად აქვეყნებენ მოსალოდნელ სიტუაციებს. მაგალითად, ცნობილი ამერიკული გამოცემა „The New York Times“ რეგულარულად იძლევა ნარკობიზნესის მოძრაობის ანალიზს, განსაზღვრავს მოსალოდნელ ქვეყნებსა და რაიონებს, სადაც კრიმინალურ ჯგუფებს შეუძლიათ გააძლიერონ თავიანთი საქმიანობა.

• პროცესუალური ქმედებების ეფექტიანობა, წარმოადგენს შემდეგ მნიშვნელოვან მიმართულებას ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის სპეციალურ პრევენციულ ღონისძიებებში. ამასთან დაკავშირებით უნდა გაანალიზდეს ჩვენი აზრით არსებითი საკითხები: ა) პროკურატურის როლი; ბ) პროცესის მონაწილეთა უსაფრთხოება; გ) ადვოკატის საქმიანობა; დ) საიდუმლო თა-

ნამშრომელი. ამ საკითხებს ჩვენ კიდევ დავუბრუნდებით დაწვრილებით, აქ კი აღვნიშნავთ მხოლოდ წამოჭრილი საკითხების სამართლებრივ-პროცესუალურ ასპექტებს.

ა) პროკურატურის როლი, განსაკუთრებულია, გარდა იმისა, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოა, და ამ ფუნქციის შესრულების უზრუნველსაყოფად ახორციელებს საპროცესო ხელმძღვანელობას, მას ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში, უაღრესად მნიშვნელოვანი ფუნქცია აკისრია¹⁷⁷. კერძოდ: რეკეტირის, რეკეტული ქონების, თანამდებობის პირის, ქურდული სამყაროს წევრის, ადამიანით მოვაჭრის, ნარკოტიკული საშუალების გავრცელების ხელშეწყობის ან უკანონო ქონების ლეგალიზაციისათვის სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის და ამავე კოდექსის 331¹-ე მუხლით ტერორიზმის დაფინანსების, ტერორისტული საქმიანობისათვის სხვაგვარად მატერიალური მხარდამჭერის ან რესურსით უზრუნველმყოფელი მსჯავრდებული პირის მიმართ საქმეებზე პროკურორს, კანონით მინიჭებული აქვს უფლება ჩაერთოს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში და სარჩელის შეტანის გზით უზრუნველყოს სახელმწიფო ინტერესების დაცვა.

„პროკურატურის შესახებ“ ორგანული კანონის 27-ე მუხლში ჩამოთვლილი რეკეტული, ქურდული სამყაროს წევრის და სხვა კატეგორიის პირთა მიმართ, რომელთა შორის ტერორიზმთან დაკავშირებულ პირთა მიმართ საქმეებიცაა, მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებს რა ქონების ჩამორთმევას და სახელმწიფოსათვის გადაცემას, ამ პროცესში მოსარჩელის უფლებამოსილებით აღჭურვილია პროკურატურა.

¹⁷⁷ საქართველოს ორგანული კანონი „პროკურატურის შესახებ“. 30 ნოემბერი, 2018.

პროკურატურის მოსარჩელედ გამოსვლის წესი, განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით. დადგენილი წესით, სასამართლო განიხილავს საქმეებს დარღვეული თუ სადაოდ ქცეული უფლების, აგრეთვე კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დაცვას – რეკეტული ქონების, თანამდებობის პირის, ქურდული სამყაროს წევრის, ადამიანით მოვაჭრის, ნარკოტიკული საშუალების გავრცელების ხელშეწყობის, სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლით (იგულისხმება პირი, რომელმაც მოახდინა უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია) და 331¹ მუხლით, ანუ ტერორიზმის დაფინანსების, ტერორისტული საქმიანობის მატერიალურ მხარდაჭერის ან რესურსებით უზრუნველყოფის ბრალდებით მსჯავრდებული პირის, მათი ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის, ან დაკავშირებული პირის ქონების ჩამორთმევისა და სახელმწიფოსათვის გადაცემასთან დაკავშირებულ საქმეებზე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის¹⁷⁸ მე-7 კარში შემავალ 356²-ე მუხლის პირველ ნაწილში კი კონკრეტულად პროკურორის როლზე ნათქვამია, რომ ჩამოთვლილი კატეგორიის საქმეებზე მსჯავრდებულ პირთა მიმართ სარჩელის აღძვრის უფლება აქვს პროკურორს სასამართლო განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლიდან 10 (ათი) წლის განმავლობაში (2010 წლის 04 მაისამდე, ანუ საპროცესო კოდექსში სათანადო ცვლილების შეტანამდე ეს ვადა კი შეადგენდა 6 თვეს).

ანალოგიური ვადაა განსაზღვრული პროკურორის მიერ სარჩელის შეტანასთან დაკავშირებით საქართველოს სისხლის

¹⁷⁸ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“. 14 ნოემბერი, 1997.

სამართლის საპროცესო¹⁷⁹ კოდექსის 290 მუხლის მე-6 ნაწილით, მასში 2010 წლის 24 სექტემბერს განხორციელებული ცვლილებების შემდეგ, რომელიც საქართველოს მოქალაქის მიერ უცხო ქვეყანაში ჩადენილი დანაშაულისათვის უკანონო ან/და დაუსაბუთებელი ქონების ჩამორთმევას ეხება.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად მინიჭებული უფლებამოსილებიდან გამომდინარე პროკურორს უფლება აქვს სარჩელი აღძრას არა მხოლოდ მსჯავრდებული პირის, არამედ მისი ოჯახის წევრების, ახლო ნათესავის და დაკავშირებულ პირთა მიმართ, დაკავშირებულ პირად ითვლება პირი, რომელსაც იურიდიული დოკუმენტაციის საფუძველზე საკუთრებაში აქვს ქონება, მაგრამ არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ იგი მიღებულია ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა ჩადენაში მსჯავრდებული პირის ხელშეწყობით ან ამ ქონებით სარგებლობს ან/და განკარგავს მსჯავრდებული. პროკურორს ეკისრება ვალდებულება, როგორც მოსარჩელეს, რომ სასამართლოს წარუდგინოს მტკიცებულებები მოპასუხის ქონების უკანონობის შესახებ.

ასევე, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, სასამართლო ქონებას ცნობს დაუსაბუთებლად, თუ მოპასუხე სასამართლოს ვერ წარუდგენს ამ ქონების შეძენისათვის საჭირო ფინანსური საშუალებების კანონიერი გზით მოპოვების ან ამ ქონებაზე კანონმდებლობით დადგენილ გადასახადის დამადასტურებელ დოკუმენტებს.

იმ მიზნით, რომ თავიდან იქნეს აცილებული სადაო ქონების გადამალვის, დახარჯვის ან/და სხვაგვარად გასხვისე-

¹⁷⁹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“. 9 ოქტომბერი, 2009.

ბის საფრთხე, პროკურორი ვალდებულია განცხადებით მიმართოს სასამართლოს ქონებაზე, მათ შორის საბანკო ანგარიშზე, ყადაღის დადების თაობაზე. ხოლო ამ პროცესში თუ გამოვლინდება დანაშაული, პროკურორი ვალდებულია დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით.

რაც შეეხება ქონებას ან მის ნაწილს, რომელიც უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად იქნა ცნობილი, იგი მესამე პირის კანონიერი ინტერესების დაკმაყოფილების შემდეგ, მაგალითად, სასამართლო ხარჯების გადახდით, უნდა გადაეცეს მის კანონიერ მესაკუთრეს. ხოლო უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად ცნობილი ქონების/მისი ნაწილის მესაკუთრის დადგენა თუ შეუძლებელია ქონება გადაეცემა სახელმწიფოს.

ცალკეულ შემთხვევაში შესაძლებელია, რომ საქართველოს მოქალაქე უცხო ქვეყნის სასამართლოს მიერ მსჯავრდებული იქნეს, ისეთი დანაშაულის ჩადენისათვის, რომლისთვისაც სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულია უკანონო და დაუსაბუთებელი ქონების ჩამორთმევა.

გენერალური პროკურორი, ასეთ საქმეებზე, განაჩენის მიღების მომენტიდან 3 თვის განმავლობაში უფლებამოსილია მიმართოს საქართველოს უზენაეს სასამართლოს შუამდგომლობით, რათა მან დაადასტუროს, რომ უცხო ქვეყანაში ჩადენილი დანაშაულის ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებები შესაბამისობაშია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამის მუხლთან.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა შუამდგომლობას განიხილავს 3 თვის ვადაში. მის განხილვაში მონაწილეობის უფლება აქვთ მხა-

რეებს, ანუ პროკურატურას და მსჯავრდებულს, თუ ეს შესაძლებელია, ასევე მსჯავრდებულის ადვოკატს ან კანონიერ წარმომადგენელს. მხარეთა გამოუცხადებლობა კი ვერ გახდება შუამდგომლობის განხილვის დამაბრკოლებელი გარემოება.

სასამართლოს გამოაქვს განჩინება შუამდგომლობის დაკმაყოფილების ან უსაფუძვლობის გამო შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ. თვით განჩინებაში სავალდებულოა აღინიშნოს: განაჩენის გამომტანი სასამართლოს დასახელება და ადგილი, განაჩენის გამოტანის დრო, მონაცემები მსჯავრდებული საქართველოს მოქალაქის შესახებ, უცხო სახელმწიფოს სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებები, სისხლის სამართლის კანონის შესაბამისი მუხლის მითითებით და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ის მუხლი, რომლითაც გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა ამ დანაშაულის ჩადენისათვის. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება საბოლოოა და კანონიერ ძალაში შედის გამოცხადებისთანავე.

ამ განჩინების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 10 წლის ვადაში, პროკურორს (ამ შემთხვევაში კანონი არ მოითხოვს, რომ ეს უნდა იყოს აუცილებლად გენერალური პროკურორი), შეუძლია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით შეიტანოს სარჩელი შესაბამის სასამართლოში მსჯავრდებულის უკანონო და დაუსაბუთებელი ქონების ჩამორთმევისა და სახელმწიფოსთვის გადაცემის შესახებ.

ბ) პროცესის მონაწილეთა უსაფრთხოება, მნიშვნელოვანია ჯგუფურ დანაშაულობასთან დაკავშირებული საკითხების განხილვისას, რადგან წარმოიშვება იმის საშიშროება, რომ ინფორმაცია წინასწარი და სასამართლო გამოძიების მონაწილეთა შესახებ დამნაშავეთა ხელში წინასწარ არ მოხვდეს

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებიდან, ჟურნალისტური გამოძიების ან სხვა გარემოებებიდან. სამისოდ, კარგი იქნება ინფორმაცია განთავსდეს სპეციალურ ოქმებში, რომლებიც არ შევა სისხლის სამართლის საქმეში და არ ექვემდებარება გასაცნობად წარდგენას ბრალდებულისა და მისი დამცველისათვის. ამ ოქმების შენახვის პროცედურა განსაკუთრებულია: ისინი ინახება პირთან, რომელიც ახორციელებს ოპერატიულ-საგამოძიებო ღონისძიებებს, გამოძიებას, აგრეთვე პროკურორთან და სასამართლოში. ინფორმაციის გაქონვის თავიდან აცილების მიზნით, ამ დოკუმენტების ერთი ორგანოდან მეორეში გადაცემისას ისინი უნდა დაილუქოს.

სასარგებლო იქნებოდა, რომ პროცესუალური ნორმებით გამაგრებულიყო ასევე კოდირების პროცედურა. კერძოდ, დაზარალებულთა და მოწმეთა პირადი ჩვენებები სასამართლოზე შეიძლება წარმოდგენილი იქნეს ვიდეო და აუდიოჩანაწერის სახით, ფსევდონიმით, ან გარეგნობის შენიღბვის გამოყენებით.

ძალზე პრობლემატურია აგრეთვე ინფორმაციის წყაროს საიდუმლოდ შენახვის საკითხი. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაში ასეთი პრობლემა ხშირად წარმოიქმნება. ინფორმაციის უშუალო წყაროსა და მისი მიღების კონკრეტული გარემოებების საიდუმლოდ შენახვის აუცილებლობის შემთხვევაში, შესაბამისი შედეგების უტყუარობა შეუძლია დაადასტუროს თანამდებობის პირმა, რომელიც ხელმძღვანელობს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლის შესაბამის სპეციალურ ქვედანაყოფში, საიდანაც შემოვიდა აღნიშნული ინფორმაცია. ამასთან ერთად, დასაშვებია ამ პირის დაკითხვის შესაძლებლობა პროკურორის მოტივირებული დადგენილების ან სასამართლოს განჩინების

საფუძვლებზე, აგრეთვე იმ პირის დაკითხვის შესაძლებლობა, რომელიც ინფორმაციის უშუალო წყაროს წარმოადგენს... მაგრამ მხოლოდ მისი წერილობითი თანხმობისა და მის შესახებ მონაცემების ანონიმურობის დაცვის პირობებში.

გ) ადვოკატის საქმიანობა. კერძოდ, მისი მართლმსაჯულებასა და საგამოძიებო სტრუქტურებთან ურთიერთობის საკითხი მნიშვნელოვანია. როგორც ცნობილია, დემოკრატიის პირობებში ფართოვდება ადვოკატის როლი, რაც წარმოადგენს ბრალდებულის უფლებების დაცვის, პროცესუალური მოქმედებების საგამოძიებო სამსახურების თვითნებობისაგან დაცვის საწინდარს, მეორე მხრივ, ადვოკატის მონაწილეობა გულისხმობს მის გაცნობას ძიების მასალებთან კლიენტის, ანუ ამა თუ იმ კრიმინალური ჯგუფის მონაწილის ინტერესებიდან გამომდინარე. სწორედ ამ პუნქტში წარმოიქმნება ინფორმაციის გაჟონვის საფრთხე. ალბათ, ასეთ შემთხვევებში ასევე სასარგებლო იქნებოდა მონაცემთა კოდირების მეთოდოლოგია, ან ადვოკატისთვის მათი ნაწილობრივ წარდგენა.

მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს დ) საიდუმლო თანამშრომლის, კონფიდენტის ინსტიტუტის რეგლამენტირების საკითხი. საქმე ეხება საიდუმლო თანამშრომლის საქმიანობის ლეგიტიმურობას. მაგალითად, მის ჩანერგვას ორგანიზებულ ჯგუფში შიგნიდან შეფასებისათვის, ინფორმაციის მიღების საკითხის გადასაჭრელად და ა.შ. ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა აშშ-ს გამოცდილება. კერძოდ, ინსტრუქცია „საიდუმლო ოპერაციის ჩატარების წესის შესახებ“ ითვალისწინებს საიდუმლო თანამშრომლის გამოყენებას საგამოძიებო ქმედებების წარმატებით ჩატარების შემთხვევაში, როდესაც ყველაზე მნიშვნელოვანია სერიოზული საფრთხის თავიდან აცილება,

რაც შეიძლება მოჰყვეს დანაშაულს¹⁸⁰. ამ საკითხს ჩვენ დაწვრილებით კიდევ დავუბრუნდებით ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ანალიზისას.

- ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარება წარმოადგენს შემდეგ მნიშვნელოვან მიმართულებას. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განხორციელების უფლება აქვთ კომპეტენციის ფარგლებში მხოლოდ სახელმწიფო სტრუქტურებს, სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს, რომლებსაც სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ამ მიზნით გამოეყოფათ ფინანსური სახსრები და შეიძლება გადაეცეთ სახელმწიფო საკუთრებაში მიქცეული ქონება. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმხორციელებელი ორგანოების მიერ ფინანსური სახსრების ხარჯვის, სახელმწიფო საკუთრებაში მიქცეული ქონებით სარგებლობისა და ამ ქონების განკარგვის წესები განისაზღვრება კანონმდებლობით.

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმხორციელებელი სტრუქტურების ამომწურავი ნუსხა მოცემულია „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონში, რომლის თანახმად თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას ახორციელებენ სამართლებრივი საფუძვლებით, მათ შორის საქართველოს გენერალური პროკურორის თანხმობით ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმხორციელებელი სახელმწიფო ორგანიზაციები ცალკეულ საკითხებზე გამოცემული შესაბამისი ნორმატიული აქტებით.

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის უფლება აქვთ:

¹⁸⁰ FBI Use of the Undercover Investigative Technique. - U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. Washington D.C., 1992, p.2-4.

1) საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოპერატიულ ორგანოებსა და საგამოძიებო დანაყოფებს;

2) საქართველოს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ოპერატიულ ორგანოებს;

3) საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ოპერატიულ ორგანოებსა და საგამოძიებო დანაყოფებს;

4) საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სპეციალური პენიტენციური სამსახურის შიდა ინსპექტირების სამმართველოს, საგამოძიებო დანაყოფის გამომძიებლებს და პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების უსაფრთხოების სამსახურს;

5) საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ოპერატიულ, საგამოძიებო და სადაზვერვო ქვედანაყოფებს;

6) საქართველოს დაზვერვის სამსახურის ოპერატიულ ორგანოებს;

7) პროკურატურის გამომძიებლებს;

8) საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს შესაბამისი დანაყოფის გამომძიებლებს და ოპერატიული სამმართველოს თანამშრომლებს.

აქვე უნდა აღინიშნოს სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების იმ დანაყოფების შესახებ, რომელთაც პირდაპირი ფუნქციით ევალებოდათ და ევალებათ ჯგუფურ-ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლა. 1994 წელს საქართველოს მთავრობის დადგენილებით შეიქმნა საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სრულუფლებიანი წარმომადგენლის ინსტიტუტი - დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წევრი ქვეყნების ტერიტორიაზე ჩადენილ ორგანიზებულ და სხვა სახის საშიშ დანაშაულთან ბრძოლის

ბიუროსთან.¹⁸¹ 1995 წელს საქართველოს შსს-ში შეიქმნა და ფუნქციონირებდა ორგანიზებული დანაშაულის და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის დეპარტამენტი. მესამე თავში ჩვენს მიერ აღწერილი ორგანიზებული დანაშაულობის „C1“ ფორმის ორგანიზაციის „მხედრონის“ წევრების მიმართ შესაბამისი სამართლებრივი რეაგირების მოხდენა სწორედ აღნიშნული დეპარტამენტის თანამშრომლებმა პოლიციის გენერალ-მაიორ თემურ მურღულიას ხელმძღვანელობით შეძლეს. ამჟამად, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო მთავრობის დადგენილებით¹⁸² როგორც სამართალდამცავი დაწესებულებების სისტემა, სხვა საჯარო ფუნქციებთან ერთად, ახორციელებს პრევენციულ და სამართალდარღვევაზე რეაგირების ღონისძიებებს საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და მართლწესრიგის დასაცავად, რომელიც მასში შემავალი სტრუქტურული ქვედანაყოფის - ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის მეშვეობით ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე, ახორციელებს დანაშაულის წინააღმდეგ პრევენციას, ბრძოლასა და გამოძიებას, ჯგუფური-ორგანიზებული დანაშაულობების: კიბერდანაშაულის, ტრეფიკინგის, ნარკომანიისა და საერთაშორისო ნარკობიზნესის, იარაღით, მათ შორის მასობრივი განადგურების იარაღითა და მისი კომპონენტებით უკანონო ვაჭრობის წინააღმდეგ და სხვ.

¹⁸¹ საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის კაბინეტის დადგენილება №83. „საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სრულუფლებიანი წარმომადგენლის - დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წევრი-ქვეყნების ტერიტორიაზე ჩადენილ ორგანიზებულ და სხვა სახის საშიშ დანაშაულთა ბრძოლის საკოორდინაციო ბიუროს მთავარი ინსპექტორის სტატუსის განსაზღვრის შესახებ“. 14 თებერვალი, 1994.

¹⁸² საქართველოს მთავრობის დადგენილება №337 „საქართველოს შსს დეპარტამენტის დამტკიცების შესახებ“. 13 დეკემბერი, 2013.

ხოლო „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების შესახებ“ კანონის¹⁸³ თანახმად, სამსახურის საქმიანობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს სახელმწიფო უსაფრთხოებისათვის საფრთხის შემცველი ტრანსნაციონალური დანაშაულის, საერთაშორისო დანაშაულის, ნარკობიზნესის, ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა, თავიდან აცილება, გამოვლენა და აღკვეთის ღონისძიებების განხორციელება პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის და სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან ურთიერთთანამშრომლობით.

რას გულისხმობს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები? ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმხორციელებელ ორგანოებს ან უფლებამოსილ თანამდებობის პირებს „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონით დადგენილი წესით და კომპეტენციის ფარგლებში ღიად ან კონსპირაციის დაცვით, როგორც დამოუკიდებლად ისე ურთიერთმოქმედებებით, აგრეთვე ცალკეულ პირთა ხელშეწყობით, შეუძლიათ განახორციელონ შემდეგი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები:

1. პირის გამოკითხვა. მას აწარმოებს ოპერატიული მუშაკი ან გამომძიებელი პირადი გასაუბრების გზით, ანუ ღიად, იმ პირთან, რომელმაც იცის გამოსაკვლევი შემთხვევის ან მასთან დაკავშირებულ პირთა შესახებ.

გამოკითხვა ნებაყოფლობითია და გამოსაკითხი პირი არ ფრთხილდება ცრუ ჩვენების მიცემისათვის ან ჩვენებაზე უარის თქმის შემთხვევაში სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. აღსანიშნავია ისიც, რომ ოპერატიული თანამშრომელი

¹⁸³ საქართველოს კანონი „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების შესახებ“. 8 ივლისი, 2015.

ან გამომძიებელი პირის გამოკითხვის თაობაზე დადგენილი წესით ადგენს პატაკს, რომელიც გასაცნობად არ წარედგინება გამოკითხულ პირს;

2. ცნობების შეგროვება და ვიზუალური კონტროლი. ცნობების შეგროვება გულისხმობს ოპერატიული მუშაკის ან გამომძიებლის მიერ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ამოცანების შესასრულებლად აუცილებელი კრიმინალისტიკური, ოპერატიულ-სამძებრო ან ინფორმაციის შენახვის სხვა წყაროდან იმ ფაქტობრივი მონაცემების ოფიციალურად მოპოვებას, რომლებსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვთ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლით, იგულისხმება ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის პრინციპებით, გათვალისწინებული ამოცანების შესასრულებლად.

ვიზუალური კონტროლი წარმოადგენს ოპერატიულ თვალთვალს, რომელსაც კონსპირაციულად, ანუ ფარულად ატარებს ოპერატიული თანამშრომელი, გამომძიებელი ან უშუალოდ ოპერატიულ-სამძებრო ორგანო ოპერატიულ-ტექნიკურ საშუალებათა გამოყენებით;

3. საკონტროლო შესყიდვა. იგი წარმოადგენს ოპერატიული თანამშრომლის, გამომძიებლის, ან ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოს მიერ მიღებული ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე საგნის ან ნივთიერების შეძენის ან/და შეძენის სიტუაციის შექმნას, მაგრამ არა იმ მიზნით, რომ მისი მოხმარება ან გასაღება განხორციელდეს;

4. კონტროლირებადი მიწოდება, გამოიყენება დანაშაულის გასახსნელად, ასევე დამნაშავე პირის გამოსავლენად, რაც გულისხმობს საქართველოს ფარგლებში (ხოლო საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში საქართველოს ფარგლებს გარეთაც) საქართველოს ფარგლებს

გარედან საქართველოში ან საქართველოს გავლით ნივთიერი მტკიცებულების ან ისეთი საგნის კონტროლირებად გადაადგილებას, რომლის თავისუფალი რეალიზება კანონით აკრძალული ან შეზღუდულია;

5. საგნებისა და დოკუმენტების გამოკვლევა, გულისხმობს ვიზუალურად ან ტექნიკური საშუალებების გამოყენებას, საგნებისა და დოკუმენტების გამოკვლევას, რაც არ ითვლება ექსპერტიზის დასკვნად;

6. პიროვნების იდენტიფიკაცია - გაიგივება. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ შესამოწმებელი პირის დადგენა ხორციელდება დაქტილოსკოპიური კართოტეკის, შემთხვევის ადგილზე დატოვებული კვალის, ასევე სუნის და გამონაყოფის მიხედვით, მაგალითად, შარდის, ოფლის სახით.

ამდენად, პიროვნების იდენტიფიცირება დაქტილოსკოპიური კართოტეკით, თუ იგი ადრე პატიმრობაში იმყოფებოდა არ წარმოადგენს სირთულეს, რადგან პირს, რომელიც იმყოფება პატიმრობაში, შესაბამის დაწესებულებაში მიღებისას სავალდებულო წესით ხდება მისი ფოტოგრაფირება, და დაქტილოსკოპია. ფოტოსურათი და მისი ნეგატივები, აგრეთვე დაქტილოსკოპიური ბარათი და სიტყვიერი პორტრეტი ბარათის მიხედვით კი ინახება მის პირად საქმეში. მეტიც, პატიმრობის კოდექსის¹⁸⁴ თანახმად, პატიმრობის დაწესებულების ადმინისტრაციას ევალება ასევე, ბრალდებულის დაქტილოსკოპიური ბარათი გადაუგზავნოს სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს ცენტრალურ ან შესაბამის ტერიტორიულ სამსახურს/განყოფილებას დაქტილოსკოპირების ჩატარებიდან 7 დღის ვადაში.

¹⁸⁴ საქართველოს კანონი „პატიმრობის კოდექსი“. 9 მარტი, 2010.

7. დაკავებულის, დაპატიმრებულის და მსჯავრდებულის კორესპონდენციების ცენზურა. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის თანახმად, პირი დაკავებისთანავე ითვლება ბრალდებულად. ამდენად, მისი და აღკვეთის ღონისძიების სახით დაპატიმრება შეფარდებული პირის, ისევე, როგორც სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა შეფარდებული მსჯავრდებულის კორესპონდენცია შეიძლება დაექვემდებაროს ცენზურას პატიმრობის კოდექსით განსაზღვრულ შემთხვევებში და ამ კოდექსით დადგენილი წესით. კერძოდ. ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს შეუზღუდავი რაოდენობით გააგზავნოს, ამ ზოგადი წესიდან ის გამონაკლისი არსებობს, რომ 2014 წლის 1 იანვრიდან 2016 წლის 1 იანვრამდე, ბრალდებულს უფლება აქვს, ადმინისტრაციის კონტროლით, საკუთარი ხარჯით აწარმოოს მიმოწერა და ერთი თვის განმავლობაში 3 ჯერ ქონდეს საუბარი თითოეული არაუმეტეს 15 წუთისა, მხოლოდ გამომძიებლის, პროკურორის ან სასამართლოს ნებართვით¹⁸⁵ და მიიღოს წერილები. ბრალდებულის/მსჯავრდებულის სახელზე შემოსული წერილების მისთვის ჩაბარებას და ადრესატისათვის გაგზავნას, უზრუნველყოფს პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ადმინისტრაცია, ამასთან პირადი ხასიათის კორესპონდენცია ადრესატს ეგზავნება ბრალდებულის/მსჯავრდებულის ხარჯით. დახურული კონვერტით მიღებული კორესპონდენცია უნდა გაიხსნას ბრალდებულის/მსჯავრდებულის თანდასწრებით და ექვემდებარება მხოლოდ ვიზუალურ დათვალიერებას მისი შინაარსის გაცნობის გარეშე. ანალო-

¹⁸⁵ საქართველოს კანონი „პატიმრობის კოდექსი“. 9 მარტი, 2010.

გიურად, მხოლოდ ვიზუალურ დათვალიერებას, მისი შინაარსის გაცნობის გარეშე, ექვემდებარება ადრესატისათვის გასაგზავნი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის კორესპონდენცია. თუმცა, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ამ კორესპონდენციით შეიძლება ისეთი ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის საზოგადოებრივ წესრიგს, საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას ან სხვა პირთა უფლებებსა და თავისუფლებებს, ადმინისტრაცია უფლებამოსილია გაეცნოს კორესპონდენციის შინაარსს და საჭიროებისამებრ შეზღუდოს მისი ადრესატისათვის გაგზავნა, რის თაობაზედაც დაუყოვნებლივ ეცნობება კორესპონდენციის გამგზავნს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ პატიმრობის კოდექსის თანახმად, ბრალდებულის/მსჯავრდებულის კორესპონდენცია როცა ეგზავნება საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს, საქართველოს პრემიერ-მინისტრს, საქართველოს პარლამენტის წევრს, ადამიანის უფლებათა ევროპის სამართლო საერთაშორისო ორგანიზაციას, რომელიც შექმნილია საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებული ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროს საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე, საქართველოს სამინისტროს, დეპარტამენტს, საქართველოს სახალხო დამცველს, დამცველს და პროკურორს, ადმინისტრაციის შესაბამის უფლებამოსილ პირს ეკრძალება ბრალდებულის/მსჯავრდებულის კორესპონდენციის შეჩერება ან შემოწმება.

8. ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემების მოპოვება. „ოპერატიულ-სამმებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის 1.2 მუხლის „თ“ ქვეპუნქტის თანახმად, ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემი

გულისხმობს „ელექტრონული კომუნიკაციის შესახებ“ კანონით¹⁸⁶ გათვალისწინებულ შემდეგი სახის ინფორმაციას: კომუნიკაციის ადრესატის იდენტიფიცირებისათვის საჭირო მონაცემებს; კომუნიკაციის თარიღის, დროისა და ხანგრძლივობის იდენტიფიცირებისათვის საჭირო მონაცემებს; კომუნიკაციის სახის იდენტიფიცირებისათვის საჭირო მონაცემებს; მობილური კომუნიკაციის აღჭურვილობის ადგილმდებარეობისათვის საჭირო მონაცემებს;

9. დადგენილი წესით დანაშაულებრივ ჯგუფში საიდუმლო თანამშრომლის ან ოპერატიული თანამშრომლის ჩართვა. იგი განსაკუთრებით ჯგუფური-ორგანიზებული დანაშაულის შემთხვევაში გამოიყენება. კანონით დაშვებულია და ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის პროცესში არც თუ იშვიათად აუცილებელი ხდება დანაშაულებრივ ფორმირებაში ოპერატიული თანამშრომლის ჩართვა. თუმცა, ვინაიდან ასეთივე ფუნქციის მატარებელი შეიძლება იყვეს საიდუმლო თანამშრომელიც ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის პროცესში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს საიდუმლო თანამშრომელს, ანუ კონფიდენტს.

ამ ზოგადი წესიდან არსებობს გამონაკლისი. კერძოდ, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელ სტრუქტურებს, საჯარო მოსამსახურეებს, ეკრძალებათ ფარული მონაწილეობა საქართველოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების, საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობაში.

¹⁸⁶ საქართველოს კანონი „ელექტროკომუნიკაციის შესახებ“. 9 ივნისი, 2005.

რაც შეეხება ოფიციალურად დარეგისტრირებულ საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ და რელიგიურ ორგანიზაციებს, ასევე აკრძალულია მათ საქმიანობაში ფარული მონაწილეობა. თუმცა, თუ მათი საქმიანობა მიზნად ისახავს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობას ან ძალადობით შეცვლას, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფას და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევას ან/და ეს ორგანიზაციები ეწევიან ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებენ კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს, დასაშვებია მათ საქმიანობაში საიდუმლო თანამშრომლის ან ოპერატიული თანამშრომლის ფარულად მონაწილეობა. თუმცა, ამისთვის უნდა არსებობდეს საქართველოს გენერალური პროკურორის თანხმობა¹⁸⁷.

10. დადგენილი წესით კონსპირაციული ორგანიზაცია იქმნება ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოს ან გამომძიებლის მიერ დანაშაულებრივ ფორმირებაში შესაღწევად ნებისმიერი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით, როგორცაა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს), სააქციო საზოგადოება (სს), კომანდიტური საზოგადოება (კს) და ა.შ.

11. ინტერნეტურთიერთობის მონიტორინგი-გლობალური საინფორმაციო ქსელში, ინტერნეტში მიმდინარე ღია და ინტერნეტურთიერთობებზე დაკვირვება და მათში მონაწილეობა. ასევე, უკანონო კომპიუტერული მონაცემების მიღების სიტუაციის შექმნა, რომელიც ემსახურება დანაშაულის ჩამდენი პირის ვინაობის დადგენას.

ოპერატიული ღონისძიებების ეს ჩამონათვალი ამომწურავია, რადგან შეიძლება შეიცვალოს ან/და შეივსოს, მხოლოდ

¹⁸⁷ საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, მუხლი მე-6. 30 აპრილი, 1999.

„ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონით. რაც შეეხება ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარებას, მათთან დაკავშირებით აუცილებლად უნდა შედგეს ოქმი, რომელშიც აისახება, თუ რა პირობებში იქნა გამოყენებული ტექნიკური საშუალებები. თვით ოქმი კი მიღებულ მასალებთან ერთად ექვემდებარება შენახვას.

რაც შეეხება ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმხორციელებელი ორგანოს თანამდებობის პირს, მაგალითად, პროკურატურის გამომძიებელს, იგი უშუალოდ უნდა მონაწილეობდეს ამ ღონისძიებებში. თუმცა, შეუძლია გამოიყენოს კონკრეტული დარგის სპეციალისტების, აგრეთვე ცალკეულ პირთა ნებაყოფლობითი ღია ან ფარული დახმარება.

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობასთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია აშშ-ს საგამომძიებო ორგანოების გამოცდილება, რომელთაც ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლაში ზომების მთელი კომპლექსი შეიმუშავეს, მათ რიცხვს მიეკუთვნება ისეთი ზომები, როგორიცაა: 1) გამოძიების ეტაპების მოდელირება; 2) დაპატიმრება; 3) მოქალაქეთა თანამშრომლობა; 4) მოსმენა; 5) აგენტურა; 6) ელექტრონული თვალთვალი; 7) მოქალაქეთა დაჯილდოება.

განვიხილოთ აღნიშნული მიმართულებები დაწვრილებით.

1) გამოძიების ეტაპების მოდელირება. როდესაც საქმე ეხება სისხლის სამართლის საქმეების გამოძიების ჩატარების თეორიას, ამერიკელი კრიმინოლოგი დონალდ ნორფი გამოყოფს დაჯგუფებების (ავტორის ტერმინია) გამოძიების შემდეგ ეტაპებს:

– არსებული საგამოძიებო ინფორმაციის გადამოწმება, რათა შეიქმნას სრული წარმოდგენა დაჯგუფებათა სტრუქტურაზე, მის წევრებზე და დანაშაულებრივ საქმიანობაზე;

– ყოველი წევრის და მათი დანაშაულებრივი საქმიანობის გამოძიება პოლიციელების პატაკების შემოწმების, როგორც საგამოძიებო ორგანოების, ისე საზოგადოებრივი ანგარიშების შემოწმების საფუძველზე – ცნობების მიმწოდებელთათვის დავალების დანიშვნის გზით; აქ გამომძიებლისათვის მნიშვნელოვანია მთელი დაჯგუფებებისა და თითოეული მისი წევრის ცალკე საკუთრების, კაპიტალის, აგრეთვე საკუთრებაში მისი წილის იდენტიფიკაცია;

– მოსაკრებლებისა და ბაჟის თაობაზე ანგარიშების, ყველა გასული ან შემოსული სატელეფონო ზარების, ტელეფონის ნომრების, მარეგისტრირებული ავტონომიური მოწყობილობების ე.წ. „პენ რეგისტრტ“ ჩანაწერების გამოყენება, ფიზიკური თვალთვალის გამოყენება, ადრინდელი დაპატიმრებების თაობაზე საქმეების შესწავლა და პარტნიორთა ანალიზი შეხვედრის ადგილების, დაჯგუფებების წევრებისა და მის ადმინისტრაციულ სტრუქტურებს შორის კავშირის იმ მეთოდების გამოსავლენად, რომლებიც შესაძლებელს ხდის დანაშაულებრივი საქმიანობის განხორციელებას. ამ ეტაპზე გამომძიებელი აფასებს და განსაზღვრავს დამნაშავე დაჯგუფებებს, ორგანიზაციებს, რომელზეც შესაძლოა საჭიროებს მისი მხრიდან ყურადღების ფიქსირებას და რომლებიც პრაქტიკულად შესაძლოა გამოდგეს დანაშაულებრივი ქმედებების დასასაბუთებლად.

იმ საკითხის გადაწყვეტა, საჭიროა თუ არა ღია ან ფარული გამოძიების წარმოება ღია გამოძიებისას უფრო ეფექტიან მეთოდებს წარმოადგენს გამოკითხვები მოწმეთა მო-

საძიებლად და ა.შ. ფარული გამოძიებისას ყველაზე მნიშვნელოვანი მეთოდია სატელეფონო და ელექტრონული თვალი, ჩაკეტილი სატელევიზიო სისტემა, დაზარალებულთა თანხმობით გაკეთებული ჩანაწერები, აგრეთვე, ჩანერგილი აგენტების გამოყენება.

– ადმინისტრაციული სისტემების შექმნა თითოეული ჯგუფის სტრუქტურის, წევრებისა და მიზნების, გამოვლენილი ქონების, სამხილისა და ა.შ. თაობაზე მტკიცებულებების შესანახად¹⁸⁸.

2) დაპატიმრებას სასამართლო-საგამოძიებო ქმედებებში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, როგორც პროცესუალურად რეგლამენტირებულ ოპერაციას. წინა თავში ჩვენ მივუთითეთ ჯგუფების, მათი სტრუქტურების თანდათანობით გართულებაზე. ნათელია, რომ რაც უფრო რთულია ჯგუფი, მით უფრო ძნელია დაპატიმრების განხორციელება. აქ მოქმედებს მრავალი ფაქტორი, რომლებიც გასათვალისწინებელია. მაგრამ ყველა შემთხვევაში მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს: დასაპატიმრებლად კანონიერი საფუძვლების განსაზღვრა; დაპატიმრების გეგმის შედგენა; დაპატიმრების მეთოდების გამოყენება კანონთა შესაბამისობით; დაპატიმრების უსაფრთხო პროცედურების ავტომატური გამოყენება; პირადი უსაფრთხოებისა და დაცვის უზრუნველყოფა დაპატიმრების განმახორციელებელი თანამშრომლებისა და კერძო პირთა მიმართ. დაპატიმრებისათვის მზადების თანმდევი მუქარის ფაქტორებისადმი მუდმივი ყურადღება – სისხლის სამართლის სამხილის მოკრება დაპატიმრების პროცესში.

¹⁸⁸ D. North. RICO - A Theory of Investigation: Washington. 1992, p. 2-9.

ჩვეულებრივ, დაპატიმრების დროს გაითვალისწინება დანაშაულის ჩადენის მოცემული სიტუაცია, მაგრამ გამომძიებლები იშვიათად მიმართავენ წარსული საგამომძიებო პრაქტიკის მიმოხილვას, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია და ყურადსაღებია დაპატიმრების დაგეგმვის დროს¹⁸⁹.

3) მოქალაქეთა თანამშრომლობა. ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლაში ბევრი განვითარებული ქვეყნის ოპერატიულ-საგამომძიებო სამსახურები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ მოქალაქეთა თანამშრომლობას. მოქალაქეთა მონაწილეობა გამოვლინდება ორი ფორმით. პირველი ფორმათაგანია ე.წ. ადრეული გაფრთხილება - პრევენცია. ამ მიმართულებით ძალზე საინტერესოა მოქალაქეთა იმ ადგილებში აქტიური მოქმედების - პატრულირების მეთოდი, სადაც მოსალოდნელია ახალგაზრდობის ჯგუფებად შეკრება, ქუჩის ბანდების კონფლიქტები და ა.შ.¹⁹⁰ მეორე მიმართულებაა მოქალაქეთა მონაწილეობა ოპერატიულ-საგამომძიებო მუშაობაში. ამასთან დაკავშირებით აშშ-ის იუსტიციის დეპარტამენტი მიუთითებს, რომ მოქალაქეები ღებულობენ სპეციალურ ინსტრუქციებს, რომლითაც ეკრძალებათ მონაწილეობა ძალადობის გამოყენებით ქმედებებში, ინფორმაციის მისაღებად უკანონო ხერხების გამოყენება ან დანაშაულებრივი ქმედებების დაგეგმვა. მაგრამ, ზოგჯერ, მოქალაქეებს ნება ეძლევათ მონაწილეობა მიიღონ დანაშაულებრივ ოპერაციებში იმ პირებთან ერთად, რომლებიც ძიებაში იმყოფებიან. თუ საგამომძიებო სამსახურები თვლიან, რომ ეს აუცილებელია გამოძიებისათვის მნიშვნელოვანი

¹⁸⁹ FBI USE of the Racketeering Enterprise Investigation. - U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. Washington, 1992. p.3.

¹⁹⁰ Проект создания системы „Добровольной стражи“ в Великобритании – „Борьба с преступностью за рубежом“. №7, М., 1995, с.15.

ინფორმაციის მისაღებად. აშშ-ის იუსტიციის დეპარტამენტი ამასთან დაკავშირებით აკეთებს ერთ შენიშვნას, თუ საგამოძიებო სამსახურებთან კორუმპირებული მოქალაქის მონაწილეობა ჯგუფის დანაშაულებრივ ქმედებებში დაკავშირებულია ფიზიკური დასახიჩრების მიღების ან მაღალი ოფიციალური პირების მხრიდან კორუფციის ან დაზარალებულის სერიოზული ეკონომიკური დანაკარგების მნიშვნელოვან რისკთან, მაშინ, ვიდრე მოქალაქეს თანამშრომლობისათვის მოიწვევდნენ, საჭიროა სასამართლო ინსტანციების თანხმობის მიღება.¹⁹¹

4) მოსმენა. სპეციალურ პრევენციაში პრაქტიკა ხშირად მიმართავს ფარული მოსმენის მეთოდს. ეს საკითხი როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკულად ძალზე რთულია, რადგან ეხება ინდივიდის შინაგან ცხოვრებაში ჩარევას. ცივილიზებული სახელმწიფოები კანონის გამოცემისას ყოველთვის საგრძნობლად ამუშავებენ ურთულეს საკითხებს, რათა, ერთი მხრივ, შელახული არ იქნეს მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებები. რა ზომით არის მისაღები საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება ჩვენ სინამდვილეში აშშ-ის გამოძიების ფედერალური ბიუროს მიერ კერძო სატელეფონო და არასატელეფონო საუბრების ფარულად მოსმენის და ჩაწერის მეთოდის გამოყენების თაობაზე, მის საფუძველს შეადგენს აშშ-ის კანონი და სპეციალური დებულება. ჩვენ ყურადღებას ვამახვილებთ საკითხის ამგვარ დეტალიზებულ რეგლამენტაციაზე, რადგან ეს გამოცდილება შეიძლება გამოგვადგეს ჯგუფურ და განსაკუთრებით ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლაში.

¹⁹¹ Citizen Cooperation. - U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. Washington. 1992, p. 1.

აშშ-ის კანონთა კრებულის მე-18 კარი საშუალებას იძლევა, გაკეთდეს გამონაკლისი და უფლებებით აღჭურავს „პირს, რომელიც კანონის თანახმად მოქმედებს – მოისმინოს კერძო სატელეფონო და არასატელეფონო საუბრები“. ეს უფლებამოსილება ენიჭება მას იმ შემთხვევაში, თუ პირი არის მონაწილე ან ერთ-ერთი მონაწილეთაგანი ასეთი საუბრისა. და თუ მან განაცხადა წერილობითი თანხმობა ამ საუბრის მოსმენაზე – რაც, აუცილებლობას წარმოადგენს დანაშაულის გამოძიებაში ასეთი მეთოდის გამოყენებისას.

აშშ-ის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაზე დამატებას წარმოადგენს აშშ-ის გენერალური პროკურორის 1983 წლის 7 დეკემბრის ინსტრუქცია „იმ კერძო საუბრების კანონიერი მოსმენის თაობაზე, რომლებიც არ საჭიროებს სასამართლოს ნებართვას“. ეს დებულება ვრცელდება იმ საუბრების საიდუმლო მოსმენისა და ჩაწერის მეთოდების გამოყენებაზე, რომლებიც გამოიყენება სისხლის სამართლის საქმეების, განსაკუთრებით კი ჯგუფური დანაშაულობის განსაკუთრებული ფორმების გამოძიებისას.¹⁹²

ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოცემული საკითხის ნორმატიული რეგულირება. უფრო დეტალურად იგი რეგულირდება კანონქვემდებარე აქტებით – სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების საქმიანობის პროცედურებითა და წესებით, რომლებიც საშუალებას იძლევიან, გაკონტროლდეს და დადგინდეს მოსმენის აღნიშნული მეთოდები, როდის და როგორ უნდა იქნეს გამოყენებული ეს მეთოდები, აგრეთვე

¹⁹² FBI USE of the Consensual Monitoring Investigative Technique. - U.S. Department of Justice. Washington. 1992, p.2.

მათი გამოყენების კანონიერების დამადასტურებელი ნორმატიული აქტები.

5) აგენტურა. სპეციალური გაფრთხილების შემდეგ მნიშვნელოვანი ნაბიჯია საიდუმლო თანამშრომლის (აგენტის) მონაწილეობა ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლაში. აშშ-ში მაგალითად, გამოძიების ფედერალური ბიუროს მიერ ყველა ოპერაცია საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით ტარდება, მხოლოდ აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროს ნებართვით¹⁹³. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლის ეფექტურობისათვის ქვეყანაში უნდა არსებობდეს სპეციალური სახელმძღვანელო ნორმატიული აქტი ოპერატიული საგამოძიებო სამსახურების მიერ ოპერაციების ჩატარების თაობაზე – საიდუმლო თანამშრომლის მონაწილეობით, რომელიც დამტკიცებული იქნება კომპეტენციის ფარგლებში შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურის მიერ. მოქმედების რომელი მოდელი უნდა იქნეს გათვალისწინებული ამ შემთხვევაში? განვიხილოთ მოცემული საკითხის სამართლებრივი ასპექტი.

ძალადობრივი და ანგარებით-ძალადობრივი ჯგუფური დანაშაულის გასახსნელად მუშავდება მექანიზმი მოქმედების მოკლე ვადებისათვის. მოცემული მექანიზმი წინასწარ განიხილება საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით ოპერაციათა სპეციალური კომიტეტის მიერ. შემდეგ მოდის აშშ-ს გამოძიების ფედერალური ბიუროს დირექტორის ნებართვა ოპერაციის ჩატარებაზე. და ბოლოს, გფბ-ს ოპერატიული განყოფილების ოფიციალური ნებართვა. მეორე მიმართულებაა ბრძოლა ანგა-

¹⁹³ აშშ კანონთა კრებულის 28-ე კარი, 8509, 510 და 533; იუსტიციის სამინისტროს სახელმძღვანელო დოკუმენტი „გფბ-ს ოპერაციების შესახებ საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით“.

რებით ჯგუფურ დამნაშავეობასთან. აქ მექანიზმი უფრო რთულია. და ეს შემთხვევითი არ არის, რადგან სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს ამ შემთხვევაში საქმე აქვთ კორუფციის ფაქტებთან, რომლებიც დაკომპლექტებულია კორუმპირებული თანამდებობის პირებით, მათი კავშირებით კრიმინალურ ჯგუფებთან და ა.შ. ამ ფაქტების გამოვლენა ძალზე რთულია და მოითხოვს უზარმაზარ მატერიალურ-ტექნიკურ რესურსებს. რასაკვირველია, ჩვენი ქვეყნის სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების მატერიალური ბაზის გათვალისწინებით, არ შეგვიძლია მივცეთ თავს ისეთი მოქმედების უფლება, როგორსაც ადგილი აქვს უფრო განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკაში. მაგრამ ნორმატიული დასაბუთებულობის მოდელი ჩვენთვის მაინც სასარგებლოა და მომავალში შეიძლება გამოგვადგეს. ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა, როგორ მზადდება საკითხი საიდუმლო აგენტების მონაწილეობის შესახებ?

საკითხი საიდუმლო აგენტების მონაწილეობის თაობაზე მზადდება, „საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით ოპერაციების თაობაზე“ სპეციალური კომიტეტის მიერ. ამ კომიტეტში შედიან აშშ-ს გფბ-ს დირექტორის მიერ დანიშნული თანამშრომლები და იუსტიციის მინისტრის მიერ დანიშნული იურისტები. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს მოდელი ყველაზე უფრო მისაღებია დემოკრატიული სახელმწიფოსათვის, რადგან საქართველოს სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურები ჯერჯერობით ამ ოპერაციებს ამუშავებენ იურისტთა მონაწილეობის გარეშე. ამასთან, ასეთ ოპერაციებში წარმოიქმნება ურთულესი სამართლებრივი პრობლემები: საიდუმლო თანამშრომლის, აგენტის „არამართლზომიერი“ ქმედებების მართლზომიერება, დანაშაულში მისი თანამონაწილეობის ფარგლები და ა.შ. ძალზე

საინტერესოა, რომ გფბ-ს დირექტორი არ ღებულობს გადაწყვეტილებებს, თუ არ ექნება კომიტეტის რეკომენდაციები. მაგრამ მნიშვნელოვანია სხვა რამ. გენერალური პროკურორის ან იუსტიციის მინისტრის სახელმძღვანელო ნორმატიულ აქტებში საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით ოპერაციების ჩატარების თაობაზე არის დებულებები, რომლებიც მოითხოვენ ელექტრონულ ჩანაწერს და საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით ოპერაციების ჩატარების კომიტეტის მუშაობის წერილობით ანგარიშს. ინსტრუქცია ასევე მოუთითებს ანგარიშების წარდგენას გფბ-ს მიერ ასეთი ოპერაციების ჩატარების თაობაზე.

ამერიკულ თეორიას და პრაქტიკაში არსებობს დაშვებული თანამონაწილეობის თეორია. ამ თეორიის თანახმად, აშშ-ს გფბ ნებას რთავს აგენტმა მიიღოს მცირე მონაწილეობა კანონსაწინააღმდეგო ქმედებებში და მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა ეს აბსოლუტურად აუცილებელია და მხოლოდ ზემდგომი ინსტიტუტების, ე.ი. ჯგუფის უფროსის თანხმობით. ნებართვა შეიძლება მიღებული იქნეს, თუ აგენტისთვის აუცილებელია მოიპოვოს არსებითად მნიშვნელოვანი სამხილი, მიაღწიოს დანაშაულებრივი ელემენტების ნდობას ან კიდევ, თუ მას ემუქრება სიკვდილი, ან იგი შეიძლება დაიჭრას და ა.შ.

6) ელექტრონული თვალთვალი. საქართველოს სამართალდამცავი და სპეციალურ სამსახურების საქმიანობის პრაქტიკაში ელექტრონული თვალთვალის საკითხი ახალია. ოპერატიული მუშაობისათვის მას დიდი მნიშვნელობა აქვს. განსაკუთრებულ სიძნელებებს ოპერატიული მუშაობა ხვდება კორუფციასთან ბრძოლაში, სადაც ბევრი კრიმინალური კავშირი ლატენტურია და ძნელი დასადგენია ჩვეულებრივი

საშუალებებით¹⁹⁴. აქ გაზიარებულია აშშ-ს გამოცდილება, სადაც ელექტრონული თვალთვალი სანქციონირებულია მხოლოდ სასამართლოს მიერ და მისი ნებართვის გარეშე ასეთი თვალთვალი კანონსაწინააღმდეგოდ ითვლება.¹⁹⁵

7) მოქალაქეთა დაჯილდოება, ვინც ეხმარება სამართალ-დამცავ და სპეციალურ სამსახურებს. დაჯილდოების ასეთი სისტემა ჩვენს ქვეყანაში დამუშავებული არ არის. აშკარაა, რომ დაჯილდოების ეპიზოდური ფაქტებით შემოსაზღვრა არ შეიძლება. უნდა შემუშავდეს იმ ფაქტორების სისტემა, რომლებიც მხედველობაში მიიღება იმ მოქალაქეთა დაჯილდოების ზომის განსაზღვრისას, რომლებიც ეხმარებოდნენ სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებს. მათ შესაძლოა მივაკუთვნოთ:

- გამოძიების მნიშვნელობა;

- მოქალაქეთა თანამშრომლობის ხარისხი;

- დაიწყო თუ არა საქმე მოქალაქეთა თანამშრომლობის საფუძველზე;

- რა სახის ინფორმაცია წარმოადგინა მოქალაქემ: ზოგადი თუ სპეციფიური?

- მოწოდებული იყო თუ არა ასეთივე ინფორმაცია სხვა მოქალაქეთა მიერ?

- რამდენი დრო დახარჯა მოქალაქემ გამოძიების პროცესში თანამშრომლობაზე;

- მონაწილეობდა თუ არა მოქალაქე კონსესუალურ მოსმენაში;

¹⁹⁴ LS. Alatas. Corruption: qts Nature Causes and Functions Aldershot at al., 1990, p.16-17

¹⁹⁵ FBI Use of the Undercover Investigative Technique - U.S. Department of Justice. Washington. 1992, p. 2-5.

– წარმოადგინა თუ არა მოქალაქემ საიდუმლო თანამშრომლები (აგენტები);

– როგორი იყო მოქალაქისათვის პოტენციური რისკი გამხდარიყო ძალადობის აქტის მსხვერპლი;

შეეძლო თუ არა მოქალაქეს განეგრძო თავისი ნორმალური ცხოვრება სამართალდამცავ და სპეციალური სამსახურებთან თანამშრომლობით?

– თავისი თანამშრომლობის შედეგად ხომ არ განიცადა მოქალაქემ ფინანსური ზარალი?

– რამდენად იქნა შეფასებული მოქალაქის თანამშრომლობის საფუძველზე დაპატიმრებული საკუთრება?

– კიდევ სხვა რა მნიშვნელოვანი შედეგები შეიძლება მიეწეროს მოქალაქის მიერ მოწოდებულ ცნობებს, მაგალითად, დაპატიმრების, მისჯის, ძალადობის აქტების თავიდან აცილების და ა.შ. თაობაზე?

– ჩაწერილი საუბრების რამდენ კონსენსუალურ მოსმენაში მონაწილეობდა მოქალაქე?¹⁹⁶

• სახელმწიფო სტრუქტურების თანამშრომლობა და კოორდინაცია, განსაკუთრებით პროკურატურის, სამართალდამცავ, სპეციალური სამსახურების, პარტნიორი ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების „ნატოს“¹⁹⁷, „ინტერპოლისა“ და „ევროპოლის“¹⁹⁸ შორის წარმოადგენს დანაშაულობასთან

¹⁹⁶ These Items are always specifically considered when determining payments to citizens who help the FBI. - U.S. Department of Justice. 1992, p.3.

¹⁹⁷ „ნატო“ (NATO) ჩრდილოეთი ატლანტიკის ხელშეკრულების ორგანიზაცია, შეიქმნა 1949 წლის 4 აპრილს.

¹⁹⁸ „ევროპოლი“ (EUROPOL) - ევროპის პოლიციის სამსახური. შეიქმნა 1998 წლის 1 ოქტომბერს.

ბრძოლაში წარმატების მთავარ პირობას. ჯგუფური დანაშაულობის სპეციფიკა განსაზღვრავს პროკურატურის, სამართალდამცავ, სპეციალური სამსახურების და საერთაშორისო თანამშრომლობის განსაკუთრებულ ორგანიზაციას. კერძოდ, კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს¹⁹⁹ ფორმატში პრემიერ-მინისტრის ხელმძღვანელობითა და საქართველოს გენერალური პროკურატურის²⁰⁰ კოორდინაციით, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური²⁰¹ კომპეტენციის ფარგლებში სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან ურთიერთთანამშრომლობით ჯგუფური - ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლისა და პრევენციის მიზნით მნიშვნელოვანია ეროვნული დონის კონცეპტუალური დოკუმენტის, ურთიერთთანამშრომლობისა და კოორდინაციის სტრატეგიის მიღება. 2019 წელს საქართველოს მთავრობის დადგენილებით დამტკიცებულია სტრატეგია²⁰², ქვეყანაში მოქმედებს ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათშორისი საკოორდინაციო საბჭო²⁰³, ამ მიმართულებით პოლიტიკის შემუშავების, სტრატე-

¹⁹⁹ საქართველოს კანონი „ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ“. 4 მარტი, 2016.

²⁰⁰ საქართველოს ორგანული კანონი „პროკურატურის შესახებ“. 30 ნოემბერი, 2018.

²⁰¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ“. 8 ივლისი, 2015.

²⁰² საქართველოს მთავრობის დადგენილება №281 „ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის 2017-2020 წლების ეროვნული სტრატეგია“, 12 ივნისი, 2019.

²⁰³ საქართველოს მთავრობის დადგენილება №145 „ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათშორისი საბჭოს შემადგენლობა და დებულების დამტკიცება“, 13 ივლისი, 2013.

გიული დაგეგმვის პროცესის ინსტიტუციონალიზაციის მიზნით, საბჭოში შემავალი უწყებები: საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო; იუსტიციის სამინისტრო; განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო; კულტურის, სპორტისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო; ფინანსთა სამინისტრო; გენერალური პროკურატურა; სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური, მათი კომპეტენციის ფარგლებში განსაზღვრავენ სახელმწიფო პოლიტიკას, ახორციელებენ ერთობლივ ღონისძიებებს ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შედეგების შენარჩუნების, გაუმჯობესებისა და არსებული მექანიზმების დახვეწის მიზნით.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის და სხვა სახელმწიფო სტრუქტურების, ასევე საჭიროების შემთხვევაში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან - „ნატო“, „ინტერპოლი“, და „ევროპოლი“ - ერთობლივი საქმიანობა უქცევლად უნდა ეფუძნებოდეს სამუშაო შეხვედრებს. ასეთი შეხვედრების პროცესში აღნიშნულმა სტრუქტურებმა უნდა შეიმუშაონ წინადადებები ოპერატიული ინფორმაციის მოცულობის გაზრდის, სპეცტექნიკის ზოგიერთი სახეობის ურთიერთქმედების შესახებ. აქ მნიშვნელოვანია ბრძოლის რეგიონთაშორისი ზომები. აღნიშნულთან დაკავშირებით საჭიროა განვიხილოთ ერთი პრობლემა, რომელიც წარმოიშობა სხვადასხვა ქვეყნის სამართალდამცავ და სპეციალური სამსახურების საქმიანობაში. ჩამოყალიბდა ტენდენცია, რომლის თანახმად ოპერატიული ინფორმაციის წყაროები მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში იხსნება სხვა უწყებათა თანამშრომელთა წინაშე და სწორედ იმ შემთხვევებში, როცა ეს თანამშრომლები ამზადებენ სათანადო ინფორმაციას. უმეტეს შემთხვევებში ოპერატიული ინფორმაცია ფიგურირებს „გაუპიროვნებლად“ ინფორმაციის

გაცვლისას იყენებენ მხოლოდ შემოწმებულ ფაქტებს იმ პირობების, მით უფრო იმ საიდუმლო თანამშრომლების (აგენტების) მითითების გარეშე, რომელთა საშუალებითაც არის ეს ფაქტები დადგენილი. მიგვაჩნია, რომ ყველაზე ხშირად გაცვლა უნდა მოხდეს მემორანდუმების - წერილობითი განზოგადებების დახმარებით ოპერატიული ინფორმაციის გამოყენების მიზანშეწონილი ვარიანტების მითითებით.

პირველივე მიმართულების ჩარჩოში ძალზე მნიშვნელოვანია ბუშაობის გააქტიურება – მოქალაქეთა მოზიდვა საიდუმლო თანამშრომლობაში და დანაშაულებრივი ორგანიზაციების გათიშვის, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების გატარებისას. განსაკუთრებულ პროცესუალურ დამუშავებას მოითხოვს აგრეთვე, საიდუმლო თანამშრომლების (აგენტების) დანაშაულებრივ წრეში „ჩანერგვის“ სისტემა.

უნდა აღინიშნოს ჯგუფურ დანაშაულობასთან, განსაკუთრებით მის ორგანიზებულ ფორმასთან ბრძოლაში ერთობლივი კოორდინირებული ოპერაციების ორგანიზაციისა და ჩატარების მნიშვნელობა. აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს კოორდინირებულ ურთიერთთანამშრომლობას პროკურატურის, სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების, შემოსავლების სამსახურების და კომპეტენციის ფარგლებში სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან.

ჯგუფური დანაშაულობის მკვლევარები წარსულში ყურადღებას აქცევდნენ ოჯახში, ქუჩაში და ა.შ. კონფლიქტების თავიდან აცილების ზომებს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლა შემოფარგლული იყო მიკროგარემოს ჩარჩოებით. თანამედროვე ეტაპზე სიტუაცია სიღრმისეულად შეიცვალა. როგორც დავინახეთ ჯგუფურ დანაშაულობას აქვს ფორმათა ჭრელი სპექტრი, რომლებიც

ევოლუციაში დასრულდება განვითარებული - ორგანიზებული ფორმით. ამიტომ ბრძოლის პროცესში კოორდინირებულად უნდა ჩაერთოს ზემოაღნიშნული სახელმწიფო და ასევე საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

ჯგუფური, განსაკუთრებულად ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლისა და პრევენციის ჭრილში მნიშვნელოვანია სახელმწიფო სტრუქტურების, პროკურატურის, სამართალდამცავი და სპეციალურ სამსახურებს შორის კოორდინირებული, ამასთანავე დელეგირებული თანამშრომლობა. განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ამ კუთხით გამოცდილების მქონე პარტნიორ ქვეყნებთან: აშშ-თან, დიდი ბრიტანეთთან, ისრაელთან და სხვებთან თანამშრომლობას.

ამ მიმართულებით საინტერესო და საგულისხმოა საქართველოში ჯგუფური - ორგანიზებული დანაშაულობის ერთ-ერთი სახეობის ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის დადებითი პრაქტიკა²⁰⁴, რომელსაც არეგულირებს არაერთი ნორმატიული აქტი, მათ შორის მნიშვნელოვანია მთავრობის დადგენილება „ქვეყანაში კონტრტერორისტული საქმიანობის ორგანიზებასა და ტერორიზმთან ბრძოლის სუბიექტების საქმიანობის კოორდინაციის წესის შესახებ“²⁰⁵. ალბათ მიზანშეწონილი იქნება აღნიშნული გამოცდილება მთლიანად გავრცელდეს ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლისა და მისი პრევენციის პოლიტიკაზე.

²⁰⁴ დ. სუჯაშვილი. საერთაშორისო ტერორიზმის ანატომია და საქართველო. თბ., 2019, გვ. 206-219.

²⁰⁵ საქართველოს მთავრობის დადგენილება №254. „ქვეყანაში კონტრტერორისტული საქმიანობის ორგანიზებასა და ტერორიზმთან ბრძოლის სუბიექტების საქმიანობის კოორდინაციის წესის შესახებ“. 16 მარტი, 2014.

• ჯგუფურ დანაშაულობაზე სოციალური კონტროლი და მასზე ზედამხედველობა მნიშვნელოვნად განაპირობებს მასთან ბრძოლისა და პრევენციული საქმიანობის ეფექტიანობას. ჯგუფურ დანაშაულობაზე განხორციელებული სოციალური კონტროლის ზომებია: სახელმწიფოსა და საზოგადოების, ფიზიკური თუ იურიდიული პირების მიზანმიმართული ზემოქმედება აღნიშნულ დანაშაულობაზე, მის გამომწვევ ფაქტორებზე, მიზეზებსა და ხელშემწყობ პირობებზე. ამ მიმართულებით ძირითადად გამოიყენება სასჯელი და მეორე მხრივ პრევენცია, რომლებსაც სხვადასხვა ასპექტით ახორციელებენ: პირველი - სპეციალიზირებული - სახელმწიფო და არასახელმწიფო, და მეორე - არასპეციალიზირებული სუბიექტები²⁰⁶. სპეციალიზებულ სუბიექტებს მიეკუთვნება სახელმწიფო სტრუქტურები და მათ დაქვემდებარებულებაში მყოფი დანაყოფები, რომელსაც კანონმდებლობის თანახმად აქვთ ოპერატიულ-სამძებრო და საგამომიებო საქმიანობის უფლება. აღნიშნულს წარმოადგენს: გენერალური პროკურატურა, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, იუსტიციის სამინისტრო, ფინანსთა სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური, სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური, დაზვერვის სამსახური.

სპეციალიზებულ არასახელმწიფო სუბიექტებად მივიჩნევთ, დანაშაულის პრობლემებზე მომუშავე: მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, სპეციალიზებულ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, უმაღლესი საგანმანათლებლო და სამეცნიერო-

²⁰⁶ Криминология, Под редакции А.И. Долговой. М., 2001, – с. 289.

კვლევით დაწესებულებებს, ჟურნალ-გაზეთების სპეციალურ გამოცემებს, კერძო დაცვისა და უსაფრთხოების სამსახურებს და სხვ.

არასპეციალიზებული სუბიექტები: პოლიტიკური პარტიები, აკადემიური წრეების წარმომადგენლები, საერთაშორისო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, ფონდები, იურიდიული და ფიზიკური პირები, ოჯახები და სხვა.

ზემოაღნიშნული სუბიექტები სოციალურ კონტროლს ახორციელებენ საერთო სოციალურ და ინდივიდუალურ დონზე.

რაც შეეხება ჯგუფური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის სპეციალიზირებულ სუბიექტებზე საპარლამენტო კონტროლს, აღნიშნული ხორციელდება საქართველოს კონსტიტუციის, პარლამენტის რეგლამენტისა და სხვა ნორმატიული აქტების საფუძველზე. ამასთან, სპეციალიზებული სუბიექტები - სამთავრობო სტრუქტურები ანგარიშვალდებულია საქართველოს მთავრობის, პრემიერ-მინისტრის წინაშე. საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედების ჩატარება, რომელიც ზღუდავს საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, მოტივირებულია გადაწყვეტილებით, კანონით დადგენილი წესით ექვემდებარება სასამართლო კონტროლს. ხოლო ამ სტრუქტურებში სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებს და სხვა მატერიალური ფასეულობების გამოყენებასა და ხარჯვას ზედამხედველობს სახელმწიფო აუდიტის სამსახური. ზემოაღნიშნული სახელმწიფო სტრუქტურების ოპერატიულ-საგამოძიებო საქმიანობაზე კანონმდებლობის თანახმად, ზედამხედველობს პროკურატურა. ასევე ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ მებრძოლ სტრუქტურებში თანამშრომლობის საქმიანობაზე ხორციელდება შიდა კონტროლი, შესაბამისი სტრუქტურის გენერალური ინსპექციის ან შიდა

უსაფრთხოების სამსახურის მეშვეობით.

ამერიკელი პროფესორი როი გოდსონის მოსაზრებით, ამერიკაში და ზოგიერთ დემოკრატიულ სახელმწიფოში მას-მედია, არასამთავრობო ორგანიზაციები და აკადემიური წრეები, არაოფიციალურად, მაგრამ მაინც ასრულებენ უშიშროების, დაზვერვის და სამართალდამცავი ორგანოების მონიტორინგის ფუნქციას.²⁰⁷ ამ მიმართულებით საინტერესოდ მიგვაჩნია სამართალდამცავ და სპეციალურ სამსახურებში საზოგადოებრივი კონტროლის მექანიზმის - მუდმივმოქმედი სათათბირო ორგანოს, საზოგადოებრივი კონტროლის საბჭოს შექმნა, რომელშიც შევლენ მაღალი კომპეტენციის, შეუზღალავი რეპუტაციის, აკადემიური წრეების და დარგის დამსახურებული, გამოცდილი ვეტერანები²⁰⁸.

ჯგუფური დანაშაულობის ცალკეულ სახეებთან ბრძოლის ზომების სრულყოფა წარმოადგენს ერთობ მნიშვნელოვან მიმართულებას დანაშაულობასთან ბრძოლაში. აქ მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი წინადადება, აუდიტორული სამსახურის გამოყენება ობიექტური მონაცემების ფიქსირებისათვის. თანამედროვე ეტაპზე ანგარებით ჯგუფურ დანაშაულობასთან ბრძოლა შეუძლებელია, თუ არ იქნება გამოყენებული აუდიტორული შემოწმება.

²⁰⁷ რ. გოდსონი. უშიშროების, სადაზვერვო და სამართალდამცავი ორგანოების მართვა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. „უშიშროებისა და სამართალდამცავი სისტემის ორგანოების რეფორმის კონცეფცია“. თბ., 2002, გვ. 85-92.

²⁰⁸ ჯ. გახოკიძე, მ. ბაძაღუა. ექსპერტთა მოსაზრება შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეორგანიზაცია-რეფორმირებასთან დაკავშირებით. ჟ. „ბიზნეს-ინჟინერინგი“, №1, თბ., 2015, გვ. 222.

მიგვაჩნია, რომ ეს მომენტი საკანონმდებლო დონეზე გასათვალისწინებელია - განსაკუთრებით ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლაში. ზუსტად უნდა განისაზღვროს ის პირობები, რომელთა არსებობისას გამომძიებელი ვალდებულია მოიწვიოს აუდიტორი. ასევე, ექსპერტისგან განსხვავებით აქ ასევე გასათვალისწინებელია აუდიტის განსაკუთრებული პროცესუალური ფუნქციები.²⁰⁹

²⁰⁹ Х. Кернер, Э. Дах. Отмывание денег. „Международные отношения“, М., 1966; П.А. Скобликов. Истребование долгов и организованная преступность. „Юрист“, М., 1977.

ჯგუფური დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზი და დასკვნითი რეკომენდაციები

ჯგუფურ დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხების შესწავლა არ წარმოადგენს თვითმიზანს. კვლევის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა უფრო ფართო ხასიათისაა, რადგან მივეყვართ ამ დანაშაულობის ევოლუციის ძირითადი ფაზებისა და, განსაკუთრებულად, განვითარებული ფორმის შესწავლისაკენ. აქ უპირველეს ყოვლისა მნიშვნელოვანია ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზი, მასთან ბრძოლისა და პრევენციული საქმიანობის პერსპექტივის დასახვა²¹⁰.

ორგანიზებული დანაშაულობის განსაკუთრებით საშიში ხასიათი განაპირობებს მისი არსებითი მახასიათებლების ინტენსიურ გამოვლინებას, რომლებიც მოგვცემდნენ საშუალებას პრევენციული საქმიანობის ეფექტიანი ორგანიზებისათვის. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებით მწვავედ დგება ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზის საკითხი. ფაქტობრივად, საუბარია ერთიანი ნორმატიულ-ტერმინოლოგიური და პრაქტიკულ-პრევენციული ბაზის შექმნის ცდაზე, რომელიც მოგვცემდა საშუალებას, გავიგოთ ორგანიზებული დანაშაულობა, როგორც ჯგუფური დანაშაულობის მეტად საშიში, მასობრივი, კომპლექსური, განვითარებული „ინტერნაციონალური“ ფორმა.

²¹⁰ М.В. Бадзага. Методологические вопросы сравнительно-криминологического анализа организованной преступности. „Некоторые вопросы совершенствования деятельности органов внутренних дел“. ВНИИ МВД РФ. М., 1998, с. 77-81.

დანაშაულობის, მისი ჯგუფური - ორგანიზებული ფორმის 1996-1997 და 2019-2020 წლების შედარებითი-კრიმინოლოგიური ანალიზი: რეგისტრირებული დანაშაულის სტატისტიკა და ანკეტური მეთოდით განხორციელებული ჯგუფური დანაშაულობის საზოგადოებრივი აზრის კვლევა საშუალებას გვაძლევს ზემოაღნიშნული პერიოდის ფარგლებში შედარებითი ანალიზის საფუძველზე გავიაზროთ მისი მდგომარეობისა და სტრუქტურული მაჩვენებლების დინამიკა, ლატენტურობის ხარისხი. ასევე საზოგადოების დამოკიდებულება ჯგუფური დანაშაულობასთან მიმართებაში.

ნიშანდობლივია, რომ 2019-2020 წლების დანაშაულის საერთო სტრუქტურული ანალიზი დანაშაულის სახეობების რიგითობის მიხედვით და მისი ურთიერთშედარება 23 წლის წინანდელ მდგომარეობასთან გვაძლევს საგულისხმო სურათს.

საქართველოს ყველა საგამოძიებო უწყებაში 2019-2020 წლებში რეგისტრირებული დანაშაულის ანალიზი დანაშაულის ძირითადი სახეობების მიხედვით მოცემულია №28 ცხრილში, რომლის თანახმად ნარკოდანაშაულმა მეორე რიგითი ნომრიდან პირველში, ხოლო საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულმა დანაშაულმა, მათ შორის ქურდობამ, პირველიდან მეორე ადგილზე გადაინაცვლა. მესამე ადგილზე მე-9-დან გადმოვიდა დანაშაული ჯანმრთელობის წინააღმდეგ, მათ შორის ოჯახური ძალადობა.

**სისხლის სამართლის საერთო სტრუქტურის 2019-2020 წლების
შედარებითი ანალიზი**

რიგითობა	მუხლი	დანაშაულის სახეობა	2020 წლის სისხლის სამართლის საერთო სტრუქტურაში, %	2019 წლის სისხლის სამართლის საერთო სტრუქტურასთან შედარება, %
1	2	3	4	5
1	260- 274	ნარკოტიკული დანაშაული	61	შემცირდა 46,19
2	177- 189	დანაშაულის სიცო- ცხლის წინააღმდეგ	39,94	შემცირდა 12,239
მათ შორის	177	ქურდობა	21,6	შემცირდა 10,96
---„---	180	თაღლითობა	2,63	შემცირდა 19,12
---„---	187	ნივთის დაზიანება	2,98	შემცირდა 8,99
3	117- 126 ¹	დანაშაული ჯანმრთე- ლობის წინააღმდეგ	18,43	შემცირდა 6,24
მათ შორის	126 ¹	ოჯახური ძალადობა	9,19	გაიზარდა 6,92
4	142- 170	დანაშაული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ	6,92	გაიზარდა 23,49
მათ შორის	151	მუქარა	5,29	გაიზარდა 36,33
5	275- 283	სატრანსპორტო დანაშაული	5,48	გაიზარდა 7,66
მათ შორის	276	ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოება ან ექსპლოატაციის წესების დარღვევა	5,45	გაიზარდა 5,45

6	108-116	დანაშაული სიცოცხლის წინააღმდეგ	4,34	გაიზარდა 4,51
მათ შორის	108	განზრახ მკვლელობა	0,09	გაიზარდა 39,47
--,--	115	თვითმკვლელობამდე მიყვანა	3,45	გაიზარდა 7,66
7	343-363	დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ	3,82	შემცირდა 33,09
მათ შორის	362	ყალბი დოკუმენტების დამზადება	2,21	შემცირდა 43,88
8	222-239	დანაშაული საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ	2,5	შემცირდა 17,11
მათ შორის	236	ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერების ან ასაფეთქებელი მოწყობილობის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა, ტარება, დამზადება, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება	1,56	შემცირდა 16,33
--,--	239	ხულიგნობა	0,1	შემცირდა 14,93
9	377-381 ²	დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ	2,27	შემცირდა 13,95

სამწუხაროა, რომ საჯარო სივრცეში ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები ჯგუფურ დანაშაულზე არ მოიპოვება, არც თავისუფალი წვდომით და არც სპეციალური მოთხოვნით, რაც ხელს უშლის ჯგუფურ-ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლასა და პრევენციის ეფექტურ წარმართვას, ამ

მიზნით განსახორციელებელ სამეცნიერო-პრაქტიკულ კვლევებს, საერთო დანაშაულში მისი მდგომარეობის სრულყოფილ შესწავლასა და ლატენტურობის ხარისხის განსაზღვრას.

აქვე აღსანიშნავია, რომ დანაშაულის საერთო სტრუქტურის სათავეში მყოფი დანაშაულის სახეობები, უმრავლეს შემთხვევაში, ტრადიციულად, ჯგუფური-ორგანიზებული დანაშაულის ფორმითაა წარმოდგენილი.

რაც შეეხება ჯგუფურ დანაშაულობაზე საზოგადოებრივი აზრის კვლევას, რომელიც 2019 წელს განხორციელდა, 1996 წელთან შედარებით, მოიცვა მხოლოდ სამი ჯგუფი: არასრულწლოვანები, სრულწლოვანები, სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურის თანამშრომლები. აღსანიშნავია, რომ ამჯერად მსჯავრდებულებთან კვლევა მიზეზთა გამო, სამწუხაროდ, ასევე ვერ განხორციელდა.

აქვე, კვლევის პროცესში არსებულ სამწუხარო პრობლემათა გამო, სამართალდამცავი ფუნქციის მქონე ორგანიზაციების მიმართ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ევროსაბჭოს „პოლიციის ეთიკის ევროპული კოდექსის“²¹¹ მე-7 თავის 64-ე მუხლის თანახმად წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა წახალისონ და ხელი შეუწყონ პოლიციის შესახებ კვლევებს, როგორც თვით პოლიციის შიგნით, ასევე გარე სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების მიერ. აღნიშნულ კოდექსში პოლიციად იგულისხმება სამართალდამცავი ფუნქციის მქონე ყველა სახელმწიფო ორგანიზაცია.

საზოგადოებრივი აზრის კვლევის 2019 წლის 1996 წელთან შედარებითი, ანალიზის თანახმად (ცხრილი №29), კვლავ

²¹¹ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია „პოლიციის ეთიკის ევროპული კოდექსი“ 10 სექტემბერი, 2001 .

რესპოდენტთა უმეტესობა 51.6 % ჯგუფურ დანაშაულობას მიიჩნევს დანაშაულობის ძირითად ფორმად. ისევე როგორც 1996 წლის კვლევით, ამჯერადაც რესპოდენტთა 36.6 %-ის აზრით, ჯგუფურ დანაშაულობაში ყველაზე გავრცელებულად მიჩნეულია სპეციალურად შექმნილი კარგად ორგანიზებული კრიმინალური გაერთიანებები. გამონაკლისია, არასრულწლოვანი რესპოდენტები, რომელთა 70 % თვლის, რომ პრიორიტეტი შემთხვევით, სიტუაციით წარმოშობილ ჯგუფებს უკავია. რაც გასაგებია, და მათ განათლებაზე და გამოცდილების დონეზე მეტყველებს.

ცხრილი №29

საზოგადოებრივი აზრი: ჯგუფური დანაშაულის არსისა და მისი გამოვლენის ფორმების შესახებ

კითხვა	პასუხი	არასრულწლოვანი, %	სრულწლოვანი %	სამართალდაცვა და სპეციალური სამსახურების თანამშრომელი, %
აქტუალურია თუ არა საქართველოში ჯგუფური დანაშაულის პრობლემა	დიახ	60	80	80
	არა	15	-	10
	არ ვარ ინფორმირებული	25	20	10
თქვენი აზრით, ჯგუფურ დანაშაულს ჩადიან	ცალკეული პირები	20	50	25
	პირთა ჯგუფი	50	40	65
	მიჭირს პასუხის გაცემა	30	10	10
რა ფორმის დანაშაულებრივი ჯგუფებია გავრცელებული	შემთხვევითი (სიტუაციიდან წარმოშობილი)	70	45	45
	კარგად ორგანიზებული	30	30	50
	მიჭირს პასუხის გაცემა		25	5

საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ კვლევამ ასევე დაადასტურა, რომ საქართველოში ჯგუფური დანაშაულობის პრობლემა პერსპექტივაში კვლავ აქტუალური და საფრთხის შემცველ გამოწვევად რჩება, რაც დასტურდება რესპოდენტთა 73.3 %-ის აზრით.

საზოგადოებრივი აზრის კვლევის შედარებითი ანალიზი კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობა მთავარი ფაქტორია ჯგუფური დანაშაულობის მატების, რასაც რესპოდენტთა 55 % გამოხატავს. ხოლო, რაც შეეხება კითხვას, რა აიძულებს და რა მოტივით ერთიანდებიან ადამიანები კრიმინალურ ჯგუფში, აქაც რჩება მთავარ ფაქტორად სოციალური ფაქტორი, ასევე ანგარება და უშრომელი შემოსავალის სურვილი, რომელსაც რესპოდენტთა 50 % აღნიშნავს (ცხრილი №30).

ცხრილი №30

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: რომელი ფაქტები უწყობს ხელს ჯგუფური დანაშაულის გავრცელებას; რა აიძულებს და რა მოტივით ერთიანდებიან კრიმინალურ ჯგუფში?

კითხვა	პასუხი	არასრულ წლოვანი %	სრულ- წლოვანი %	სამართალ- დამცავი და სპეციალური სამსახურების თანამშრო- მელი, %
რომელი ფაქტები უწყობს ხელს ჯგუფური დანაშაულის გავრცელებას	მოსახლეობის სოციალური დონე	40	65	60
	სამართლებრივი განათლების დაბალი დონე	25	15	5

	სახელმწიფო სტრუქტურების უკონტროლობა	10	10	10
	სამართალ-დამცავი და სპეციალური სამსახურების არაკომპეტენტურობა	5	5	5
	არასრულყოფილი კანონმდებლობა	5	5	20
	მიჭირს პასუხის გაცემა	15		
რა აიძულებს პიროვნებას, მონაწილეობა მიიღოს	მონაწილეობის შემომთავაზებელ პირთა შიში	30	25	35
ჯგუფურ დანაშაულში	სოციალური მდგომარეობა. ანგარება და უპრომელი შემოსავალი	45	45	60
	აზარტი	5	15	-
	მიჭირს პასუხის გაცემა	20	15	5
რა მოტივით ერთიანდებიან კრიმინალურ ჯგუფში	მოტყუებით	10	15	30
	იძულებით	20	30	20
	სოციალური მდგომარეობით	50	50	40
	მიჭირს პასუხის გაცემა	20	5	10

საგულისხმოა, რომ რესპოდენტთა უმრავლესობას, 73.3 %-ს, მიაჩნია რომ ხელისუფლებას და საზოგადოებას ერთობლივად ეკისრებათ განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ჯგუფური დანაშაულობის მდგომარეობაზე და მასში პიროვნების ჩართულობაზე. ასევე დანაშაულობის, მათ შორის ჯგუფური-ორგანიზებული ფორმის გავრცელებასთან და გაზრდასთან დაკავშირებით რესპოდენტთა 81.6 % პასუხისმგებლობას მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს აკისრებს (ცხრილი №31).

ცხრილი №31

საზოგადოებრივი აზრი კითხვაზე: რა როლს თამაშობს ხელისუფლება და საზოგადოება, მათ შორის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, ჯგუფური დანაშაულობის გავრცელებაზე?

კითხვა	პასუხი	არასრულ- წლოვანი, %	სრულ- წლოვანი, %	სამართალ- დამცავი და სპეციალური სამსახურების თანამშრო- მელი, %
რა როლი ეკის- რება ხელისუფ- ლებისა და საზოგადოებას ჯგუფურ დანა- შაულობაში პიროვნების მონაწილეო- ბაში	ხელისუფლებას ეკისრება განსაკუთ- რებული როლი		10	25
	მხოლოდ საზოგადო- ება ახდენს გავლენას	5		20
	ორივე უმნიშვნელო- ვანესია	85	85	50
	მიჭირს პასუხის გაცემა	10	5	5
ახდენს თუ არა გავლენას მასო- ბრივი ინფორ- მაციის საშუა- ლებები დანა- შაულობის გავრცელებაზე	ზრდის	45	30	40
	ახდენს გავლენას	25	60	45
	არ მოქმედებს	25	10	10
	მიჭირს პასუხის გაცემა	5		5

აღნიშნული მდგომარეობა გაუარესებულია, რადგან 1997 წლის კვლევაში მხოლოდ რესპონდენტთა 10,9% აღიარებდა ტელევიზიის უარყოფით როლს. ეს ნეგატიური ტენდენცია გამოწვეულია უკანასკნელ პერიოდში ბიზნესისა და პოლიტიკის მხრიდან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე მნიშვნელოვანი გავლენით.

ვინაიდან, ნაშრომის თითოეულ თავში ხაზგასმითაა მითითებული ჯგუფური დანაშაულობის კონკრეტულ ასპექტებთან დაკავშირებული შენიშვნები, წინადადებები და რეკომენდაციები, ამჟღად, ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზის საფუძველზე, მხოლოდ ზოგიერთი პრობლემის განსჯას მივმართავთ, რომელთაგანაც შეიძლება დავასახელოთ რამდენიმე მათგანი, რომელიც ითხოვს წინასწარ შესწავლას და გადაწყვეტას:

რას ვიგულისხმობთ ორგანიზებულ დანაშაულობაში? შესაძლებელია თუ არა ორგანიზებული დანაშაულობის ერთიანი ცნების შემოღება?

რა ჩავრთოთ შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზის საგანში – ორგანიზებული დანაშაულობის ემპირიულად განსაზღვრული სახეები, თუ აბსტრაქცია, რომელიც მოიცავს უფრო საერთო ნიშნებს?

შესაძლოა თუ არა უფრო სრულყოფილი სპეციალური კრიმინოლოგიური კანონმდებლობის შექმნა, მათ შორის, ორგანიზებულ დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და პრევენციის სფეროში?

როგორია ჯგუფურ-ორგანიზებულ დანაშაულობასთან დაკავშირებული ცალკეული საკითხების სპეციფიკა, ე.ი. მისი ადგილი და როლი საერთო კრიმინოლოგიურ აზროვნებაში?

განვიხილოთ დასმული საკითხები.

ორგანიზებული დანაშაულობის ცნების შესახებ გარკვეული სქემის აგება, როგორც საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, წარმოადგენს „აქილევსის ქუსლს“ ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლისა და მისი პრევენციის თეორიულ დასაბუთებაში. მრავალი მეცნიერისა და პრაქტიკოსის მცდელობა, შეათავსონ ერთ ცნებაში სპეციალური ოპერაციების სისხლის სამართლის პროცესუალური რეგლამენტაციის საკითხები და ორგანიზებული დანაშაულობის სოციოლოგიური დახასიათება, არ მივყავართ სასურველ შედეგებამდე. კანონმდებლობაში ჩვეულებრივ დომინირებს, ხან ერთი და ხან მეორე ასპექტი.

ასე, მაგალითად, აშშ-ს კანონმდებლობა²¹², რომლითაც ახორციელებენ ორგანიზებული დანაშაულობის გამოძიებას, კონტროლს და დევნას, წინა პლანზე აყენებს სისხლის სამართლის პროცესუალურ, ოპერატიული ხასიათის პრობლემატიკას. მოცემულ მიდგომისაგან განსხვავებით, რუსმა მეცნიერებმა „ორგანიზებულ დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ კანონპროექტის მომზადებისას, აირჩიეს თანამედროვე კრიმინოლოგიაში აღიარებული სოციოლოგიური მიდგომა, რომლის ფარგლებში გამოიყოფა ორგანიზებული დანაშაულობის სამი ფორმა. პირველი – ეს არის დამნაშავეთა ჯგუფები, სადაც ჯგუფის ორგანიზატორი გვევლინება დანაშაულის ორგანიზატორადაც. მეორე – დანაშაულებრივი ორგანიზაციები გაფართოებული და გართულებული სტრუქტურით. მესამე

²¹² USA. The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act (RICO)
<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-96> 15.08.2021.

ფორმა – დანაშაულებრივი გაერთიანება, როგორც დამნაშავეთა სამყაროს ორგანიზატორებისა და ლიდერების საკოორდინაციო ორგანო. ადვილად გასაგებია, რომ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აღნიშნულ მეცნიერთა მცდელობას რუსეთის ხელისუფლება მხარს არ დაუჭერდა.

იკვეთება ასევე ტრადიციული სისხლისსამართლებრივი განსაზღვრებები. გამოვყოთ ცნებები ფართო გაგებით და ვიწრო გაგებით. უფრო ფართო განსაზღვრა შეიძლება აღმოვაჩინოთ იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსში (1982 წ.), სადაც აღნიშნულია: „მაფიის ტიპის გაერთიანება (ასოციაცია), ითვლება დანაშაულებრივი ტიპის გაერთიანებად იმ შემთხვევაში, თუ მისი წევრები მიმართავენ დაშინებას, ან ე.წ. „წრიულ თავდებს“ და უთქმელობის კანონის შენარჩუნებას, რათა დანაშაულის ჩადენის მიზნით, პირდაპირი ან ირიბი გზებით დაეუფლონ საკვანძო თანამდებობებს, რომლებიც ეკონომიკურ მოღვაწეობაზე კონტროლის გაწევის, კონცესიების განაწილების საშუალებას იძლევიან, და ა.შ.“.

როგორც პირველ თავში აღვნიშნეთ, ე.წ. ვიწრო გაგებით, განსაზღვრა სრულყოფილად არის აღწერილი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში.

ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიური კვლევისათვის მეტად ეფექტიან და წარმატებულ მიღწევად გვევლინება ერთიანი საკანონმდებლო ნორმატიული მოდელი. სისხლისსამართლებრივი მიდგომა გვაძლევს საშუალებას, სწორად განვსაზღვროთ კონტურები ისეთი მასობრივი საშიში მოვლენისა, როგორიცაა ორგანიზებული დანაშაულობა. ამ შემთხვევაში დანაშაულის ცალკეული სახეები, ჩადენილი

ამგვარი ჯგუფების მიერ, დაგვიხასიათებს მონაწილეთა ინტერესების მიმართულებას, ესე იგი ჯგუფის არსებითობის გამომჟღავნების ფორმას²¹³.

ორგანიზებული, განსაკუთრებით ტრანსნაციონალური დანაშაულობის შედარებითი კრიმინოლოგიური კვლევის საგნის შემადგენელ ნაწილად უნდა ჩაითვალოს სახელმწიფო-თაშორისი ანალიზის პროგრამა. სხვადასხვა ქვეყნებს ან ქვეყნების ჯგუფებს შემუშავებული აქვთ პროგრამები, რომელთა სტრუქტურები არა მარტო არ ეთანხმებიან, არამედ ეწინააღმდეგებიან ერთმანეთს. ერთიანი პროგრამის შექმნის განსაკუთრებულ პრობლემას ხედავენ, ასევე, ყოფილ სოციალისტურ ბანაკში შემავალი აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნები, რომლებიც დგანან ორგანიზებული - ტრანსნაციონალური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთობლივი ღონისძიებების შემუშავების რეალურ საჭიროებასთან. რა თქმა უნდა, მთლიანად განსხვავებული მიდგომების გადალახვა შეუძლებელია, მაგრამ აღნიშნული განსხვავებები არ უნდა იქცეს წინააღმდეგობად პროგრამების შექმნისათვის, რომლებიც განახორციელებენ ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებით-კრიმინოლოგიურ ანალიზს.

ამ მიმართულებით სასარგებლო იქნებოდა გაგვერკვია შედარებითი ანალიზისათვის აუცილებელი საერთაშორისო პროგრამული დებულებების ეფექტიანობა. იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ გაეროს პალერმოს კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ“

²¹³ მ. ბაძალუა. ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებითი კრიმინოლოგიური კვლევის ზოგიერთი საკითხი. სპეციალური გამოცემა - „ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის სამართლებრივი ასპექტები“. სამართლებრივი რეფორმების ინსტიტუტი, პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭო. თბ., 1999, გვ. 66-69.

(დანართი №1) განსაკუთრებულ ადგილს უთმობს წევრი ქვეყნებისათვის ორგანიზაციული დანაშაულობის ტერმინების განსაზღვრასა და მასთან ბრძოლის ერთიანი პოლიტიკის ჩამოყალიბებას.

ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებითი-კრიმინოლოგიური ანალიზის პრინციპებიდან გამომდინარე, საერთაშორისო დონეზე მეცნიერ-კრიმინოლოგების უმრავლესობა, ცნობს დანაშაულობას, როგორც ისტორიულ და სოციალურ მოვლენას. ეს თეზისი მთლიანად ეხება ორგანიზებულ დანაშაულობასაც. მაგრამ, სამწუხაროდ, დანაშაულობის მოცემული ფორმა ფასდებოდა „ნეგატიური განსაზღვრის“ კონტექსტში. ამიტომ, ჩრდილში რჩებოდა ურთულესი საკითხები, რომლებიც ეხებოდა მოსახლეობის იმ სოციალური ფენების ბუნებას, რომლებიც რეკრუტირებული არიან ორგანიზებული დანაშაულობის მესვეურთა ან ლიდერების მიერ, ამ ფენების სოციალურ სტრუქტურაში და ა.შ. ამიტომ ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებად უნდა იქცეს შედარებით-კრიმინოლოგიური ხასიათის დებულებები, რომლებიც გამოამჟღავნებენ ორგანიზებული დანაშაულობის ე.წ. „პოზიტიურ“ ასპექტებს, ამასთან დაკავშირებით საკმაოდ საინტერესოა გერმანელი კრიმინოლოგის ჰანს შნაიდერის მოსაზრებები იმის შესახებ, რომ ორგანიზებული დანაშაულობა აკმაყოფილებს მოსახლეობის მოთხოვნილებებს და ბევრად ხსნის თავის არსებობას და არის „გამოსავალი“ შექმნილი მდგომარეობიდან მოსახლეობის ზოგიერთი ფენისათვის. ამიტომ სასარგებლო იქნებოდა განვავითაროთ შედარებით-სოციალურ-ეკონომიკური ძიებანი სწორედ ამ მიმართულებით.

რეგისტრირებული დანაშაულის, ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლის, ცხოვრების დონისა და დანაშაულის ინდექსის შე-

დარებითი ანალიზის კვლევის შედეგები წარმოდგენილია №32 ცხრილში.

ცხრილი №32

რეგისტრირებული დანაშაული, შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე, ცხოვრების დონისა და დანაშაულის ინდექსი %-ში

ინდექსი	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
რეგისტრირებული დანაშაული	38,736	43,028	36,526	35,096	35,997	37,944	58.412	64,123	56,596
შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე (ლარი)	7.302	7,691	8,368	9,109	9,614	10,934	11,968	13,239	13,293
ცხოვრების დონის ინდექსი	0,525	0.531	0.526	0.527	0.528	0.532	0.539	0.544	0.539
დანაშაულის ინდექსი	0.313	0.196	0.199	0.22	0.222	0.208	0.204	0.199	0.202
კორელაცია	-50.80%								
სლოუპი	-9,21%								

№32 ცხრილის თანახმად, კვლევით დგინდება²¹⁴, რომ 2012-2020 წლებში ცხოვრების დონის ინდექსის 1 %-ით ზრდამ ქვეყანაში გამოიწვია დანაშაულობის ინდექსის 9.21 %-ით შემცირება რაც მეტყველებს იმაზე, რომ ქვეყნის სოციალურ-ეკო-

²¹⁴ M. Badzaghua, D. Gondauri. Criminality and Socio-Economic Status Correlation Determinants. Bull. Georg. Natl. Acad. Sci., vol. 15, no. 3, 2021, pp. 131-138.

ნომიკური მდგომარეობის გაუარესება პირდაპირპროპორციულია დანაშაულის, განსაკუთრებით ჯგუფურ-ორგანიზებული დანაშაულის დინამიკასთან.

კრიმინოლოგიური კანონმდებლობის შექმნის იდეა, განსაკუთრებით ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში, არ არის ახალი. ჯერ კიდევ 70-იან წლებში ეს იდეა გამოთქმულია აკადემიკოს ვლადიმერ კუდრიავეცვის მიერ. მისი აზრით, ამ კუთხით მნიშვნელოვანია შემდეგი საკითხები: კრიმინოლოგიური კანონმდებლობის საგანი, მისი მოცულობა სხვა ქვეყნებში; მისი ურთიერთობა სამართლის, სოციოლოგიისა და მეცნიერების სხვა დარგებთან; კრიმინოლოგიის ტერმინებისა და ცნებების რეგლამენტაცია; აღნიშნული კანონმდებლობის ეფექტიანობა დანაშაულობის პრევენციაში. ეს მოსაზრებები მეტად აქტუალურია დღესაც, ჯგუფურ-ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებითი ანალიზისათვის, ვინაიდან არ არსებობს ცხოვრების ისეთი სფერო, სადაც არ შეაღწია ჯგუფურმა, მათ შორის ორგანიზებულმა დანაშაულობამ და არ ხელყო ურთიერთობები, რომლებიც რეგლამენტირებულია სამართლის სხვადასხვა დარგით.

ორგანიზებული, მათ შორის ტრანსნაციონალური დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ცალკეული საკითხებზე მსჯელობისას შეიძლება გამოიყოს სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიების ერთიანი ფორმებისა და წესების ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე ჰარმონიზაციის პრობლემა, რომელიც 2000 წლის გაეროს პალერმოს კონვენციის თანახმად, დაკისრებული აქვს წევრ-სახელმწიფოებს. კერძოდ, გამოძიების ერთიანი მეთოდები, ინფორმაციის მიღებისა და შემოწმების ხერხები, გამოძიების ჩატარებაზე ნებართვის მიღება და ა.შ. ამავე მიმართულებით სავსებით აქტუალურია ორგანიზებული

დანაშაულობის სასამართლო საქმეებზე დაპატიმრების მეთოდების, მოქალაქეთა თანამშრომლობის, საიდუმლო აგენტების მონაწილეობის ფორმების საკითხები. მნიშვნელოვანი პრობლემების სახით შეიძლება დასახელდეს ცალკეული ადმინისტრაციული სისტემის შექმნის პრობლემა, რომელიც მოიცავს საინფორმაციო ბანკის შექმნას, მასში მტკიცებულებების შენახვას, ცნობებს ორგანიზაციების მიზნებისა და მათი წევრების შესახებ, მათი ქონების თაობაზე, რომლებიც ჩართული არიან ორგანიზებულ-ტრანსნაციონალურ დანაშაულობაში და ა.შ.

როგორც მესამე თავში აღვნიშნეთ, საგულისხმო ტენდენცია იკვეთება. თუ 1997 წელს კრიმინალურ ჯგუფებში მონაწილე უცხოელთა ან გაურკვეველი საცხოვრებელი ადგილის მქონე პირების პროცენტი მერყეობდა 1,5%-დან 4,9%-მდე, 2020 წელს მასობრივი მიგრაციის პირობებში, როდესაც საპატიმრო ადგილებში უცხოელ ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა რაოდენობა სტატისტიკის მიხედვით საერთო რაოდენობის 10 პროცენტამდეა და საშუალოდ 600-დან 700 პირამდე მერყეობს, უნდა ვივარაუდოთ, რომ შესაბამისად გაზრდილია მათი ჩართულობა ჯგუფურ-ორგანიზებულ, მათ შორის ტრანსნაციონალურ დანაშაულში.

ასევე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფო სტრუქტურების - პროკურატურის, სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების თანამშრომელთა ეთიკისა და ქცევის საერთაშორისო სტანდარტებით საქმიანობა ჯგუფურ-ორგანიზებულ დანაშაულის პრევენციისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მიზანშეწონილია სამართლებრივი, საფინანსო და სხვა ვიწრო პროფესიული კუთხით გადაწყვეტილებების მიღება, დოკუმენტების წარმოება ან სხვა მოქმედება განხორციელდეს ორი ან

მეტი შესაბამისი პროფესიის მქონე უფლებამოსილი სპეციალისტის მონაწილეობით და დადასტურებით.

დანაშაულობის, განსაკუთრებით მისი ორგანიზებული ფორმის, კორუფციის თავიდან აცილების მიზნით საჭიროდ მიგვაჩნია საკანონმდებლო რეგულაციების შემოღება, რომელიც გარკვეული დროით დააწესებს მონიტორინგს საჯარო სამსახურიდან კერძო სექტორში წასულ მოსამსახურეებზე, და პირიქით, იმ მოქმედებებზე, რომლებიც დაკავშირებულია წარსულში მათ საქმიანობასთან - საჯარო თუ კერძო სფეროში.²¹⁵

გამოთქმული მოსაზრებების განზოგადებით შეიძლება იმის კონსტატაცია, რომ, ჯგუფურ-ორგანიზებულ დანაშაულობასთან ბრძოლასა და პრევენციაში შედარებით-კრიმინოლოგიური ანალიზი წარმოადგენს მეტად პერსპექტიულ და ნაყოფიერ მეთოდს, საერთაშორისო და ეროვნულ დონეზე ერთიანი კონცეპტუალური სქემის შექმნის ხერხს, თეორიულ საფუძველს სამართალდამცავი და სპეციალური სამსახურების პრაქტიკული საქმიანობისათვის.

1996-1997 და 2019-2020 წლების შედარებით-კრიმინოლოგიური კვლევების ანალიზზე დაყრდნობით მიღებული დასკვნები და რეკომენდაციები მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინებით დაეხმარება სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს ჯგუფურ-ორგანიზებული დანაშაულობასთან ბრძოლისა და მისი პრევენციის მიმართულებით ეფექტიან საქმიანობაში.

²¹⁵ მ. ბაძალა „პროფესიული ეთიკის საფუძვლები“. თბ., 2018. გვ.231-232.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ

მუხლი 1. მიზანი

კონვენციის მიზანია, ხელი შეუწყოს თანამშრომლობას ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის უფრო ეფექტურად თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში.

მუხლი 2. ტერმინთა განმარტება

ამ კონვენციის მიზნებისათვის:

ა) „დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფი“ ნიშნავს ერთი ან რამდენიმე მძიმე დანაშაულის ან ამ კონვენციის შესაბამისად ასეთად მიჩნეული დანაშაულის ჩადენის მიზნით დროის განსაზღვრულ პერიოდში არსებულ და შეთანხმებულად მოქმედი სტრუქტურული ფორმის მქონე, სამი ან მეტი პირისაგან შემდგარ ჯგუფს, რომლის მიზანია პირდაპირ ან არაპირდაპირ მიიღოს ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებელი.

ბ) „მძიმე დანაშაული“ ნიშნავს დანაშაულს, რომელიც ისჯება თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადით, არანაკლებ ოთხი წლისა ან სასჯელის უფრო მკაცრი ზომით;

გ) „სტრუქტურული ფორმის მქონე ჯგუფი“ ნიშნავს ჯგუფს, რომელიც არ არის შემთხვევით შექმნილი დანაშაულის დაუყოვნებლივ ჩასადენად და რომელშიც არ არის აუცილებელი ფორმალურად იყოს განაწილებული როლები მის წევრთა შორის, წევრობას ჰქონდეთ უწყვეტი ხასიათი ან ჩამოყალიბებული იყოს განვითარებული სტრუქტურა;

დ) „ქონება“ ნიშნავს ნებისმიერი სახის აქტივებს (ქონებას), მატერიალურს ან არამატერიალურს, მოძრავს ან უძრავს, გამოხატულს ნივთებით ან უფლებებით, აგრეთვე იურიდიულ დოკუმენტებს ან აქტებს, რომლებიც ადასტურებენ ამგვარ აქტივებზე უფლებას ან მათდამი ქონებრივ ინტერესს;

ე) „დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავალი“ ნიშნავს დანაშაულის ჩადენის გზით პირდაპირ ან არაპირდაპირ შეძენილ ან მიღებულ ნებისმიერ ქონებას;

ვ) „ყადალა“ ან „ამოღება“ ნიშნავს ქონების გადაცემის, გარდაქმნის, განკარგვის ან გადაადგილების დროებით აკრძალვას ან სასამართლოს ან სხვა კომპეტენტური ორგანოს გადაწყვეტილებით მასზე დროებითი კონტროლის განხორციელებას ან მის დროებით დაუფლებას;

ზ) „კონფისკაცია“ ნიშნავს სასამართლოს ან სხვა კომპეტენტური ორგანოს გადაწყვეტილებით ქონების საბოლოო ჩამორთმევას;

თ) „პრედიკატული დანაშაული“ ნიშნავს ნებისმიერ დანაშაულს, რომლის შედეგადაც მიღებულ იქნა შემოსავალი, რომელმაც შეიძლება შეადგინოს ამ კონვენციის მე-6 მუხლით განსაზღვრული დანაშაულის შემადგენლობა;

ი) „კონტროლირებადი მიწოდება“ ნიშნავს მეთოდს, რომლის დროსაც დასაშვებია ერთი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, ტერიტორიიდან ან ტერიტორიის გავლით უკანონო ან საეჭვო ტვირთის შემოტანა ან გატანა, ამ სახელმწიფოთა კომპეტენტური ორგანოების ნებართვითა და ზედამხედველობით, დანაშაულის სათანადო გამოძიებისა და დამნაშავეთა გამოვლენის მიზნით.

კ) „ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონული ორგანიზაცია“ ნიშნავს განსაზღვრული რეგიონის სუვერენულ სახელმწიფოთა მიერ შექმნილ ორგანიზაციას, რომელსაც მისმა წევრმა სახელმწიფოებმა გადასცეს ამ კონვენციით გათვალისწინებული საკითხების გადაჭრის კომპეტენცია და რომელიც შესაბამისი წესით უფლებამოსილია, შიდა პროცედურების დაცვით, ხელი მოაწეროს ამ კონვენციას, მოახდინოს მისი რატიფიცირება, მიიღოს დამტკიცოს ან მიუერთდეს მას, ამ კონვენციაში მითითება - „წევრი სახელმწიფოები“ ეხება ამ ორგანიზაციებს მათი კომპეტენციის ფარგლებში.

მუხლი 3. გამოყენების სფერო

1. წინამდებარე კონვენცია, თუ მასში სხვა რამ არ არის განსაზღვრული, გამოიყენება, რათა აღიკვეთოს, გამოძიებულ იქნეს და სისხლისსამართლებრივ დევნას დაექვემდებაროს:

ა) დანაშაულები, რომლებიც დადგენილია ამ კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8 და 23-ე მუხლების შესაბამისად;

ბ) მძიმე დანაშაულები, როგორც განსაზღვრულია ამ კონვენციის მე-2 მუხლით, თუ ეს დანაშაული ატარებს ტრანსნაციონალურ ხასიათს და ჩადენილია დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მონაწილეობით.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის მიზნებისთვის, დანაშაული ატარებს ტრანსნაციონალურ ხასიათს, თუ იგი:

ა) ჩადენილია ერთზე მეტ სახელმწიფოში;

ბ) ჩადენილია ერთ სახელმწიფოში, მაგრამ მისი მომზადების, დაგეგმვის, ხელმძღვანელობის ან კონტროლის არსებითი ნაწილი ხორციელდება სხვა სახელმწიფოში;

გ) ჩადენილია ერთ სახელმწიფოში, მაგრამ დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მონაწილეობით, რომელიც დანაშაულებრივ საქმიანობას ეწევა ერთზე მეტ სახელმწიფოში; ან

დ) ჩადენილია ერთ სახელმწიფოში, მაგრამ მისი არსებითი შედეგები ვლინდება სხვა სახელმწიფოში.

მუხლი 4. სუვერენიტეტის დაცვა

1. მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა შეასრულონ კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებები სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის, ტერიტორიული მთლიანობისა და სახელმწიფოთა საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპების დაცვით.

2. ამ კონვენციაში არაფერი არ ანიჭებს მონაწილე სახელმწიფოს უფლებას, განახორციელოს სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე თავისი იურისდიქცია და ფუნქციები, რომლებიც განეკუთვნება მხოლოდ ამ სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანოების კომპეტენციას ამ უკანასკნელის შიდა კანონმდებლობის საფუძველზე.

მუხლი 5. დამნაშავეთა ორგანიზებულ ჯგუფში მონაწილეობის კრიმინალიზაცია

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ისეთი საკანონმდებლო ან სხვა ზომები, რომლებიც აუცილებელია განზრახ ჩადენილი შემდეგი ქმედებების სისხლის სამართლის დანაშაულებად გამოცხადებისათვის;

ა) ქვემოთ დასახელებულ ქმედებათაგან ერთ-ერთი ან ორივე, რომელიც არ წარმოადგენს დანაშაულის ჩადენის მცდელობას ან დანაშაულებრივი ქმედების ბოლომდე მიყვანას:

i. ერთ ან რამდენიმე პირთან შეთანხმება მძიმე დანაშაულის ჩასადენად, პირდაპირ ან არაპირდაპირი გზით ფინანსური ან სხვა მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით, და თუ ამას ითვალისწინებს შიდა კანონმდებლობა, ერთ-ერთი მონაწილის მიერ რაიმე

ქმედების ფაქტობრივი განხორციელება შეთანხმების რეალიზაციისათვის, ან დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მონაწილეობა;

ii. ქმედება, ჩადენილი პირის მიერ, რომელიც, აცნობიერებს რა დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მიზანს და იცის რა მისი საერთო დანაშაულებრივი საქმიანობის ან ამ ჯგუფის მიერ აღნიშნულ დანაშაულთა ჩადენის განზრახვის შესახებ, აქტიურ მონაწილეობას იღებს;

ა. დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის დანაშაულებრივ საქმიანობაში;

ბ. დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის სხვა საქმიანობაში იძის გაცნობიერებით, რომ მისი მონაწილეობა ხელს შეუწყობს დანაშაულებრივი მიზნის მიღწევას;

ბ) დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მონაწილეობით ჩადენილი მძიმე დანაშაულის ორგანიზება, ხელმძღვანელობა, წაქეზება, დახმარება ან რჩევის მიცემა.

2. ამ მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული წინასწარი შეცნობა, განზრახვა, ჩანაფიქრი, მიზანი ან შეთანხმება შეიძლება დადგინდეს საქმის ობიექტური ფაქტობრივი გარემოებებით.

3. მონაწილე სახელმწიფოებმა, რომელთა შიდა კანონმდებლობა ამ მუხლის (1)(ა)(i) პუნქტებით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტად მოიაზრებს დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მონაწილეობას, უნდა უზრუნველყონ, რომ მათ შიდა კანონმდებლობაში მძიმე დანაშაულთა კატეგორიაში გათვალისწინებულ იქნეს ყველა ის დანაშაული, რომლებიც ჩადენილია ორგანიზებული დანაშაულებრივი ჯგუფის მონაწილეობით. ამ მონაწილე სახელმწიფოებმა, აგრეთვე იმ მონაწილე სახელმწიფოებმა, რომელთა შიდა კანონმდებლობა ამ მუხლის (1)(ა)(i) პუნქტის მიზნებისთვის დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტად მიიჩნევს შეთანხმების რეალიზაციის მიზნით ქმედების ფაქტობრივად განხორციელებას, ამის შესახებ უნდა აცნობონ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს ამ კონვენციის ხელმოწერის ანდა მისი რატიფიცირების, მიღების, დამტკიცების თუ მიერთების დოკუმენტის დეკლარაციას.

მუხლი 6. დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციის (გათეთრების) კრიმინალიზაცია

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ თავისი შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების შესაბამისად, უნდა მიიღოს

ისეთი საკანონმდებლო და სხვა ზომები, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს იმისათვის, რომ სისხლის სამართლის წესით დასჯადად იქნეს აღიარებული განზრახ ჩადენილი შემდეგი ქმედებები:

ა)(i) წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მიღებული ქონების გასხვისება ან გადაცემა ამ ქონების უკანონო წარმოშობის დაფარვის ან შენიღბვის მიზნით ან ნებისმიერი იმ პირისთვის დახმარების გაწევის მიზნით, რომელიც პრედიკატული დანაშაულის ჩადენის მონაწილეა, რათა თავი აარიდოს პასუხისმგებლობას საკუთარი ქმედების სამართლებრივი შედეგებისთვის;

ii) წინასწარი შეცნობით დანაშაულებრივი გზით მიღებული ქონების ნამდვილი ხასიათის, წარმოშობის, ადგილმდებარეობის, განკარგვის ხერხის, გადაადგილების, ქონებაზე უფლების ან მისი მფლობელის დაფარვა ან შენიღბვა.

ბ) საკუთარი სამართლებრივი სისტემის ძირითადი პრინციპების დაცვის პირობით:

i. ქონების შეძენა, ფლობა ან გამოყენება, თუ მისი მიღების მომენტისათვის ცნობილია, რომ ასეთი ქონება წარმოადგენს დანაშაულებრივი გზით მიღებულ ქონებას.

ii. ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენის მიზნით შეკავშირება ან დანაშაულებრივ შეთანხმებაში მონაწილეობა, აგრეთვე ამგვარი დანაშაულის ჩადენის მცდელობა, დახმარება, წაქეზება, ხელის შეწყობა ან დანაშაულის ჩადენის თაობაზე რჩევის მიცემა.

2. ამ მუხლის პირველი პუნქტის განხორციელების ან გამოყენების მიზნებისათვის:

ა) თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უნდა შეეცადოს, გამოიყენოს ამ მუხლის პირველი პუნქტი, რაც შეიძლება მეტი დასახელების პრედიკატულ დანაშაულთა მიმართ;

ბ) თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ პრედიკატული დანაშაულების რიცხვს უნდა მიაკუთვნოს ამ კონვენციის მე-2 მუხლში განსაზღვრული ყველა მძიმე დანაშაული, ასევე ამ კონვენციის მე-5, მე-8 და 23-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები. თუ მონაწილე სახელმწიფოს კანონმდებლობა შეიცავს პრედიკატული დანაშაულების კონკრეტულ ჩამონათვალს, ასეთ შემთხვევაში ამგვარ ჩამონათვალში შეტანილი უნდა იქნეს იმ დანაშაულთა ამომწურავი ნუსხა, რომლებიც ორგანიზებული ჯგუფის საქმიანობასთანაა დაკავშირებული;

გ) (ზ) ქვეპუნქტის მიზნებისათვის, პრედიკატულ დანაშაულებში იგულისხმება შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს იურისდიქციის, ასევე მის ფარგლებს გარეთ ჩადენილი დანაშაულები. ამასთან, მონაწილე სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ ჩადენილი დანაშაული პრედიკატულ დანაშაულად ჩაითვლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მოცემული ქმედება სისხლისსამართლებრივად დასჯადია იმ სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით, რომელშიც ის იქნა ჩადენილი და სისხლისსამართლებრივად დასჯადი იქნებოდა ამ მუხლის შეფარდებული წევრი სახელმწიფოს კანონმდებლობით, ეს ქმედება რომ ამ წევრ სახელმწიფოში ყოფილიყო ჩადენილი;

დ) თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს უნდა წარუდგინოს ამ მუხლის დებულებათა რეალიზაციისათვის აუცილებელი კანონების ტექსტები, აგრეთვე მათი ნებისმიერი შემდგომი ცვლილებების ტექსტები ან მათი აღწერა;

ე) თუ ამას მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპები, შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს, რომ ამ მუხლის პირველი პუნქტში აღნიშნული დანაშაულები არ გავრცელდეს იმ პირებზე, რომელთაც ჩაიდინეს პრედიკატული დანაშაული;

ვ) წინასწარი შეცნობა, განზრახვა და მიზანი, როგორც ამ მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული დანაშაულის ელემენტები, შეიძლება დადგინდეს საქმის ობიექტური ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე.

მუხლი 7. ფულადი სახსრების ლეგალიზაციის (გათეთრების)

წინააღმდეგ ბრძოლის ხერხები

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ:

ა) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უნდა შემოიღოს შიდა რეგულირების და ზედამხედველობის ყოვლისმომცველი რეჟიმი ზანკების და არასაბანკო ფინანსური დაწესებულებების მიმართ, აგრეთვე, საჭიროების შემთხვევაში, სხვა ორგანოების მიმართაც, რომლებიც ფულის ლეგალიზაციის თვალსაზრისით განსაკუთრებით დაუცველნი არიან, იმ მიზნით, რომ გამოავლინონ და არ დაუშვან ფულის ლეგალიზაციის ნებისმიერი ფორმა, ამასთან, ასეთი რეჟიმი უნდა

ითვალისწინებდეს ისეთ მოთხოვნებს, როგორც კლიენტის პიროვნების დადგენა, მონაცემთა რეესტრის წარმოება და საექვო გარიგებებზე ინფორმაციის წარმოდგენა;

ბ) უნდა უზრუნველყოს, რომ იმ ადმინისტრაციულ, მარეგულირებელ, სამართალდამცავ და სხვა ორგანოებს, რომლებიც ებრძვიან ფულადი საშუალებების ლეგალიზაციას (მათ შორის, სასამართლო ორგანოებს – თუ ეს შეესაბამება შიდა კანონმდებლობას), გააჩნდეთ თანამშრომლობისა და ინფორმაციის გაცვლის შესაძლებლობა ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე, შიდა კანონმდებლობით დადგენილი პირობების ფარგლებში, ამ კონვენციის მე-18 და 27-ე მუხლებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე, ამ მიზნით, თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა განიხილოს ფინანსური ინფორმაციის ოპერატიული სამსახურის შექმნის შესაძლებლობა, რომელიც ფულის გათეთრების პოტენციურ შემთხვევებში იმოქმედებს, როგორც ინფორმაციის შეგროვების, ანალიზის და გავრცელების ეროვნული ცენტრი.

2. მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ შესაძლო დონისძიებების განხორციელება მათ საზღვარზე ნაღდი ფულადი სახსრების და შესაბამისი საბრუნავი დოკუმენტების გადაადგილების გამოვლენის და კონტროლის მიზნით, იმ პირობით, რომ შესაბამისი ინფორმაცია დანიშნულებისამებრ იქნება გამოყენებული და კანონიერი კაპიტალის გადაადგილება მოხდება შეუფერხებლად. ასეთი ზომები შეიძლება მოიცავდეს ისეთი მოთხოვნის დაწესებას, რომლის თანახმადაც ფიზიკური პირები და კომერციული საწარმოები ვალდებული იქნებიან განაცხადონ საზღვარზე მნიშვნელოვანი მოცულობის ნაღდი ფულის და საბრუნავი დოკუმენტების გადატანის შესახებ.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული ზედამხედველობისა და რეგულირების შიდა რეჟიმის დადგენისას, მონაწილე სახელმწიფოებს წინადადება ეძლევათ, ამ კონვენციის სხვა მუხლების შეუღებად, იხელმძღვანელონ შესაბამისი რეგიონული, რეგიონთაშორისი და მრავალმხრივი ორგანიზაციების შესაბამისი ინიციატივებით, რომლებიც მიმართულია ფულის გათეთრების წინააღმდეგ.

4. ფულად საშუალებათა ლეგალიზაციის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები უნდა შეეცადონ განავითარონ და წახალისონ გლობალური, რეგიონალური, სუბრეგიონალური და ორმხრივი თანამშრომლობა; როგორც სასამართლო და სამართალდამცავ ორგანოებს, ასევე საფინანსო რეგულირების ორგანოებს შორის.

მუხლი 8. კორუფციის კრიმინალიზაცია

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ისეთი საკანონმდებლო და სხვა ზომები, რომლებიც შეიძლება აუცილებელი გახდეს განზრახ ჩადენილი შემდეგი ქმედებების დანაშაულად გამოცხადებისათვის:

ა) საჯარო მოხელისთვის, პირდაპირ ან არაპირდაპირ, რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობის დაპირება, შეთავაზება ან მინიჭება ამ მოხელის ან სხვა იურიდიული თუ ფიზიკური პირის სასარგებლოდ, იმისთვის, რომ ამ მოხელემ, თავისი თანამდებობრივი მოვალეობის შესრულებისას, განახორციელოს რაიმე მოქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე მოქმედების განხორციელებისაგან;

ბ) საჯარო მოხელის მიერ პირდაპირ ან არაპირდაპირ რაიმე არამართლზომიერი უპირატესობის მიღება ან მოთხოვნა, პირადად ამ მოხელის ან სხვა იურიდიული თუ ფიზიკური პირის სასარგებლოდ, იმისათვის, რომ ამ მოხელემ თავისი თანამდებობრივი მოვალეობის შესრულებისას განახორციელოს რაიმე მოქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე მოქმედების განხორციელებისაგან.

2. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა განიხილოს ისეთი საკანონმდებლო და სხვა ზომების მიღების შესაძლებლობა, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნული ქმედებების სისხლის სამართლის დანაშაულად აღიარებისთვის, რომლებშიც მონაწილეობას იღებს უცხო ქვეყნის საჯარო მოხელე ან საერთაშორისო საჯარო მოხელე. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ ასევე უნდა განიხილოს კორუფციის სხვა ფორმების დასჯადად აღიარების შესაძლებლობაც.

3. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ ასევე უნდა მიიღოს ისეთი ზომები, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს იმისათვის, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულად იქნეს აღიარებული ამ მუხლით გათვალისწინებულ რომელიმე დანაშაულში მონაწილეობა.

4. ამ მუხლის პირველი პუნქტის და კონვენციის მე-9 მუხლის მიზნებისათვის, „საჯარო მოხელე“ ნიშნავს საჯარო მოხელეს ან პირს, რომელიც ასრულებს საჯარო სამსახურს, როგორც ეს განსაზღვრულია მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით, რომელშიც მოცემული პირი ასრულებს ამგვარ ფუნქციებს და როგორც ეს გათვალისწინებულია ამ მონაწილე სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში.

მუხლი 9 კორუფციის წინააღმდეგ მიმართული ზომები

1. ამ კონვენციის მე-8 მუხლში მითითებულ ზომებთან ერთად, თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, რამდენადაც ეს შესაბამეა მის სამართლებრივ სისტემას, უნდა მიიღოს საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული ან სხვა ეფექტური ზომები, რომლებიც ხელს შეუწყობს კეთილსინდისიერების დამკვიდრებას, საჯარო მოხელეთა შორის კორუფციის გამოვლენას, მის თავიდან აცილებას და დასჯას.

2. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ზომები, რათა უზრუნველყოს თავისი ორგანოების ეფექტური მოქმედება საჯარო მოხელეთა შორის კორუფციის თავიდან აცილების; გამოვლენის და დასჯის საქმეში, ამასთან, ასეთ ორგანოებს უნდა მიენიჭოს საკმარისი დამოუკიდებლობა, რათა თავიდან იქნეს აცილებული მათ საქმიანობაზე არამართლზომიერი ზეგავლენა.

მუხლი 10. იურიდიულ პირთა პასუხისმგებლობა

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, თავისი სამართლებრივი პრინციპების გათვალისწინებით, უნდა მიიღოს ისეთი ზომები, რომლებიც შესაძლებელია საჭირო გახდეს იურიდიული პირების პასუხისმგებლობის დასაწესებლად მათ მიერ ისეთ მძიმე დანაშაულთა ჩადენაში მონაწილეობისთვის, რომლებშიც ჩართული იყო დანაშაულთა ორგანიზებული ჯგუფი, აგრეთვე ამ კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8 და 28-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებში მონაწილეობისათვის.

2. მონაწილე სახელმწიფოს სამართლებრივი პრინციპების დაცვის პირობით, იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი, სამოქალაქო სამართლებრივი ან ადმინისტრაციულ სამართლებრივი.

3. ამგვარი პასუხისმგებლობის დაკისრება ხელს არ უნდა უშლიდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაკისრებას აღნიშნულ დანაშაულთა ჩამდენი ფიზიკური პირებისთვის.

4. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ ამ მუხლის შესაბამისად პასუხისგებაში მიცემულ იურიდიულ პირთა მიმართ უნდა უზრუნველყოს ეფექტური, პროპორციული და გადამარწმუნებელი ზემოქმედების მექანიზმები სისხლისსამართლებრივი ან არასისხლისსამართლებრივი სანქციების, მათ შორის ფულადი სანქციების გატარება.

მუხლი 11. სისხლისსამართლებრივი დევნა, სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა და სანქციები

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ ამ კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8 და 23-ე მუხლებში მითითებული დანაშაულებისთვის უნდა დაადგინოს ისეთი სანქციები, რომლებიც ითვალისწინებს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს.

2. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო უნდა შეეცადოს, რომ წინამდებარე კონვენციაში მითითებული დანაშაულების ჩადენის-თვის თავისი შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებული სისხლის-სამართლებრივი დევნის დისკრეციული უფლებამოსილება გამოიყენოს იმგვარად, რომ მაქსიმალურად იქნეს უზრუნველყოფილი სამართალდამცავი ზომების ეფექტურობა და მხედველობაში იქნეს მიღებული ამ დანაშაულთა ჩადენის თავიდან აცილების საჭიროება.

3. ამ კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8 და 28-ე მუხლებში მითითებული დანაშაულებთან დაკავშირებით, თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, თავისი შიდა კანონმდებლობის დაცვითა და დაცვის მხარის ულებების გათვალისწინებით, უნდა მიიღოს შესაბამისი ზომები, რათა სასამართლოს სხდომამდე პირის დროებითი გათავისუფლების შესახებ ან შეტანილ საჩივარზე გადაწყვეტილების გამოტანისას უზრუნველყოფილ იქნეს განსასჯელის დასწრება სისხლის სამართალ-წარმოების შემდგომ სტადიებზე.

4. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს, რომ მისმა სასამართლოებმა და სხვა კომპეტენტურმა ორგანოებმა გაითვალისწინონ ამ კონვენციით განსაზღვრული დანაშაულების სიმძიმე ისეთი საკითხების განხილვისას, როგორიცაა აღნიშნული დანაშაულებისათვის მსჯავრდებულ პირთა ვადამდე ან პირობით ვადამდე გათავისუფლება.

5. საჭიროების შემთხვევაში თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ შიდა კანონმდებლობის თანახმად, უნდა დაადგინოს ხანდაზმულობის ხანგრძლივი ვადა სისხლისსამართლებრივი დევნის აღმგზავნის ამ კონვენციით გათვალისწინებულ ყველა დანაშაულთან მიმართებაშია და ხანდაზმულობის კიდევ უფრო ხანგრძლივი ვადას იმ შემთხვევაში, თუ ეჭვმიტანილი თავს არიდებს მართლმსაჯულებას.

6. ამ კონვენციის არცერთი დებულება არ ხელყოფს პრინციპს, რომლის თანახმად, ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების აღწერა, დაცვის მოქმედი საშუალებები ან სხვა სამართლებრივი პრინციპები, რომლებიც განსაზღვრავს ქცევის მართლზომიერებას,

უნდა წარმოადგენდეს მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის რეგულირების საგანს და რომ ასეთი დანაშაულების მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება და მათი დასჯა უნდა ხორციელდებოდეს აღნიშნული კანონმდებლობის შესაბამისად.

მუხლი 12. კონფისკაცია და ყადაღა

1. მონაწილე სახელმწიფოებმა, თავიანთი შიდასამართლებრივი სისტემებით გათვალისწინებულ ფარგლებში, უნდა მიიღონ ისეთი ზომები, რომლებიც აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს:

ა) ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენის გზით მიღებული შემოსავლების ან შესაბამისი ღირებულების ქონების კონფისკაცია;

ბ) ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ან გამოსაყენებლად განკუთვნილი ქონების, მოწყობილობების ან სხვა საშუალებების კონფისკაცია.

2. მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს ამ მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული ნებისმიერი ნივთის შესაძლო იდენტიფიცირების, ძებნის, დაყადაღების ან ამოღებისათვის, მისი საბოლოო კონფისკაციის მიზნით.

3. თუ დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლები ნაწილობრივ ან მთლიანად გარდაიქმნა ან შეიცვალა სხვა ქონებად, მაშინ ამ მუხლში მითითებული ზომები შემოსავლების ნაცვლად გამოიყენება ასეთი ქონების მიმართ.

4. თუ დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლები შეერია კანონიერი შემოსავლებით შეძენილ ქონებას, მაშინ ყადაღის დადების ან ამოღების უფლებამოსილების შეუღაბავად, კონფისკაციას დაექვემდებარება ქონების ის ნაწილი, რომელიც შეესაბამება შერეული შემოსავლების ღირებულებას.

5. ის მოგება ან სხვა სარგებელი, რომელიც მიღებულია დანაშაულებრივი შემოსავლებისაგან, იმ ქონებისგან, რომელადაც გარდაიქმნა ან შეიცვალა დანაშაულებრივი შემოსავლები ან ქონებისაგან, რომელსაც შეერია დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლები, უნდა დაექვემდებაროს ამ მუხლში მითითებულ ღონისძიებებს, იმავე წესით და ზომით, როგორც დანაშაულებრივი შემოსავლები.

6. ამ მუხლისა და მე-13 მუხლის მიზნებისათვის, თითოეულმა წევრმა სახელმწიფომ თავის სასამართლოებსა და სხვა კომპეტენტურ ორგანოებს უნდა მიაწიოს უფლებამოსილება გამოსცენ საბანკო,

საფინანსო და კომერციული დოკუმენტების წარდგენის ან მათზე ყადაღის დადების შესახებ დადგენილებები. მონაწილე სახელმწიფოებმა, საბანკო საიდუმლოების შენახვის აუცილებლობის მოტივით, არ უნდა აარიდონ თავი ამ პუნქტში აღნიშნული ღონისძიებების განხორციელებას.

7. მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ განიხილონ იმ მოთხოვნის წარდგენის შესაძლებლობა, რომლის მიხედვითაც დანაშაულის ჩამდენმა პირმა უნდა დაასაბუთოს სავარაუდოდ დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლების და იმ ქონების კანონიერი წარმომავლობა, რომელიც კონფისკაციას ექვემდებარება, იმ პირობით; რომ ამგვარი მოთხოვნა უნდა შეესაბამებოდეს მონაწილე სახელმწიფოთა შიდა კანონმდებლობის პრინციპებს და სასამართლო თუ სხვა სახის წარმოების ხასიათს.

8. ამ მუხლის დებულებები არ უნდა განიმარტოს ისე, რომ შეილახოს კეთილსინდისიერი მესამე მხარის უფლებები.

9. ამ მუხლის არცერთი დებულება არ უნდა ხელყოფდეს პრინციპს, რომლის თანახმადაც, ამ მუხლში მითითებული ზომები უნდა განისაზღვროს და განხორციელდეს მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის დებულებების შესაბამისად და მათი დაცვის პირობით.

მუხლი 13. საერთაშორისო თანამშრომლობა კონფისკაციის მიზნით

1. იმ მონაწილე სახელმწიფომ, რომელმაც სხვა მონაწილე სახელმწიფოსაგან, რომელსაც გააჩნია იურისდიქცია ამ კონვენციით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის მიმართ, მიიღო მოთხოვნა ამ კონვენციის მე-12 მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების, ქონების, მოწყობილობების ან სხვა საშუალებების კონფისკაციის შესახებ, რომლებიც მდებარეობს მის ტერიტორიაზე, თავისი შიდასამართლებრივი სისტემის გათვალისწინებული მაქსიმალური შესაძლებლობის ფარგლებში, უნდა:

ა) გადასცეს ეს მოთხოვნა თავის კომპეტენტურ ორგანოებს კონფისკაციის შესახებ დადგენილების მიღების მიზნით და ასეთი დადგენილების გამოტანის შემთხვევაში, მოიყვანოს იგი სისრულეში, ან

ბ) გადასცეს კომპეტენტურ ორგანოებს სისრულეში მოყვანის მიზნით კონფისკაციის შესახებ დადგენილება, რომელიც გამოტანილია მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს სასამართლოს

მიერ ამ კონვენციის მე-12 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, და რომელიც შეეხება მე-12 მუხლის პირველ პუნქტში მითითებულ და მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არსებულ დანაშაულებრივი გზით მიღებულ შემოსავლებს, ქონებას, მოწყობილობას ან სხვა საშუალებებს.

2. იმ მონაწილე სახელმწიფოსაგან მოთხოვნის მიღების შემდეგ; რომელსაც გააჩნია იურისდიქცია ამ კონვენციით გათვალისწინებულ რომელიმე დანაშაულზე, მოთხოვნის მიმღებმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ზომები ამ კონვენციის მე-12 მუხლის პირველ პუნქტში მითითებული დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების, ქონების, მოწყობილობების ან სხვა საშუალებების გამოვლენის, პოვნის; დაყადაღების ან ამოღებისათვის, მათი საბოლოო კონფისკაციის მიზნით; რომლის შესახებაც დადგენილება გამოაქვს მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს ან, ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს.

3. ამ კონვენციის მე-18 მუხლის დებულებები გამოიყენება *mutatis mutandis* ამ მუხლთან მიმართებაში. მე-18 მუხლის მე-15 პუნქტში მითითებულ ინფორმაციასთან ერთად, ამ მუხლის საფუძველზე გაგზავნილი მოთხოვნა უნდა შეიცავდეს:

ა) ამ მუხლის (1) (ა) პუნქტით გათვალისწინებული მოთხოვნის შემთხვევაში, – კონფისკაციას დაქვემდებარებული ქონების აღწერას და იმ ფაქტების ჩამონათვალს, რომლებსაც წარმოადგენს მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო და რომლებიც შეიცავს საკმარისი მტკიცებულებებს იმისთვის, რომ მოთხოვნის მიმღებმა მონაწილე სახელმწიფომ უზრუნველყოს სათანადო დადგენილების გამოტანა თავისი კანონმდებლობის შესაბამისად;

ბ) ამ მუხლის (1)(ბ) პუნქტით გათვალისწინებული მოთხოვნის შემთხვევაში, მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს მიერ გამოტანილი კონფისკაციის დადგენილების იურიდიულად დამოწმებულ ასლს, რომელსაც ეფუძნება მოთხოვნა; ფაქტების ჩამონათვალს და ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა მოცულობით უნდა შესრულდეს დადგენილება;

გ) ამ მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული მოთხოვნის შემთხვევაში, - ფაქტების ჩამონათვალს, რომელსაც წარმოადგენს მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო და მოთხოვნაში მითითებული ზომების აღწერას.

4. ამ მუხლის პირველი და მეორე პუნქტებით გათვალისწინებული გადაწყვეტილებები ან ზომები მოთხოვნის მიმდებარე მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს თავისი შიდა კანონმდებლობის და პროცესუალური ნორმების შესაბამისად, ან იმ ორმხრივი თუ მრავალმხრივი ხელშეკრულების, შეთანხმების თუ მორიგების შესაბამისად, რომელიც აკისრებს მას ვალდებულებებს მოთხოვნის წარმდგენი სახელმწიფოს მიმართ.

5. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს უნდა წარუდგინოს თავისი კანონების და კანონქვემდებარე აქტების ასლები, რომლებიც უზრუნველყოფს ამ მუხლის დებულებების განხორციელებას, აგრეთვე ამ კანონებსა და კანონქვემდებარე აქტებში შეტანილი ცვლილებები ან მათი აღწერა.

6. თუ რომელიმე მონაწილე სახელმწიფო გადაწყვეტს, რომ ამ მუხლის პირველ და მეორე პუნქტებში მითითებული ზომების განხორციელება დამოკიდებული იყოს შესაბამისი ხელშეკრულების არსებობაზე, მაშინ ეს მონაწილე სახელმწიფო წინამდებარე კონვენციას განიხილავს, როგორც ამგვარი ხელშეკრულების აუცილებელ და საკმარის სამართლებრივ საფუძველს.

7. მონაწილე სახელმწიფომ შეიძლება უარი თქვას ამ მუხლით გათვალისწინებულ თანამშრომლობაზე, თუ დანაშაული, რომელსაც ეხება მოთხოვნა, არ წარმოადგენს წინამდებარე კონვენციის რეგულირების საგანს.

8. ამ მუხლის დებულებები არ უნდა განიმარტოს ისე, რომ შეილახოს კეთილსინდისიერი მესამე მხარის უფლებები.

9. მონაწილე სახელმწიფოები განიხილავენ ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებების და შეთანხმებების დადების შესაძლებლობას წინამდებარე მუხლით გათვალისწინებული საერთაშორისო თანამშრომლობის ეფექტურობის ამაღლების მიზნით.

მუხლი 14. დანაშაულის გზით მიღებული კონფისკაციაქმნილი შემოსავლების ან ქონების განკარგვა

1. დანაშაულებრივი გზით მიღებულ შემოსავლებს ან ქონებას, რომელთა კონფისკაცია მონაწილე სახელმწიფომ განახორციელა ამ კონვენციის მე-12 მუხლის ან მე-13 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, ეს მონაწილე სახელმწიფო განკარგავს თავისი შიდა

კანონმდებლობის და ადმინისტრაციული პროცედურების შესაბამისად.

2. სხვა მონაწილე სახელმწიფოს მიერ ამ კონვენციის მე-13 მუხლის შესაბამისად წარდგენილ მოთხოვნაზე რეაგირებისას, მონაწილე სახელმწიფოებმა, რამდენადაც ეს დაშვებულია მათი კანონმდებლობით და თუ ეს მითითებულია მოთხოვნაში, უპირატესობა უნდა მიაწიონ კონფისაციაქმნილი დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ან ქონების დაბრუნებას მოთხოვნის წარმდგენი სახელმწიფოსთვის, რათა ამ უკანასკნელმა შეძლოს კომპენსაციის გადახდა დაზარალებულთათვის ან დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლები თუ ქონება დაუბრუნოს კანონიერ მფლობელებს.

3. ამ კონვენციის მე-12 და მე-13 მუხლების შესაბამისად სხვა მონაწილე სახელმწიფოს მიერ წარდგენილ მოთხოვნაზე რეაგირებისას, მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია სპეციალური განხილვის საგნად აქციოს ხელშეკრულებების ან შეთანხმებების დადება იმის თაობაზე, რომ:

ა) დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლები ან ქონება, ან მათი რეალიზაციის შედეგად მიღებული თანხები ან მათი ნაწილი გადარიცხოს ამ კონვენციის 30-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად გახსნილ ანგარიშზე ან გადაეცეს ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავრობათაშორის ორგანიზაციებს;

ბ) თავისი შიდა კანონმდებლობით ან ადმინისტრაციული პროცედურებით დადგენილი წესით, დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლები ან ქონება ან მათი რეალიზაციის შედეგად მიღებული თანხები გაუნაწილდეს სხვა წევრ სახელმწიფოებს რეგულარულ საფუძველზე ან თითოეული კონკრეტული შემთხვევის გათვალისწინებით.

მუხლი 15 იურისდიქცია

1. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ისეთი ზომები, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს იმისათვის, რომ დაწესდეს მისი იურისდიქცია ამ კონვენციის მე-5, მე-6 და 23-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე, როდესაც:

ა) დანაშაული ჩადენილია ამ მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე; ან

ბ) დანაშაული ჩადენილია გეზზე, რომელიც დანაშაულის ჩადენის მომენტში დაცურავდა ამ მონაწილე სახელმწიფოს დროშით ან

საპაერო ხომალდზე, რომელიც დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის რეგისტრირებული იყო ამ მონაწილე სახელმწიფოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. ამ კონვენციის მე-4 მუხლის დაცვის პირობით, მონაწილე სახელმწიფოს ასევე შეუძლია თავისი იურისდიქცია დააწესოს ნებისმიერ ასეთ დანაშაულზე, როდესაც:

ა) დანაშაული ჩადენილია ამ მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქის წინააღმდეგ;

ბ) დანაშაული ჩადენილია ამ მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქის მიერ ან მოქალაქეობის არმქონე პირის მიერ, რომელსაც მის ტერიტორიაზე მუდმივი ადგილსამყოფელი გააჩნია;

გ) დანაშაული:

i. მიეკუთვნება იმ დანაშაულებს, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ კონვენციის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტით და ჩადენილია ამ მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ, მის ტერიტორიაზე მძიმე დანაშაულის ჩადენის მიზნით;

ii. მიეკუთვნება იმ დანაშაულებს, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ კონვენციის მე-6 მუხლის (1)(ბ)(ii) პუნქტით და ჩადენილია ამ მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ, მის ტერიტორიაზე ამ კონვენციის მე-6 მუხლის (1) (ა)(i) ან (1)(ბ)(i) პუნქტებში მითითებული რომელიმე დანაშაულის ჩადენის მიზნით.

3. ამ კონვენციის მე-16 მუხლის მე-10 პუნქტის მიზნებისათვის, თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ისეთი ზომები, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე თავისი იურისდიქციის დასაწესებლად, როდესაც დანაშაულის ჩადენაში ექვმიტანილი პირი იმყოფება მის ტერიტორიაზე და იგი არ ახდეს ამ პირის ექსტრადირებას მხოლოდ იმ მოტივით, რომ ის მოქალაქეა.

4. თითოეულ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია აგრეთვე მიიღოს ისეთი ზომები, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე თავისი იურისდიქციის დასაწესებლად, როდესაც დანაშაულის ჩადენაში ექვმიტანილი პირი იმყოფება მის ტერიტორიაზე და იგი არ ახდეს ამ პირის ექსტრადირებას.

5. თუ მონაწილე სახელმწიფომ, რომელიც ახორციელებს იურისდიქციას ამ მუხლის პირველი ან მეორე პუნქტების თანახმად, მიიღო შეტყობინება ან სხვა გზით გაიგო, რომ ერთი ან რამდენიმე სხვა

მონაწილე სახელმწიფო ატარებს გამოძიებას, სისხლისსამართლებრივ დევნას ან სასამართლო პროცესს იგივე ქმედებასთან დაკავშირებით, ამ მონაწილე სახელმწიფოების კომპეტენტურმა ორგანოებმა, სათანადო შემთხვევებში, უნდა ჩაატარონ კონსულტაციები თავიანთი საქმიანობის კოორდინირების მიზნით.

6. საერთაშორისო სამართლის ზოგადი ნორმებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე, ეს კონვენცია არ გამოორიცხავს მონაწილე სახელმწიფოს მიერ თავისი შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად დადგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი იურისდიქციის განხორციელებას.

მუხლი 16. ექსტრადიცია

1. ეს მუხლი ვრცელდება ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე ან იმ შემთხვევებში, როდესაც ამ კონვენციის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის (ა) და (ბ) ქვეპუნქტებში მითითებული დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობდა დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფი და თუ პირი, რომლის ექსტრადირებასაც მოითხოვენ, იმყოფება მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, იმ პირობით, რომ დანაშაული, რომელთან დაკავშირებითაც წარდგენილია ექსტრადირების მოთხოვნა, დასჯადია როგორც მოთხოვნის წარმდგენი, ისე მოთხოვნის მიმღები სახელმწიფოების კანონმდებლობით.

2. თუ მოთხოვნა ექსტრადირების შესახებ შეეხება რამდენიმე მძიმე დანაშაულს, რომელთაგან ზოგიერთი არ არის გათვალისწინებული წინამდებარე მუხლით, მაშინ მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია ამ მუხლის მოქმედება გაავრცელოს ამ უკანასკნელ დანაშაულთა მიმართაც.

3. თითოეული დანაშაული, რომელზეც ვრცელდება ეს მუხლი, უნდა ჩაითვალოს შეტანილად ექსტრადირებადი დანაშაულის სახით მონაწილე სახელმწიფოებს შორის არსებულ ექსტრადიციის ნებისმიერ ხელშეკრულებაში. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულიებას იღებენ ეს დანაშაულები შეიტანონ ექსტრადირებადი დანაშაულების სახით ექსტრადიციის ნებისმიერ იმ ხელშეკრულებაში, რომელიც უნდა დაიდოს მათ შორის..

4. როდესაც მონაწილე სახელმწიფო, რომლის მიერ ექსტრადიციის განხორციელება დამოკიდებულია შესაბამისი ხელშეკრულების არსებობაზე, იღებს ექსტრადიციის შესახებ მოთხოვნას სხვა მონაწილე

სახელმწიფოსაგან, რომელთანაც მას არ აქვს დადებული ექსტრადიციის ხელშეკრულება, მას შეუძლია ეს კონვენცია მიიჩნიოს ექსტრადიციის სამართლებრივ საფუძვლად ამ მუხლით გათვალისწინებულ ნებისმიერ დანაშაულთან დაკავშირებით.

5. მონაწილე სახელმწიფოებმა, რომელთა მიერ ექსტრადიციის განხორციელება დამოკიდებულია შესაბამისი ხელშეკრულების არსებობაზე:

ა) ამ კონვენციის სარატიფიკაციო სიგელების, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების აქტების დეპონირებისას, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს უნდა აცნობონ, გამოიყენებენ თუ არა ამ კონვენციას სამართლებრივი საფუძვლის სახით სხვა მონაწილე სახელმწიფოებთან ექსტრადიციის სფეროში თანამშრომლობის მიზნით.

ბ) თუ ისინი ამ კონვენციას არ გამოიყენებენ სამართლებრივი საფუძვლის სახით ექსტრადიციის სფეროში თანამშრომლობის მიზნით, მაშინ, საჭიროების შემთხვევაში, უნდა დადონ ექსტრადიციის ხელშეკრულება ამ კონვენციის მონაწილე სხვა სახელმწიფოებთან წინამდებარე მუხლის შესრულების მიზნით.

6. მონაწილე სახელმწიფოები, რომელთა მიერ ექსტრადიციის განხორციელება დამოკიდებული არ არის შესაბამისი ხელშეკრულების არსებობაზე, ერთმანეთთან ურთიერთობისას ამ მუხლში აღნიშნულ დანაშაულებს აღიარებენ ექსტრადირებად დანაშაულებად.

7. ექსტრადიცია ხორციელდება მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით ან ექსტრადიციის მოქმედი ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული პირობების დაცვით, რომლებიც, *inter alia*, უნდა ადგენდეს სასჯელის მინიმალურ ზონას ექსტრადიციისთვის და იმ საფუძვლებს რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც მოთხოვნის მიმღებ სახელმწიფოს შეუძლია უარი თქვას ექსტრადიციაზე.

8. მონაწილე სახელმწიფოები, თავიანთი შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად, შეეცდებიან უზრუნველყონ ექსტრადიციის დაჩქარებული წესით განხორციელება და მტკიცებულებათა წარდგენის პროცედურის გამარტივება ამ მუხლში მითითებულ ნებისმიერ დანაშაულთან მიმართებაში.

9. შიდა კანონმდებლობისა და ექსტრადიციის ხელშეკრულებათა გათვალისწინებით, მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს, მას შემდეგ, რაც დარწმუნდება რომ არსებული გარემოებები ამას

მოითხოვს, და მოთხოვნის წარმდგენი მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს, თხოვნით; შეუძლია დააკავოს მის ტერიტორიაზე მყოფი პირი, რომლის ექსტრადირებასთან დაკავშირებითაც წარმოდგენილია მოთხოვნა, ან მიიღოს სხვა ზომები, რათა უზრუნველყოს ამ პირის ყოფნა ექსტრადიციის პროცედურების განხორციელებისას.

10. თუ მონაწილე სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზეც იმყოფება დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირი, უარს ამბობს მის ექსტრადირებაზე ამ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან დაკავშირებით მხოლოდ იმ მოტივით, რომ იგი მისი მოქალაქეა, ეს მონაწილე სახელმწიფო ვალდებულია, ექსტრადიციის მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს თხოვნით, ბრალეული გაკიანურების გარეშე გადასცეს საქმე თავის კომპეტენტურ ორგანოებს სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების მიზნით. ეს ორგანოები მიიღებენ გადაწყვეტილებას და განახორციელებენ სამართალწარმოებას იმავე წესით, როგორც შიდა კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა მიმღე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. ეს მონაწილე სახელმწიფოები ითანამშრომლებენ ერთმანეთთან პროცესუალურ და მტკიცებულებათა წარდგენასთან დაკავშირებულ საკითხებში, სისხლისსამართლებრივი დევნის ეფექტურობის უზრუნველყოფის მიზნით.

11. ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც მონაწილე სახელმწიფო შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად უფლებამოსილია მოახდინოს თავისი მოქალაქის ექსტრადირება ან სხვა წესით გადაცემა, მხოლოდ იმ პირობით, რომ ეს მოქალაქე დაბრუნებულ იქნება ამ მონაწილე სახელმწიფოში, იმ სასამართლო პროცესის ან სამართალწარმოების შედეგად გამოტანილი სასჯელის მოხდის მიზნით, რომლის ჩატარებასთან დაკავშირებითაც წარმოდგენილ იქნა პირის ექსტრადირების ან გადაცემის მოთხოვნა, და თუ ეს მონაწილე სახელმწიფო და ექსტრადიციის მომთხოვნი სახელმწიფო შეთანხმდებიან ამ და სხვა პირობაზე, რომლებსაც ისინი საჭიროდ ჩათვლიან, მაშინ ასეთი პირობითი ექსტრადიცია ან გადაცემა საკმარისი იქნება ამ მუხლის მე-10 პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულების შესასრულებლად.

12. თუ მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო უარს ამბობს სასჯელის აღსრულების მიზნით პირის ექსტრადირებაზე იმ მოტივით, რომ აღნიშნული პირი მისი მოქალაქეა, ასეთ შემთხვევაში მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო თავისი შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად, და მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს განაცხადის საფუძველზე, განიხილავს მოთხოვნის

წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს კანონმდებლობის შესაბამისად დაკისრებული სასჯელის ან მისი ნაწილის აღსრულების შესაძლებლობას.

13. ნებისმიერ პირს, რომლის მიმართაც ხორციელდება სამართალ-წარმოება ამ მუხლში აღნიშნულ რომელიმე დანაშაულთან დაკავშირებით, გარანტირებული უნდა ჰქონდეს სამართლიანი მოპყრობა სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე, მათ შორის, ყველა ის უფლება და გარანტია, რომელსაც ითვალისწინებს იმ მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობა, რომლის ტერიტორიაზეც იგი იმყოფება.

14. ამ კონვენციის არცერთი პუნქტი არ წარმოშობს ექსტრადიციის განხორციელების ვალდებულებას, თუ მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს აქვს საფუძვლიანი მიზეზი, რათა ივარაუდოს, რომ პირის ექსტრადიციის მოთხოვნა მიზნად ისახავს მის მიმართ დევნის განხორციელებას ან დასჯას სქესის, რასობრივი კუთვნილების, რელიგიური მრწამსის, მოქალაქეობის, ეთნიკური წარმომავლობის ან პოლიტიკურ შეხედულებათა გამო ან თუ ექსტრადიციის მოთხოვნის დაკმაყოფილება დაამძიმებს ამ პირის მდგომარეობას, რომელიმე რელიგიური მრწამსის, მოქალაქეობის, ეთნიკური წარმომავლობის ან პოლიტიკურ შეხედულებათა გამო ან თუ ექსტრადიციის მოთხოვნის დაკმაყოფილება დაამძიმებს ამ პირის მდგომარეობას რომელიმე აღნიშნული მიზეზი ს გამო.

15. მონაწილე სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ უარი განაცხადონ ექსტრადიციის მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე მხოლოდ იმ მოტივით, რომ დანაშაული დაკავშირებულია ფინანსურ საკითხებთან.

16. ექსტრადიციის მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმამდე, მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო, საჭიროების შემთხვევაში, კონსულტაციებს ჩაატარებს მოთხოვნის წარმდგენ სახელმწიფოსთან, რათა ამ უკანასკნელს მიეცეს თავისი მოსაზრებებისა და მოთხოვნაში დასმულ საკითხთან დაკავშირებით ინფორმაციის წარმოდგენის სრული შესაძლებლობა.

17. მონაწილე სახელმწიფოები დადებენ ორმხრივ და მრავალმხრივ შეთანხმებებს და ხელშეკრულებებს ექსტრადიციის განხორციელების ან მისი ეფექტურობის ამაღლების მიზნით.

მუხლი 17. მსჯავრდებულ პირთა გადაყვანა

მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ განიხილონ ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების დადების

შესაძლებლობა თავიანთ ტერიტორიაზე იმ პირთა გადაყვანის მიზნით, რომელთაც ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის მისჯილი აქვთ პატიმრობა ან თავისუფლების აღკვეთის სხვა ზომა, რათა ამ პირებმა სასჯელი მოიხადონ აღნიშნულ ტერიტორიაზე.

მუხლი 18. სამართლებრივი ურთიერთდახმარება

1. მონაწილე სახელმწიფოები ერთმანეთს გაუწევენ მაქსიმალურად ფართო სამართლებრივ დახმარებას ამ კონვენციაში მითითებულ დანაშაულთა გამოძიების, მათზე სისხლისსამართლებრივი დევნის და სასამართლო პროცესის განხორციელების მიზნით, როგორც ეს გათვალისწინებულია მე-3 მუხლში და ერთმანეთს აღმოუჩენენ ანალოგიურ დახმარებას, თუ მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს გააჩნია საფუძვლიანი მიზეზი, რათა ივარაუდოს, რომ მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის (ა) და (ბ) ქვეპუნქტებში აღნიშნული დანაშაული ტრანსნაციონალური ხასიათისაა, რომ დაზარალებულები, მოწმეები, შემოსავლები, დანაშაულის ჩადენის საშუალებები ან მტკიცებულებები მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზეა ლოკალიზებული და რომ დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობს დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფი.

2. სამართლებრივი ურთიერთდახმარება უნდა განხორციელდეს მაქსიმალური მოცულობით, მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შესაბამისი კანონების, ხელშეკრულებების და შეთანხმებების შესაბამისად, ისეთ დანაშაულებთან დაკავშირებული გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნის და სასამართლო პროცესის განხორციელების მიზნით, რომელთა ჩადენაც იწვევს იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას მოთხოვნის წარმდგენ სახელმწიფოში, თანახმად ამ კონვენციის მე-10 მუხლისა.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი დახმარება შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ნებისმიერი შემდეგი მიზნით:

- ა) პირთაგან ჩვენების ან მტკიცებულების მიღება;
- ბ) სასამართლო დოკუმენტის გადაცემა;
- გ) ჩხრეკა, ამოღება და დაყადაღება;
- დ) ობიექტების და ადგილის დათვალიერება;
- ე) ინფორმაციის, ნივთიერი მტკიცებულებების და ექსპერტთა დასკვნების წარდგენა;

ვ) შესაბამისი დოკუმენტაციის, მათ შორის, სამთავრობო, საბანკო, საფინანსო, კორპორაციული ან კომერციული დედნების ან მათი დამოწმებული ასლების წარდგენა;

ზ) დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების, ქონების დანაშაულის ჩადენის საშუალებებისა და ნივთმტკიცებების ამოცნობა ან ძებნა;

თ) მოთხოვნის წარმდგენი სახელმწიფოს ორგანოებში შესაბამისი პირის ნებაყოფლობითი გამოცხადების უზრუნველყოფა;

ი) ნებისმიერი სხვა სახის დახმარება, რომელიც არ ეწინააღმდეგება მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობას.

4. შიდა კანონმდებლობის დაურღვევლად, მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებს, წინასწარი მოთხოვნის გარეშე, შეუძლიათ გადასცენ ინფორმაცია სისხლისსამართლებრივი საკითხების შესახებ სხვა მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებს იმ შემთხვევაში, თუ ისინი თვლიან, რომ ასეთი ინფორმაცია დახმარებას გაუწევს ამ ორგანოებს გამოძიების და სისხლისსამართლებრივი პროცესის განხორციელებასა და წარმატებით დასრულების საქმეში ან შესაძლებლობას მისცემს მათ წარმოადგინონ მოთხოვნა ამ კონვენციით გათვალისწინებული წესით.

5. ამ მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული წესით ინფორმაციის გადაცემა უნდა განხორციელდეს ინფორმაციის მიმწოდებელ სახელმწიფოში გამოძიებისა და სისხლის სამართალწარმოებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე. ინფორმაციის მიმღები კომპეტენტური ორგანოები ვალდებული არიან, თუ არსებობს შესაბამისი მოთხოვნა, დაიცვან მიღებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობა, თუნდაც დოვებით, ან შეასრულონ ასეთი ინფორმაციის გამოყენებასთან დაკავშირებით არსებული შეზღუდვები. მიუხედავად ამისა, ინფორმაციის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს უფლება აქვს, თავის ტერიტორიაზე მიმდინარე სამართალწარმოებისას, გაამჟღავნოს ის ინფორმაცია, რომელიც ამართლებს მსჯავრდებულს. ამ შემთხვევაში, ინფორმაციის გამჟღავნებამდე, ინფორმაციის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო აღნიშნულის შესახებ აცნობებს ინფორმაციის მიმწოდებელ მონაწილე სახელმწიფოს და, შესაბამისი მოთხოვნის შემთხვევაში, გამართავს მასთან კონსულტაციებს. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც წინასწარ შეტყობინება შეუძლებელია, ინფორმაციის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო ინფორმაციის მიმწოდებელ მონაწილე სახელმწიფოს ინფორმაციის გამჟღავნების შესახებ აცნობებს დაუყოვნებლივ.

6. ამ მუხლის დებულებები ზიანს არ უნდა აყენებდეს ნებისმიერ სხვა ორმხრივი თუ მრავალმხრივი ხელშეკრულებებით ნაკისრ ვალდებულებებს, რომლებიც არეგულირებს ან შემდგომში დაარეგულირებს, მთლიანად ან ნაწილობრივ, სამართლებრივი ურთიერთდახმარების საკითხებს.

7. ამ მუხლის მე-9-29-ე პუნქტები გამოიყენება ამ მუხლის საფუძველზე გაგზავნილი მოთხოვნების მიმართ, თუ შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოებს უკვე ნაკისრი არა აქვთ სამართლებრივი ურთიერთდახმარების რომელიმე ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებები. თუ მონაწილე სახელმწიფოებს უკვე ნაკისრი აქვთ რომელიმე ასეთი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებები, გამოიყენება ამ ხელშეკრულების შესაბამისი დებულებები, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ეს სახელმწიფოები შეთანხმდებიან მათ ნაცვლად ამ მუხლის მე-9-29-ე პუნქტების გამოყენებაზე. სასურველია მონაწილე სახელმწიფოებმა გამოიყენონ ეს პუნქტები, თუ ეს ხელს შეუწყობს თანამშრომლობას.

8. მონაწილე სახელმწიფოები უარს ვერ იტყვიან ამ მუხლის თანახმად სამართლებრივი ურთიერთდახმარების გაწევაზე საბანკო საიდუმლოების დაცვის მოტივით.

9. მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ უარი თქვან ამ მუხლის თანახმად სამართლებრივი ურთიერთდახმარების გაწევაზე შესაბამისი ქმედების დანაშაულად ორმხრივი აღიარების არარსებობის საფუძველზე. ამასთან, მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია, თუ ამას საჭიროდ ჩათვლის, მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს გაუწიოს დახმარება, რომლის მოცულობასაც განსაზღვრავს თავისი შეხედულებისამებრ, იმისგან დამოუკიდებლად ითვლება თუ არა შესაბამისი ქმედება დანაშაულად მოთხოვნის მისაღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით.

10. პირი, რომელიც დაკავებულია ან სასჯელს იხდის ერთ-ერთი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და რომლის ყოფნა სხვა მონაწილე სახელმწიფოში საჭიროა პირი იდენტიფიცირების, ჩვენების მიცემის ან სხვა სახის დახმარების გაწევის მიზნით, რაც უზრუნველყოფს მტკიცებულებათა მოპოვებას წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებზე გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან სამართალწარმოების განხორციელების პროცესში, შეიძლება გადაყვანილ იქნეს ამ მონაწილე სახელმწიფოში, თუ:

ა) ეს პირი ძალდაუტანებლად იძლევა ამაზე გაცნობიერებულ თანხმობას;

ბ) ორივე მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურმა ორგანოებმა მიაღწიეს შეთანხმებას იმ პირობებზე, რომლებიც მისაღებია ამ მონაწილე სახელმწიფოებისათვის.

11. ამ მუხლის მე-10 პუნქტის მიზნებისათვის:

ა) მონაწილე სახელმწიფო, რომელშიც გადაყვანილ იქნა პირი, უფლებამოსილი და ვალდებულია პირი ჰყავდეს პატიმრობაში, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მონაწილე სახელმწიფო, საიდანაც გადაყვანილ იქნა ეს პირი იძლევა, სხვაგვარ უფლებამოსილებას ან აყენებს სხვაგვარ მოთხოვნას;

ბ) მონაწილე სახელმწიფო, რომელშიც გადაყვანილ იქნა პირი, ვალდებულია დაყოვნების გარეშე დააბრუნოს პირი იმ მონაწილე სახელმწიფოს განკარგულებაშიც, საიდანაც იგი იქნა გადაყვანილი, თანახმად ორივე მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანოების მიერ მიღწეული წინასწარი თუ სხვა შეთანხმებისა;

გ) მონაწილე სახელმწიფომ, რომელშიც გადაყვანილ იქნა პირი, არ უნდა მოსთხოვოს იმ მონაწილე სახელმწიფოს, საიდანაც გადაყვანილ იქნა პირი, ექსტრადირების წარმოების დაწყება ამ პირის უკან დასაბრუნებლად;

დ) ვადა, რომლის განმავლობაშიც გადაყვანილი პირი იმყოფებოდა პატიმრობაში იმ მონაწილე სახელმწიფოში, სადაც ის გადაყვანილ იქნა, მას ჩაეთვლება სასჯელის მოხდის საერთო ვადაში.

12. პირი მისი მოქალაქეობის მიუხედავად არ ექვემდებარება სისხლისსამართლებრივ დევნას, დაკავებას, დასჯას ან თავისუფლების სხვა ფორმით შეზღუდვას იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, სადაც იგი გადაყვანილ იქნა, იმ ქმედებების, გადაცდომების ან მსჯავრდების გამო, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა მის მიერ იმ სახელმწიფოს ტერიტორიის დატოვებამდე, საიდანაც იგი იქნა გადაყვანილი, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც აღნიშნულზე თანხმობას გამოთქვამს ის მონაწილე სახელმწიფო, საიდანაც ხდება პირის გადაყვანა ამ მუხლის მე-10 და მე-11 პუნქტების შესაბამისად.

13. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო დანიშნავს ცენტრალურ ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელი და უფლებამოსილი იქნება მიიღოს სამართლებრივი ურთიერთდახმარების გაწევასთან დაკავშირებული მოთხოვნები, შესარულოს ან შესასრულებლად გადასცეს ისინი კომპეტენტურ ორგანოებს. თუ მონაწილე სახელმწიფოში

არსებობს ისეთი რეგიონი ან ტერიტორია, სადაც მოქმედებს სამართლებრივი ურთიერთდახმარების განსხვავებული სისტემა, ასეთ სახელმწიფოს შეუძლია დანიშნოს ცალკეული ცენტრალური ორგანო, რომელშიც შესრულებს იგივე ფუნქციას ამ რეგიონთან ან ტერიტორიასთან მიმართებაში. ცენტრალური ორგანოები უზრუნველყოფენ მიღებული მოთხოვნების ოპერატიულ და სათანადო შესრულებას ან გადაგზავნას. თუ ცენტრალური ორგანო კომპეტენტურ ორგანოს შესასრულებლად უგზავნის მოთხოვნას, მან უნდა უზრუნველყოს კომპეტენტური ორგანოს მიერ მოთხოვნის ოპერატიული და სათანადო შესრულება. მონაწილე სახელმწიფოს მიერ ამ კონვენციის სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების დოკუმენტის დეპონირებისას, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს ეცნობება ცენტრალური ორგანოს დანიშვნის შესახებ. სამართლებრივი ურთიერთდახმარების მოთხოვნები და მასთან დაკავშირებული შეტყობინებები ეგზავნება მონაწილე სახელმწიფოების მიერ დანიშნულ ცენტრალურ ორგანოებს. ეს დებულება არ ზღუდავს მონაწილე სახელმწიფოს უფლებას მოითხოვს, რომ ასეთი მოთხოვნები და შეტყობინებები მას მიაწოდონ დიპლომატიური არხებით, ხოლო გადაუდებელ შემთხვევებში და მონაწილე სახელმწიფოთა თანხმობით, სისხლის სამართლის პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მეშვეობით, თუ ეს შესაძლებელია.

14. მოთხოვნა უნდა მომზადდეს წერილობითი ფორმით ან სხვა საშუალებით, რომელიც იძლევა წერილობითი ჩანაწერის გაკეთების საშუალებას მოთხოვნის მიმღები სახელმწიფოსათვის მისაღებ ენაზე და უნდა აკმაყოფილებდეს ისეთ კრიტერიუმებს, რომლებიც მოთხოვნის მიმღებ სახელმწიფოს მისცემს მისი ავთენტურობის დადგენის საშუალებას. მონაწილე სახელმწიფოს მიერ ამ კონვენციის სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების დოკუმენტის დეპონირებისას, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს ეცნობება თითოეული მონაწილე სახელმწიფოსათვის მისაღები ენის ან ენების შესახებ. საგანგებო ვითარებაში და მონაწილე სახელმწიფოთა თანხმობით, მოთხოვნა შეიძლება გაკეთდეს ზეპირი ფორმითაც, მაგრამ შემდგომში ის აუცილებლად უნდა დადასტურდეს წერილობითი ფორმით.

15. სამართლებრივი ურთიერთდახმარების მოთხოვნაში მითითებული უნდა იქნეს:

ა) მოთხოვნის წარმდგენი ორგანოს დასახელება;

ბ) გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან სასამართლო წარმოების საგანი და ხასიათი, რომელსაც შეეხება მოთხოვნა, ასევე ამ გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან სასამართლო წარმოების განმახორციელებელი ორგანოს დასახელება და ფუნქცია;

გ) შესაბამისი ფაქტების მოკლე აღწერა, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მოთხოვნა ეხება სასამართლო დოკუმენტის გადაცემას;

დ) მოთხოვნილი დახმარების აღწერა და დაწერილობითი ინფორმაცია ნებისმიერ კონკრეტულ პროცედურაზე, რომლის შესრულებასაც მოითხოვს მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო;

ე) შეძლებისდაგვარად, მონაცემები შესაბამისი პირის ვინაობის, ადგილსამყოფლისა და მოქალაქეობის შესახებ;

ვ) გამოთხოვილი მტკიცებულებების, ინფორმაციის ან განსახორციელებელი ღონისძიებების მიზანი.

16. მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია გამოითხოვოს დამატებითი ინფორმაცია, თუ ეს აუცილებელია მოთხოვნის შესასრულებლად თავისი შიდა კანონმდებლობის თანახმად ან თუ ეს ინფორმაცია ხელს შეუწყობს მოთხოვნის შესრულებას.

17. მოთხოვნა შესრულდება მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით დადგენილი წესით, იმ მოცულობით, რომელიც არ ეწინააღმდეგება მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობას, ხოლო თუ ეს შესაძლებელია, მოთხოვნაში მითითებული პროცედურების დაცვით.

18. შესაძლებლობის შემთხვევაში და შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების დაცვით, თუ პირი იმყოფება რომელიმე მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე და მან მოწმის ან ექსპერტის სახით უნდა მისცეს ჩვენება სხვა მონაწილე სახელმწიფოს სასამართლო ორგანოებს, პირველ სახელმწიფოს შეუძლია, მეორე სახელმწიფოს მოთხოვნით, გასცეს სასამართლო მოსმენის ვიდეოკონფერენციის საშუალებით ჩატარების ნებართვა, თუ აღნიშნული პირის პირადად გამოცხადება მოთხოვნის წარმდგენ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შეუძლებელია ან არასასურველია. მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ, რომ მოსმენა ჩატარდეს მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს სასამართლო ორგანოს მიერ მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს სასამართლო ორგანოს წარმომადგენელთა თანდასწრებით.

19. მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო არ გადასცემს ან გამოიყენებს მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს მიერ მისთვის მიწოდებულ ინფორმაციას ან მტკიცებულებებს გამოძიების, სისხლისამართლებრივი დევნის ან სასამართლო წარმოებისთვის, მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს წინასწარი თანხმობის გარეშე, გარდა იმ მიზნებისთვის, რომლებიც მითითებულია მოთხოვნაში. ეს პუნქტი ხელს არ უშლის მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს, საქმის წარმოებისას გაამჟღავნოს ის ინფორმაცია ან მტკიცებულებები, რომლებიც ამართლებს მსჯავრდებულს. ამ შემთხვევაში, ინფორმაციის გამჟღავნებამდე, მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო აღნიშნულის შესახებ აცნობებს მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს და, შესაბამისი მოთხოვნის შემთხვევაში, გამართავს მასთან კონსულტაციებს, გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც წინასწარ შეტყობინება შეუძლებელია, მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს ინფორმაციის გამჟღავნების შესახებ აცნობებს დაუყოვნებლივ.

20. მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს მოსთხოვოს, რომ ამ უკანასკნელმა დაიცვას მოთხოვნის წარმდგენის ფაქტის და მისი შინაარსის კონფიდენციალურობა, იმის გამოკლებით, რაც აუცილებელია მოთხოვნის შესასრულებლად თუ მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს არ შეუძლია კონფიდენციალურობის დაცვა, მან ამის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს.

21. სამართლებრივ ურთიერთდახმარებაზე დასაშვებია უარის თქმა:

ა) თუ მოთხოვნა არ იყო წარმოდგენილი ამ მუხლის დებულებების შესაბამისად;

ბ) თუ მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო თვლის, რომ მოთხოვნის შესრულება გამოიწვევს მისი სუვერენიტეტის, უსაფრთხოების; საზოგადოებრივი წესრიგის ან სხვა მნიშვნელოვანი სასიცოცხლო ინტერესების შელახვას;

გ) თუ მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობა მის ორგანოებს აუკრძალავდა მოთხოვნაში მითითებული ღონისძიების განხორციელებას ნებისმიერ მსგავს დანაშაულთან დაკავშირებით, იმ შემთხვევაში თუ ეს დანაშაული

იქნებოდა მისი საგამოძიებო, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან სასამართლო წარმოების ქვემდებარე;

დ) თუ სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ მოთხოვნის შესრულება ეწინააღმდეგება მოთხოვნის მიმღების მონაწილე სახელმწიფოს სამართლებრივ სისტემას.

22. მონაწილე სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ უარი თქვან სამართლებრივ ურთიერთდახმარებაზე მხოლოდ იმ მოტივით, რომ დანაშაული შეიძლება დაკავშირებული იყოს ფინანსურ საკითხებთანაც.

23. ნებისმიერი უარი სამართლებრივ ურთიერთდახმარებაზე უნდა იყოს მოტივირებული.

24. მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო სამართლებრივი ურთიერთდახმარების მოთხოვნას შეასრულებს რაც შეიძლება მოკლე ვადებში და, რამდენადაც შესაძლებელია, გაითვალისწინებს მოთხოვნაში მითითებულ ვადებს, რომლებიც დასაბუთებულია მოთხოვნაში. მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო უპასუხებს მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს გონივრულ შეკითხვას მოთხოვნის შესრულების მიმდინარეობის შესახებ. თუ მოთხოვნილი დახმარება საჭირო აღარ არის, მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო ამის შესახებ სასწრაფოდ შეატყობინებს მოთხოვნის მიმღებ მონაწილე სახელმწიფოს.

25. მოთხოვნის მიმღებმა მონაწილე სახელმწიფომ სამართლებრივი ურთიერთდახმარების აღმოჩენა შეიძლება გადაავადოს იმ საფუძველით, რომ ეს ხელს შეუშლის მიმდინარე გამოძიებას, სისხლისსამართლებრივ დევნას ან სასამართლო წარმოებას.

26. ამ მუხლის 21-ე პუნქტის მიხედვით, მოთხოვნის შესრულებაზე უარის თქმამდე ან ამ მუხლის 25-ე პუნქტის მიხედვით მოთხოვნის შესრულების გადავადებამდე, მოთხოვნის მიმღები მონაწილე მონაწილე სახელმწიფო კონსულტაციას ჩაატარებს მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოსთან, რათა დაადგინოს, მისაღებია თუ არა მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოსთვის, რომ მოთხოვნის მიმღებმა მონაწილე სახელმწიფომ მოთხოვნა შეასრულოს მისთვის მისაღებ ვადებში და პირობებით. თუ მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო დათანხმდება დახმარების მიღებას აღნიშნული პირობებით, მაშინ ის უნდა დაემორჩილოს ამ პირობებს.

27. ამ მუხლის მე-12 პუნქტისათვის ზიანის მიყენების გარეშე, მოწმე, ექსპერტი ან სხვა პირი, რომელიც მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს მოთხოვნით თანახმაა მისცეს ჩვენება

სასამართალწარმოების დროს ან დახმარება გაუწიოს გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნის ან სასამართლო წარმოების განხორციელებაში მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, არ ექვემდებარება სისხლისსამართლებრივ დევნას, დაკავებას, დასჯას ან თავისუფლების სხვაგვარ შეზღუდვას ამ ტერიტორიაზე იმ ქმედებების, გადაცდომების ან მსჯავრდებათა გამო, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფოდან მის წამოსვლამდე. ეს ხელშეუხებლობის გარანტია შეწყდება, თუ მოწმეს, ექსპერტს ან სხვა პირს თხუთმეტი დღის ან მონაწილე სახელმწიფოთა შორის შეთანხმებული სხვა ვადის განმავლობაში, იმ დღიდან, როდესაც მას ოფიციალურად ეცნობა, რომ მისი დასწრება საჭირო აღარ იყო სასამართლო ორგანოებისთვის, ჰქონდა მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიის დატოვების შესაძლებლობა, მაგრამ თავისი ნებით მაინც დარჩა ამ ტერიტორიაზე ნებაყოფლობით, ან დატოვა ეს ტერიტორია და შემდგომ ისევ დაბრუნდა იქ.

28. მოთხოვნის შესრულებასთან დაკავშირებულ ჩვეულებრივ ხარჯებს დაფარავს მოთხოვნის წარმდგენი მონაწილე სახელმწიფო, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოებს შორის არსებობს სხვაგვარი შეთანხმება. თუ მოთხოვნის შესრულებისათვის საჭიროა ან საჭირო გახდება არსებითი ან განსაკუთრებული ხარჯები, მაშინ მონაწილე სახელმწიფოები უნდა შეთანხმდნენ მოთხოვნის შესრულების წესსა და პირობებზე, ასევე ხარჯების დაფარვის პირობებზე.

29. მოთხოვნის მიმღები მონაწილე სახელმწიფო:

ა) მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს წარუდგენს სამთავრობო ოქმების და დოკუმენტების ასლებს ან ინფორმაციას, რომელიც მას გააჩნია და რომელიც მისი შიდა კანონმდებლობით ხელმისაწვდომია საჯაროდ;

ბ) თავისი შეხედულებისამებრ, შეუძლია მოთხოვნის წარმდგენ მონაწილე სახელმწიფოს წარუდგინოს, მთლიანად ან ნაწილობრივ, მის მიერ განსაზღვრული პირობებით, სამთავრობო ოქმების და დოკუმენტების ასლები ან ინფორმაცია, რომელიც მას გააჩნია და რომელიც მისი შიდა კანონმდებლობით არ არის საჯაროდ ხელმისაწვდომი.

30. მონაწილე სახელმწიფოებს, საჭიროების მიხედვით, შეუძლიათ დადონ ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებები ამ მუხლის

მიზნების შესრულების, მისი პრაქტიკული რეალიზაციის ან დებულებათა განმტკიცებისათვის.

მუხლი 19. ერთობლივი გამოძიება

მონაწილე სახელმწიფოები განიხილავენ ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებების ან ხელშეკრულებების დადების შესაძლებლობას, რომელთა საშუალებითაც დაინტერესებულ კომპეტენტურ ორგანოებს შეუძლიათ შექმნან ერთობლივი საგამოძიებო ორგანოები იმ საქმეებთან დაკავშირებით, რომლებიც ექვემდებარება გამოძიებას, სისხლისსამართლებრივ დევნას ან სასამართლო წარმოებას ერთ ან რამდენიმე სახელმწიფოში. ასეთი შეთანხმებების ან ხელშეკრულებების არარსებობისას, ერთობლივი გამოძიება ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში შეიძლება ჩატარდეს ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე. შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ იმ მონაწილე სახელმწიფოს სუვერენიტეტის სრულ პატივისცემას, რომლის ტერიტორიაზეც უნდა ჩატარდეს ასეთი გამოძიება.

მუხლი 20. გამოძიების სპეციალური მეთოდები

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, თუ ეს დაშვებულია მისი შიდასამართლებრივი სისტემის ძირითადი პრინციპებით, თავის შესაძლებლობების ფარგლებში და შიდა კანონმდებლობით დადგენილი პირობების დაცვით, მიიღებს აუცილებელ ზომებს, რაც მის კომპეტენტურ ორგანოებს მისცემს კონტროლირებადი მიწოდების დანიშნულებისამებრ განხორციელების და, საჭიროების შემთხვევაში, გამოძიების სხვა მეთოდების – ელექტრონული მეთვალყურეობის ან მეთვალყურეობის სხვა ფორმების, მათ შორის, აგენტურული ოპერაციების განხორციელების შესაძლებლობას, თავის ტერიტორიაზე ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ეფექტური ბრძოლის წარმოების მიზნით.

2. ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების გამოძიების მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ, აუცილებლობის შემთხვევაში, დადონ შესაბამისი ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები და შეთანხმებები გამოძიების სპეციალური მეთოდების გამოყენების მიზნით საერთაშორისო დონეზე თანამშრომლობის კონტექსტში. ეს ხელშეკრულებები და შეთანხმებები უნდა დაიდოს და შესრულდეს სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის პრინციპის

სრული დაცვით და ამ შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების პირობათა გათვალისწინებით.

3. ამ მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნული ხელშეკრულების ან შეთანხმების არარსებობისას, საერთაშორისო დონეზე გამოძიების სპეციალური მეთოდების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება თითოეული კონკრეტული შემთხვევის საფუძველზე, რომელიც აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება ითვალისწინებდეს ფინანსურ შეთანხმებებსა და მორიგებებს შესაბამის მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ იურისდიქციის განხორციელებასთან დაკავშირებით.

4. საერთაშორისო დონეზე კონტროლირებადი მიწოდების მეთოდის გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილება, შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოების თანხმობით, შეიძლება ითვალისწინებდეს ისეთი მეთოდების გამოყენებასაც, როგორიცაა ტვირთის ხელში ჩაგდება, ხელუხლებლად დატოვება ან მთლიანად ან ნაწილობრივ ამოღება ან შეცვლა.

მუხლი 21. სისხლის სამართალწარმოების გადაცემა

მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ ერთმანეთისთვის სისხლის სამართალწარმოების გადაცემის შესაძლებლობა ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან დაკავშირებით სისხლის-სამართლებრივი დევნის განხორციელების მიზნით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ამგვარი გადაცემა ემსახურება მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების ინტერესებს, კერძოდ ისეთ საქმეებზე, რომლებიც რამდენიმე სახელმწიფოს იურისდიქციასთან არის დაკავშირებული.

მუხლი 22. ნასამართლობის დადგენა

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, იმ მიზნებით და ისეთი პირობების დაცვით, რომლებსაც ის მიიჩნევს საჭიროდ, მიიღებს ისეთ საკანონმდებლო და სხვა ზომებს, რომელიც აუცილებელია სხვა სახელმწიფოში ექვმიტანილის ნასამართლობის დასადგენად, ამ ინფორმაციის გამოყენების მიზნით წინამდებარე კონვენციაში მითითებულ დანაშაულებზე აღძრულ სისხლის სამართალწარმოებაში.

მუხლი 23. მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის კრიმინალიზაცია

თითოეული მონაწილე სახელმწიფო მიიღებს საკანონმდებლო ან სხვა ზომებს, რომლებიც შეიძლება საჭირო გახდეს, რათა სისხლის სამართლის დანაშაულად იქნეს აღიარებული განზრახ ჩადენილი შემდეგი ქმედებები:

ა) ფიზიკური ძალის, მუქარის ან დაშინების გამოყენება ან არამართლზომიერი უპირატესობის დაპირება, შეთავაზება ან მინიჭება, ყალბი ჩვენების მიცემაზე დაყოლების ან ჩვენების მიცემაში ან მტკიცებულების წარდგენაში ჩარევის მიზნით, ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან დაკავშირებულ სამართალწარმოების პროცესში.

ბ) ამ კონვენციით გათვალისწინებულ, დანაშაულებთან დაკავშირებულ სამართალწარმოების პროცესში მოსამართლის ან სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლის სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელებაში ჩარევის მიზნით ფიზიკური ძალის, მუქარის ან დაშინების გამოყენება. ეს ქვეპუნქტი არ ზღუდავს მონაწილე სახელმწიფოს უფლებას იქონიოს კანონმდებლობა, რომელიც უზრუნველყოფს სხვა კატეგორიის მოხელეთა დაცვას.

მუხლი 24. მოწმეთა დაცვა

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, თავისი შესაძლებლობის ფარგლებში, მიიღებს სათანადო ზომებს, რომლებიც უზრუნველყოფს სისხლის სამართალწარმოების პროცესში იმ მოწმეთა და, საჭიროების შემთხვევაში, მათი ნათესავებისა და ახლობლების შესაძლო შურისძიებისაგან ან დაშინებისაგან დაცვას, რომლებიც იძლევიან ჩვენებას ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან დაკავშირებით.

2. ამ მუხლის პირველ პუნქტში გათვალისწინებული ზომები მსჯავრდებულის უფლებების, მათ შორის, სამართლიანი პროცესის უფლების შეულახავად, შეიძლება მოიცავდეს:

ა) აღნიშნულ პირთა ფიზიკური დაცვის პროცედურების დადგენას, როგორიცაა, აუცილებლობის და შესაძლებლობის შემთხვევაში, მათი სხვა ადგილას გადაყენება და, თუ საჭიროება მოითხოვს, მათი პიროვნებისა და ადგილსამყოფელის შესახებ ინფორმაციის არგახმაურება ან შეზღუდული გახმაურება;

ბ) ისეთი პროცესუალური ნორმების დაწესებას, რომლებიც უზრუნველყოფს ჩვენების მიცემისას მოწმის უსაფრთხოების დაცვას,

როგორცაა, მაგალითად, ვიდეოკავშირის ან სხვა ადექვატური საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის გამოყენება.

3. მონაწილე სახელმწიფოები განიხილავენ ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნულ პირთა ადგილმდებარეობის შეცვლის მიზნით სხვა სახელმწიფოებთან ხელშეკრულებების ან შეთანხმებების დადების შესაძლებლობას.

4. ამ მუხლის დებულებები გამოიყენება დაზარალებულთა მიმართაც, თუ ისინი არიან მოწმეები.

მუხლი 25. დაზარალებულთა დახმარება და დაცვა

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, შესაძლებლობის ფარგლებში, მიიღებს ზომებს, რომლებიც აუცილებელია ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების შედეგად დაზარალებული პირებისათვის დახმარების აღმოსაჩენად და მათ დასაცავად, განსაკუთრებით, როდესაც ადგილი აქვს შურისძიებას ან დაშინებას.

2. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო დაადგენს სათანადო პროცედურებს, რომლებიც უზრუნველყოფს ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენის შედეგად დაზარალებულ პირებს კომპენსაციით და რესტიტუციით.

3. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, შიდა კანონმდებლობის დაცვით, უზრუნველყოფს მსჯავრდებულის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების შესაბამის ეტაპებზე დაზარალებულის მოსაზრებების გაცნობას, დაცვის მხარის უფლებათა შეუღალახად.

მუხლი 26. სამართალდამცავ ორგანოებთან თანამშრომლობის

გაფართოებისკენ მიმართული ზომები

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო მიიღებს სათანადო ზომებს იმ პირთა წასახალისებლად, რომლებიც მონაწილეობენ ან მონაწილეობდნენ დამნაშავეთა ორგანიზებულ ჯგუფებში, რათა მათ:

a) კომპეტენტურ ორგანოებს, გამოძიებისა და მტკიცებულებათა მოპოვების მიზნით, წარუდგინონ სასარგებლო ინფორმაცია;

i. დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის საიდენტიფიკაციო მონაცემების, ხასიათის, შემადგენლობის, სტრუქტურის, ადგილმდებარეობის ან საქმიანობის შესახებ;

ii. დამნაშავეთა სხვა ორგანიზებულ ჯგუფებთან კავშირის, მათ შორის, საერთაშორისო კავშირების შესახებ;

iii. იმ დანაშაულთა შესახებ, რომლებიც ჩაიდინეს ან შეიძლება ჩაიდინონ დამნაშავეთა ორგანიზებულმა ჯგუფებმა.

ბ) კომპეტენტურ ორგანოებს მიაწოდონ კონკრეტულ ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაცია, რამაც შეიძლება ხელი შეუწყოს დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფებისათვის რესურსების და დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ჩამორთმევას.

2. შესაბამის შემთხვევებში თითოეული მონაწილე სახელმწიფო განიხილავს სასჯელის შემსუბუქების შესაძლებლობას იმ ბრალდებული პირისთვის, რომელიც არსებით თანამშრომლობას ეწევა ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმეებზე გამოძიების ან სისხლისსამართლებრივი დევნის განმახორციელებელ ორგანოებთან.

3. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, თავისი შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების შესაბამისად, განიხილავს სისხლისსამართლებრივი დევნისაგან იმუნიტეტის მინიჭების შესაძლებლობას იმ პირისთვის, რომელიც არსებითად თანამშრომლობს ამ კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულის საქმეებზე გამოძიების ან სისხლისსამართლებრივი დევნის განმახორციელებელ ორგანოებთან.

4. აღნიშნულ პირთა დაცვა ხორციელდება ამ კონვენციის 24-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით.

5. თუ ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნულ პირს, რომელიც იმყოფება ერთ-ერთ მონაწილე სახელმწიფოში, შეუძლია არსებითად ითანამშრომლოს სხვა მონაწილე სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებთან, ამ მონაწილე სახელმწიფოებს, თავიანთი კანონმდებლობის შესაბამისად, შეუძლიათ დადონ ხელშეკრულება ან შეთანხმება, რომელიც ითვალისწინებს მეორე სახელმწიფოს მიერ ამ მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებში მითითებული მოპყრობის უზრუნველყოფას.

მუხლი 27. თანამშრომლობა სამართალდამცავ ორგანოებს შორის

1. მონაწილე სახელმწიფოები მჭიდროდ ითანამშრომლებენ ერთმანეთთან თავიანთი შიდასამართლებრივი და ადმინისტრაციული სისტემების შესაბამისად, რათა აამაღლონ სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობის ეფექტურობა ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში, კერძოდ, თითოეული მონაწილე სახელმწიფო მიიღებს ეფექტურ ზომებს, რათა:

ა) გააძლიერონ და, საჭიროების შემთხვევაში, შექმნან საკომუნიკაციო არხები თავიანთ კომპეტენტურ ორგანოებს, დაწესებულებებს

და სამსახურებს შორის, რაც ხელს შეუწყობს ინფორმაციის უსაფრთხო და სწრაფ გაცვლას ამ კონვენციით გათვალისწინებულ ყველა დანაშაულთან, და თუ მონაწილე სახელმწიფოები ამას საჭიროდ ჩათვლიან, სხვა დანაშაულებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით.

ბ) ითანამშრომლონ სხვა მონაწილე სახელმწიფოებთან ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების გამოძიების პროცესში, ისეთ საკითხებზე როგორიცაა:

i. ასეთი დანაშაულების ჩადენაში ექვმიტანილ პირთა ვინაობის, ადგილსამყოფლისა და საქმიანობის დადგენა, ან მათთან დაკავშირებულ სხვა პირთა ადგილსამყოფლის დადგენა;

ii. აღნიშნულ დანაშაულთა ჩადენის გზით მიღებული შემოსავლებისა და ქონების გადაადგილება;

iii. აღნიშნულ დანაშაულთა ჩადენისას გამოყენებული ან მომავალში გამოსაყენებელი ქონების, მოწყობილობის ან სხვა საშუალებების გადაადგილება.

გ) საჭიროების შემთხვევაში, გამოძიების ან ანალიზის მიზნით, წარმოადგინონ აუცილებელი საგნები ან საჭირო ნივთიერებები;

დ) ხელი შეუწყონ თავიანთი კომპეტენტური ორგანოების, დაწესებულებების და სამსახურების ეფექტურ კოორდინაციას, აგრეთვე, ხელი შეუწყონ დაინტერესებულ მონაწილე სახელმწიფოთა შორის ორმხრივი ხელშეკრულებების ან შეთანხმებების საფუძველზე, თანამშრომლებისა და ექსპერტების, მათ შორის, კავშირგაბმულობის სპეციალისტების გაცვლას.

ე) სხვა მონაწილე სახელმწიფოებთან აწარმოონ ინფორმაციის გაცვლა დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფების მიერ გამოყენებული კონკრეტული მეთოდების და საშუალებების შესახებ, მათ შორის, როგორიცაა, მაგალითად, ინფორმაცია მარშრუტების და გადაზიდვების, შეცვლილი ვინაობის, ყალბი ან შეცვლილი დოკუმენტების გამოყენების და ნამდვილი საქმიანობის დაფარვის სხვა საშუალებების შესახებ;

ვ) საჭიროების მიხედვით, გაცვალონ ინფორმაცია და მოახდინონ ადმინისტრაციული და სხვა ზომების კოორდინირება ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების დროული გამოვლენის მიზნით.

2. ამ კონვენციის პრაქტიკული რეალიზაციის მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები განიხილავენ თავიანთ სამართალდამცავ ორგანოებს შორის პირდაპირი თანამშრომლობის შესახებ ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებების და შეთანხმებების დადების, ხოლო

ასეთი ხელშეკრულებების და შეთანხმებების არსებობის შემთხვევაში მათში ცვლილებების შეტანის შესაძლებლობას. ასეთი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების არსებობის შემთხვევაში მონაწილე სახელმწიფოები ამ კონვენციას განიხილავენ, როგორც სამართალდამცავ ორგანოებს შორის თანამშრომლობის საფუძველს იმ დანაშაულებთან დაკავშირებით, რომლებიც გათვალისწინებულია წინამდებარე კონვენციაში საჭიროების შემთხვევაში, მონაწილე სახელმწიფოები თავიანთ სამართალდამცავ ორგანოებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერების მიზნით სრულად გამოიყენებენ შესაბამის ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, მათ შორის, საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებს.

3. მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან, თავიანთი შესაძლებლობის ფარგლებში ითანამშრომლონ თანამედროვე ტექნოლოგიის გამოყენებით ჩადენილ ტრანსნაციონალურ ორგანიზებულ დანაშაულზე რეაგირების მიზნით.

მუხლი 28. ორგანიზებული დანაშაულის ხასიათის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, გაცვლა და ანალიზი

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო განიხილავს შესაძლებლობას, რომ სამეცნიერო და აკადემიურ წრეებთან კონსულტაციების მეშვეობით შეისწავლოს თავის ტერიტორიაზე ორგანიზებული დანაშაულის ტენდენციები, ის პირობები, რომლებშიც ორგანიზებულ დანაშაულს უწევს არსებობა და ამ საქმიანობაში ჩართული პროფესიული ჯგუფები და ტექნოლოგიები.

2. მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ ორგანიზებული დანაშაულებრივი საქმიანობის შესახებ ცოდნისა და გამოცდილების განვითარებისა და ამ ცოდნის ერთმანეთს შორის საერთაშორისო და რეგიონალური ორგანიზაციების მეშვეობით გაზიარების შესაძლებლობა.

3. თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ უნდა განიხილოს თავისი პოლიტიკისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ მიღებული ზომების მონიტორინგის, ასევე მათი ეფექტურობის და ხარჯეფექტურობის შეფასების შესაძლებლობა.

მუხლი 29. კადრების მომზადება და ტექნიკური დახმარება

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, საჭიროების მიხედვით, შეიმუშავებს, განავითარებს ან გააუმჯობესებს კონკრეტულ მოსამზადებელ პროგრამებს სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების, მათ შორის,, პროკურორების, გამომძიებლების, საბაჟო ორგანოების თანამშრომლებისა და სხვა პირებისათვის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების თავიდან აცილებაზე, გამოვლენასა და აღკვეთაზე. ეს პროგრამები შეიძლება ითვალისწინებდეს თანამშრომელთა მივლინებებსა და გაცვლას. კერძოდ, რამდენადაც ეს დაშვებულია შიდა კანონმდებლობით, აღნიშნული პროგრამები უნდა ეხებოდეს შემდეგ საკითხებს:

ა) ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების თავიდან აცილების, გამოვლენისა და აღკვეთის მეთოდები;

ბ) ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენაში ეჭვმიტანილ პირთა მარშრუტები და მათ მიერ გამოყენებული მეთოდები, მათ შორის, სატრანზიტო ქვეყნებში, და შესაბამისი კონტროლისძიებები.

გ) კონტრაბანდის გადაადგილების კონტროლი;

დ) დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების, ქონების და მოწყობილობების და ამ შემოსავლების, ქონების და მოწყობილობების გადაცემის, დაფარვის ან შენიღბვის სხვა საშუალებების და მეთოდების გამოვლენა და მონიტორინგი (კონტროლი), აგრეთვე ფულის ლეგალიზაციის და სხვა ფინანსური დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდები;

ე) მტკიცებულებათა შეგროვება;

ვ) თავისუფალ სავაჭრო ზონებსა და პორტებში კონტროლის განხორციელების მეთოდები;

ზ) სამართალდამცავი მიზნებისათვის საჭირო თანამედროვე აღჭურვილობა და მეთოდები, მათ შორის,, ელექტრონული მეთვალყურეობა, კონტროლირებადი მიწოდება და აგენტურული ოპერაციები.

თ) კომპიუტერების, სატელეკომუნიკაციო ქსელების ან თანამედროვე ტექნოლოგიის სხვა საშუალებების გამოყენებით ჩადენილი ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდები; და

ი) დაზარალებულთა და მოწმეთა დაცვის ხერხები.

2. მონაწილე სახელმწიფოები ერთმანეთს დახმარებას უწევენ კვლევითი და მოსამზადებელი პროგრამების დაგეგმვასა და განხორციელებაში, რომლებიც მიზნად ისახავს ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნული ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარებას. საჭიროების შემთხვევაში, ისინი ამავე მიზნით გამართავენ რეგიონალურ და საერთაშორისო კონფერენციებს და სემინარებს თანამშრომლობისა და საერთო ინტერესების საკითხებზე მსჯელობის ხელშეწყობისათვის, მათ შორის, სატრანზიტო ქვეყნების განსაკუთრებულ პრობლემებსა და საჭიროებებზე.

3. მონაწილე სახელმწიფოები ერთმანეთს დახმარებას უწევენ კადრების მომზადებისა და სხვა ტექნიკურ საკითხებში, რაც ხელს შეუწყობს დამნაშავეთა ექსტრადაციას და სამართლებრივ ურთიერთდახმარებას. აღნიშნული დახმარება შეიძლება მოიცავდეს ენის სწავლებას, მივლინებებსა და თანამშრომელთა გაცვლას შესაბამისი ფუნქციების მქონე ცენტრალურ ორგანოებს ან დაწესებულებებს შორის.

4. ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების არსებობის შემთხვევაში, მონაწილე სახელმწიფოები, საჭიროების მიხედვით, გააქტიურებენ ძალისხმევას, რათა მაქსიმალურად აამაღლონ პრაქტიკული და სასწავლო ღონისძიებების ეფექტურობა საერთაშორისო და რეგიონალური ორგანიზაციების და სხვა ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებების და ხელშეკრულებების ფარგლებში.

მუხლი 30. სხვა ზომები: კონვენციის იმპლემენტაცია ეკონომიკური განვითარების და ტექნიკური დახმარების გზით

1. მონაწილე სახელმწიფოები მიიღებენ ამ კონვენციის ოპტიმალური იმპლემენტაციისათვის აუცილებელ ზომებს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, საერთაშორისო თანამშრომლობის გზით და მხედველობაში მიიღებენ ორგანიზებული დანაშაულის უარყოფით გავლენას მთლიანად საზოგადოებაზე და მის მდგრად განვითარებაზე.

2. მონაწილე სახელმწიფოები, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, ერთმანეთთან, აგრეთვე საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებთან კოორდინირების გზით მიიღებენ კონკრეტულ ზომებს, რომლებიც მიზნად ისახავს:

ა) განვითარებად ქვეყნებთან სხვადასხვა დონეზე თანამშრომლობის გააქტიურებას ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის პრევენციისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში ამ ქვეყნების შესაძლებლობათა გაძლიერების მიზნით;

ბ) განვითარებადი ქვეყნების ძალისხმევის მხარდასაჭერად ფინანსური და მატერიალური დახმარების გაფართოებას, რომელიც მიმართული იქნება ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლისკენ და ამ ქვეყნების მიერ კონვენციის წარმატებული განხორციელებისაკენ;

გ) განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების აღმოჩენას, რაც შესაძლებლობას მისცემს დააკმაყოფილონ ამ კონვენციის იმპლემენტაციისათვის საჭირო მოთხოვნები. ამ მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან, რეგულარულ და ნებაყოფლობით საფუძველზე მოახდინონ თანხების გადარიცხვა გაერთიანებული ერების შესაბამისი ფონდის ანგარიშზე. მონაწილე სახელმწიფოებმა ასევე შეიძლება განსაკუთრებული განხილვის საგნად აქციონ მათი შიდა კანონმდებლობით და ამ კონვენციით დადგენილი წესით, აღნიშნულ ანგარიშზე ამ კონვენციის შესაბამისად კონფისკაციაქმნილი თანხების ანდა დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ან ქონების შესაბამისი ფულადი ეკვივალენტის ნაწილის გადარიცხვის შესაძლებლობა;

დ) საჭიროების მიხედვით, სხვა სახელმწიფოების და ფინანსური დაწესებულებების წახალისებას და დარწმუნებას, რომ ისინი შეუერთდნენ ამ მუხლში აღნიშნულ საერთო ძალისხმევას. კერძოდ, განვითარებადი ქვეყნები უზრუნველყონ კადრების მოსამზადებელი პროგრამებით და თანამედროვე აღჭურვილობით, რაც დაეხმარება მათ ამ კონვენციის მიზნების მიღწევაში.

3. რამდენადაც ეს შესაძლებელია, ეს ზომები ხელს არ შეუშლის არსებულ საერთაშორისო დახმარების თუ სხვა ფინანსური თანამშრომლობის პროგრამებს ორმხრივ, რეგიონალურ და საერთაშორისო დონეზე.

4. მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ დადონ ორმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებები ან შეთანხმებები მატერიალურ-ტექნიკური დახმარების შესახებ, რომლის დროსაც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ფინანსური მხარე, რაც აუცილებელია ამ კონვენციით გათვალისწინებული საერთაშორისო თანამშრომლობის

ეფექტურად წარმართვისთვის და ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილების, გამოვლენისა და კონტროლისათვის.

მუხლი 31. ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილება

1. ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან შეიმუშაონ და შეაფასონ ეროვნული პროექტები და ხელი შეუწყონ ამ თვალსაზრისით საუკეთესო პრაქტიკის და პოლიტიკის ჩამოყალიბებას.

2. შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების დაცვით, მონაწილე სახელმწიფოები საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული და სხვა ზომების გამოყენების მეშვეობით შეეცდებიან დამნაშავეთა ორგანიზებულ ჯგუფებს შეუმცირონ ლეგალურ ბაზარზე დანაშაულის გზით მიღებული შემოსავლებით მოქმედების არსებული ან სამომავლო შესაძლებლობები. ეს ზომები კონცენტრირებული უნდა იყოს შემდეგზე:

ა) სამართალდამცავ ორგანოებს ან პროკურატურასა და კერძო სამართლის შესაბამის იურიდიულ პირებს, მათ შორის, სამრეწველო ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერება;

ბ) ისეთი სტანდარტების და პროცედურების შემუშავება, რომლებიც მიმართული იქნება საზოგადოების წევრების და შესაბამისი კერძო სამართლის იურიდიული პირების კეთილსინდისიერი საქმიანობის დაცვისაკენ, აგრეთვე ცალკეული პროფესიული ჯგუფებისთვის, როგორიცაა იურისტები, ნოტარიუსები, საგადასახადო კონსულტანტები და ბუღალტრები, ქცევის კოდექსების შემუშავება;

გ) ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოცხადებული ტენდერების დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფების მიერ ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება, აგრეთვე ხელისუფლების ორგანოების მიერ სამეწარმეო საქმიანობის ლიცენზიების და სუბსიდიების დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფების მიერ ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება;

დ) დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფების მიერ იურიდიული პირების ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება. ამ მხრივ მიმართული ღონისძიებები შეიძლება იყოს შემდეგი სახის:

i. იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა საჯარო რეესტრის წარმოება, რომლებიც მონაწილეობენ იურიდიული პირების დაფუძნებაში, მართვასა და დაფინანსებაში.

ii. ისეთი წესის შემოღება, რომლის თანახმად, ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულებისთვის მსჯავრდებულ პირებს, სასამართლოს გადაწყვეტილებით და სხვა გზით აეკრძალებათ შესაბამისი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დაფუძნებული იურიდიული პირის დირექტორის თანამდებობის დაკავება გონივრული ვადით;

iii. იმ პირთა ეროვნული რეესტრის შემოღება, რომელთაც აკრძალული აქვთ იურიდიული პირის ხელმძღვანელის თანამდებობის დაკავება; და

iv. ამ პუნქტის (დ) (i) და (iii) ქვეპუნქტებში აღნიშნულ რეესტრებში არსებული ინფორმაციის გაცვლა სხვა მონაწილე სახელმწიფოების კომპეტენტურ ორგანოებთან.

3. მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან, ხელი შეუწყონ ამ კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენაში მსჯავრდებულ პირთა საზოგადოებაში რეინტეგრაციას.

4. მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან, პერიოდულად მოახდინონ არსებული შესაბამისი იურიდიული დოკუმენტების და ადმინისტრაციული პრაქტიკის შეფასება, რათა გამოვლინდეს, თუ რამდენად დაუცველია ისინი დამნაშავეთა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობებისაგან.

5. მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან აამაღლონ საზოგადოების ცოდნა ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის არსებობის, მიზეზების, სიმძიმის და მის მიერ გამოწვეული საფრთხის შესახებ. საჭიროების მიხედვით, ასეთი ინფორმაცია შეიძლება გავრცელდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მეშვეობით და უნდა ასახავდეს, თუ რა ზომების მიღება არის შესაძლებელი საზოგადოების ჩასაბმელად აღნიშნული დანაშაულის თავიდან აცილებასა და მის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

6. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდივანს აცნობებს იმ ორგანოს ან ორგანოების სახელწოდებას და მისამართს, რომელთაც შეუძლიათ დახმარება გაუწიონ სხვა მონაწილე სახელმწიფოებს ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების შემუშავებაში.

7. საჭიროების მიხედვით, მონაწილე სახელმწიფოები ითანამშრომლებენ ერთმანეთთან და შესაბამის საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებთან ამ მუხლში აღნიშნული ზომების შემუშავებასა და განხორციელებაში. ეს თანამშრომლობა მოიცავს ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილებისაკენ მიმართულ საერთაშორისო პროექტებში მონაწილეობას, რომლებიც, მაგალითისათვის, შეიძლება შეეხებოდეს პირობების გაუმჯობესებას იმ სოციალურად დაუცველი ჯგუფებისათვის, რომლებიც მოწყვლადი არიან ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის მიმართ.

მუხლი 32. კონვენციის მონაწილეთა კონფერენცია

1. წინამდებარე კონვენციის საფუძველზე იქმნება კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოთა კონფერენცია, რომლის მიზანია მონაწილე სახელმწიფოების ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესაძლებლობების გაზრდა, აგრეთვე, ამ კონვენციის იმპლემენტაციის ხელშეწყობა და იმპლემენტაციის მიმდინარეობის განხილვა.

2. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი მონაწილეთა კონფერენციას იწვევს ამ კონვენციის ძალაში შესვლიდან არაუგვიანეს ერთი წლისა. მონაწილეთა კონფერენცია იღებს რეგულამენტს და ამ მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტებით გათვალისწინებული საქმიანობის მარეგულირებელ წესებს (მათ შორის, წესებს ამ საქმიანობისათვის გაწეული ხარჯების გადახდის შესახებ).

3. მონაწილეთა კონფერენციამ უნდა მიაღწიოს შეთანხმებას ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული მიზნების მიღწევის მექანიზმების შესახებ, მათ შორის,:

ა) ამ კონვენციის 29-ე, 3-ე და 31-ე მუხლებით გათვალისწინებული მონაწილე სახელმწიფოთა საქმიანობის ხელშეწყობა, მათ შორის, ნებაყოფლობითი შენატანების მობილიზაციის გზით;

ბ) ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის ფორმებისა და ტენდენციების, აგრეთვე მასთან წარმატებული ბრძოლის ხერხების შესახებ მონაწილე სახელმწიფოთა შორის ინფორმაციის გაცვლის ხელშეწყობა;

გ) შესაბამის საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა;

დ) კონვენციის იმპლემენტაციის მიმდინარეობის პერიოდული განხილვა;

ე) ამ კონვენციისა და მისი იმპლემენტაციის გაუმჯობესების შესახებ რეკომენდაციების შემუშავება.

4. ამ მუხლის მე-3 პუნქტის (დ) და (ე) ქვეპუნქტების მიზნებისათვის, მონაწილეთა კონფერენცია მოიპოვებს მონაწილე სახელმწიფოების მიერ ამ კონვენციის განსახორციელებლად მიღებული ზომების და მათ წინაშე ამ თვალსაზრისით არსებული სიძნელეების შესახებ აუცილებელ ცოდნას მონაწილე სახელმწიფოების მიერ წარმოდგენილი ინფორმაციის საფუძველზე და განხილვის იმ დამატებითი მექანიზმების მეშვეობით, რომლებიც შეიძლება დაადგინოს მონაწილეთა კონფერენციამ.

5. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, მონაწილეთა კონფერენციის მოთხოვნით, წარუდგენს მას ამ კონვენციის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებულ პროგრამებს, გეგმებს და მეთოდებს, აგრეთვე საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული ზომების აღწერას.

მუხლი 33. სამდივნო

1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდივანი უზრუნველყოფს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების კონფერენციას აუცილებელი სამდივნო მომსახურებით.

2. სამდივნო:

ა) მონაწილეთა კონფერენციას დახმარებას გაუწევს ამ კონვენციის 32-ე მუხლით გათვალისწინებული საქმიანობის განხორციელებაში და მოაგვარებს მონაწილეთა კონფერენციის სხდომებთან დაკავშირებულ ტექნიკურ და სხვა სახის მომსახურების საკითხებს;

ბ) მონაწილე სახელმწიფოებს, მათი თხოვნით, დახმარებას გაუწევს მონაწილეთა კონფერენციისთვის ამ კონვენციის 32-ე მუხლის მე-5 პუნქტით გათვალისწინებული ინფორმაციის მიწოდებაში; და

გ) უზრუნველყოფს სხვა შესაბამისი საერთაშორისო და რეგიონალური ორგანიზაციების სამდივნოებთან აუცილებელ კოორდინაციას;

მუხლი 34. კონვენციის იმპლემენტაცია

1. თითოეული მონაწილე სახელმწიფო, თავისი შიდა კანონმდებლობის ძირითადი პრინციპების შესაბამისად, მიიღებს ზომებს, მათ შორის, საკანონმდებლო და ადმინისტრაციულ ზომებს, რომლებიც აუცილებელია ამ კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად.

2. მონაწილე სახელმწიფოებმა ამ კონვენციის მე-5, მე-6, მე-8 და 23-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები თავიანთ შიდა კანონმდებლობაში უნდა გაითვალისწინონ მათი ტრანსნაციონალური ხასიათის და დამნაშავეთა ორგანიზებულ ჯგუფთან კავშირისაგან დამოუკიდებლად, როგორც ეს მითითებულია წინამდებარე კონვენციის მე-3 მუხლის პირველ პუნქტში, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც კონვენციის მე-5 მუხლი დანაშაულის სავალდებულო ელემენტად აწესებს დამნაშავეთა ორგანიზებულ ჯგუფთან კავშირს.

1. ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით, თითოეულ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია მიიღოს უფრო მკაცრი ან მძიმე ზომები, ვიდრე ამ კონვენციითაა გათვალისწინებული.

მუხლი 35 დავების გადაწყვეტა

1. მონაწილე სახელმწიფოები შეეცდებიან, ამ კონვენციის ინტერპრეტაციასთან ან გამოყენებასთან დაკავშირებით წარმოშობილი დავა გადაწყვიტონ მოლაპარაკების გზით.

2. ამ კონვენციის ინტერპრეტაციასთან ან გამოყენებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი დავა ორ ან მეტ მონაწილე სახელმწიფოს შორის, რომელიც ვერ გადაწყდა მოლაპარაკების გზით დროის გონივრულ ვადაში, ერთ-ერთი მონაწილე სახელმწიფოს მოთხოვნით, გადაეცემა არბიტრაჟს. თუ არბიტრაჟის მიერ დავის განხილვის მოთხოვნიდან ექვსი თვის განმავლობაში მონაწილე სახელმწიფოები ვერ შეთანხმდებიან არბიტრაჟის ორგანიზებაზე. ამ მონაწილე სახელმწიფოებიდან ნებისმიერს შეუძლია დავა განსახილველად გადასცეს მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს ამ სასამართლოს წესდებით გათვალისწინებული წესით.

3. ამ კონვენციის ხელმოწერის, რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან მასთან მიერთებისას, თითოეულ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია განაცხადოს, რომ იგი არ აღიარებს ამ მუხლის მე-2 პუნქტის სავალდებულოობას. სხვა მონაწილე სახელმწიფოებისათვის ამ მუხლის მე-2 პუნქტი არ იქნება სავალდებულო იმ მონაწილე სახელმწიფოსთან მიმართებაში, რომელმაც გააკეთა აღნიშნული დათქმა.

4. ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს, რომელმაც გააკეთა დათქმა ამ მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, შეუძლია ეს დათქმა გააუქმოს

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისათვის შესაბამისი შეტყობინების გაგზავნის გზით.

მუხლი 36. ხელმოწერა, რატიფიკაცია, მიღება, დამტკიცება და მიერთება

1. ეს კონვენცია ყველა სახელმწიფოსათვის ხელმოსაწერად ღიაა 2000 წლის 12-დან 15 დეკემბრამდე იტალიის ქალაქ პალერმოში, ხოლო შემდგომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შტაბბინაში, ქალაქ ნიუ-იურკოში, 2002 წლის 12 დეკემბრამდე.

2. ეს კონვენციას ასევე ღიაა ხელმოსაწერად ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონალური ორგანიზაციებისათვის იმ პირობით, რომ ასეთი რეგიონალური ორგანიზაციის ერთ წევრ სახელმწიფოს მაინც აქვს ხელი მოწერილი ამ კონვენციაზე ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული წესით.

3. ეს კონვენცია ექვემდებარება რატიფიკაციას, მიღებას ან დამტკიცებას. რატიფიკაციის სიგელი, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტები დეპონირდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანთან. ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონულ ორგანიზაციას შეუძლია მოახდინოს თავისი რატიფიკაციის სიგელის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის დეპონირება, თუ მისმა ერთმა წევრმა სახელმწიფომ მაინც მოახდინა აღნიშნული დოკუმენტის დეპონირება. რატიფიკაციის სიგელის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტში ასეთმა ორგანიზაციამ უნდა განსაზღვროს თავისი კომპეტენციის ფარგლები ამ კონვენციით გათვალისწინებულ საკითხებთან მიმართებაში. აღნიშნულმა ორგანიზაციამ ასევე დეპოზიტარს უნდა შეატყობინოს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მომხდარი ნებისმიერი ცვლილების შესახებ.

4. ეს კონვენცია მიერთებისთვის ღიაა ყველა სახელმწიფოსათვის ან ეკონომიკური ინტეგრაციის იმ რეგიონული ორგანიზაციისთვის, რომლის ერთი წევრი მაინც არის ამ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფო. მიერთების შესახებ დოკუმენტი დეპონირდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანთან; მიერთების დროს, ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონულმა ორგანიზაციამ უნდა განსაზღვროს თავისი კომპეტენციის ფარგლები ამ კონვენციით გათვალისწინებულ საკითხებთან მიმართებაში. აღნიშნულმა ორგანიზაციამ ასევე დეპოზიტარს უნდა შეატყობინოს თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მომხდარი ნებისმიერი ცვლილების შესახებ.

მუხლი 37. დამოკიდებულება ოქმებთან

1. ამ კონვენციას შეიძლება დაემატოს ერთი ან რამდენიმე ოქმი.
2. იმისათვის, რომ ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონალური ორგანიზაცია გახდეს ოქმის მონაწილე, ის უნდა იყოს ამ კონვენციის მონაწილე.
3. ამ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოსთვის ოქმი არ იქნება სავალდებულო, თუ იგი არ გახდება ოქმის მონაწილე მასში დადგენილი წესით.
4. ამ კონვენციის ნებისმიერი ოქმი უნდა განიმარტოს კონვენციასთან ერთობლიობაში, ამ ოქმის მიზნების გათვალისწინებით.

მუხლი 38. ძალაში შესვლა

1. ეს კონვენცია ძალაში შედის მე-40 სარატიფიკაციო სიგელის, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების დოკუმენტის დეპონირებიდან 90-ე დღეს. ამ პუნქტის მიზნებისათვის, ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონალური ორგანიზაციის მიერ დეპონირებული არცერთი დოკუმენტი არ ჩაითვლება ამ ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების მიერ დეპონირებული დოკუმენტების დანამატად.
2. ყოველი სახელმწიფოსთვის ან ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონალური ორგანიზაციისათვის, რომელმაც მოახდინა ამ კონვენციის რატიფიცირება, მიღება, დამტკიცება ან მიუერთდა მას მე-40 დოკუმენტის დეპონირების შემდეგ, ეს კონვენცია ძალაში შევა ამ სახელმწიფოს ან ორგანიზაციის მიერ შესაბამისი დოკუმენტის დეპონირებიდან 30-ე დღეს.

მუხლი 39. ცვლილებები

1. ამ კონვენციის ძალაში შესვლიდან 5 წლის შემდეგ მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია წარმოადგინოს წინადადება ცვლილების შეტანის შესახებ და გადასცეს იგი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს, რომელიც ამ წინადადებას განსახილველად და გადაწყვეტილების მისაღებად გაუგზავნის მონაწილე სახელმწიფოებს და კონვენციის მონაწილეთა კონფერენციას. მონაწილეთა კონფერენცია ყოველმხრივ უნდა ეცადოს, რომ თითოეულ ცვლილების პროექტზე მიღწეულ იქნეს კონსენსუსი. თუ კონსენსუსის მიღწევის ყველა საშუალება ამოიწურა და შეთანხმება მაინც ვერ მოხერხდა, მაშინ უკიდურესი საშუალების სახით, ცვლილების

მიღებისათვის საჭიროა მონაწილეთა კონფერენციაზე დამსწრე და კენჭისყრაში მონაწილე სახელმწიფოთა ხმების ორი მესამედი.

2. ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონალურ ორგანიზაციებს, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, შეუძლიათ კენჭისყრაში მონაწილეობა მიიღონ იმდენი ხმით, ამ კონვენციის რამდენი მონაწილე სახელმწიფოც არის მათი წევრი. ამ ორგანიზაციებს არ შეუძლიათ ხმის მიეცემა, თუ ხმის მიცემის უფლებას ახორციელებს მათი წევრი სახელმწიფო და პირიქით.

3. ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული წესით მიღებული ცვლილება ექვემდებარება რატიფიკაციას, მიღებას ან დამტკიცებას მონაწილე სახელმწიფოების მიერ.

4. ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული წესით მიღებული ცვლილება მონაწილე სახელმწიფოსათვის ძალაში შედის მის მიერ ამ ცვლილების რატიფიკაციის, მიღების ან დამტკიცების დოკუმენტის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანთან დეპონირებიდან 90-ე დღეს.

5. ძალაში შესვლის შემდეგ ცვლილება სავალდებულოა იმ მონაწილე სახელმწიფოებისათვის, რომლებმაც გამოთქვეს თანხმობა მათთვის ამ ცვლილების სავალდებულოობაზე. სხვა მონაწილე სახელმწიფოებისათვის ამ კონვენციის დებულებები და მათ მიერ ადრე რატიფიცირებული, მიღებული ან დამტკიცებული ცვლილება რჩება სავალდებულო.

მუხლი 40. დენონსაცია

1. მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია მოახდინოს ამ კონვენციის დენონსაცია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნისათვის წერილობითი შეტყობინების გზით. დენონსაცია ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ შეტყობინების მიღებიდან ერთი წლის შემდეგ.

2. ეკონომიკური ინტეგრაციის რეგიონული ორგანიზაცია წყვეტს ამ კონვენციის წევრობას, თუ ამ ორგანიზაციის ყველა წევრმა სახელმწიფომ მოახდინა კონვენციის დენონსაცია.

3. ამ მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი წესით ამ კონვენციის დენონსაცია გამოიწვევს მისი ყველა ოქმის დენონსაციას.

მუხლი 41. დეპოზიტარი და ენები

1. ამ კონვენციის დეპოზიტარად ინიშნება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი.

2. ამ კონვენციის დედანი, რომლის ინგლისური, არაბული, ესპანური, ჩინური, რუსული და ფრანგული ტექსტები არის თანაბრად ავთენტური, დეპონირდება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანთან.

რის დასადასტურებლადაც ქვემოთ ხელისმომწერნი, თავიანთი მთავრობებისგან უფლებამოსილი და სრულუფლებიანი წარმომადგენლები, ხელს აწერენ წინამდებარე კონვენციას.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ“ მიღებულია გენერალური ასამბლეის 2000 წლის 15 ნოემბრის 55/25 რეზოლუციით. იგი გაიხსნა წევრი სახელმწიფოების ხელმოსაწერად პოლიტიკურ კონფერენციაზე პალერმოში, იტალია, 2000 წლის 12-15 დეკემბერს და ძალაში შევიდა 2003 წლის 29 სექტემბერს. საქართველოს მიერ ხელმოწერილ იქნა 2000 წლის 11 დეკემბერს, ხოლო მისი რატიფიკაცია, მოხდა 2006 წლის 7 ივნისს.

საქართველოს კანონი ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ

მუხლი 1. კანონის მიზანი

ამ კანონის მიზანია, ხელი შეუწყოს ორგანიზებული დანაშაულის, „ქურდული სამყაროს“ და რეკეტის წინააღმდეგ ბრძოლას და მათ თავიდან აცილებას, აგრეთვე „ქურდული სამყაროს“ წევრების/„კანონიერი ქურდების“ წინააღმდეგ ბრძოლას კერძო, საზოგადოებრივი და სახელმწიფო ინტერესების დასაცავად.

საქართველოს 2018 წლის 18 აპრილის კანონი №2150 – ვებგვერდი, 01.05.2018წ.

მუხლი 2. რეკეტი, რეკეტული დაჯგუფება, რეკეტირი

1. რეკეტი არის შემოსავლის ან სხვაგვარი ქონებრივი სარგებლის სისტემატურად მიღების მიზნით წარმოებული არაერთგვარადი და ორგანიზებული საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია განზრახი დანაშაულის ჩადენასთან (თუ ნასამართლობა არ არის გაქარწყლებული ან მოხსნილი), თუ იგი განხორციელდა ორჯერ მაინც ხუთი კალენდარული წლის განმავლობაში, რომელშიც არ შედის რეკეტირის დაპატიმრებისა და სასჯელის მოხდის ვადა.

2. რეკეტულ დაჯგუფებად ითვლება თავისი საქმიანობით რეკეტთან დაკავშირებული იურიდიული პირი, აგრეთვე ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირთა ნებისმიერი გაერთიანება.

3. რეკეტირი არის პირი, რომელიც დამოუკიდებლად ან სხვა პირთან (პირებთან) ერთად წარმართავს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობას, ან სხვაგვარად მონაწილეობს რეკეტული დაჯგუფების საქმიანობაში და მისთვის ცნობილია, რომ ეს დაჯგუფება რეკეტული დაჯგუფებაა, აგრეთვე უკანონოდ წყვეტს რეკეტულ დაჯგუფებებს ან რეკეტულ დაჯგუფებასა და სხვა პირთა შორის დავებს ან მონაწილეობს ასეთი დავების გადაწყვეტაში.

მუხლი 3. „ქურდული სამყარო“, „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობა, „ქურდული სამყაროს“ წევრი, „კანონიერი ქურდი“, „ქურდული გარჩევა“, „ქურდული შეკრება“

1. „ქურდული სამყარო“ – პირთა ნებისმიერი ერთობა, რომელიც შეთანხმებულია „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობის განხორციელებათ.

2. „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობა – „ქურდული სამყაროს“ წევრის/ „კანონიერი ქურდის“ საქმიანობა, განხორციელებული დაშინებით, მუქარით, იძულებით, დუმილის პირობით, „ქურდული შეკრებით“/„ქურდული გარჩევით“, დანაშაულებრივ ქმედებებში არასრულწლოვანთა ჩაბმით, დანაშაულის ჩადენით, დანაშაულის ჩადენისკენ წაქეზებით, საკუთარი კრიმინალური გავლენის გამოყენებით ან სხვა უკანონო ქმედებით, რომლის მიზანია თავისთვის ან სხვისთვის სარგებლის ან უპირატესობის მიღება, ძალაუფლების ან/და გავლენის მოპოვება/მინიჭება.

3. „ქურდული სამყაროს“ წევრი – პირი, რომელიც აღიარებს „ქურდულ სამყაროს“ და აქტიურად მონაწილეობს მის საქმიანობაში, აგრეთვე პირი, რომელიც აღიარებს „ქურდულ სამყაროს“, კავშირი აქვს მასთან და სახეზეა აშკარად გამოხატული ნიშნების ერთობლიობა, რომ პირი თავისი ქმედებით გამოხატავს მზადყოფნას „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობაში მონაწილეობისთვის.

4. „კანონიერი ქურდი“ – პირი, რომელიც ნებისმიერი ფორმით მართავს ან/და ორგანიზებას უწევს „ქურდულ სამყაროს“ ან „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობის მეთოდების გამოყენებით მართავს ან/და ორგანიზებას უწევს პირთა გარკვეულ ჯგუფს.

5. „ქურდული გარჩევა“ – „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ მიერ პირის ქმედების შეფასება ან/და დავის განხილვა/გადაწყვეტა ნებისმიერი ფორმით (მათ შორის, ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებით), „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობის განხორციელების მიზნით.

6. „ქურდული შეკრება“ – ორი ან ორზე მეტი პირის შეკრება ან დაკავშირება ნებისმიერი ფორმით (მათ შორის, ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებით), პირთა „ქურდულ სამყაროში“ გაწევრების ან წევრობის შეწყვეტის, სტატუსის შეცვლის ან „ქურდული სამყაროს“ საქმიანობასთან დაკავშირებული ნებისმიერი საკითხის (მათ შორის, ფინანსური/მატერიალური რესურსების განკარგვის საკითხის) განხილვის/გადაწყვეტის მიზნით.

საქართველოს 2018 წლის 18 აპრილის კანონი №2150 – ვებგვერდი, 01.05.2018წ.

მუხლი 4. ოჯახის წევრი, ახლო ნათესავი, დაკავშირებული პირი

1. რეკეტირის ან „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ოჯახის წევრი არის მისი მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი, გერი, აგრეთვე რეკეტირთან ან „ქურდული სამყაროს“ წევრთან/„კანონიერ ქურდთან“ მუდმივად მცხოვრები პირი.

2. რეკეტირის ან „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ახლო ნათესავი არის მისი პირდაპირი აღმავალი ან დამავალი შტოს ნათესავი, და, ძმა, მშობლის ან შვილის გერი, მეუღლის და, ძმა, მშობელი.

3. რეკეტირთან ან „ქურდული სამყაროს“ წევრთან/„კანონიერ ქურდთან“ დაკავშირებული პირი არის პირი, რომელსაც იურიდიული დოკუმენტაციის საფუძველზე საკუთრებაში აქვს ქონება და არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები, რომ იგი მიღებულია რეკეტის ან „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად და ამ ქონებით სარგებლობს რეკეტირი ან „ქურდული სამყაროს“ წევრი/„კანონიერი ქურდი“.

საქართველოს 2018 წლის 18 აპრილის კანონი №2150 – ვებგვერდი, 01.05.2018წ.

მუხლი 5. რეკეტული ქონება, „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ქონება

1. რეკეტული ქონება არის რეკეტის შედეგად მიღებული ქონება, ამ ქონებიდან მიღებული შემოსავალი, რეკეტიდან მიღებული შემოსავლით შეძენილი ქონება, აგრეთვე რეკეტული დაჯგუფების, რეკეტირის, რეკეტირის ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის ან რეკეტირთან დაკავშირებული პირის შემოსავალი, ქონება ან ქონებიდან მიღებული შემოსავალი, რომლის მართლზომიერი საშუალებებით მიღების დამადასტურებელი საბუთი ან სხვა მტკიცებულება არ არსებობს.

2. „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ქონება არის „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის ან „ქურდული სამყაროს“ წევრთან/„კანონიერ ქურდთან“ დაკავშირებული პირის შემოსავალი, ქონება ან ქონებიდან მიღებული შემოსავალი, რომლის მართლზომიერი

საშუალებებით მიღების დამადასტურებელი საბუთი ან სხვა მტკიცებულება არ არსებობს.

3. რეკეტული და „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ქონება ექვემდებარება ჩამორთმევას და მესამე პირის კანონიერი ინტერესების დაკმაყოფილების შემდეგ გადაეცემა მის კანონიერ მესაკუთრეს, ხოლო კანონიერი მესაკუთრის დადგენის შეუძლებლობის შემთხვევაში – სახელმწიფოს.

4. რეკეტული და „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ ქონების ჩამორთმევისა და სახელმწიფოსათვის გადაცემის წესი განისაზღვრება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით.

საქართველოს 2018 წლის 18 აპრილის კანონი №2150 – ვებგვერდი, 01.05.2018წ.

მუხლი 6. რეკეტირის, „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ პასუხისმგებლობა

რეკეტირის, „ქურდული სამყაროს“ წევრის/„კანონიერი ქურდის“ პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ კანონითა და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო აქტებით.

საქართველოს 2018 წლის 18 აპრილის კანონი №2150 – ვებგვერდი, 01.05.2018წ.

მუხლი 7. დასკვნითი დებულებანი

1. ამ კანონის ამოქმედებისთანავე ძალადაკარგულად იქნეს ცნობილი საქართველოს 2004 წლის 24 ივნისის კანონი „ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“ (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, №18, 09.07.2004, მუხ. 60).

2. ეს კანონი ამოქმედდეს გამოქვეყნებიდან მე-15 დღეს.

საქართველოს პრეზიდენტი მ. სააკაშვილი
თბილისი, 2005 წლის 20 დეკემბერი.
№2354-რს

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური საკითხები. „მეცნიერება“, თბ., 1983.
2. აშშ კანონთა კრებულის 28-ე კარი, 8509, 510 და 533.
3. აშშ-ს იუსტიციის სამინისტროს სახელმძღვანელო დოკუმენტი „გფბ-ს ოპერაციების შესახებ საიდუმლო აგენტების მონაწილეობით“.
4. მ. ბაძაღუა. ჯგუფური დანაშაულობა. „ფარი“. თბ., 1998.
5. მ. ბაძაღუა. ზ. ხონელიძე. აგრესიული სეპარატიზმი - ჯგუფური დანაშაულის ევოლუციის უმაღლესი ფაზა, ჟ. „კრიმინოლოგი“, №1 (13), თბ., 2018-2019.
6. მ. ბაძაღუა. ორგანიზებული დანაშაულობის შედარებითი კრიმინოლოგიური კვლევის ზოგიერთი საკითხი. სპეციალური გამოცემა - „ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლის სამართლებრივი ასპექტები“. სამართლებრივი რეფორმების ინსტიტუტი, პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭო. თბ., 1999.
7. მ. ბაძაღუა. პოლიცია და საზოგადოება. ჟ. „კრიმინოლოგი“. №1(13), თბ., 2018-2019.
8. მ. ბაძაღუა. კრიმინოლოგიის ძირითად ტერმინთა განმარტებები. „საარი“, თბ., 2016.
9. მ. ბაძაღუა. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ - ჟ. „სამართალი“, № 5-6, თბ., 1998.
10. მ. ბაძაღუა. საზოგადოებრივი აზრი ჯგუფური დანაშაულობის შესახებ. ჟ. „სამართალი“, №7-8, თბ., 1998.
11. მ. ბაძაღუა. ჯგუფურ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი თეორიული ასპექტი. ჟ. „სამართალი“, №1-2, თბ., 1998.
12. მ. ბაძაღუა. ჯგუფური დანაშაულობის ევოლუციის ძირითადი ფაზები. ჟ. „სამართალი“, №3, თბ., 2000.
13. მ. ბაძაღუა. ჯგუფური დანაშაულობა. „კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა. აშშ-საქართველო“, თბ., 2003.

14. მ. ბაძაღუა. პროფესიული ეთიკის საფუძვლები. „საარი“, თბ., 2018.
15. მიხეილ ბაძაღუა. ადამიანით ვაჭრობა ტრეფიკინგი. „საარი“, თბ., 2011.
16. ე. ბესელია. ძალადობის მსხვერპლთა უფლებების დაცვის პრობლემა საქართველოში. თბ., 2016.
17. გაერო კონვენცია „ტრანსნაციონალური დანაშაულის წინააღმდეგ“. პალერმო (იტალია). 15 ნოემბერი, 2000.
18. გაეროს საერთაშორისო სემინარი. ქ. სუზდალი, სსრკ. 21-25 ოქტომბერი, 1991.
19. ო. გამყრელიძე, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი 3, გამ. „მერიდიანი“, თბ., 2013.
20. ჯ. გახოკიძე, მ. ბაძაღუა. ექსპერტთა მოსაზრება შინაგან საქმეთა სამინისტროს რეორგანიზაცია-რეფორმირებასთან დაკავშირებით. ქ. „ბიზნეს-ინჟინერინგი“, №1, თბ., 2015.
21. ზ. გოთუა. ტერორიზმი, „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997.
22. რ. გოდსონი. უშიშროების, სადაზვერვო და სამართალდამცავი ორგანოების მართვა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. „უშიშროებისა და სამართალდამცავი სისტემის ორგანოების რეფორმის კონცეფცია“. თბ., 2002.
23. ი. გომიაშვილი, პ. დაუთაშვილი, საზოგადოებრივი აზრი ორგანიზებული დანაშაულის შესახებ. – „პარლამენტის დამოუკიდებელი მრჩეველთა საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997.
24. დსთ-ის სამიტის გადაწყვეტილება „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის მოწესრიგების ღონისძიებათა შესახებ. 19 იანვარი, 1996.
25. დსთ-ს სამიტის გადაწყვეტილება - „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის მოსაწესრიგებლად დამატებით ღონისძიებათა შესახებ“. 28 მარტი, 1998.
26. დსთ-ს სამიტის განცხადება - „აფხაზეთში (საქართველო) კონფლიქტის შესახებ“. 26 მაისი, 1995.

27. თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონ-ცნობარი. თბ., 2003.
28. გ. თოდრია. სამართლის ფილოსოფია – როგორც პრობლემა. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997.
29. გ. თოდრია, დანაშაულის ორგანიზებული ფორმირების ზოგიერთი საკითხი – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №3, თბ., 1997.
30. გ. თოდრია, მ. ბაძალუა ორგანიზებული დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმატიული რეგულირების პრობლემის შესახებ. – „პარლამენტის უწყებანი“, №10 თბ., 1998.
31. დ. მესხიშვილი. ორგანიზებული დანაშაული. „წიგნის სახელოსნო“. თბ., 2012.
32. ს. მიდელაშვილი - ტერიტორიული მთლიანობისა და სეპარატიზმის პრობლემები საქართველოში. თბ., 2014.
33. გ. ნანეიშვილი. სამართლის ფილოსოფიის საკითხები. თბ., 1992.
34. საქართველოს კანონი „საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების შესახებ“. 8 ივლისი, 2015.
35. საქართველოს კანონი „ელექტროკომუნიკაციის შესახებ“. 9 ივნისი, 2005.
36. საქართველოს კანონი „ეროვნული უსაფრთხოების პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის წესის შესახებ“. 4 მარტი, 2016.
37. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“. 30 აპრილი, 1999.
38. საქართველოს კანონი „ორგანიზებული დანაშაულისა და რეკეტის შესახებ“, 20 დეკემბერი, 2005.
39. საქართველოს კანონი „პატიმრობის კოდექსი“. 9 მარტი, 2010.
40. საქართველოს ორგანული კანონი „პროკურატურის შესახებ“. 30 ნოემბერი, 2018.
41. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“. 14 ნოემბერი, 1997.

42. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“. 22 ივლისი, 1999.
43. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“. 9 ოქტომბერი, 2009.
44. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №337 „საქართველოს შსს დებულების დამტკიცების შესახებ“. 13 დეკემბერი, 2013.
45. საქართველოს მთავრობის დადგენილება №254. „ქვეყანაში კონტრტერორისტული საქმიანობის ორგანიზებასა და ტერორიზმთან ბრძოლის სუბიექტების საქმიანობის კოორდინაციის წესის შესახებ“. 16 მარტი, 2014.
46. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება №5432-II-C-. „2004-2012 წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სამართლებრივი შეფასების, მათი განმეორების დაუშვებლობისა და სრული პრევენციის შესახებ“ 10 ივნისი, 2016.
47. საქართველოს მოსახლეობის ეკონომიკური აქტივობა, დასაქმება, შემოსავლები. თბ., 1998.
48. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის კაბინეტის დადგენილება №83. „საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სრულუფლებიანი წარმომადგენლის - დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის წევრი-ქვეყნების ტერიტორიაზე ჩადენილ ორგანიზებულ და სხვა სახის სამიშ დანაშაულთა ბრძოლის საკოორდინაციო ბიუროს მთავარი ინსპექტორის სტატუსის განსაზღვრის შესახებ“. 14 თებერვალი, 1994.
49. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური ინფორმაციის დეპარტამენტის „საქართველოს შინამეურნეობის“ 1997 წლის კვლევა.
50. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობა 1997. თბ., 1998.
51. საქართველოს მთავრობის გაფართოებულ სხდომაზე შინაგან საქმეთა მინისტრის მოხსენება. 1997 წლის 12 მარტი.
52. დ. სუჯაშვილი. საერთაშორისო ტერორიზმის ანატომია და საქართველო. თბ., 2019.

53. მ. უგრეხელიძე. ანომია, „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. I, თბ., 1975.
54. მ. უგრეხელიძე. დიფერენციული კავშირის თეორია, „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია“, ტ. 3, თბ., 1978.
55. შ. ფაფიაშვილი. თანამდებობრივ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი პრობლემა. „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1985.
56. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, თბ., 1990.
57. გ. ღლონტი. საქართველოში კორუფციასთან ბრძოლის პრობლემის ზოგიერთი ასპექტი. – „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №1, თბ., 1997.
58. გ. ღლონტი. კანონიერი ქურდობა საქართველოში. „პოლიგრაფი“, თბ., 2009.
59. თ. შავგულიძე. საზოგადოებრივი აზრი, მართლშეგნება და მოსწავლე ახალგაზრდობა. „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1981.
60. გ. შარიქაძე. გამოძიება დამთავრებულია, გამოძიება დაიწყო. – გაზ. „კრიმინალური ქრონიკა“. №35-30, თბ., 30 დეკემბერი, 1997.
61. მ. შალიკაშვილი. კრიმინოლოგია. „მერიდიანი“, თბ., 2017.
62. თ. წერეთელი. თანამონაწილეობა დანაშაულში, „მეცნიერება“, თბ., 1965.
63. ს. წერეთელი. დიალექტიკური ლოგიკა, თბ., 1965.
64. ე. წიკლაური. ორგანიზებული დანაშაულის განსაზღვრება და მისი ძირითადი მახასიათებლები, „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №3, თბ., 1997.
65. ზ. წულაია. დამნაშავეობასთან ბრძოლა საფეიქრო მრეწველობაში, „საბჭოთა საქართველო“, თბ., 1983.
66. ზ. წულაია. კრიმინოლოგია. თბ., 2003.
67. 1979 Annual Report of the Attorney General of the United States. Washington, 1980.
68. 57-th General Assambly Session. Bangkok, 17th-23rd November 1980.
69. 7-th Symposium on Organized Crime. Lyons, 5th and 6th Novemer 1997.
70. LS. Alatas. Corruption: qts Nature Causes and Functions Aldershot at al., 1990.

71. V. Aubert. White Collar Crime and Social Structure, *American Journal of Sociology*, 58, 1952.
72. M. Badzaghua, D. Gondauri. Criminality and Socio-Economic Status Correlation Determinants. *Bull. Georg. Natl. Acad. Sci.*, vol. 15, no. 3, 2021.
73. H. Becker. Deviance and the Responses of Others. *Perseption in Criminology*. 1975.
74. Donald R. Cressey. *Delinquency, Crime and Social Progress*. New York, London. 1996.
75. Citizen Cooperation. - U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation. Washington. 1992.
76. R. Cloward, L. Ohlin, *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. N.Y., 1961.
77. F. Cook. *The Secret Rulers: Criminal Syndicates and How They Control the U.S. Underworld*. New York. 1966.
78. R. Mc Corkle. Punish and Reabilutac? - *Crime and Delinquency*. 1993. V.39 J.Vo2.
79. K. Ewert. *Organized Crime - UTURN*. 11/15,97.
80. FBI USE of the Consensual Monitoring Investigative Technique. - U.S. Department of Justice. Washington. 1992.
81. F. Ganni. *A Family Vusiness*. London. 1972.
82. M. Gold. *Deliquent Behavior in an American City*. Belmont, 1970.
83. A.Kohen, A. Lindesmith, K. Schuesslen. *The Sutherland Papers*. Bloomington. 1956.
84. A.Laitinen. *The Problem of Controlling Organizational Crime. - Social Changes, Crime and Police (International Conference)*. Budapest. 1993 ets.
85. Macanra Project *Italian Criminal Organizations – D11/SDI*. 1997.
86. J. A. Mack. *The Crime Industry*. UK, Saxon House, 1975.
87. *Mafia in USA - Christian Science Monitor*. 1985. December, 18.
88. W.B. Miller. Lower-Class Culture as a Generating Milieu of Gang. Delinquency. - *Journal of Social Issues*. 14.1958.
89. A.Neier. *Crime and Panishment*. N.Y., 1976.
90. D. North. *RICO - A Theory of Investigation: Washington*. 1992.
91. *FBI Use of the Undercover Investigative Technique - U.S. Department of Justice*. Washington. 1992.
92. Project „Go west“. - *OC/JJ*. April. 1997.

93. T. Sellin. Culture Conflict and Crime N.Y., 1938.
94. C.Shaw. Delinquency Areas. Chicago. 1929.
95. A. Sutherland. On Analyzing Crime. Chicago, 1973.
96. F. Tannenbaum. The Dramatization of Evil-Perseption in Criminology. L., 1975.
97. These Items are always specifically considered when determining payments to citizens who help the FBI. - U.S. Department of Justice. 1992.
98. F.M. Thracher. The gang. Chicago. 1927.
99. U.S. Departament of Justice and Federal Vureau of Inbestigation. Washington. July 28, 1992.
100. U.S. Department of Justice Federal Bureau of Investigation. - Uniform Crime Reporting Program Press Release - 10/13.1996.
101. U.S. Department of Justice. Federal Bureau of Investigation. D.C.20535. July 28.1992.
102. U.S. Department of Justice., Federal Bureau of Investigation. Washington. D.C. July 28. 1998.
103. USA. The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act (RICO) <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-96> 15.08.2021.
104. H. Vorrath, L.Brendtro. Positive Pert Gilture. Chicago, 1974.
105. B.Villmow. Schwereceinschätzung von. Delikten. Duncker und Humblot. 1977.
106. М. В. Бадзагуа Методологические вопросы сравнительно криминологического анализа организованной преступности. „Некоторые вопросы совершенствования деятельности органов внутренних дел“. ВНИИ МВД РФ. М. 1998.
107. М.В. Бадзагуа. Эволюция групповой преступности. Минск, 2000.
108. Д. Бараташвили. Агрессивный сепаратизм. – „პარლამენტის მრგველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“. №2, თბ., 1997.
109. Борьба с насильственными преступлениями в США – „борьба с преступностью за рубежом“. №5, 1995.
110. А.Г. Богатырев. Конвенции по борьбе с преступлениями международного характера. М., 1990.
111. А.Г. Богатырев. Международное сотрудничество государств по борьбе с преступностью, М., 1989.

112. В. Быков. Лидерство в преступных группах. „Законность“, №12, М., 1997.
113. Ю.А. Вандин. Борьба с организованной преступностью в Украине: итоги и проблемы, - „Вестник межпарламентской ассамблеи“, С.-П. 1995.
114. М. Вебер. Избранные произведения. „Прогресс“, М., 1990.
115. Воздействие организованной преступной деятельности на общество в целом. - 2 сессия Комиссии по предотвращению преступности и уголовному правосудию Экономического и Социального Совета ООН 13-23 апр. 1993.
116. Всемирная конференция на уровне министров внутренних дел (безопасности) об организованной транснациональной преступности, проведенная Экономическим и Социальным советом ООН. Непольская декларация, Неаполь, Италия, 21-23 ноября. 1994.
117. А. Габiani. О результатах повторного конкретно-социологического исследования алкоголизма в ГССР - „Актуальные вопросы предупреждения правонарушений“. „Сабчота Сакартвело“, вып. 3, Тб., 1986.
118. Газ. „Известия“, М., 1994 г. 21 октября.
119. Л.Н. Галенская. Правовые проблемы сотрудничества государств в борьбе с преступностью. ЛГУ. 1978.
120. В.Н. Геворян. Организованная преступность в США. М., 1980.
121. И. Годзиашвили. Понятие организованной преступности - „პარლამენტის მრჩეველთა დამოუკიდებელი საბჭოს უწყებანი“, №2, 1997.
122. А.И. Гуров. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. “Юрид. литература”, М., 1995.
123. Деловой мир. „Финансы и статистика“, М., 1970.
124. А.И. Долгова. Закон Российской Федерации о борьбе с организованной преступностью и его соотношение с уголовным законодательством. - „Вестник межпарламентской Ассамблеи“. С.-П. 1995.
125. Й. Егер. Совет по предупреждению преступности в Шлезингвиг-Гольштейн. Криминологические исследования в мире. М., 1955.
126. В.Е. Еминов. Предисловие. Основы борьбы с организованной преступностью. “ИНФРА”, М., 1996.

127. Г.Х. Ефремова, Г.Ш.Лежава, А.Р.Ратинов, Т.Г.Шавгулидзе. Общественное мнение и преступление. "Мецниереба", Тб., 1984.
128. Э.В. Ильенков. Дialeктическая логика. "Политиздат". М., 1974.
129. С.М. Иншаков. Зарубежная криминология. „Норма", М., 1997.
130. Ж. Карбонье. Юридическая социология. "Прогресс", М., 1986.
131. Х. Кернер. Э. Дах. Отмывание денег. „Международные отношения", М., 1996.
132. Р. Кларк. Преступность в США. М., 1975.
133. Концепция взаимодействия правоохранительных органов государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью. М., 1998.
134. Криминология, Под редакцией А.И. Долговой. М., 2001.
135. Криминология. „Зерцало". М., 1998.
136. Криминология. „Новый юрист", М., 1997.
137. Н.Е. Крылова. Ответственность за должностные злоупотребления во Франции. – „Вестник Московского университета" сер. II, №1, М., 1998.
138. В.Н. Кудрявцев, Б.С. Никифоров. Вступительная статья. – Социология преступности. "Прогресс", М., 1966.
139. В.Н. Кудрявцев. Причинность в криминологии. „Юрид. литература", М., 1968.
140. В.Н. Кудрявцев. Причины правонарушений. „Наука", М., 1976.
141. В.Н. Кудрявцев, Ю.В. Кудрявцев, В.С. Нерсисянц. Социальные отклонения. Введение в общую теорию. „Юрид. литература", М., 1984.
142. Н.Ф.Кузнецова. Проблемы криминологической детерминации. МГУ, М., 1984.
143. В. И. Куликов. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. III, IV, "ИНФРА-М", М., 1996.
144. В.В. Лунеев. Организованная преступность в России: осознание, истоки, тенденции. – „Государство и право". №4, М., 1996.
145. Л. Максимов. Российская преступность. „ЭКСМ", М., 1997.
146. Материалы Совместного заседания по проблемам координации и повышения эффективности деятельности государств-участников СНГ в борьбе с преступностью. М., 2-3 декабря, 1997.

147. Международная защита прав и свобод человека. „Сборник документов“. М., 1990.
148. Р. Минна. Мафия против закона. М., 1988.
149. Национальное законодательство и его соответствие требованиям борьбы с различными формами организованной транснациональной преступности. Неаполь. 1994. 21-23 ноября, - T/CONF 88e3B.
150. Общественное мнение и преступление. „Мециниереба“, Тб., 1984.
151. В.С. Овчинский. Основы борьбы с организованной преступностью. Гл. I, III, „ИНФРА-М“, М., 1996.
152. Организованная преступность. „Юрид. литература“, М., 1989.
153. Преступность в Швейцарии. – „Проблемы преступности в капиталистических странах“. №8, М., 1979.
154. Проблемы и опасности, которые создает организованная транснациональная преступность в различных регионах мира. – Справочный документ Всемирной конференции на уровне министров по организованной преступности. Неаполь. 21- 23 ноября 1994 г. - E/CO. 88/2.18.1994.
155. Проект создания системы „Добровольной стражи в Великобритании – „Борьба с преступностью за рубежом“. №7, М., 1995.
156. В.П. Попов. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. Н., 1993.
157. Рабочий документ, подготовленный Секретариатом. - IX Конгресс ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Каир. 29 апреля - 8 мая 1995 г. - A/CONF. 169/5 30 марта 1995.
158. В.М. Рейсман. Скрытая ложь. Взятки: „крестовые подходы“ и реформы. М., 1988.
159. И. Т. Селлин. Социологический подход к изучению причин преступности. – „Социология преступности“. „Прогресс“, М., 1966.
160. П.А. Скобликов. Истребование долгов и организованная преступность. „Юрист“, М., 1977.
161. Состояние правопорядка в России и результаты работы органов внутренних дел в 1993 г. М., 1994.
162. Г. Тодрия. К критике „диалектики криминогенной ситуации“. „მაცნე, ეკონომიკის და სამართლის სერია“, №4, თბ., 1987.

163. Г Тодрия. Нужна криминологическая концепция. Газета „Вечерний Тбилиси“. Тб., 14 июня 1991.
164. Ст. Тулмин. Человеческое понимание. “Прогресс”, М., 1984.
165. К. Уэда. Преступность и криминология в современной Японии. „Прогресс“, М., 1989.
166. Н.Г. Угрехелидзе. Криминологическая характеристика соучастие в преступлении. „Мецниереба“, Тб., 1975.
167. Уголовно-исполнительное право РФ. „БЕК“. М., 1996.
168. Уличные банды разновидность организованной преступности. – “Борьба с преступностью за рубежом”. №8, М., 1993.
169. В. Фокс. Введение в криминологию. „Прогресс“, М., 1980.
170. Т.В. Церетели, Причинная связь в уголовном праве, “Юрид. литература”, М., 1966.
171. Б. Шлаен. „Русская“ мафия набирает обороты. „Вестник“. М., 1997.
172. Д. Шелли. Изучение насилия в США: молодежь и смертоносное оружие. – „Криминологические исследования в мире“. М., 1995.
173. Г Шнайдер. Криминология. „Прогресс“, М., 1994.
174. Л. Яблонский. Социология преступности. „Прогресс“, М., 1996.
175. Л. Яблонский. Шайка деликвентов как промежуточная группа - Социология преступности. „Прогресс“, М., 1966.
176. А.М. Яковлев. Социология экономической преступности. „Наука“, М., 1988.

Group Criminality in Georgia

Resume

The work of Professor Malkhaz Badzagua "Group Criminality in Georgia" explains the importance of criminological research of criminality and its group form; The work reveals the nature of group criminality under the conditions of the formation and development of a market economy in Georgia.

The research examines the 2000 UN Palermo Convention against Transnational Organized Crime and the Law of Georgia on Organized Crime and Racketting, as well as Article 27 of the Criminal Code of Georgia (Group Crime) in the context of international law and the National Legislation.

Taking into account the typical crime situation in Georgia and international practice, the research focuses on the zero, initial, transitional and higher phases of the development of group criminality. Besides, the work considers the different forms of modern group criminality: early, accidental, dualistic, and developed, including aggressive separatism, first described by the author. The conceptual model for combating organized group crime, which is a novelty of the research, is presented.

The first chapter of the work examines "group criminality as a criminological problem", the methodological principles of its research, the classification of forms of group criminality and the theoretical and practical significance of the research.

The second chapter, "Main characteristics of group criminality," describes the general trends in group criminality and examines public opinion concerning it.

The third chapter is devoted to the "Causes and contributing conditions of group criminality", gives the general social causes of group criminality and the structure of a criminal group as an element of group criminality.

The fourth chapter "Measures to combat and control group criminality" analyzes general and specific measures for prevention, combat, and social control of group criminality.

The final recommendations are based on the analysis of comparative criminological studies of group criminality in 1996-1997 and 2019-2020.

მალხაზ ვლადიმერის ძე ბაძაღუა დაიბადა 1960 წლის 25 თებერვალს თბილისში, პედაგოგის ოჯახში. 1976 წელს დაამთავრა თბილისის 77-ე საშუალო სკოლა, 1982 წელს საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტი, 1993 წელს საქართველოს შსს უმაღლესი სკოლა. 1997-1999 წლებში იყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფო და სამართლის ინსტიტუტში ხარისხის მაძიებელი.

1976-1980 წლებში მუშაობდა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის 52-ე კათედრის ლაბორანტად, 1980-1990 წლებში მაღალ თანამდებობებზე საქართველოს ახალგაზრდულ ორგანიზაციაში. 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ ხელმძღვანელობდა მისი ინიციატივით ჩამოყალიბებულ ქვეყანაში ერთ-ერთ პირველ უფლებადამცველ ორგანიზაციას საქართველოს ჯარისკაცთა უფლებების დაცვის საზოგადოებას. 1990 წლიდან საქმიანობს საჯარო სამსახურში საქართველოს შინაგან საქმეთა, თავდაცვის და იუსტიციის სამინისტროებში, საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატში, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობაში, საქართველოს დაზვერვის სამსახურში მაღალ თანამდებობებზე. იგი არის ომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანი, მინიჭებული აქვს პოლკოვნიკის და საქართველოს შინაგან საქმეთა ორგანოების დამსახურებული მუშაკის წოდებები, დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით, მხედრული მამაცობისათვისა და ღირსების მედლებით, სხვა სახელმწიფო და უწყებრივი ჯილდოებით.

წიგნის ავტორი, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი მალხაზ ბაძაღუა პრაქტიკულ საქმიანობასთან ერთად სამეცნიერო-პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა. ამ სფეროში მან განვლო გზა კათედრის ლაბორანტიდან - პროფესორამდე. წლების მანძილზე

მოღვაწეობდა საქართველოს შსს აკადემიაში, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. 2006 წლიდან არის გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის, ხოლო 2015 წლიდან - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი. კითხულობს ლექციების კურსს კრიმინოლოგიაში, პროფესიულ ეთიკაში, ორგანიზებულ დანაშაულობასა და იურიდიულ პედაგოგიაში. არის საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის პრეზიდენტის მრჩეველი სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების დარგში; საქართველოს პარლამენტის იურიდიული კომიტეტის სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს წევრი; საერთაშორისო და ეროვნული დარგობრივი აკადემიების წევრი; თანამშრომლობს გაეროს ეკონომიკურ და სოციალურ საბჭოსთან, მსოფლიო ვიქტიმოლოგიურ, აშშ-სა და ევროპის კრიმინოლოგიურ საზოგადოებებთან.

პროფესორი მალხაზ ბაძაღუას ინიციატივით დაფუძნებულია არაერთი სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაცია; მათ შორის არის გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლისა და კრიმინოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ხელმძღვანელი და გელა ბანძელაძის სახელობის პროფესიული ეთიკის განვითარების ცენტრის დამფუძნებელი; ა.ა.ი.პ. „დანაშაულობის კვლევისა და პროგნოზირების ცენტრის“ თანადამფუძნებელი-ხელმძღვანელი; წმინდა გიორგი ჭყონდიდელის სახელობის აკადემიის თანადამფუძნებელი-რექტორი; საქართველოს კრიმინოლოგიის მეცნიერებათა აკადემიის დამფუძნებელი-პრეზიდენტი; ჟურნალ „კრიმინოლოგი“-ს დამფუძნებელი - მთავარი რედაქტორი;

პროფესორი მალხაზ ბაძაღუა არის რამდენიმე მონოგრაფიის და სახელმძღვანელოს, სამოცდაათზე მეტი სამეცნიერო შრომის, არაერთი ადგილობრივი და საერთაშორისო მნიშვნელობის სამეცნიერო პროექტისა და მრავალი საგაზეთო პუბლიკაციის ავტორი.

ჰყავს მეუღლე, შვილები და შვილიშვილები.

მალხაზ ბაძაგუა

ჯგუფური დანაშაულობა
საქართველოში

თბილისი 2021

Malkhaz Badzagua

**Group Criminality in Georgia
(in Georgian)**

Tbilisi 2021

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
და დაკაბადონება პაატა ქორქიასი

წიგნი დაიბეჭდა
შპს გამომცემლობა „საარში“
თბილისი, თევდორე მღვდლის №57